Nr 1.

Ankom till riksdagens kansli den 28 maj 1918 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vattenlag m. m. dels ock i ämnet väckta motioner.

Närvarande vid ärendets slutliga behandling: herrar Alexanderson, Vennersten, Cedercrantz, Hult, Gezelius, Barthelson, Gustafsson, friherre Langenskiöld, Söderberg, Ingeström, von Sydow, Persson i Norrköping, Ödström, Eriksson i Grängesberg *), Edbom, Lübeck, Rehn *), Hage, Nilsson i Antnäs *) och Persson i Tofta.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Genom en den 15 mars 1918 dagtecknad proposition, nr 128, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga här nedan intagna förslag till

1) vattenlag,
2) lag om vad iakttagas skall i avseende å införande av vattenlagen,
3) lag om förteckning å vattendrag, där kungsådra finnes,
4) lag om rätt att över annans mark framdraga ledning för vatten till husbehovsförbrukning,
5) lag om ändrad lydelse av 25 kap. 1 § rättegångsbalken,
6) lag om ändrad lydelse av 37 § utsökningslagen,
7) lag om ändrad lydelse av 14 § i lagen den 27 juni 1896 om rätt till fiske,

8) lag om ändrad lydelse av 8 § i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom, samt

9) lag om ändrad lydelse av 24 och 36 §§ i förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom.

I samband med denna proposition, som hänvisats till särskilda utskottet, har utskottet till behandling förehaft följande med anledning av propositionen väckta motioner, nämligen:

inom första kammaren:

nr 150 av herr *von Sydow* och
nr 151 av herr *Asplund;* samt

inom andra kammaren:

nr 358 av herr *Åkerlund,*
nr 367 av herrar *Persson* i Norrköping och *Eriksson* i Grängesberg,
nr 368 av herr *Lübeck,*
nr 369 av herr *Hage m. fl.* och
nr 372 av herrar *Johanson* i Huskvarna och *Lübeck.*

Vidare har utskottet till behandling i samband med propositionen förehaft två till utskottet hänvisade i förevarande ämne väckta likalydande motioner nämligen nr 42 inom första kammaren av friherre *Fleming m. fl.* och nr 105 inom andra kammaren av herr *Holmdahl.*

Beträffande det närmare innehållet av de ifrågavarande lagförslagen får utskottet, i den mån ej redogörelse därför här nedan lämnas, hänvisa till den kungl. propositionen jämte de därvid fogade utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll.

I fråga om vad motionärerna hemställt samt vad de till stöd för sina yrkanden anfört tillåter utskottet sig hänvisa till motionerna, i den mån desamma icke finnas införda här nedan i samband med behandlingen av de delar av lagförslagen, som ifrågavarande motioner för varje särskilt fall avse.

Utskottets yttrande.

Utskottet.

Vår nu gällande lagstiftning angående vattnets tillgodogörande innefattas till huvudsaklig del i kungl. förordningen den 30 december 1880 angående jordägares rätt över vattnet å hans grund.

Under den tid, som förflutit efter denna lagstiftnings tillkomst, hava de förhållanden, som legat till grund för densamma, i mer än ett hänseende undergått omgestaltning. Den storartade utveckling å det industriella och tekniska området, som vi under de sista årtiondena bevittnat, har sålunda skapat helt nya betingelser för utnyttjande av de stora krafttillgångar vi äga i våra vattenfall. Frågan om dessa tillgångars tillgodogörande har härmed, från att tidigare hava betraktats väsentligen ur det enskilda intressets synpunkt, vuxit ut till en angelägenhet av den största allmänna betydelse.

Sedan snart ett tjugutal år tillbaka har behovet av en ny lagstiftning beträffande ifrågavarande del av vattenrätten visat sig alltmera trängande. Till en början sökte man slå in på de partiella reformernas väg. De brister, som vidlåda den gällande lagstiftningen, visade sig emellertid snart nog alltför djupgående för att något mera beståndande resultat på denna väg skulle kunna ernås. Ett fullföljande av denna väg möter dessutom otvivelaktigt hart när oöverstigliga svårigheter, förorsakade av de vattenrättsliga spörsmålens nära inre samhörighet. Redan år 1904 ansåg sig också riksdagen böra hemställa om en allmän revision av lagstiftningen å förevarande område för att bringa densamma i överensstämmelse med de krav nutida förhållanden i detta avseende uppställa.

Vid det lagstiftningsarbete, som härav föranleddes, upptogos de vattenrättsliga spörsmålen till bearbetning i ett än vidare sammanhang. I det år 1910 framlagda kommittéförslag, som blev detta arbetes första frukt, behandlades nämligen förutom byggande i vatten och reglering av vattenföringen i vattendrag jämväl dikning och torrläggning av jord, invallning och avloppsledning ävensom allmän farled, och senare har även flottningslagstiftningen upptagits till revision. Utan tvivel hade det varit förenat med vissa fördelar, om hela detta komplex av vattenrättsliga regler samtidigt kunnat föras fram till slutgiltig behandling. Utskottet behjärtar emellertid till fullo vikten av de skäl, som talat emot att, sedan här förevarande huvudparti av 1910 års förslag under-

kastats särskild överarbetning, ytterligare undanskjuta denna angelägna lagstiftningsfråga i avbidan på att övriga delar kunde bringas i motsvarande skick. Det väsentligaste av nyssnämnda fördelar torde ock vara vunnet därmed att icke blott vid grundritningen till det nya lagbygget utan ock vid den första detaljerade utarbetningen man följt den mera omfattande planen och sålunda ock vid det senare arbetet på nu föreliggande del kunnat taga behörig hänsyn till den blivande helheten. Utskottet har följaktligen ingen erinran att framställa mot den utbrytning, som företagits.

En av de allra viktigaste och samtidigt mest svårlösta uppgifter, som möter å ifrågavarande lagstiftningsområde, är avvägandet av förhållandet mellan det allmännas och den enskildes rätt.

I motsats till åtskilliga främmande vattenlagar, som i stor utsträckning bygga å den åskådningen, att den enskildes rätt till vattnet icke låter förena sig med tillgodoseende av det allmännas krav, och till följd härav behandla särskilt de större vattendragen såsom publik egendom, torde den svenska vattenrätten av ålder hava anslutit sig till den uppfattningen, att det allmännas intressen kunna tillgodoses redan genom begränsning av den enskildes rätt. Denna vår lagstiftnings ståndpunkt kommer till ett tydligt uttryck i de gällande bestämmelserna om kungsådra.

Det allmännas rätt i fråga om vattendragen är emellertid, även om denna rätt icke sträckt sig till en äganderätt, dock otvetydigt erkänd jämväl för den svenska vattenrättens del. Allt efter arten av och styrkan hos de intressen, som vid varje särskild tidpunkt gjort sig gällande, har åt denna rätt under olika tidsskeden givits ett skiftande innehåll.

Det ligger i sakens natur, att vid den nydaning av vår vattenrätt, som nu ifrågasättes, de gränser, som tidigare under väsentligen olikartade förhållanden mot de nu föreliggande uppdragits mellan den enskildes rätt och det allmännas, icke kunna lämnas orubbade. Såsom utskottet redan framhållit, har vattendragens samhälleliga betydelse i hög grad stegrats. Denna betydelse torde med befolkningens tillväxt och den materiella kulturens utveckling i framtiden bliva ännu mera framträdande. Det synes sålunda utskottet allenast vara en nödvändigt betingad anpassning till nu rådande förhållanden, om denna gräns nu förskjutes till det allmännas förmån, något som också motsvarar den allmänna utvecklingen å vattenrättens område inom flertalet av de moderna samhällena.

I vilken utsträckning en dylik förskjutning bör äga rum, är

givetvis ett spörsmål, vid vars besvarande olika meningar yppas. För sin del kan emellertid utskottet icke biträda den åsikten, att denna förskjutning bör begränsas till vad som enligt redan föreliggande erfarenhet visat sig som absolut nödvändigt. Det allmännas intresse sträcker sig utöver den närvarande tiden och omfattar även tillgodoseendet av följande generationers bästa. Ett tillvaratagande av jämväl de framtida intressenas rätt står, såsom departementschefen framhållit vid förslagets remiss till lagrådet den 15 februari detta år, också i god överensstämmelse med den svenska vattenrättens allmänna grunder. Och endast genom att så förfares lärer den nya lagstiftningen kunna nå den grad av stadga och varaktighet, som utan gensägelse här likasom på hela jordarättens område är ett viktigt villkor för dess lyckliga verkningar.

Jämväl i förhållandet mellan olika intressen av enskild natur är en omreglering av den gällande rättens bestämmelser av behovet oundgängligen påkallad.

En av huvudanmärkningarna mot 1880 års förordning riktar sig som bekant mot det sätt, varpå den löser konflikten mellan vattenbyggnadsintresset och ett motstående intresse av enskild natur. Det sistnämnda intresset kan i stor utsträckning förhindra vattenbyggnadsintresset att göra sig gällande, såsom då ägaren av en den obetydligaste uthusbyggnad kan förhindra en uppdämning, varigenom tusentals hästkrafter skulle kunna nyttiggöras eller vinnas, eller då ägaren av en uti ett strömfall belägen obetydlig falldel kan hindra förverkligandet av de övriga fallägarnas önskan att tillgodogöra sig strömfallet, så framt dessa ej vilja utlösa honom med en oskäligt hög ersättning. I samma mån som vattenkraftens tillgodogörande övergår till att bliva ett allt viktigare samhällsintresse, måste givetvis nu berörda förhållanden betraktas såsom otillfredsställande. Den enskildes rätt bör i detta såsom i andra fall kunna tvingas att giva vika, väl icke *för annan enskilds ekonomiska intresse,* men för vad *det allmänna bästa* kräver.

Om ock riktigheten av denna uppfattning numera torde erkännas inom alla läger, utesluter detta givetvis ej, att olika meningar kunna hysas angående omfattningen av de förmåner, som böra tillerkännas vattenbyggnadsintresset, och de garantier i avseende å den enskildes rättssäkerhet, som härvid böra uppställas.

I det förslag till vattenlag, som utarbetats av de under år 1906 tillsatta vattenrätts- och dikningslagstiftningskommittéerna (1910 års förslag), hade de hinder, som den gällande lagstiftningen uppställer för

den enskilda företagsamheten å förevarande område, i väsentlig mån avlägsnats. Däremot hade onekligen vissa andra av vattenförhållandena beroende intressen av allmännare betydelse blivit starkt tillbakasatta. Ej heller tillgodosåg förslaget i erforderlig mån det allmännas behov av utvägar vare sig att framdeles vidtaga nödiga jämkningar mellan motstående vattenintressen eller att reglerande inverka på tillgången för socialekonomiskt viktiga ändamål av tillräcklig kraft för skäligt pris. Till följd av dessa brister kommo de förmåner, som tillerkändes det privata initiativet, att framstå såsom eftergifter åt rent enskilda intressen. Kommittéernas förslag utsattes i anledning härav för den anmärkningen, att detsamma innebure ett otillbörligt gynnande av det enskilda vattenbyggnadsintresset på bekostnad av viktiga samhällsintressen.

Denna uppfattning gjorde sig också i viss mån gällande särskilt inom riksdagens andra kammare och kom till uttryck i det vid 1915 års riksdag framställda och av andra kammaren biträdda yrkandet, att vid utarbetandet av förslag till ny vattenlagstiftning måtte tagas i övervägande, huruvida icke, beträffande den lukrativa vattenrätten, ej mindre de samhälleliga intressenas än även den jordbrukande befolkningens berättigade önskemål borde beaktas i högre grad än som skett i 1910 års förslag.

Vid den omarbetning av 1910 års förslag, som därefter verkställdes av tillkallade sakkunniga och resulterade i 1917 års förslag i ämnet, skänktes väl i vissa hänseenden ett större beaktande åt de samhälleliga synpunkterna. Särskilt jordbrukets intressen kommo att tillvaratagas på ett mera tillfredsställande sätt än tidigare. Samtidigt gavs ett ökat rättsskydd åt den enskilde, som genom en vattenbyggnad tillskyndades skada å sin egendom. Såsom departementschefen yttrat vid förslagets remiss till lagrådet den 15 februari detta år, synes 1917 års förslag i sitt ordnande av förhållandet mellan vattenkraftintresset och motstående intressen av enskild natur också på ett synnerligen lyckligt sätt göra rättvisa åt båda sidor.

Redan bland de sakkunniga gingo dock meningarna åtskils i den betydelsefulla frågan angående tillgodoseende av det allmännas rätt. De sakkunniga voro härutinnan delade i två till antalet lika grupper. Vid förslagets avfattande gjorde sig den åsikt gällande, som i stort sett ställde sig avvisande mot en utvidgning av det allmännas rätt utöver de gränslinjer, som härutinnan utstakats i 1910 års förslag.

1917 års förslag överlämnades kort efter dess framläggande i mars samma år till granskning av lagrådet. I samband med de jämkningar, vartill denna granskning föranledde, företogs emellertid inom justitie-

departementet en omarbetning av vissa viktiga partier av förslaget, i avsikt att låta det allmännas rätt vinna större utrymme. Sedan detta därefter underkastats förnyad granskning av lagrådet, har det genom ifrågavarande proposition förelagts riksdagen.

Såsom av förestående redogörelse framgår, utgör det nu framlagda förslaget resultatet av ett långt och mödosamt arbete och har genomgått förnyade grundliga omprövningar och bearbetningar. Vid utskottets granskning har ock, såvitt särskilt angår det vidlyftiga lagverkets rent privaträttsliga bestämmelser och det omsorgsfullt utbyggda förfarandet i vattenmålen, endast i undantagsfall framställts anmärkningar. I stort sett har rått enighet därom att, från de synpunkter sett, som på nämnda rättsområden äro av betydelse, våra nu så onöjaktigt ordnade vattenrättsliga förhållanden skulle genom förslagets upphöjande till lag bliva på ett tillfredsställande och tidsenligt sätt reglerade.

Däremot hava i fråga om det avvägande av allmänt och enskilt intresse, som särskilt bestämmelserna i förslagets fjärde kapitel innebära, anmärkningar mot förslagets hållning riktats från vitt skilda utgångspunkter såväl i avgivna motioner som vid utskottets prövning av förslaget. Utskottet, som för sin del emellertid av dessa anmärkningar icke funnit sig föranlett att i någon punkt av väsentlig betydelse förorda ändringar i det kungliga förslaget, får i den följande redogörelsen för behandlingen av förslagets detaljer anledning att motivera denna sin ståndpunkt. Blott ett par framställda erinringar av mera allmän räckvidd skola därför här upptagas till skärskådande.

Det har sålunda från en sida hävdats, att förslaget skulle innebära ett övergivande av själva den rättsgrund, varå vår vattenrätt hittills byggt. Utskottet kan icke finna, att denna mening äger fog för sig och vill härvid ock erinra, att någon anmärkning av denna innebörd icke heller inom lagrådet framställts mot förslaget. I detta sammanhang torde böra omnämnas en uppfattning av förslagets innebörd, som vid mer än ett tillfälle kommit till uttryck, nämligen att detsamma skulle åsyfta att på enskilda rättsägares bekostnad bereda ekonomisk fördel åt kronan. Såvitt utskottet kunnat finna, är det icke kronans fiskaliska intresse, utan det allmännas behöriga krav, som förslaget avser att tillgodose. I överensstämmelse härmed äro bestämmelserna om det allmännas rätt tillämpliga jämväl å kronan tillhörig vattenkraft. Sålunda åligger det i samma utsträckning såväl kronan som den enskilde att tillhandahålla bygdekraft samt att underkasta sig nyprövning, och de avgifter, som upptagas i det kungliga förslaget, skola utgå jämväl för kronan tillhörig vattenkraft. I samtliga dessa fall regleras frågan

om det allmännas rätt av lagstiftningen. Någon undantagsställning i detta hänseende har icke tillerkänts kronan. Då sålunda i den av herr Lübeck i ämnet väckta motionen framställes den anmärkningen, att genom ett koncessionssystem i vattenlagen skulle de icke-statliga företagens redan missgynnade ställning ytterligare försvåras och likställigheten formligen upphävas, anser utskottet, att denna anmärkning icke träffar det föreliggande förslaget. Jämväl i fråga om den lösningsrätt till en kraftanläggning, som i det kungliga förslaget under vissa förutsättningar tillagts staten, gäller, såsom också uttryckligen framgår av departementschefens motivering, att den avser tillgodoseende icke av ett statens fiskaliska intresse, utan av ett allmänt eller samhälleligt ändamål.

Ur praktisk synpunkt har från samma sida mot det kungliga förslaget riktats den invändning, att koncessionsbestämmelser, sådana som de i förslaget upptagna, icke lämpa sig för förhållandena i vårt land. Härför har bland annat åberopats, att hos oss tillskapats ett särskilt vattenkraftpolitiskt system utan motsvarighet å annat håll i och med kronans alltmera omfattande direkta verksamhet som företagare på kraftverks- och kraftdistributionsområdet. Denna situation vore särskilt ägnad att göra ett koncessionssystem för konkurrerande enskilda eller kommunala företagare obehövligt och skadligt.

Häremot vill utskottet ånyo erinra, att de skyldigheter gent emot intressen av allmän eller mera lokal natur, varom stadgas i det kungliga förslaget, äro av den beskaffenhet, att de ansetts böra åligga vattenverksägaren alldeles oavsett, huruvida denne utgöres av kronan eller enskild. Dessa skyldigheter konstituera ju för övrigt ingalunda ett koncessionssystem i samma mening som i länder, vilkas vattenlagstiftning grundas på principen om publik rätt till vattnet. Uppenbarligen kan dessutom icke den omständigheten, att kronan är ägare till en mindre del, omkring femton procent, av landets vattenkraft, utgöra någon tillfredsställande trygghet för tillgodoseende av de allmänna intressen, varom här är fråga; detta ej ens om man ville å kronan ensam lägga skyldigheter, som efter utskottets mening enligt sakens natur böra vara förknippade med innehav av rätt till vattenkraft överhuvud och med de förmåner vattenrättslagstiftningen bereder dylik rätts innehavare. Härför skulle tydligen — i rak strid mot motionärens syfte — erfordras, att staten i långt större utsträckning än nu övertoge vattenkrafttillgångarna.

I detta sammanhang anser sig utskottet böra omnämna, att inom den kommitté, som under år 1915 avgivit betänkande med förslag till lag innefattande vissa bestämmelser i syfte att trygga rätt till elektrisk

kraft m. m. (den s. k. distributionskommittéen) två av kommittéens ledamöter i en till kommittéens betänkande fogad reservation gjort frågan om betydelsen av statens verksamhet å förevarande område till föremål för undersökning, särskilt vad angår behovet av en prisreglerande lagstiftning. Dessa ledamöter hava därvid kommit till det resultat, att staten ej lämpligen bör genom konkurrens från egna vattenfall ingripa reglerande på kraftprisen utan att *genom lagstiftning* böra skapas de garantier, som i detta hänseende må påkallas för tryggande av förbrukarnas intressen.

Beträffande vissa av de i det kungliga förslaget upptagna bestämmelserna har vidare uttalats den farhågan, att de i alltför hög grad komme att inskränka den enskildes ekonomiska frihet och till följd härav skulle leda till ett ej minst ur samhällets egen synpunkt menligt hämmande av företagsamheten å detta område.

Ej heller dessa betänkligheter anser sig utskottet kunna dela. Vid det kungliga förslagets behandling har utskottet tvärtom kommit till den uppfattningen, att de ifrågavarande inskränkningarna i den enskildes rätt ingalunda överskrida det skäligas gräns.

Såsom en särskild förtjänst hos förslaget i detta hänseende anser sig utskottet böra framhålla, att i själva lagen otvetydigt utstakas de gränser, inom vilka det allmännas rätt har att göra sig gällande, samt att fastställandet av denna rätt i varje särskilt fall såsom allmän regel anförtrotts icke åt administrativ myndighet utan åt domstol. Såsom departementschefen framhållit säkerställes härigenom bäst de allmänna intressenas tillgodoseende. Det allmänna tillförsäkras icke en godtycklig, till sitt innehåll obestämd utan en visserligen begränsad men dock säker och självständig rätt. Denna utväg medför också den fördelen, att den jämväl för den enskilde skapar den rättstrygghet, som utgör en så väsentlig förutsättning för att hans verksamhet skall kunna utvecklas och bliva samhället till gagn. Jämväl i denna punkt fullföljes i förslaget sålunda den grundtanke, som genomtränger också vissa andra av förslagets viktigare partier, särskilt bestämmelserna i dess 2 kap. 22 § samt 12 kap. 11 § angående den mot envar bindande verkan av vattendomstolens beslut och av inskrivning i vattenboken.

Såsom framgår av vad utskottet redan anfört angående sin ståndpunkt till de vattenrättsliga spörsmålen, finner utskottet sig i allt väsentligt kunna ansluta sig till den lösning, som i det kungliga förslaget givits åt nämnda spörsmål. Enligt utskottets åsikt skulle denna lösning komma att tillgodose såväl samhällets som den enskildes berättigade intressen och den skulle, med tillbörligt beaktande av det allmännas rätt,

skänka vår vattenkraftindustri de utvecklingsmöjligheter, varå den med rätta har att göra anspråk. Utskottet anser sig alltså böra tillstyrka, att det föreliggande förslaget upphöjes till lag. På enskilda punkter har dock utskottet funnit sig böra föreslå vissa ändringar. Redogörelse härför kommer att lämnas vid de särskilda lagrummen.

Förslaget till vattenlag.

1 KAP.

Utskottet.

1 1 § av detta kap. uttalas den för hela den ifrågavarande lagstiftningen grundläggande bestämmelsen, att rådigheten över vattnet skall anses vara förenad med äganderätten till den grund, varå vattnet förefinnes.

Såsom redan i 1 § antydes är emellertid grundägarens rätt till vattnet — huruvida denna rätt är att anse såsom äganderätt eller snarare bör likställas med nyttjanderätt, lämnas i lagförslaget obesvarat — under kastad inskränkning i olika riktningar. I 1 kap. behandlas några av de betydelsefullaste av dessa inskränkningar, framför allt den grupp av dem, som anknyter sig till förekomsten av kungsådra i ett vattendrag.

De i 1 kap. angående detta ämne upptagna bestämmelserna äro dock ingalunda uttömmande. Bestämmelser, som begränsa den enskildes rådighet över vattnet, återfinnas därjämte i övriga delar av förslaget, särskilt dess 2—4 kap. Jämväl å andra områden av lagstiftningen äro inskränkningar av ifrågavarande slag fastställda, såsom i expropriationslagen. Slutligen kan en dylik inskränkning grundas ej allenast å föreskrift i lag utan jämväl å annan rättsgrund t. ex. sedvana såsom beträffande allmänhetens rätt att begagna sig av vatten å annans område för tvätt, hushållsändamål m. m. Samtliga dessa inskränkningar inrymmas i 1 § formulering, enligt vilken vattenområdets ägare är under kastad de inskränkningar, som äro »nedan stadgade eller eljest lagligen gällande».

Uti några av de i anledning av föreliggande lagförslag väckta motionerna har framförts yrkandet, att den enskildes rådighet över vattnet borde i högre grad än som skett i det kungliga förslaget under-

kastas begränsning med hänsyn till det allmänna intresse, som kräver vattenkraftens snara utnyttjande. För detta ändamåls vinnande borde initiativrätt i fråga om vattenkrafts tillgodogörande kunna under vissa förutsättningar medgivas ej allenast åt den, som själv äger eller har del i ett strömfall, utan oberoende härav under vissa förutsättningar jämväl åt staten eller kommun.

Departementschefen har dryftat detta spörsmål i sitt yttrande till statsrådsprotokollet den 15 februari 1918. Efter att hava lämnat en redogörelse för de bestämmelser i förslaget, som avse att möjliggöra gemensam utbyggnad av ett strömfall, tillhörigt flera ägare, fortsätter departementschefen:

»Den rätt, som sålunda medgives innehavaren av den större delen av ett strömfall att tillgodogöra sig jämväl återstoden av fallet, har otvivelaktigt, liksom de vattenrättsliga tvångsrätterna överhuvudtaget, sin grund i det *allmänna* intresse, som kräver vattenkraftens utnyttjande. Samma skäl kan helt visst åberopas till stöd för ett än mera vittgående frigivande av initiativrätten, och det har till och med ifrågasatts, huruvida ej den, som äger ett obebyggt strömfall men icke vill eller förmår inom viss skälig tid vidtaga åtgärder för dess tillgodogörande, borde — även i annan ordning än enligt expropriationslagen — kunna tvingas mot ersättning avstå detsamma till staten eller möjligen jämväl till kommun eller enskild företagare, som åtager sig att omedelbart utnyttja fallet.

Ett frigörande av initiativrätten i den utsträckning, som sist antytts, skulle otvivelaktigt innebära en högst väsentlig avvikelse från de grundsatser, varå den nu gällande svenska vattenlagstiftningen vilar. En dylik avvikelse, som skulle innebära, om ej ett upphävande, så dock en högst betydande begränsning av den enskildes rätt till vattnet, synes mig icke låta sig försvara med mindre än att densamma visat sig nödvändig för tillgodoseende av de allmänna intressen, som äro beroende av vattenkraftens tillgodogörande. Något praktiskt behov av en så långt gående utvidgning av initiativrätten torde emellertid nu icke föreligga och ej heller vara att motse under den närmaste framtiden. Genom de av kommittéerna och de sakkunniga föreslagna bestämmelserna kommer initiativrätten att väsentligt utvidgas utöver vad som för närvarande gäller i detta ämne. Vid den revision av den norska vattenlagstiftningen, som sedan ett antal år pågått och varvid man enligt ett av den härför tillsatta kommissionen under år 1915 framlagt preliminärt förslag förordat stadganden, som på det närmaste ansluta sig till de av de svenska kommittéerna föreslagna, har det ej heller ansetts tillrådligt

att lösgöra initiativrätten i vidsträcktare mån än vad som skett enligt det svenska förslaget. De spörsmål, som äro förknippade med denna frågas lösning, äro i varje fall av den grannlaga natur, att de otvivelaktigt kräva en mera ingående behandling än som varit möjligt att ägna dem under den knappt tillmätta tid, som stått mig till buds för ifrågavarande lagstiftningsarbete. Därest behovet av en utvidgning av initiativrätten till annan än delägare i strömfallet, mot förmodan, framdeles skulle göra sig gällande, synes det mig ock som om denna lagstiftningsfråga kunde lösas fristående och ej nödvändigtvis behövde sammankopplas med vattenlagstiftningen.»

Herrar Sven Perssons och Bernhard Erikssons motion.

Herrar Sven Persson och Bernhard Eriksson yttra angående denna fråga i sin motion:

»Vi kunna för vår del icke dela departementschefens uttalade betänkligheter att på sätt blivit ifrågasatt lösgöra initiativrätten till strömfallens utbyggande. Så långt ifrån att detta skulle innebära en »högst väsentlig avvikelse» från de grundsatser, varå nu gällande lagstiftning vilar, anse vi att ett stadgande av antytt innehåll tvärtom skulle utgöra ett konsekvent genomförande av nämnda grundsatser och framför allt av de grundsatser, varå föreliggande förslag är byggt. Icke heller kunna vi godtaga departementschefens påstående, att något praktiskt behov av en så långt gående utvidgning av initiativrätten icke skulle föreligga. Det må härtill allenast erinras, hurusom redan vid tillämpningen av nu gällande lag hot icke saknats från vattenfallsägare att underlåta utbyggande av strömfall, därest vederbörande myndighet i sammanhang med byggnadstillstånd föreskrivit ett för ägaren mer eller mindre behagligt villkor. Vi fästa för vår del avgörande vikt vid att ett stadgande inflyter i lagen av innebörd att om ett utnyttjande av obebyggt strömfall prövas vara av synnerlig betydelse för näringslivet eller för orten eller eljest från allmän synpunkt, skall regeringen äga befogenhet tillsäga strömfallets ägare att utnyttja detsamma vid äventyr att därest strömfallet icke blivit inom viss tid utbyggt eller ansökan ingivits om dess utbyggande kronan skall kunna efter expropriation tillgodogöra sig detsamma.»

Herr Hages m. fl. motion.

Jämväl herr Hage och hans medmotionärer påyrka, att staten samt, efter regeringens medgivande, även kommun må under vissa förutsättningar berättigas utbygga omonterat strömfall, även då befogenhet därtill ej kan grundas å strandäganderätt.

Till stöd för detta yrkande framhålla motionärerna i huvudsak

samma synpunkter, som kommit till uttryck i herrar Sven Perssons och Bernhard Erikssons motion.

Utskottet. En utvidgning av initiativrätten i den riktning, som uti de förenämnda motionerna ifrågasättes, torde, såsom också kommit till erkännande uti departementschefens ovan återgivna uttalande, icke böra möta något hinder av mera principiell natur. Med den ökade betydelse, som vattenkraften numera erhållit för tillgodoseende av olika samhällsbehov, synes det fastmera stå i god överensstämmelse, om den enskildes intresse jämväl i detta fall underordnas vad det allmänna bästa kräver. Det synes också utskottet, som om en dylik initiativrätt, därest den gives ett lämpligt och väl avvägt innehåll samt anordnas på ett praktiskt sätt, hade ett verkligt behov att fylla. Med hänsyn till det outredda skick, vari, såsom departementschefen erinrat, denna fråga ännu befinner sig, anser sig dock utskottet icke i stånd att härom göra något bestämt uttalande. Ej heller har det i frågans nuvarande läge varit utskottet möjligt att bilda sig en säker uppfattning angående det sätt, varpå initiativrätten lämpligen bör anordnas. Åtskilligt synes tala för att denna fråga måhända bäst erhåller sin lösning inom expropriationslagstiftningens ram. I varje fall har det synts utskottet som om det förslag, vilket framförts av herrar Sven Persson och Bernhard Eriksson, icke kunde utan ingående omarbetning och komplettering, vartill tillfälle icke givits under utskottets arbete, läggas till grund för lagstiftning i ämnet.

Med hänsyn till vad utskottet sålunda framhållit anser utskottet de av motionärerna framförda önskemålen bäst främjas genom att frågan av Kungl. Maj:t göres till föremål för särskild utredning, och ämnar utskottet föreslå, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte hemställa om dylik utredning samt framläggande för riksdagen av det förslag i ämnet, vartill utredningen kan giva anledning.

5 §.

Utskottet. De bestämmelser, som upptagas under ifrågavarande §, avhandla grunderna för bestämmande av kungsådras förekomst i ett vattendrag.

Kungsådra skall enligt förslaget anses förefinnas i sådana vattendrag eller delar av vattendrag, räknat från viss genom utlopp ur sjö eller särskilt tillflöde bestämd plats, i vilka vid lågvatten framrinner en vattenmängd av fem kubikmeter eller mer i sekunden. Vattenområden med nu angiven vattenföring skola upptagas å en förteckning, upprättad i den ordning särskilt stadgas.

Bestämmelserna om förteckningens upprättande upptagas i ett särskilt, vattenlagsförslaget bilagt förslag till lag om förteckning å vattendrag, där kungsådra finnes. Sedan denna förteckning vunnit laga kraft, skall den lända till framtida efterrättelse.

Den ståndpunkt, som förslaget intager till denna fråga, överensstämmer till fullo med den, som gjort sig gällande i 1917 års förslag och i allt väsentligt jämväl med den åskådning, som ligger till grund för 1910 års förslag. Däremot föreligger en principiell nyhet i förhållande till gällande rätts bestämmelser i ämnet. Enligt 7 § i 1880 års förordning är nämligen avgörandet av kungsådrans förekomst beroende ej av vattendragets storlek utan av det förhållandet, huruvida kungsådra av ålder varit i vattendraget eller ej.

Motivet till denna avvikelse har i främsta rummet varit önskemålet att avlägsna nu rådande osäkerhet rörande förekomsten av kungsådra och därav föranledda olägenheter. För vinnande av detta syfte har man sökt att erhålla en norm, som anknyter sig till vattendragets beskaffenhet och sålunda kan lämna en fullt objektiv ledning för frågans avgörande.

Samtidigt har man velat välja denna norm på sådant sätt, att den rent faktiskt sett komme att så nära som möjligt täcka den gällande rättens bestämmelser i ämnet. Härvid har det visserligen icke kunnat undgås, att kungsådra skulle komma att införas i vissa vattendrag eller delar av vattendrag, där, såvitt nu är känt, kungsådra icke funnits. Emellertid är härvid att beakta, att vår kännedom om kungsådrans tidigare förekomst, i brist på mera ingående undersökningar, ännu är ganska ofullständig. Det torde ej vara osannolikt, att kungsådra enligt äldre uppfattning förefunnits i så gott som samtliga vattendrag av betydenhet. Då byggnader, vilka tillkommit enligt äldre lag, skyddas i sin rätt, hava varken kommittéerna eller de sakkunniga ansett några hinder av principiellt rättslig natur möta mot förslagets ståndpunkt härutinnan. Lagrådet har vid sin granskning av förslaget också lämnat detsamma utan anmärkning i denna del.

Herr Lübecks motion.

Uti en till 1917 års förslag avgiven reservation har herr Lübeck intagit den ståndpunkten, att större hänsyn bort tagas till den uppfattning angående kungsådrans förekomst, som utvecklat sig på grundval av den gällande rättens bestämmelser i ämnet. Dessa synpunkter fullföljas av herr Lübeck uti hans i anledning av förslaget väckta motion. I denna hemställes sålunda, att kungsådrans förekomst måtte begränsas till sådana sträckor av ett vattendrag, där man med någorlunda visshet kan på grund av förefintlig erfarenhet antaga, att kungsådra enligt lag av ålder varit.

Till stöd för detta sitt yrkande hänvisar motionären till sin förutnämnda, till de sakkunnigas betänkande avgivna reservation samt anför vidare:

»Den enligt lagförslaget avsedda utsträckningen upp till de ställen, där lågvattenmängden är fem kubikmeter i sekunden, är godtycklig, särskilt då man beaktar de väsentligt skilda förhållandena i norra och södra Sverige. Ej heller är en dylik utsträckning, på sätt i sagda reservation närmare utvecklas, nödvändig för skyddande av verkliga allmänna intressen, vilka väl tillgodoses även med den här åsyftade begränsningen. Tvärtom kan det lätt nog inträffa, att det med kungsådras införande framtvungna fria avståndet av vatten till exempelvis en flottled (eller av fallhöjd för ett torrläggningsföretag) befordrar tillkomsten av företag, som i själva verket icke äro ur allmän eller nationalekonomisk synpunkt berättigade, utan kanske till direkt hinder för verkliga allmänna intressen, såsom vattenkraftens utnyttjande för ortens elektrifiering m. m. Att man genom bifall till ifrågavarande reservation undgår att uppenbart kränka välgrundade rättsförhållanden torde under sådana omständigheter böra vara utslagsgivande.

För närvarande förekommer på sina ställen kungsådra i nedre och övre delen av ett vattendrag, men däremot icke å vissa mellanliggande sträckor. Detta ur praktisk synpunkt olämpliga förhållande synes, på sätt svenska vattenkraftföreningen ifrågasatt, vid bifall i övrigt till vad ovan föreslagits, böra ändras genom införande av kungsådra å berörda sträckor mot ersättning till strömfallsägarna för därav föranledd skada.

Någon avgörande svårighet kan icke anses föreligga att fastställa kungsådra i vattendragen enligt sålunda fastställda grunder och för övrigt i den ordning, som avses i förslaget till 'lag om förteckning å vattendrag, där kungsådra finnes'.»

Utskottet.

Såsom framgår av vad utskottet redan anfört hava de av herr Lübeck framförda synpunkterna under denna frågas tidigare behandling icke tillvunnit sig anslutning vare sig från de övriga sakkunnigas eller från lagrådets sida. Det synes jämväl utskottet som om det icke vore möjligt att på den av motionären anvisade vägen nå fram till en objektiv norm för avgörandet av denna fråga. Snarare synes motionärens ståndpunkt kunna göras till föremål för samma kritik, som riktats mot den gällande rättens eller att densamma saknar nödig fasthet för att kunna bilda en lämplig grundval för lagstiftning i ämnet. Visserligen skulle jämväl enligt motionärens förslag en för framtiden bindande förteckning

upprättas över de vattendrag, där kungsådra skall anses förefintlig. Åvägabringandet av en dylik förteckning måste dock givetvis föregås av ingående undersökningar av kungsådras tidigare förekomst i vattendragen. Det synes utskottet uppenbart, att den tidsutdräkt och de kostnader, som skulle vara förenade med dessa undersökningar, icke uppvägas av någon motsvarande fördel vare sig för det allmänna eller för den enskilde.

Utskottet finner sig alltså icke kunna förorda motionärens ifrågavarande yrkande.

Herr Asplunds motion.

Med biträdande av förslagets allmänna ståndpunkt till nu avhandlade spörsmål har herr Asplund i sin motion hemställt, att till grund för kungsådras förekomst måtte läggas icke vattenföringen utan storleken av det nederbördsområde vattendraget avvattnar.

Till stöd för sitt yrkande framhåller motionären, hurusom begreppet lågvatten vore svävande och icke kunde anses utgöra någon tillfredsställande måttstock på ett vattendrags storlek och ännu mindre på dess betydelse för de olika kungsådreintressena.

Motionären anför bland annat:

»Det är givetvis ingalunda den vanligen, särskilt i norra Sverige på vintern rådande normala lågvattenmängden, som är bestämmande för ett vattendrags lämplighet som flottled, utan i första hand högvattenmängden samt, där längre tids flottning är nödvändig, sommarlågvattenmängden. Vad beträffar behovet av att flottled finnes, så torde det, om man bortser från olikheterna i fråga om andra kommunikationsmöjligheter vara närmast beroende av de skogsarealer, som lämna flottvirke till vattendraget i fråga, således, oavsett olikheter i skogens växtlighet, av vattendragets vattenområdes areal i den mån denna utgöres av skogbärande mark. Övriga faktorer, som hava ett ofta mycket stort inflytande på vattendragets normala lågvattenföring, inverka högst oväsentligt, till en del i rakt motsatt riktning på flottledsbehovet. Stora sjöarealer och vidsträckta, outdikade sumpmarker bidraga i hög grad till ökning av lågvattenmängden i förhållande till vattenområdet, men äro däremot icke skogbärande, minska således behovet av flottled. Icke heller nederbördsmängden har någon avgörande betydelse för skogstillgången.

De vattendrag, som sakna stora sjöarealer, hava ofta bördigare stränder på grund av sitt slamförande vatten, än sådana, vilkas vatten i de stora sjöarna avsatt det mesta av sitt slam, och äro därför oaktat sin relativt mindre lågvattenföring ofta av större betydelse för jord-

bruket än de senare. Även ur dessa synpunkter torde således, liksom ur flottledsintressets synpunkt, förekomsten av kungsådran med större fog böra bestämmas av vattendragets vattenområdes areal än av den normala lågvattenföringen.

Vid sakkunnigas utlåtande är fogad en utredning av hydrografiska byrån, beträffande vattendrag, i vilka, enligt av sakkunniga angivna grunder, (minst 5 sek.-kbm:s normal lågvattenföring) kungsådra skall anses förefinnas, jämte förteckning och vissa uppgifter (tab. 1) å de svenska vattendrag, som hava minst 1,000 kv.-km:s vattenområde, och betecknas desamma på åtföljande karta nedom den punkt, där minst 1,000 kv.-km. avvattnas, med en svart linje. Beträffande de angivna lågvattenssiffrorna säger byrån, 'att uppskattningarna i många fall äro helt approximativa samt att, innan en definitiv förteckning över vattendrag med kungsådra bliver utfärdad, det synes nödvändigt, att lågvattenuppgifterna för ett stort antal vattendrag kompletteras genom nya mätningar, för vilket ändamål ett särskilt anslag är behövligt'. Då nu därtill kommer, att för erhållande av någorlunda säkra siffror för den normala lågvattenföreningen mätningar under en längre följd av år äro nödvändiga, inses lätt, att skall en sådan grund läggas för kungsådra, blir fastställandet av kungsådrans förekomst både förenat med stora kostnader och, vad som är betänkligare, med stor tidsutdräkt, vartill kommer, att resultatet alltid blir svävande och att själva lågvattenföringen ofta är underkastad permanenta förändringar. Ett vattendrags avvattningsområde kan däremot med tillhjälp av det kartverk, som numera finnes över så gott som hela riket, ganska exakt beräknas, om man undantar de på ett par ställen förekommande bifurkationerna, Tärendö älv och Vengelälven, där vattenområdet måste ungefärligt uppdelas på två vattendrag. (I båda fallen är dock vattenområdet så stort, att någon tvekan om kungsådrans förefintlighet icke torde komma i fråga.) Med avseende på det trängande behovet, att *så snart som möjligt* efter den nya lagens antagande erhålla en på *möjligast säkra grunder* fotad kungsådreförteckning är därför vattenområdet en mycket lämpligare beräkningsgrund än lågvattenföringen.

Godtages nu en sådan beräkningsgrund, så återstår att bestämma en lämplig minimiareal å det vattenområde, som skall finnas för att kungsådran skall anses vara för handen. Någon utredning i detta avseende torde icke kunna begäras av enskild motionär. Emellertid torde man kunna utgå ifrån, att gränsen icke bör sättas högre, än att samtliga de vattendrag, som enligt det kungl. förslaget skulle anses hava kungsådra, även enligt den nya beräkningsgrunden komma i samma

ställning. Då av hydrografiska byråns utredning framgår, 'att med hänsyn till sin lågvattenföring kunna ingenstädes i Sverige vattendrag, som avvattna en mindre yta än 1,000 kv.-km., beräknas föra en normal lågvattenmängd av 5 kbm. per sekund', torde nämnda areal lämpligen kunna sättas såsom minimum för kungsådras befintlighet. Samtliga de vattendrag, som äro upptagna i tabell 1 uti hydrografiska byråns ovannämnda förteckning och å dess karta utmärkta med svarta linjer, skulle därvid anses hava kungsådra, således, förutom de 56 enligt kungl. förslaget, ytterligare 47 vattendrag.»

Utskottet. Motionären har särskilt tagit sikte på förhållandena i vissa norrländska vattendrag och därå byggt sina slutsatser. Vad de svenska vattendragen i allmänhet angår synes däremot lågvattenföringens storlek utgöra en riktigare måttstock för vattendragets betydelse än den areal, som vattendraget avvattnar. Jämväl beträffande de norrländska vattendragen torde den förra normen i allmänhet giva ett tillfredsställande resultat. Då det i varje fall ur flera synpunkter skulle vara olämpligt, att införa olika bestämningsgrunder för kungsådras förekomst i de norrländska vattendragen och i rikets övriga vattendrag, synes förslagets ståndpunkt härutinnan böra bibehållas. De svårigheter, som enligt motionärens uppfattning möta i fråga om fastställande av lågvattenmängdens storlek, torde icke i denna fråga böra tilläggas avgörande betydelse.

Herr Hages m. fl. motion. Herr Hage och dennes medmotionärer hava slutligen utan närmare motivering hemställt, att genom lag också bestämmes, var gammal kungsådra skall anses gå fram samt att denna kungsådra fortfarande skall framgå i djupaste vattnet och beräknas till en tredjedel av vattendragets bredd vid vanligast förekommande lågvatten.

Utskottet. Då ifrågavarande yrkande icke står i överensstämmelse med den allmänna ståndpunkt utskottet, såsom framgår av det redan anförda, intagit till dessa frågor, följer härav, att utskottet icke kan biträda detsamma.

6 och 7 §§.

Utskottet. Kungsådrans huvuduppgift är enligt gällande lag att utgöra en öppen, från byggnad fri led i vattendraget till förmån för den allmänna samfärdseln, för flottningen och för fiskens gång ävensom för annat allmänt ändamål, som är av ådran beroende. Kungsådran skall, såframt

den ej är annorledes bestämd, anses framgå i djupaste vattnet och beräknas till en tredjedel av vattendragets bredd vid vanligast förekommande lågt vattenstånd.

Enligt det föreliggande förslaget kommer kungsådran såsom rättsinstitut att, om också i förändrad form, fortfarande bibehållas i vattenlagstiftningen. Den skall sålunda alltjämt hava till ändamål, att tillgodose samfärdsel-, flottnings- och fiskeintressen ävensom intressen av annan natur, som äro beroende av vattnets fria framrinnande. Dessa intressen hava i förslaget utökats med torrläggning och bevattning av mark. Såtillvida föreligger emellertid en avvikelse, att det skydd, som i förslaget beredes nämnda intressen, icke utgöres av ett visserligen ej heller enligt gällande lag undantagslöst förbud mot kungsådrans stängande, utan av en förpliktelse för vattenområdets ägare att utan ersättning avstå viss vattenmängd och, såvitt angår de ovan särskilt angivna kungsådreintressena, jämväl viss fallhöjd. Den vattenmängd, som vattenområdets ägare sålunda har att avstå, kan uppgå till en tredjedel av vattenmängden i strömfallet. Tages fallhöjd i anspråk, skall en tredjedel av vad som avstås lämnas utan ersättning. Den sammanlagda förlusten av vattenmängd och fallhöjd må dock icke i någon händelse överstiga en tredjedel av den ursprungliga vattenkraften i strömfallet. De nu återgivna bestämmelserna upptagas i förslagets 6 §.

Skyldigheten att utan gottgörelse avstå vattenmängd eller fallhöjd inträder enligt förslaget i allmänhet omedelbart, då det behov gör sig gällande, för vars tillgodoseende avståendet påkallas. Enligt 1910 års liksom 1917 års förslag hade från denna regel emellertid gjorts ett betydelsefullt undantag med avseende å bebyggda strömfall. Ägarens skyldighet att utan ersättning avstå vattenmängd eller fallhöjd gjordes här beroende av det förhållandet, att strömfallsägaren kommit i åtnjutande av vissa frihetsår efter strömfallets bebyggande.

Till denna ståndpunkt hade jämväl de sakkunniga med vissa modifikationer anslutit sig i det av dem framlagda förslaget; dock skulle vattendomstolen äga att under vissa förutsättningar från de allmänna reglerna om frihetsår medgiva undantag såväl till strömfallsägarens förmån som ock till förmån för ett företag av betydenhet, som kunde väntas ifrågakomma inom en nära liggande framtid och för vars genomförande kungsådran kunde behöva anlitas.

I den kungl. propositionen har, såsom framgår av 7 §, i detta fall rätten till frihetsår begränsats till att gälla gentemot företag, som avse torrläggning eller bevattning.

De skäl, som föranlett denna avvikelse från de tidigare förslagen,

utvecklas av departementschefen i hans yttrande till statsrådsprotokollet på följande sätt:

»Som bekant innefatta de resolutioner angående tillstånd till byggande i kungsådra, som av Kungl. Maj:t meddelas enligt nu gällande lag, bland annat föreskrifter beträffande tillgodoseende av vissa i resolutionen angivna intressen, särskilt sådana, som hänföra sig till allmän farled, allmän flottled och fiske. Till förmån för nu nämnda intressen — även om de ännu icke äro för handen utan först framdeles yppas — har Kungl. Maj:t vid meddelandet av byggnadstillstånd plägat ålägga strömfallsägaren vissa inskränkningar i tillgodogörandet av kungsådrans vatten, bland annat skyldighet att, närhelst ett dylikt intresse framträder och för sitt tillgodoseende kräver avstående av kungsådrans vatten, utan ersättning avstå intill den vattenmängd, som före överbyggandet framrunnit i kungsådran. Vad angår företag för torrläggning av mark har upptagits en erinran, att tillståndet icke skall utgöra hinder för åtgärder, som för torrläggning av mark kunna varda medgivna, utan att härutinnan skall gälla vad lag och författningar därom innehålla. Däremot föreskrives icke någon skyldighet för dammägaren att till förmån för torrläggning av mark utan ersättning avstå kungsådrans vatten eller någon del därav.

De nu antydda föreskrifterna hava, enligt vad jag i annat sammanhang framhållit, under senare år fullständigats med ett villkor till förmån för sådana till sin art ej angivna allmänna intressen, som framdeles kunde komma att göra sig gällande och för vilkas tillgodoseende kunde finnas erforderligt att återställa vattnets fria lopp i kungsådran. Enligt innehållet av nämnda villkor är strömfallsägaren underkastad skyldigheten att, när helst ett dylikt intresse gör sig gällande samt alldeles oavsett huruvida längre eller kortare tid må hava förflutit efter tillståndets meddelande, åter frigöra kungsådrans vatten.

Under det att sålunda enligt de av Kungl. Maj:t meddelade restriktionerna angående tillstånd till byggande i kungsådra skyldigheten för strömfallets ägare att avstå kungsådrans vatten inträder omedelbart, då det kungsådreintresse, varom i varje särskilt tillfälle är fråga, gör sig gällande, hava kommittéerna liksom de sakkunniga tillförsäkrat byggnadens ägare vissa frihetsår efter byggnadens fullbordande, under vilka han är helt eller delvis fri från skyldigheten att utan ersättning avstå vattenmängd eller fallhöjd. Av kommittéerna hade denna respittid bestämts till fyrtio år från den för byggnadens fullbordande bestämda tidpunkten; dock skulle för varje förflutet år utöver tjugu den strömfallsägaren enligt eljest gällande bestämmelser tillkommande ersättningen

minskas med en tjugondel. I de sakkunnigas förslag hava de ifrågavarande bestämmelserna, som bibehållits såsom huvudregel, underkastats jämkning bland annat därutinnan, att befogenhet tillagts vattendomstolen att i samband med sitt medgivande till strömfallets bebyggande från nämnda bestämmelser göra undantag till förmån för ett företag av betydenhet, som kan väntas ifrågakomma inom en nära liggande framtid. Dessutom har rätt tillerkänts vattendomstolen att för särskilt fall medgiva förlängning av respittiden.

Till stöd för sin ståndpunkt till denna fråga framhålla kommittéerna, hurusom det otvivelaktigt skulle verka avskräckande för den enskilda företagsamheten, därest strömfallsägaren utsattes för risken att när som helst, innan ännu de å fallets bebyggande nedlagda kostnaderna blivit gottgjorda, nödgas avstå en avsevärd del av vattenkraften utan ersättning för vare sig själva kraften eller anläggningskostnaderna. Visserligen kunde det, fortsätta kommittéerna, såvitt anginge de på grund av äldre lag efter tillstånd av Konungen bebyggda fallen härigenom i viss mån synas ske ett efterskänkande av den rätt, som enligt de i varje fall utfärdade resulotionerna tillkomme det allmänna. Enligt kommittéernas uppfattning skulle det emellertid knappast kunna förutsättas, att en så sträng tillämpning av de i samband med tillståndet föreskrivna förpliktelserna varit avsedd, att en tillståndshavare skulle berövas möjligheten att få de på byggnaden nedlagda kostnaderna amorterade.

Såsom redan förut anmärkts hava de sakkunniga icke ansett sig kunna i allo biträda denna ståndpunkt. Sålunda framhålla de sakkunniga, hurusom för den händelse ett företag av större allmän betydelse redan vid den tid, då bebyggandet av ett strömfall ifrågakommer, vunnit den aktualitet, att företaget med sannolikhet kan väntas komma till stånd inom en nära liggande framtid, det icke skulle stå i överensstämmelse med de allmänna intressenas rätt till kungsådran att lämna strömfallets ägare en så vidsträckt frihet som den av kommittéerna föreslagna. Däremot hava de sakkunniga i övrigt — bortsett från förutnämnda till strömfallsägarens förmån gjorda avvikelse — ansett sig böra godtaga kommittéförslagets bestämmelser i denna fråga.

Det nu berörda spörsmålet har jämväl kommit under skärskådande vid utarbetandet av det förslag till ny flottningslagstiftning, som under förra året framlagts. Uti en till nämnda förslag fogad reservation har hävdats, att bestämmelserna om vissa frihetsår kunna komma att lägga hinder i vägen för ett behörigt tillgodoseende av den allmänna flottningens intressen. I de yttranden, som numera inkommit över berörda

förslag, har så gott som enhälligt uttalats anslutning till den åsikt, som tagit sig uttryck uti ifrågavarande reservation.

Ett efterskänkande av den rätt vissa allmänna intressen, nämligen farleds-, flottleds- och fiskeintressen ävensom intressen av annat slag, som äro beroende av vattnets fria framrinnande, redan enligt nu gällande lag äga till kungsådrans vatten synes mig icke böra tillstyrkas med mindre härför skulle åberopas skäl av synnerlig vikt. En sådan betydelse anser jag mig icke kunna tillmäta vad kommittéerna anfört till stöd för sin ståndpunkt. Mig veterligen har det icke försports, att de hittills meddelade kungsådreresolutionerna, enligt vilka strömfallsägare ålagts att till förmån för nämnda intressen, när helst de framträda, utan ersättning avstå kungsådrans vatten, i tillämpningen skulle lett till någon obillighet eller verkat avskräckande i fråga om vattenkraftens tillgodogörande. Detta mitt antagande bestyrkes också av ett uttalande, som kommittéerna gjort i annat sammanhang.»

Efter att till stöd för sin uppfattning hava anfört ett uttalande i frågan av kommittéerna, fortsätter därefter departementschefen:

»Vad nu sagts gäller de så kallade äldre kungsådreintressena. Väsentligt annorlunda gestalta sig däremot förhållandena beträffande de förpliktelser, som först genom den nya lagstiftningen förknippas med kungsådran. Någon rätt för ett torrläggningsintresse att, sedan kungsådran blivit med vederbörligt tillstånd överbyggd, utan ersättning taga kungsådran i anspråk, förefinnes icke med den avfattning, som plägat givas åt av Kungl. Maj:t meddelade resolutioner, enligt hittills gällande lag. Den rätt, som i de sakkunnigas förslag liksom i kommittéförslaget tillagts torrläggningsintresset att taga fallhöjd i anspråk, är uppenbarligen också av en väsentligt mera genomgripande ekonomisk betydelse för vattenkraftföretaget än de förut omnämnda rättigheterna beträffande kungsådran. Härtill kommer, att torrläggningsintresset, såsom i annat sammanhang erinrats, alldeles oberoende av vattendragets natur av de sakkunniga berättigats till ersättning för sådant hinder, som vållas genom uppdämning. Det synes mig därför icke oskäligt, att ägaren av bebyggt strömfall i förhållande till torrläggningsintresset tillförsäkras vissa frihetsår. Med torrläggning har i förevarande hänseende likställts bevattning, vilket intresse enligt nu gällande lagstiftning som bekant icke äger någon som helst rätt till kungsådran.»

Herr von Sydows motion.

Herr von Sydow har uti sin motion hemställt om en sådan omarbetning av de i det kungliga förslaget upptagna bestämmelserna, att strömfallsägare, som i 6 § avses, icke blir pliktig att utan gottgörelse

underkasta sig minskning i den fallhöjd eller större minskning än en tiondel i den vattenmängd han enligt domstolens beslut äger tillgodogöra sig i vidare mån än som i 7 § sägs för tiden efter tjugo år.

Till stöd för detta sitt yrkande anför motionären:

»Den väsentligaste grunden för stadgandet om övergångstid är behovet för strömfallsägaren att under viss tid kunna räkna med de förhållanden, särskilt den kraftmängd, varpå kalkylerna om företaget äro byggda. Detta behov blir uppenbarligen desto större, ju större ingrepp i kraftmängden han kan nödgas vidkännas. Men härtill kommer ock en annan omständighet av betydelse för denna frågas bedömande. Det händer alltför lätt, att förlusten icke stannar vid avståendet av en viss mängd vattenkraft och nödvändigheten av dennas ersättande med kraft från annan kraftkälla, t. ex. importerat bränsle. Härtill kommer i många fall icke blott mistandet av vattenverksbyggnaderna eller delar av dem, vilka kanske måste nedrivas, utan även nödvändigheten att ombygga eller omändra dammar eller anordningarna för kraftuttagningen, t. ex. turbinernas läge m. m. Sistnämnda slag av skada kallas i propositionen 1: 13 'skada utöver den som förlusten i sig innebär'. Beträffande sådan skada uppställer 1: 13 olika regler för förlust av vattenmängd och förlust av fallhöjd. Tages fallhöjd i anspråk, skall dylik förlust ersättas till fullo. Tages vattenmängd i anspråk för det med vattenverket konkurrerande intresset, skall vattenverksägaren själv stå så stor del av jämväl denna skada, som belöper på det belopp av vattenmängd, varför ersättning ej skall utgå.

Den åtskillnad mellan förlust i fallhöjd och förlust i vattenmängd, vilken propositionen sålunda redan uppställer på ett annat område, synes mig lämpligen kunna stadgas även i förevarande paragraf. Avstående av fallhöjd är främmande för det nuvarande kungsådrebegreppet, varför det med införande av en övergångstid i avseende däråt under inga förhållanden kan vara tal om en försämring i nu rådande förhållanden utan på sin höjd ett uppskov, innan en motsedd förbättring inträder för med vattenkraftsintresset konkurrerande intressen. Icke blott för torrläggning utan även för far- och flottled, samt väl också för sådant intresse, som omförmäles i proposition 1: 12, kan behovet av bortsprängande av forsnacken eller dämning nedanför ett fall vara en ändamålsenlig åtgärd. Billigheten talar lika mycket i ena som i andra händelsen för en övergångstid, under vilken vattenverket må ostört kunna amorteras, och följaktligen dess ägare bör njuta full gottgörelse för förlust i fallhöjd.

Men billigheten talar i själva verket åtminstone under vissa för-

hållanden för en dylik övergångstid även med avseende å ersättningsfriheten för vattenmängd. I all synnerhet gäller detta, om det är fråga om större belopp, uppgående till $^1/_3$ av hela vattenmängden, eller närmande sig dit. I visst avseende är sådan förlust för vattenverksägaren svårare än förlusten i fallhöjd, enär, såsom nyss framhållits, enligt propositionen även den mera indirekta skadan (1: 13) blir till motsvarande del utan ersättning. Med en väsentligt minskad vattentillgång kanske turbinerna bliva oanvändbara eller måste ändras till läge och dylikt. Det synes mig därför kunna vara en skälig lösning av detta spörsmål, om man stadgar övergångstid för ersättningsfrihetens inträdande med avseende å förlust i vattenmängd till belopp, överstigande t. ex. $^1/_{10}$ av den vattenmängd vattenverksägaren äger tillgodogöra sig. Det starkaste motståndet mot stadgandet av övergångstid överhuvud torde hava rests från flottningsintressets målsmän. Om man ser på de kartor över befintliga allmänna flottleder, vilka åtfölja de flottningssakkunnigas förslag till flottningslagstiftning och som tydligen giva vid handen, att så gott som alla större vattendrag i landets väsentligen skogbärande delar redan äro allmänna flottleder, och man tillika betänker, att såväl nu gällande lag som det nämnda förslaget (d. v. s. prop. 2: 11 vattenlagen) garanterar den flottleds förefintliga behov, som tillkommit före ett ifrågasatt vattenverksbygge, måste man i min tanke komma till det resultat, att flottningsintressets farhågor på detta område äro minst sagt betydligt överdrivna (jfr förslag till ny flottningslagstiftning 1917, sid. 176 ff). I allt fall torde en bestämmelse, som giver flottningen intill $^1/_{10}$ av vattenmängden i strömfall, varom här är fråga, utan ersättning, vara ägnad att häva även ganska långt gående betänkligheter.»

Herr Lübecks motion.

Herr Lübeck hemställer i sin motion, att den ifrågavarande paragrafen måtte återfå den lydelse, som givits åt densamma i 1917 års förslag.

Herr Lübeck anför:

»Den i 1910 års förslag införda, av 1916 års sakkunniga enhälligt bibehållna bestämmelsen om 20—40 års respittid, innan efter fullbordande av en anläggning ytterligare vatten eller fallhöjd skulle behöva utan ersättning avstås för kungsådreändamål, har i den kungl. propositionen helt borttagits, utom i vad angår torrläggnings- och bevattningsföretag. Till flottning, farled och fiske (samt för tillgodoseende av nu okända ändamål, som kunna vara beroende av vattnets fria framrinnande, § 12) skulle intill en tredjedel av vattenmängden således utan respittid avstås.

På de i förenämnda betänkanden anförda grunder föreslås, att paragrafen erhåller den av sakkunniga föreslagna innebörden. Därmed vinnes bland annat större formell trygghet och bättre kreditunderlag för vattenkraftföretagen. Att en dylik tidsfrist ur praktisk synpunkt är motiverad, anser även departementschefen, som på tal om nyprövningen (sid. 274) yttrar, att 'anläggningens ägare otvivelaktigt har ett fullt berättigat anspråk att under en viss, ej alltför snävt tillmätt tidsfrist få begagna sig av de rättigheter, som i byggnadsmedgivandet tillagts honom'. Efter vattendomstolens sorgfälliga prövning och därpå grundade föreskrifter vid anläggningens utförande samt i övrigt av skäl, som ovan under 5 § anförts, behöver man säkerligen icke befara, att vattendragets 'trafikintressen' genom en sådan ändring skola bliva nämnvärt betungade. Allmänna flottleder finnas redan i kungsådrevattendragen, fiskeintresset blir under alla förhållanden tillgodosett och farledsintresset kräver som regel icke några hastiga omläggningar.»

Utskottet. Vad av motionärerna sålunda framhållits har utskottet icke funnit vara av beskaffenhet att vederlägga de skäl, som departementschefen åberopat till stöd för förslagets ståndpunkt till denna fråga och vilka jämväl inom lagrådet befunnits vara bärande. Utskottet har således funnit sig jämväl i denna del böra tillstyrka det kungliga förslaget.

2 KAP.

Utskottet. Förslagets andra kapitel, om byggande i vatten, behandlar de synnerligen viktiga frågorna under vilka förutsättningar och i vilken omfattning byggande i vatten eller vidtagande av andra åtgärder, som äro eller kunna vara av beskaffenhet att inverka på de naturliga förhållandena i ett vattendrag eller annan vattensamling, må komma till stånd.

Såsom framhålles av kommittéerna har man åt förevarande kapitel sökt att giva en sådan uppställning, att de i kapitlet givna bestämmelserna komma att gälla allt byggande i vatten och annat till sin verkan därmed likartat arbete, såvitt ej uttryckligt undantag gjorts eller ock den valda avfattningen tydligt utmärker en i visst fall åsyftad begränsning. För att framhäva den nu antydda allmängiltigheten av bestämmelserna ävensom deras räckvidd överhuvudtaget har i kapitlets första paragraf intagits definition å byggande i vatten.

Stadgandena i 2—26 §§ hava till ändamål att närmare fastställa de villkor, varunder byggande i vatten må äga rum, och de rättsverk-

ningar i ena eller andra riktningen, som äro förknippade med dylikt byggande.

De därpå följande bestämmelserna till och med 32 § avse däremot icke byggande i vatten utan närmast att i ett speciellt hänseende, nämligen i fråga om vattenhushållningen, reglera den inverkan å och de förändringar i vattenföring eller vattenstånd, som må förorsakas genom en vattenbyggnad. 33 § avhandlar underhåll och 34 § utrivning av en vattenbyggnad. Stadgandena i 35—37 §§ avse åtgärder, vilka visserligen förete vissa likheter med byggande i vatten men dock icke formellt sett inrymmas därunder. Dessa åtgärder äro utsläppande eller utkastande av fast avfall i vatten (35 §) rensning (36 §), och återställande av vattendrag, som vikit från sitt läge eller förändrat sitt lopp (37 §). Slutligen meddelas i 38—40 §§ undantagsbestämmelser för byggande i vatten i vissa särskilda syften, nämligen i 38 § för vattenreglering samt allmän farled, allmän flottled, torrläggning av mark och avledande av kloakvatten — byggande i vatten för dessa ändamål undantages från tillämpning av bestämmelserna i 2 kap. — i 39 § beträffande fiskebyggnad samt i 40 § för vissa företag av allmän natur. I 41 § upptages den från 25 § i 1880 års förordning hämtade bestämmelsen angående beståndet av rättighet, som tillkommit enligt äldre lag.

2 §.

Utskottet. I denna paragraf uttalas såsom allmän princip beträffande sättet för utförande av en vattenbyggnad, att byggnaden skall göras så, att ändamålet må utan oskälig kostnad vinnas med minsta intrång och olägenhet för annan. Enligt vad som framhålles i de sakkunnigas motiv till stadgandet bör detsamma givas den tolkningen att »annan» anses innefatta en gemensam beteckning för alla motstående intressen, evad de äro av enskild eller allmän natur.

De ifrågavarande bestämmelserna äro enligt utskottets åsikt av den mest grundläggande betydelse. På tillämpningen av dessa bestämmelser är det sålunda beroende, i vilken utsträckning det må medgivas den byggande att taga i anspråk de i kapitlets följande paragrafer avhandlade tvångsrätterna. Angelägenheten av en riktig och väl avvägd tillämpning av ifrågavarande lagrum kan därför enligt utskottets mening icke nog framhävas.

Särskilt gäller detta i fråga om de å så många områden djupt ingripande regleringsföretagen. Såsom framgår av hänvisningen i 3 kap. 2 och 26 §§ skall stadgandet i förevarande paragraf äga tillämpning jämväl å detta slag av företag. Utskottet vill i detta sammanhang

särskilt fästa uppmärksamheten å den utväg, som vid dessa företag i allmänhet erbjuder sig, att nå det med företaget åsyftade målet genom vattenståndets sänkning under dess förutvarande höjd i stället för genom dess höjning, en utväg, varigenom olägenheterna för den jordbrukande befolkningen av ett dylikt företag skulle komma att väsentligt minskas.

3 och 4 §§.

Utskottet.

Ifrågavarande paragrafer innehålla huvudbestämmelserna angående tillåtligheten av en vattenbyggnad, som är av beskaffenhet att förorsaka intrång i annans enskilda rätt.

I 1910 års förslag, där ifrågavarande bestämmelser återfinnas under 2 och 3 §§, upptogs i detta ämne såsom allmän regel, att byggande i vatten till skada för annan finge ske, så framt nyttan av byggnaden uppginge till dubbelt mot skadan. Härifrån göres dock ett undantag för det fall, att byggandet i vatten skulle hava till följd, att ett avsevärt antal personer berövades dem tillhöriga bostäder. Detta förhållande skulle utgöra hinder för byggnaden, såframt ej med hänsyn till byggnadens betydelse för näringslivet eller för orten densamma i allt fall ansåges böra tillstädjas.

I anledning av den kritik, som särskilt från jordbruksintresserat håll riktades mot de ifrågavarande bestämmelserna, underkastades de i 1917 års förslag en ingående omarbetning. De sålunda vidtagna ändringarna, vilka upptagits i det kungliga förslaget äro av huvudsakligen följande innebörd.

Vad först jordbruksintresset angår, har den stadgade proportionen mellan nyttan och skadan förskjutits till nämnda intresses förmån. För tillåtelse att göra skada å annans egendom, såvitt densamma består av åker och äng, fordras, att nyttan uppgår till minst tre gånger skadan (3 § första stycket). En annan jämkning till jordbruksintressets fördel är, att till skada skall räknas jämväl sådant hinder eller försvårande av marks torrläggning, som vållas genom uppdämning, liksom dylikt hinder eller försvårande skall ersättas. Vid avgörande av frågan om företagets tillåtlighet skall värdet av sådan skada dock räknas enkelt (4 §).

Till skydd för såväl egentliga jordbruksintressen som sociala intressen hava särskilda föreskrifter meddelats (3 § andra stycket). Sålunda stadgas, att om byggande i vatten skulle hava till följd, att odlad jord till en efter ortsförhållandena betydande omfattning skulle sättas under vatten, byggnaden i allmänhet ej må tillåtas. Likgiltigt är för denna regels tillämpning, om jorden tillhör den byggande eller annan.

Som förut nämnts hade i 1910 års förslag upptagits ett stadgande

av innehåll, att byggande i vatten icke finge hava till följd, att ett avsevärt antal personer berövades »dem tillhöriga» bostäder. »Dem tillhöriga» har utbytts mot »sina» för att tydligare utmärka, att för stadgandets tillämpning icke förutsättes, att vederbörande hava äganderätt till bostäderna.

Skydd för såväl ett industriellt som ett socialt intresse har avsetts med bestämmelsen, att byggande i vatten icke må hava till följd, att större fabrik eller annan anläggning, varav många hava uppehälle, måste nedläggas eller dess drift väsentligt minskas. Ökat skydd har beretts fiskeintresset genom stadgandet att byggande i vatten icke må tillåtas, om därigenom vållas, att fiskerinäring av betydenhet skulle lida väsentligt förfång. Slutligen har jämväl naturintresset samt befolkningens trevnadsintresse tillgodosetts genom bestämmelsen, att byggande i vatten icke får ske, om därigenom skulle vara att befara väsentligt minskad trevnad för närboende eller betydande förlust för landets djur- eller växtvärld.

Emellertid har man velat bereda möjlighet att för vissa fall medgiva undantag från de allmänna reglerna i fråga om tillåtligheten av en byggnad. Ändå att hinder för byggnaden skulle möta av bestämmelserna om proportionen mellan nytta och skada eller av hänsyn till förutnämnda allmänna eller sociala intressen, må byggnaden tillåtas, om den prövas vara av synnerlig betydelse för näringslivet eller för orten eller eljest ur allmän synpunkt (3 § tredje stycket). Såsom framhålles av de sakkunniga hava dessa icke tänkt sig, att denna regel skulle komma till användning annat än i sällsynta undantagsfall. En dylik försiktighet i tillämpningen har ansetts särskilt påkallad för det fall, att den ifrågasatta vattenbyggnaden skulle förnärma ett av de ovan angivna samhälleliga intressena.

Herr Hages m. fl. motion.

Herr Hage och dennes medmotionärer hava i sin motion beträffande de ifrågavarande bestämmelserna yrkat,

1) att den döda, för det levande livet äventyrliga regeln att ett matematiskt förhållande mellan nytta och skada skall bliva avgörande för ett byggnadsföretags tillkomst, övergives;

2) att i allt fall i skada genom uppdämning enligt 2 kap. 3 § första stycket indirekt skada medräknas samt även ideell uppoffring ingår i bedömandet;

3) att tredje stycket, såsom utgörande ett återtagande av förbehållen i första och andra styckena, alldeles utgår;

4) att skada å ej odlad odlingsbar jord, torr eller icke torrlagd,

tages i beräkning efter dess värde såsom odlad tre gånger, och skada å annan icke torrlagd jord två gånger.

Till stöd för de under 1)—3) upptagna yrkandena hava motionärerna åberopat vad som i denna fråga anförts uti en av herr Lindhagen vid 1915 års riksdag i andra kammaren väckt motion, vilken som bilaga närslutits och vari bland annat framhållits, hurusom en närmare granskning av förslaget sannolikt måste leda till ett förkastande av varje matematisk lösning av förhållandet mellan vinst och förlust.

Vad angår det under 4) upptagna yrkandet anföra motionärerna:

»Uti 4 § föreskrives, att hinder för torrläggning av mark skall inberäknas i skadan, förmodligen såvitt avses odlingsbar jord, efter sitt värde i odlat skick, men att denna beräkning skall ske allenast en gång. De nuvarande tiderna ådagalägga vad jordbruket och skogen framför allt annat betyder för landet. Skada å torr mark, som kan odlas, bör ock beräknas efter jordens värde som odlad. Vi hemställa alltså, att skada å ej odlad odlingsbar jord, torr eller icke torrlagd, tages i beräkning efter dess värde såsom odlad och tre gånger samt att skada å icke odlingsbar, men skogsbördig jord, som ej är torrlagd beräknas två gånger.»

Utskottet.

De av motionärerna sålunda berörda spörsmålen hava såsom framgår av motiven till 1917 års förslag varit föremål för ingående behandling från de sakkunnigas sida. Vad särskilt angår jämförelsen mellan nytta och skada såsom grund för bestämmande av tvångsrätten yttras bland annat följande:

»Medgivandet av en dylik tvångsrätt måste givetvis i varje särskilt fall hava till förutsättning, att de värden, som genom byggnaden skapas, ur samhällelig och allmänt ekonomisk synpunkt väga mera än de värden, som i följd av byggnaden tillintetgöras. Vid de sakkunnigas överläggningar har framkastats den tanken, huruvida man icke för rätt att genom byggande i vatten göra skada å annan tillhörig egendom eller förnärma allmänna intressen borde i stället för den föreslagna proportionen mellan nytta och skada uppställa det allmänna villkoret, att byggnadens betydelse ur allmän synpunkt vore övervägande i förhållande till den därav föranledda skadan. Genom ett dylikt stadgande skulle en viss överensstämmelse uppnås med expropriationslagstiftningen. Även om till stöd för en dylik lösning kunna framföras starka skäl, hava likväl de sakkunniga ansett sig böra biträda kommittéförslaget därutinnan, att en viss bestämd proportion mellan nyttan och skadan bör i lagen fastslås. Vid företag av rent allmän natur, för vilkas genomförande

expropriationsrätt är medgiven, saknas ofta hållpunkter för beräkning av företagets ekonomiska utsikter. I många fall åsyftas med företaget ej heller ett ekonomiskt utan ett allmänt ändamål av helt annan natur. Detta gäller icke ens tillnärmelsevis i lika hög grad om de företag, varom nu är fråga. Dessa avse i första hand, för sin tillkomst beroende såsom de i regel äro av det enskilda initiativet, tillgodoseendet av ett ekonomiskt intresse; och deras ställning i detta hänseende låter också bestämma sig med relativt stor tillförlitlighet. Genom ett alltför allmänt avfattat stadgande skulle dessutom åt vederbörande vattendomstol, vilken enligt såväl kommittéernas som de sakkunnigas förslag har att avgöra frågan om byggnadens tillåtlighet, lämnas alltför ringa ledning. Den ojämnhet i rättstillämpningen, som med ett dylikt stadgande bleve oundviklig, skulle lätt komma att för den enskilde, som utsattes för tvånget att till förmån för annan enskild avstå eller tåla skada å sin egendom, framstå såsom godtycke. Ej minst ur synpunkten av den enskildes rättssäkerhet torde därför vara önskvärt att erhålla mera bestämda och såvitt möjligt objektiva hållpunkter för prövningen härutinnan. Att vid den jämförelse mellan nyttan och skadan, som enligt kommittéförslaget erfordras för avgörande av byggnadens tillåtlighet, hänsyn endast kan tagas till värden av ekonomisk beskaffenhet, måste visserligen karaktäriseras som en svaghet, men de menliga följderna härav torde till stor del undvikas, därest man, såsom i kommittéförslaget i viss mån redan iakttagits, ej låter det resultat, vartill man från den ekonomiska utgångspunkten kommit, i varje fall vara utslagsgivande, utan lämnar möjligheten öppen till dess korrigering ur allmänna och samhälleliga synpunkter.»

Utskottet anser sig för sin del kunna till fullo instämma i vad från de sakkunnigas sida sålunda framhållits.

Då jämförelsen mellan nytta och skada avser att utgöra grunden för bedömande av företagets nationalekonomiska betydelse, synes det utskottet ej heller riktigt, att vid denna jämförelse tages i betraktande jämväl så kallad ideell skada. Om sålunda det förhållandet, att någon genom en vattenbyggnad skulle tillskyndas ideell skada, enligt utskottets åsikt icke bör ställas hindrande i vägen för tillkomsten av en eljest tillåten vattenbyggnad, kan det å andra sidan icke betraktas annat än som fullt berättigat, att jämväl dylik skada skall ersättas. Härom innehåller emellertid förslaget en otvetydig bestämmelse i 8 § av 9 kapitlet.

Motionärerna hava vidare hemställt, att undantagsbestämmelserna i 3 § tredje stycket måtte utgå. Det torde icke kunna bestridas, att ifrågavarande bestämmelser äro av synnerligen grannlaga natur. I över-

ensstämmelse med vad de sakkunniga härutinnan uttalat finner utskottet det uppenbart, att bestämmelserna icke böra komma till användning annat än i sällsynta och med hänsyn till förhållandena oomtvistliga fall. Emellertid synes det utskottet, som om förslaget i dess nuvarande lydelse icke erbjöde betryggande garantier för en dylik varsamhet i tillämpningen. Såsom framgår av stadgandet i 20 §, skall frågan om en vattenbyggnads tillåtlighet prövas av vattendomstolen. Det skulle alltså tillkomma vattendomstolen att avgöra, huruvida en ifrågasatt byggnad är av den betydelse för näringslivet eller för orten eller eljest från allmän synpunkt, att undantag från de allmänna reglerna om byggnadens tillåtlighet må påkallas. Enligt utskottets uppfattning skulle en väsentligt ökad trygghet beträffande de ifrågavarande bestämmelsernas rätta tillämpning kunna ernås på det sätt, att vattendomstolens befogenhet härutinnan inskränktes till rätt att, om domstolen funne skäl därtill föreligga, hos Konungen göra hemställan i frågan samt att i de fall, då dylik hemställan gjorts, frågans avgörande förbehölles åt Kungl. Maj:t. I överensstämmelse härmed föreslår utskottet en omformulering av tredje stycket i 3 § ävensom upptagande i 20 § av en motsvarande bestämmelse.

Vad till sist angår det av herr Hage och hans medmotionärer under 4) upptagna yrkandet har utskottet ej funnit skäl tillstyrka detsamma.

8—10 §§.

Utskottet.

Uti dessa paragrafer behandlas vattenbyggnadsintressets förhållande till det allmänna intresse, som representeras av fisket. Reglerna angående fisket såsom föremål för enskild rätt och dess ställning ur denna synpunkt upptagas däremot icke uti förevarande lagrum utan i andra delar av förslaget, särskilt dess 9 kapitel.

Enligt 8 § åligger det såsom allmän regel den, som bygger i vatten, att vidtaga nödiga anordningar till förebyggande av skada å fisket. Härifrån göres dock undantag för det fall, att nyttan av ifrågasatt anordning icke skäligen kan anses motsvara den förlust och kostnad, som därigenom skulle tillskyndas byggnadens ägare. För sådant fall må den byggande efter tillstyrkan av statens fiskeritjänsteman medgivas befrielse från den ifrågavarande skyldigheten.

Bestämmelserna i 9 § innehålla vissa tvångsrätter till förmån för inrättande av fiskvägar eller andra anstalter till fiskets befrämjande i vattenområden, där till följd av naturförhållandena eller uppförd byggnad fiskens upp- och nedgång hindras.

Enligt 10 § åligger det slutligen den, som bygger i vatten, att

under vissa förutsättningar erlägga en årlig avgift till förmån för fisket. Det allmänna syftet med denna avgift är att lämna, ej de enskilda av fisket intresserade sakägarna, utan fiskerinäringen såsom sådan i dess betydelse för folkhushållningen ett ekonomiskt understöd i ändamål att motverka den tillbakagång, som hotar att bliva en följd därav, att våra vattendrag och sjöar genom däri verkställda byggnader och andra åtgärder bliva allt mindre lämpade för fiskets fortbestånd. Den ifrågavarande avgiften skall i överensstämmelse härmed utgå till befrämjande av fisket *inom landet*.

Herr Hages m. fl. motion.

Herr Hage och dennes medmotionärer hava vid ifrågavarande paragrafer hemställt, att riksdagen måtte hos regeringen göra framställning om närmare undersökning, i vad mån och på vad sätt fisket skadas genom vattenanläggningar, och om förslag till åtgärder, som därav föranledas, samt att i fråga om avgiften för fiskets befrämjande densamma bestämmes så, att den regleras efter korta terminer eller ock årligen efter markegång med hänsyn till penningvärdets sjunkande och vattenkraftens stigande värde.

Motionärerna åberopa till stöd för sina yrkanden jämväl i denna del herr Lindhagens uttalande i hans förutnämnda motion.

Motionärerna anföra vidare:

»Den föreslagna avgiften synes oss likasom den förut omnämnda koncessionsavgiften ej böra vara fix för långa tider utan följa med sin tid. Enligt lagförslaget skulle den till och med bliva fast och oföränderlig. I de så kallade sakkunnigas förslag har den tillkallade experten i ämnet herr Nordqvist reserverat sig mot förslaget i denna del. För sin del ifrågasätter han avgiftens reglering efter vissa tider, vilka han föreslår till 25 år. Härefter åberopar han vad som redan gjorts uti en del under senaste åren utfärdade resolutioner angående tillstånd att bygga i kungsådra.

Vi hemställa att riksdagen gör en framställning hos regeringen om närmare undersökning, i vad mån och på vad sätt fisket skadas genom vattenanläggningar, och om förslag till åtgärder, som därav föranledas, samt att i fråga om avgiften för fiskets befrämjande densamma bestämmes så att den regleras efter korta terminer eller ock årligen efter markegång med hänsyn till penningevärdets sjunkande och vattenkraftens stigande värde.»

Utskottet.

Då vid den omarbetning, som 1910 års förslag underkastats, deltagit en i fiskerifrågor särskilt sakkunnig person och det, såvitt utskottet

kunnat finna, ej föreligger anledning antaga, att fiskets intressen, i den mån de beröras genom den föreslagna lagstiftningen, i det sålunda omarbetade förslaget icke blivit tillbörligt beaktade, anser sig utskottet böra avstyrka det av motionärerna framförda kravet om denna frågas ytterligare utredning.

Vad därefter angår det andra i motionen upptagna yrkandet kunna till stöd för detsamma otvivelaktigt åberopas skäl av principiell natur. Såsom i motionen framhållits har den vid förslagets utarbetande deltagande fiskerisakkunnige också uttalat sig i samma riktning.

Departementschefen har i sitt yttrande till statsrådsprotokollet dryftat denna fråga och därvid anfört:

»Från fiskerisakkunnigt håll har, såsom framgår av en till de sakkunnigas förslag fogad reservation, framförts önskemålet, att den fiskeavgift, varom i denna paragraf är fråga, skulle till sitt belopp fastställas för viss tidrymd, förslagsvis tjugufem år, efter vilkas utgång avgiftens storlek skulle kunna ändras i överensstämmelse med då rådande förhållanden. De skäl, som åberopats till stöd härför, äro otvivelaktigt synnerligen beaktansvärda. Med förslagets ståndpunkt att fiskeavgift skall utgå vid varje byggnad i vatten av någon betydenhet synes det emellertid ur praktisk synpunkt möta betänkligheter att såsom allmän regel införa en dylik nyprövning i alla de fall, då med byggnaden förenats skyldighet för dess ägare att erlägga fiskeavgift. Vad åter angår de större företagen torde de synpunkter, som legat till grund för reservationen, komma att i erforderlig utsträckning tillgodoses genom de av mig i 4 kap. föreslagna bestämmelserna om nyprövning. Med hänsyn härtill och då jämväl med bibehållande av förevarande paragraf i dess av de sakkunniga föreslagna lydelse det, såsom de sakkunniga framhållit, icke synes vara att befara, att ej fiskets intressen skulle komma att tillgodoses, har jag icke ansett tillräckliga skäl föreligga att tynga lagen med särskilda bestämmelser i förevarande hänseende.»

Den av departementschefen sålunda uttalade meningen anser sig utskottet kunna biträda.

Vad de nu ifrågakomna lagrummen i övrigt angår har utskottet dock funnit sig böra föreslå vissa ändringar.

Sålunda har utskottet icke ansett det lämpligt, att den befrielse från skyldigheten att vidtaga anordningar till skydd för fisket, som avhandlas i 8 §, göres beroende av det förhållandet, att vederbörande fiskeritjänsteman lämnat sin tillstyrkan. Såsom i förslaget iakttagits beträffande andra frågor, som stå i samband med vattenbyggnaden, bör jämväl i detta fall det slutliga avgörandet ligga i domstolens hand och

fiskeritjänstemannens uppgift sålunda begränsas till att avgiva yttrande i ämnet. I överensstämmelse härmed har paragrafens lydelse ändrats. Dessutom har i 9 § avfattning vidtagits en mindre jämkning av uteslutande redaktionell innebörd.

12 §.

Utskottet. Den i andra stycket av förevarande paragraf föreskrivna skyldigheten för den byggande att vidtaga vissa anordningar till skydd för icke fridlyst naturminnesmärke har utskottet ansett böra något utvidgas. Till vinnande härav har stadgandets avfattning jämkats.

18 §.

Utskottet. Avfattningen av sista stycket har undergått en obetydlig jämkning av uteslutande redaktionell natur.

20 §.

Utskottet. Enligt bestämmelserna i denna paragraf är den, som ämnar verkställa en vattenbyggnad, i vissa fall skyldig att före arbetets utförande därtill inhämta vattendomstolens medgivande.

Såsom utskottet närmare utvecklat vid behandlingen av stadgandet i tredje stycket av 3 §, bör emellertid enligt utskottets mening vattendomstolens befogenhet beträffande tillämpningen av nämnda stadgande inskränka sig till en rätt att hos Kungl. Maj:t göra hemställan i frågan. Det har synts utskottet lämpligt att bringa detta förhållande till uttryck i förevarande paragraf. Den nya bestämmelse, som sålunda erfordras, har erhållit plats som andra mom. i paragrafen.

20—24 §§.

Utskottet. Dessa lagrum innehålla de synnerligen betydelsefulla bestämmelserna angående verkan av vattendomstolens byggnadsmedgivande.

Själva huvudstadgandet har erhållit sin plats i första stycket av 22 §. Enligt detsamma är byggnadsbeslutet, sedan det tagit åt sig laga kraft, gällande mot envar såväl vad angår rätten att verkställa och för framtiden bibehålla byggnaden jämte därtill hörande anläggningar som ock beträffande rätten att medelst byggnaden tillgodogöra sig vattnet. Härifrån uppställas dock viktiga undantag i 23 och 24 §§; varjämte i 2 mom. av 23 § för visst fall stadgas en utvidgning av beslutets rättsverkan att avse jämväl vatten, som icke tillgodogöres genom byggnaden.

Avfattningen av sistnämnda stadgande har av utskottet under-

kastats någon jämkning. Med den lydelse, som detsamma erhållit i Kungl. Maj:ts förslag, synes däri kunna inläggas den tolkningen, att motliggande fastighets rätt till vattnet i varje fall skulle vara oberörd av den i detta mom. omförmälda verkan av byggnadsbeslutet. En dylik tolkning anser emellertid utskottet icke tillfredsställande. Om vattendomstolens beslut är grundat på antagande, att strömfallets båda sidor tillhöra sökanden, bör jämväl för det fall, att sökanden genom den medgivna byggnaden tillgodogör sig allenast strömfallets ena sida, verkan av vattendomstolens beslut jämväl i detta fall omfatta strömfallet i dess helhet. Den begränsning av rättsverkan till strömfallets ena sida, som stadgas i detta mom., bör enligt utskottets mening sålunda gälla allenast för det fall, att sökandens anspråk liksom vattendomstolens beslut avser allenast denna sida. Endast för detta fall har den antydda begränsningen till förmån för motliggande fastighet ansetts böra bibehållas. I överensstämmelse härmed har stadgandet omformulerats.

40 §.

Utskottet. De i denna paragraf vidtagna ändringarna hava skett i syfte att bringa avfattningen i överensstämmelse med motsvarande bestämmelser i 9 § och äro uteslutande av redaktionell natur.

3 KAP.

Utskottet. Förevarande kapitel avhandlar bestämmelserna om vattenreglering. Till sin tekniska sida karaktäriseras en vattenreglering av, att därmed avses åtgärder i syfte att förändra den naturliga vattenavrinningen ur ett vattenområde. I denna vidsträcktare betydelse komma till vattenreglering att hänföras såväl företag, som hava till ändamål att skapa ökade möjligheter för vattenkrafts tillgodogörande, som ock sådana, vilkas uppgift är att genom högvattenståndens avlägsnande möjliggöra eller förbättra jordens odling. Understundom kan en vattenreglering bliva till gagn jämväl för andra intressen såsom farleds- och flottledsintressen eller sanitära intressen.

Då det föreliggande förslaget icke omfattar lagstiftningen rörande jords torrläggning, har emellertid vattenregleringens begrepp i förslaget begränsats att omfatta företag, som hava till ändamål att vinna ökade möjligheter för vattenkrafts utnyttjande i ett eller flera strömfall (1 och 26 §§).

Bestämmelserna om vattenregleringar äro uppdelade i två sär-

skilda avdelningar med rubrikerna »Om vattenreglering med tvångsdelaktighet» och »Om vattenreglering utan tvångsdelaktighet».

I 1910 års liksom 1917 års förslag hade benämningen vattenreglering kommit till användning endast å företag, i fråga om vilka påkallats tillämpning av de i kapitlet upptagna bestämmelserna om tvångsdelaktighet. Annat regleringsföretag skulle anses och behandlas som byggande i vatten enligt 2 kap.

Den utvidgning av begreppet vattenreglering, som det kungliga förslaget sålunda vill införa, innebär, såvitt utskottet kunnat finna, ingen som helst saklig ändring. Jämväl enligt sistnämnda förslag skola nämligen i fråga om regleringsföretag, som ej är att anse såsom tvångsreglering, tillämpas 2 kapitlets bestämmelser om byggande i vatten (26 §). Den i Kungl. Maj:ts förslag använda terminologien medför emellertid den fördelen — förutom att den närmare ansluter sig till gängse språkbruk — att avfattningen av de lagrum, som avse regleringsföretag i den vidsträcktare bemärkelsen, kunnat förenklas. För dessa fall hade i de tidigare förslagen använts den formuleringen, att stadgandet i fråga skulle gälla, förutom vattenreglering, jämväl »liknande åtgärder» (se t. ex. 1917 års förslag 1 kap. 6 § sista stycket) eller avse jämväl sådant regleringsföretag, som skall »anses och behandlas som byggande i vatten enligt 2 kap.» (1917 års förslag 7 kap. 12 §). Understundom har i nämnda förslag uttrycket »reglering av vattnets avrinning» använts såsom en sammanfattande benämning (1917 års förslag 2 kap. 10 §; 11 kap. 84 § första stycket).

De bestämmelser i de tidigare förslagen, som skola äga tillämpning allenast å tvångsregleringar, hava i anledning av den ändrade terminologien i det kungliga förslaget erhållit en sådan avfattning, att denna deras inskränktare räckvidd är fullt otvetydig (se t. ex. 11 kap. 17 § 6 samt 62 § 3 mom.).

Herr von Sydows motion.

Den ståndpunkt, som förslaget sålunda intager till denna fråga, har av herr von Sydow i hans motion gjorts till föremål för kritik. Motionären anför:

»Med den uppställning, som använts i vattenlagen och enligt vilken för olika ändamål med byggnader i vatten uppställts olika regler såväl i materiellt som i processuellt hänseende, är det av stor praktisk betydelse, att de olika kategorierna av företag genom klara bestämmelser kunna åtskiljas från varandra. Ett område där gränserna äro svårare att bestämt uppdraga än vad fallet är på andra områden av vattenlagen är vattenregleringens. Vattenreglering avser enligt uttrycks-

sättet i förevarande paragraf att 'reglera vattnets avrinning ur sjö eller annan vattensamling eller i vattendrag för åstadkommande av bättre hushållning med vattnet eller eljest för beredande av ökad möjlighet att utnyttja vattenkraften' i strömfall. Det är tydligt, att i denna mening varje inrättande av allmän flottled och i de flesta fall även av allmän farled innefattar vattenreglering. Ty man avser en bättre hushållning med vattnet och man reglerar dess avrinningsförhållanden. Detsamma gäller ock beträffande vattenverksbyggnader, ty med anläggande av sådana, särskilt efter modernare metoder, följer reglerandet av avrinningen och ofta skapandet av vattenreservoarer att tillgripa under vattenfattiga årstider. För att få reda i dessa förhållanden betraktade kommittéerna såsom vattenreglering i lagens mening endast åtgärder av nu nämnd teknisk innebörd, vilka vidtagits under sådana förhållanden, att en samfällighet skapades mellan olika intressenter som av företaget hade nytta. Åsyftades icke en dylik samfällighet, skulle företaget anses och behandlas som byggande i vatten enligt 2 kap. (Komm. 7: 1 och 2).

Härutinnan intager propositionen en annan ställning. Man har nämligen uppgivit kravet på samfällighet såsom konstituerande för vattenregleringens begrepp och bibehållit i detta avseende allenast den tekniska beskrivningen på åtgärderna i fråga. Härigenom har man fallit tillbaka på den situation, som kommittéerna velat förebygga, nämligen att ett företag skulle kunna på samma gång hänföras till olika kap. i vattenlagen. Det är sålunda icke uteslutet, att samma företag skulle kunna betraktas både såsom byggande i vatten enligt 2 kap. och såsom vattenreglering enligt 3 kap. (Prop.). Visserligen stadgas i 3: 26, att bestämmelserna i 2 kap. skola tillämpas beträffande vattenreglering utan tvångsdelaktighet. Men huru förhållandet skall gestalta sig med avseende å bestämmelser i övriga kap. av vattenlagen lämnas oavgjort. Detta gäller sålunda förutom en del processuella förhållanden i 11 kap. även de ingripande bestämmelser som återfinnas i propositionens 3 kap. 27 § och 4 kap. Vad särskilt bestämmelserna i 4 kap. angår, så äro dessa väsentligen olika för vattenkraftanläggningar och vattenregleringar. Man skulle alltså mången gång stanna i tvekan, vilken grupp av bestämmelser som skulle tillämpas, och den lösningen ligger ganska nära till hands, att båda gruppernas bestämmelser skulle äga tillämpning på vattenverksbyggnad, som tillika reglerar vattenavrinningen med vattenreservoarer och dylikt. Det är ögonskenligt, att betänkliga komplikationer härigenom skulle kunna komma att uppstå, särskilt med avseende å den omfattning 4: 13 i propositionen erhållit.

Av dessa skäl föreslår jag ett tillägg till förevarande paragraf av innehåll, att företag, dels för ändamål, som i paragrafen angivas, dels ock för vidtagande av andra åtgärder i vatten icke skola räknas till vattenreglering, med mindre företagets ändamål *huvudsakligen* är av förstnämnda slag.»

Utskottet. Den omläggning av begreppet vattenreglering, som i motionen föreslås, innebär i själva verket en nyhet i förhållande till såväl 1910 och 1917 års förslag som till propositionen. Det för motionären avgörande skälet till ändringsförslaget synes vara farhågan, att särskilt bestämmelserna i 27 § av förevarande kapitel och i 4 kap. 13 § kunde, om den i det kungliga förslaget använda begreppsbestämningen bibehölles, i tillämpningen givas en räckvidd långt över den egentligen avsedda. Utskottet har emellertid för sin del funnit av berörda lagrums lydelse och innebörd tydligt framgå, att det endast är beskaffenheten och omfattningen av själva regleringsåtgärden såsom sådan eller med andra ord företagets inverkan just på vattenavrinningen, som får föranleda ett ingripande sådant som det i lagrummen avsedda. Jämväl avfattningen av de följande paragraferna i 4 kap. om avgifter och om nyprövning vid vattenregleringar är sådan, att varje tvekan om deras tillämplighet synes utesluten. Såvitt utskottet kunnat finna torde ej heller beträffande övriga lagrum i förslaget den innebörd, som givits åt vattenregleringens begrepp, böra föranleda till dylik tvekan. Den ifrågasatta ändringen har sålunda icke synts utskottet påkallad av något verkligt behov.

Å andra sidan skulle den av motionären förordade bestämningen av vattenregleringens begrepp innebära en begränsning, vilken särskilt med hänsyn till möjligheten att till förmån för ett dylikt företag kunna åberopa de i förevarande kapitel upptagna stadgandena om tvångsdelaktighet synes komma att medföra alltför menliga följder. Utskottet har därför icke funnit skäl att biträda motionen.

4 KAP.

Utskottet. De i detta kapitel upptagna bestämmelserna hava till ändamål att tillgodose vissa viktiga samhällsintressen, som äro förknippade med större vattenkraftanläggningar och vattenregleringar. I förhållande till nu gällande lag innebära de en utvidgning av det allmännas rätt å detta område, en utvidgning, vilken väsentligen har sin grund i den

ökade samhällsbetydelse, som numera måste tillmätas vattenkraften och dess tillgodogörande.

Stadgandena utgöra sålunda ett uttryck för samma uppfattning, som motiverar den utökning av den enskildes rätt, varom förslagets 2 kap. innehåller bestämmelser.

Kapitlets fyra första paragrafer avhandla skyldighet för ägare av större kraftanläggningar att under vissa förutsättningar och i viss omfattning tillhandahålla kraft åt kringliggande bygd. I 5—8 §§ upptagas bestämmelser om nyprövning beträffande kraftanläggningar och i 9—12 §§ meddelas föreskrifter om kronans lösningsrätt till dylika anläggningar. I fråga om vattenregleringar upptagas bestämmelser i 13 § om Konungens prövningsrätt, i 14 och 15 §§ om avgifter och i 16 § om nyprövning.

Såsom utskottet redan i det föregående antytt hava förslagets bestämmelser i denna del gjorts till föremål för anmärkning från varandra helt motsatta utgångspunkter. Å ena sidan har det hävdats, att dessa bestämmelser icke skulle vara tillräckliga för tillgodoseende av det allmännas rätt samt att de till följd härav borde skärpas och utökas. Å andra sidan har framhållits, att samma bestämmelser skulle komma att genom sin tyngd verka förlamande på den enskilda företagsamheten och härigenom, till nackdel ej minst för det allmänna, fördröja och förhindra utbyggandet av våra vattenfall.

De ifrågavarande framställningarna skola behandlas vid de lagrum, vartill de närmast äro att hänföra.

I detta sammanhang skall emellertid upptagas det motionsvis framförda yrkandet om utsträckning av Konungens prövningsrätt att avse jämväl kraftanläggningar.

Herrar Sven Perssons och Bernhard Erikssons motion.

Om en dylik utvidgning hava herrar Sven Persson och Bernhard Eriksson hemställt i sin motion.

Motionärerna anföra i denna fråga:

»Kungl. Maj:ts förslag att överlåta åt domstol att lämna tillstånd till utbyggnad av de större strömfallen och till vattenregleringar måste möta de allra största betänkligheter. Enligt vår uppfattning äro frågor av denna art av så stor samhällelig betydelse, att avgörandet bör vara förbehållet den högsta förvaltande makten i landet. Våra stora naturrikedomar — vattenfallen, skogarna och malmerna — böra förvaltas till hela folkets, både nuvarande och kommande släktleds båtnad. Frågor om större vattenfallsutbyggnader böra därför icke prövas endast ur privatekonomisk synpunkt. Långt viktigare än att dessa intressen

tillgodoses är att de samhälleliga intressena kunna göra sig gällande. Med domstolsförfarande vid handläggning av dessa ärenden få de privatekonomiska synpunkterna avgörande betydelse. Samhällets intressen komma att omfatta endast sådana spörsmål, som beröra den närmaste bygden. En domstol måste alltid pröva det föreliggande ärendet efter objektiva grunder. Vid domstolsförfarande kan aldrig bli fråga om att avslå en begäran om byggnadslov, såvida rättsfrågan är klar. Ur samhällssynpunkt är måhända i vissa fall en utbyggnad icke önskvärd. Eller också kan en utbyggnad av ett strömfall vara önskvärd men icke på de villkor, som lagen för normala förhållanden föreskriver. I en lag kan icke uppdragas andra rättsregler än sådana, som skola gälla vid avgörande av alla frågor av samma art. De ekonomiska och sociala förhållandena i ett land växla, och den allmänna uppfattningen om vad som bäst befordrar samhällsnyttan undergår förändring från tid till annan. Då det gäller tillvaratagande av landets naturvärden bör därför icke en domstol, som dömer efter lagens döda bokstav, säga det sista ordet, utan då bör i stället den allmänna uppfattningen, representerad av regeringen, vara den avgörande.

I enlighet med denna uppfattning föreslå vi att vid utbyggnad av ett strömfall, varifrån kan utvinnas ett tusen turbinhästkrafter eller mera, vattendomstolen icke må äga att lämna byggnadslov, förrän Konungen därtill lämnat medgivande. Även där vattenfallet är mindre än ett tusen hästkrafter bör Konungen äga möjlighet att om större samhälleliga intressen sådant påkalla förbjuda byggande.

Vid prövning av fråga om utbyggnad av strömfall ävenså vid prövning, varom talas i 4 kap. 13 § — tillåtelse till större vattenregleringar — bör Konungen icke vara bunden av några i lagen givna förbehåll utan äga att avslå eller bevilja ansökan eller att vid lämnande av byggnadslov uppställa de villkor, som i varje särskilt fall kunna vara nödiga.»

Med stöd av vad motionärerna sålunda anfört påyrkas, att i detta kap. måtte införas en ny paragraf av följande lydelse:

»Avser företag, varom ansökan blivit gjord hos vattendomstolen i den ordning 11 kap. stadgar, anläggning eller ändring av kraftbyggnad, vid vilken vid oreglerat lågvatten kan uttagas minst ett tusen turbinhästkrafter, äger Konungen pröva, huruvida av hänsyn till allmänt intresse hinder möter mot företaget eller särskilda villkor böra föreskrivas för dess utförande, så ock huruvida bestämmelserna i 2 kap. 3 § tredje stycket böra komma till tillämpning och skall förty, innan frågan av vattendomstolen slutligen avgöres, densamma hemställas Konungens

prövning. Lag samma vare beträffande annan anläggning eller ändring av kraftbyggnad, som är av särskild betydelse ur allmän synpunkt, så framt Konungen förbehåller sig sådan prövning och besked därom vunnits före det målet av domstolen slutligen avgjorts.»

Herr Hages m. fl. motion.

Jämväl herr Hage och dennes medmotionärer hava i sin motion framställt ett yrkande av liknande innebörd, i det de hemställt, att bestämmandet av de sociala och tekniska villkoren måtte överlämnas åt den lagstiftande makten och civilrättsliga saker åt domstol. Då nämnda yrkande emellertid närmast avser förfarandet rörande byggande i vatten, torde dess behandling böra ske i samband med de i förslagets 11 kap. i detta ämne upptagna bestämmelserna.

Utskottet.

Såsom framgår av vad utskottet redan i det föregående uttalat, anser utskottet starka betänkligheter möta mot en sådan utvidgning av den administrativa myndighetens maktbefogenhet å förevarande område, som av motionärerna ifrågasatts. Fördelarna av att gränserna för såväl den enskildes som ock det allmännas rätt i lagen otvetydigt fastställas synas utskottet påtagliga. Den administrativa myndigheten bör icke äga att oberoende av lagstiftningen och efter grunder, som ofta framstå såsom mer eller mindre godtyckliga, rubba dessa gränser. Till fullo anser sig utskottet också i denna fråga kunna instämma i den uppfattning, varåt departementschefen givit uttryck, då han i sitt anförande till statsrådsprotokollet framhåller, att de allmänna intressen, som beröras av en vattenbyggnad, otvivelaktigt äro av den stora allmänna och sociala betydelse, att deras tillvaratagande bör regleras i lag och icke vara beroende av från tid till annan skiftande åsikter hos den koncessionerande myndigheten. Från nu angivna utgångspunkter finner utskottet ej heller anledning att frångå det kungliga förslagets ståndpunkt att överlämna prövningen av även större vattenbyggnadsfrågor åt domstol. De skäl, som beträffande de stora vattenregleringarna föranlett vissa modifikationer i denna regel, äga icke motsvarighet å förevarande område.

1—4 §§.

Utskottet.

Bestämmelserna om bygdekraft, vilka tillkommit i 1917 års förslag och utgöra den kanske betydelsefullaste nyheten i detsamma, innebära, att ägaren av en kraftanläggning av viss storlek har att åt den kringliggande bygden för tillgodoseende av dess behov av kraft till användning i hantverk, småindustri eller lantbruk eller till belysning eller upp-

värmning tillhandahålla intill en tiondel (enligt 1917 års förslag en tjugondel) av den kraftmängd, som beräknas komma att uttagas vid anläggningen. Skyldigheten kan åläggas allenast anläggningar av den storlek, att minst 500 turbinhästkrafter kunna uttagas vid oreglerat lågvatten. Vidare avses i allmänhet allenast anläggningar, vartill medgivande lämnas jämlikt den nya lagen (1 §). Därest emellertid vid en äldre anläggning kraftuttagningen ökas antingen till följd av vattenreglering eller därigenom att byggnaden utvidgas, så att mera vatten tillgodogöres än förut, kan under vissa förutsättningar ägaren beträffande den sålunda vunna ökningen åläggas att tillhandahålla bygdekraft (2 §).

Enligt bestämmelser, som tillagts i det kungl. förslaget, kan dessutom ägare av strömfall, vilket bebyggts enligt 1899 års lag om tillstånd till byggande i kungsådra, under vissa förutsättningar åläggas att tillhandahålla bygdekraft. Bland dessa ingår, att vid tillståndet skall hava knutits förbehåll om skyldighet för strömfallsägaren att underkasta sig ny lagstiftning (3 §). Skyldigheten avser allenast vattenkraften i kungsådran och skall först kunna göras gällande, då tjugu år förflutit från lagens ikraftträdande.

Storleken av den andel av kraften, som anläggningens ägare har att tillhandahålla åt bygden, skall bestämmas av vattendomstolen varje gång för en period av tjugu år (enligt 1917 års förslag trettio år). Härvid skall hänsyn tagas dels till det behov av kraft, som inom bygden redan föreligger eller i en nära framtid är att motse, och till den tillgång på kraft, som må eljest vara att påräkna för ändamålet, dels ock till omfattningen av den rätt anläggningens ägare erhållit att för vattenkraftens tillgodogörande förändra förut rådande vattenstånds- och avrinningsförhållanden (1 § andra och tredje styckena).

Beträffande kraftens fördelning mellan olika avnämare intager förslaget den ståndpunkten, att denna skall bestämmas av vattendomstolen. Den, som vill komma i åtnjutande av bygdekraft, har att därom göra framställning hos domstolen, som bestämmer kraftens belopp ävensom de närmare villkoren för dess tillhandahållande. Ledning, som erfordras för kraftens överföring, åligger det vederbörande avnämare att själv bygga och underhålla. Den för kraften utgående ersättningen skall motsvara självkostnadspriset med tillägg av två procent å den del av anläggningskapitalet, som belöper å den levererade kraften, ett tillägg, som kommer att motsvara omkring tjugu procent av produktionskostnaden och alltså kan anses utgöra normal handelsvinst. Produktionskostnaden beräknas nämligen till omkring tio procent av anläggningskapitalet (4 §).

De ifrågavarande bestämmelserna hava sin motsvarighet i vissa bestämmelser i de norska koncessionslagarna.

Herrar Sven Perssons och Bernhard Eriksson motion.

Herrar Sven Persson och Bernhard Eriksson hava i sin motion beträffande förslaget i denna del påyrkat följande ändringar och tillägg:

»att vattenkraftsbyggnads ägare skall vara pliktig avstå, utöver den kraftmängd han enligt Kungl. Maj:ts förslag skall avstå för tillgodoseende av kringliggande bygds behov av kraft, då tillstånd lämnas av Konungen till utförande av vattenkraftsanläggning eller vattenreglering, den ytterligare kraftmängd för samma ändamål eller till staten, som Konungen bestämmer;

att avgörande, varom sägs i 1 § 3:e stycket, gäller för en tidrymd av tio år;

att 3 § gives sådant innehåll, att, om den vattenkraft, som kan vid oreglerat lågvatten uttagas vid i paragrafen omförmäld byggnad, uppgår till minst fem hundra turbinhästkrafter, skall byggnadens ägare vara pliktig att, för tillgodoseende av sådant behov av kraft som omförmäles i § 1, avstå en tiondel av den årliga kraftmängd, som kan med det installerade maskineriet bliva uttagen samt att detta stadgande skall äga tillämpning först sedan 5 år förflutit efter lagens ikraftträdande;

att bestämmelserna i 4 § ändras så, att kraftägaren skall vara pliktig tillhandahålla kraften inom ett år efter det ansökningen delgivits honom och att den som erhåller kraft skall äga bekomma densamma efter vattendomstolens, eller då tillstånd till vattenbyggnaden lämnats av Konungen, efter Konungens bestämmande antingen vid kraftstationen eller från kraftledning, som äges av den som lämnar kraften.«

Till stöd för dessa yrkanden anföra motionärerna:

»Enligt Kungl. Maj:ts förslag skall ägare av vattenfallsbyggnader, om den vattenkraft som kan utvinnas uppgår till minst 500 turbinhästkrafter, vara pliktiga avstå för tillgodoseende av omkringliggande bygds behov av kraft för användning i hantverk, småindustri, lantbruk eller till uppvärmning intill en tiondedel av den kraftmängd, som kan med det installerade maskineriet bliva uttagen. Det synes oss kunna ifrågasättas, huruvida icke staten därutöver vid alla kraftbyggnader, varom här är fråga, borde kunna tillförsäkras visst kraftbelopp. Det synes oss nämligen vara av synnerlig vikt, att staten äger möjlighet att framdeles kunna ingripa och genom lämnande av kraft till vissa näringsidkare eller viss näringsgren kunna stimulera företagarverksamheten på områden, som eljest i brist på kraft hållas tillbaka. Vi begränsa emellertid vårt yrkande om en sådan utvidgning av paragrafens

innehåll att gälla endast i de fall, då Konungen lämnar tillstånd till kraftbyggnad eller till vattenreglering.

I samma paragrafs tredje stycke föreskrives, att avgörande av storleken av den andel av vattenkraften, som byggnadens ägare skall avstå, skall avgöras för tidsperioder om 20 år. Då det i många fall torde vara alldeles omöjligt att för så lång tid framåt med större grad av sannolikhet kunna bedöma ortens utveckling och behov av kraft, varom nu är fråga, synes oss denna tid böra inskränkas till 10 år.

I 3 § påyrka vi sådan förändring, att ägare av strömfall, som bebyggts enligt av Konungen på grund av äldre lag meddelat tillstånd, skall efter 10 år från lagens ikraftträdande vara underkastad för hela den kraftmängd, som kan utvinnas vid fallet, samma förpliktelse att lämna bygdekraft, som gäller för kraftanläggning, som tillkommit efter lagens ikraftträdande.

Enligt 4 § är icke kraftägare skyldig tillhandahålla sökande av bygdekraft sådan kraft förr än 2 år förflutit från det ansökningen delgivits honom. En så lång tid som 2 år torde i många fall komma att vara till verkligt men för den, som skall erhålla kraft, och då med de små kraftmängder, varom här är fråga, det icke torde möta någon avsevärd olägenhet för kraftägare om tiden förkortas, påyrka vi att nämnda tid sättes till 1 år.

I samma paragraf föreskrives att för kraftens överförande erforderlig ledning skall sökanden, där ej annorlunda överenskommes med ägaren, själv bygga och underhålla. I många fall torde förhållandet bliva att det för kraftförbrukaren vore en väsentlig lättnad, om han finge uttaga kraften från kraftägarens ledning. Ett sådant medgivande torde även i regel icke medföra någon särskilt ökad kostnad för kraftägaren. Lagen synes oss därför böra förplikta ägaren att efter bestämmande av vattendomstol eller Konungen lämna kraften från kraftstation eller från honom tillhörig ledning. De särskilda kostnader, som därigenom kunna åsamkas ägaren, skall förbrukaren givetvis gälda.»

Herr Hages m. fl. motion.

Herr Hage och dennes medmotionärer hava hemställt, att, förutom bygdekraft, även staten förbehålles en del av kraften, ävensom att stadgandena om bygdekraft i övrigt revideras i anslutning till norska lagens bestämmelser.

Motionärerna anföra:

»Förslaget upptar ock bestämmelser om förpliktelse vid större företag att tillhandahålla för ortens behov en tiondedel av den årliga kraftmängden, s. k. *bygdekraft* (4 kap. 1 §). Vattenkraften är emellertid

också en hela samhällets tillhörighet. Landet i sin helhet har behov därav. Det är då knappast riktigt att gynna endast den ort, där vattenfallet ligger. Man bör, såsom även den norska lagen (1 kap. 2 § 12 punkt) föreskrivit, förbehålla en del av kraften för statsändamål. (Jmf. norska lagen 1 kap. 2 § 12 punkten.) Den norska lagen lämnar även utrymme för avvikelser från den fixerade regeln och särskilda behov. Det svenska förslaget bör revideras i överensstämmelse härmed.»

Herrar von Sydows och Lübecks motioner.

De yrkanden, som framförts i herrar von Sydows och Lübecks motioner gå i en motsatt riktning, i det att de åsyfta en begränsning av de skyldigheter, som enligt det kungliga förslaget ålagts kraftanläggningens ägare.

Herr von Sydow anför sålunda:

»Inom lagrådet har gjorts anmärkning mot den i förslaget intagna skyldigheten för ägare av vissa vattenverksbyggnader att tillhandahålla s. k. bygdekraft intill $^1/_{10}$ i stället för som enligt sakkunnigeförslaget $^1/_{20}$ av kraftmängden. Man har anmärkt, att varje utredning saknas, om och i vad mån sådana mera skärpta villkor för vattenkraftanläggningar äro i det allmänna livet behövliga och för industrien drägliga, och har ansett, att försiktigheten kräver att icke nu företaga en sådan generell höjning av maximum.

Då dessa skäl synas mig äga full giltighet, hemställer jag, att man i denna del återgår till sakkunnigeförslagets bestämmelser om kvottalets begränsning till $^1/_{20}$.»

Denna hemställan biträdes jämväl av herr Lübeck i dennes motion.

Till stöd för densamma yttrar motionären bland annat:

»De sakkunniga synas för sitt förslag rörande den reserverade kraftmängdens storlek hava goda skäl i distributionskommitténs utredning om behovet av kraft för jordbrukets och diverse borgerliga behov på landsbygden. Vid frågans bedömande har man också att taga hänsyn till de talrika större och mindre vattenkraftföretag — med tiden sannolikt allt mer omfattande — som hava allmän kraftdistribution till sin huvudsakliga uppgift. — Då någon vägande motivering för den vidtagna ändringen ej anförts och densamma för kraftverken tydligen skapar större ovisshet vid disponerande av kraften, torde de sakkunnigas förslag böra i denna del bibehållas. Även därmed uppnås det erkänt önskliga syftet, att landsbygden må kunna med säkerhet disponera erforderlig elektrisk kraft.»

Utskottet.

De ändringsyrkanden, som sålunda från varandra motsatta utgångs-

punkter framställts beträffande ifrågavarande bestämmelser, har utskottet — vare sig dessa yrkanden gå i riktning av en utvidgning eller åsyfta en begränsning av den i Kungl. Maj:ts förslag föreskrivna skyldigheten att tillhandahålla kraft — icke funnit sig böra biträda.

Enligt utskottets åsikt föreligga icke tillräckliga skäl att ålägga strömfallsägaren skyldighet reservera viss del av kraften för statens räkning. Såvitt nu föreliggande erfarenhet ger vid handen, synas de kraftbehov, vilka det ankommer på staten att fylla, lämpligare kunna tillgodoses därigenom, att staten förskaffar sig äganderätt till erforderliga kraftanläggningar. En ökad möjlighet härtill har också beretts i det kungliga förslaget genom de i förevarande kapitel upptagna bestämmelserna om lösningsrätt. Även om det i en framtid skulle visa sig erforderligt att begränsa ägarens dispositionsrätt över kraften jämväl med hänsyn till andra förbrukningsbehov än den kringliggande bygdens — något som ingalunda synes utskottet osannolikt — vill dock utskottet erinra därom, att dessa synpunkter tillgodoses genom de i förslaget upptagna bestämmelserna om nyprövning. Utskottet anser det sålunda i varje fall icke vara erforderligt, att begränsningar av antydd innebörd redan nu upptagas i lagstiftningen.

Å andra sidan måste utskottet ställa sig bestämt avvisande till de i herrar von Sydows och Lübecks motioner framförda yrkandena om begränsning av strömfallsägarens skyldighet att tillhandahålla kraft åt bygden. Den i förslaget upptagna kvotdelen, en tiondedel, utgör den *översta* gräns, till vilken skyldigheten kan i något fall sträcka sig. Det är inom denna gräns, som bygdens behov av kraft skall tillgodoses. Omfattningen av den anläggningens ägare åliggande skyldigheten bestämmes av vattendomstolen med giltighet för viss tid framåt. I förslaget angivas de grunder, efter vilka bestämmandet skall ske. Med de garantier, som i förslaget sålunda uppställas, anser utskottet det icke vara att befara, att åt den ifrågavarande skyldigheten skulle givas en utsträckning, som överskrider bygdens kraftbehov. Även om den av herr Lübeck framförda anmärkningen, att för tillgodoseende av bygdens kraftbehov den uti Kungl. Maj:ts förslag angivna kvotdelen vore alltför hög, skulle äga sin riktighet, synes detta förhållande alltså icke vara av beskaffenhet att medföra någon nämnvärd olägenhet. Emellertid har utskottet icke kunnat av den s. k. distributionskommittéens utredningar eller av vad de sakkunnigas betänkande angående denna fråga innehåller bilda sig den uppfattningen, att skyldigheten att tillhandahålla bygdekraft i det kungliga förslaget givits en med hänsyn till bygdens behov onödigt vid utsträckning. De förhållanden, som komma att bliva för-

knippade med de ifrågavarande bestämmelsernas tillämpning, äro helt visst av den olikartade beskaffenhet, att de icke medgiva ett allmänt omdöme angående detta spörsmål. Ett sådant omdöme försvåras framför allt i hög grad därav, att med bestämmelserna avses ej allenast det förhandenvarande utan jämväl det framtida behovet av kraft inom bygden.

Vid sådant förhållande synes en tillfredsställande lösning endast kunna vinnas på den väg, som beträtts i det kungliga förslaget, eller genom att bestämma skyldighetens översta gräns med hänsyn till vad ur olika synpunkter kan anses skäligt. Enligt utskottets uppfattning är det kungliga förslaget i denna del väl avvägt.

Beträffande 3 § i det kungliga förslaget har i herrar Sven Perssons och Bernhard Erikssons motion yrkats bl. a., att skyldigheten att tillhandahålla bygdekraft borde beträffande de enligt äldre lag tillkomna byggnader i kungsådra, varom i denna paragraf är fråga, avse ej allenast vattenkraften i kungsådran utan all den strömfallets vattenkraft, som vid byggnaden uttages. Då emellertid strömfallsägarens skyldighet att varda underkastad ny lagstiftning endast har avseende å kungsådran, anser sig utskottet icke kunna biträda motionärernas ifrågavarande hemställan.

Vad angår övriga, beträffande ifrågavarande paragrafer gjorda yrkanden har utskottet funnit desamma icke böra leda till någon ändring i nämnda lagrum.

5—8 §§.

Utskottet.

Av bestämmelserna i 2 kap. 20 § framgår, att utförandet av en vattenbyggnad i allmänhet skall föregås av medgivande till anläggningen från vattendomstolens sida. Detta medgivande med därtill knutna villkor och föreskrifter bildar den rättsliga grundvalen för anläggningen. Såsom själva namnet angiver, innebära bestämmelserna om nyprövning, att detta ursprungliga medgivande kan göras till föremål för revision, nyprövning. Nyprövningen avser dock allenast företagets förhållande till allmänna intressen. Vad byggnadsägarens ställning till enskild rätt angår, är det ursprungliga medgivandet alltjämt bindande såsom beträffande tvångsrätter, ersättningsfrågor och dylikt. De allmänna intressen, som vid nyprövningen kunna komma i fråga, bestämmas av den lagstiftning, som gäller vid tidpunkten för nyprövningen. Nyprövningen skall ske i den ordning och efter de grunder, som innehållas i då gällande lagstiftning angående byggande i vatten. Inträdet av nyprövning är beroende därav, om densamma påkallas antingen från det allmännas sida eller av anläggningens ägare. Yrkande härom kan endast framställas vid

utgången av vissa tidsperioder, första gången femtiofem år, räknat från tidpunkten för byggnadens fullbordande, och därefter vart sextionde år. De vid nyprövningen meddelade bestämmelserna må icke gå i verkställighet förr än fem år förflutit från utgången av det kalenderår, då nyprövningen påkallats (5 §).

Därest vid nyprövningen meddelas föreskrift, som innebär inskränkning i ägarens rätt eller utvidgning av honom åliggande skyldigheter, tillerkännes denne rätt att, om och i den mån den härigenom uppkommande kostnaden och förlusten överstiger en tredjedel av värdet å den vattenkraft i tillgodogjort skick, som kan uttagas vid byggnaden, erhålla ersättning av statsmedel för överskjutande belopp. Ersättningsanspråket, som skall framställas i inlaga till Konungen inom viss tid, skall prövas av gode män, av vilka anläggningens ägare utser två och det allmännas representant två samt de sålunda utsedda eller domaren i orten den femte. Kostnaden för godemansförfarandet skall i allmänhet gäldas av statsverket. Endast för det fall, att ägarens påstående uppenbarligen framställts utan skäl, må han förpliktas att vidkännas denna kostnad (6 §).

Därest från anläggning, som är föremål för nyprövning, på grund av vattendomstolens beslut kraft skall tillhandahållas någon i ersättning för förlorad vattenkraft eller annat, är sådan ersättningstagare berättigad till gottgörelse för den förlust, som tillämpningen av de vid nyprövningen meddelade bestämmelserna för honom medför. Härifrån göres dock undantag för det fall, att kraften utgår i ersättning för vattenkraft, som tillgodogöres genom anläggningen. Då sådan ersättningstagare är att likställa med delägare i anläggningen, har han i fråga om rätt till ersättning ansetts böra intaga samma ställning som anläggningens ägare. Han är sålunda berättigad till gottgörelse, om och i den mån den honom genom nyprövningen tillskyndade förlusten överstiger en tredjedel av värdet å den vattenkraft, för vilken kraftersättningen utgår (7 §).

Bestämmelserna om nyprövning avse liksom stadgandena om bygdekraft i allmänhet allenast byggnader, som tillkommit enligt den nya lagen. I fråga om byggnadens storlek hänvisas till motsvarande bestämmelser angående skyldighet att tillhandahålla bygdekraft. Därest emellertid en jämlikt äldre lag tillkommen byggnad ombygges eller tillbygges enligt den nya lagen, kan byggnaden komma att underkastas nyprövning. Förutsättningen härför är, att den vid byggnaden uttagbara vattenkraften ökas med minst trehundra turbinhästkrafter. Den värdeminskning, som byggnadens ägare i dylikt fall har att vidkännas utan

ersättning, är dock begränsad till en tredjedel av värdet å den vid byggnaden uttagbara vattenkraft, som icke kunnat tillgodogöras vid den äldre byggnaden (8 § första stycket).

Jämväl byggnad, som enligt äldre lag verkställts i kungsådra, kan göras till föremål för nyprövning. En nödvändig förutsättning härför är dock, att vid tillståndet till byggnaden knutits förbehåll om skyldighet för byggnadens ägare att underkasta sig ny lagstiftning. Den värdeminskning, som ägaren har att vidkännas utan ersättning, är begränsad till en tredjedel av värdet å kungsådrans vattenkraft (8 § andra stycket).

Herrar Sven Perssons och Bernhard Erikssons motion.

Beträffande nu ifrågavarande bestämmelser hava herrar Sven Persson och Bernhard Eriksson i sin motion yrkat,

»att i lagen, i stället för nyprövning, införes förpliktelse för ägare av vattenkraftsanläggning att, efter 60 år förflutit från det kalenderår, under vilket byggnaden, enligt därom meddelad bestämmelse, skall hava fullbordats, till kronan med full äganderätt och utan vederlag överlämna strömfallet med vattenverksbyggnader, kraftstation med installerat maskineri samt bostäder och andra byggnader och, där kraftstationen är uppförd å strömfallsägaren tillhörig mark, nödigt utmål för densamma jämte den mark, varpå bostäder och byggnader äro uppförda;

att samma förpliktelser skola gälla till hela strömfallet med byggnader och icke endast till den tredjedel som anses motsvara kungsådran, även för sådana byggnader i strömfall som omförmäles i 8 §.»

Till stöd för detta yrkande anföra motionärerna, efter att hava lämnat en översikt av innehållet i de i det kungliga förslaget upptagna stadgandena:

»För vår del kunna vi ej underlåta att giva uttryck för den uppfattningen att en sådan begränsning av möjligheterna för samhället att tillgodose de allmänna intressena är allt för kraftigt tilltagen. Erfarenheten har, särskilt under senare årtionden, givit vid handen, att det för en sund utveckling av samhället utgör en nödvändig förutsättning, att statsmakterna äga befogenhet både att fastställa samt begränsa den maktbefogenhet, varpå den enskilde under åberopande av sin äganderätt gör anspråk. Och ett av de områden, där denna befogenhet framför allt är påkallad, är just i fråga om landets vattenkraft. Mot de skäl som så starkt framhållas för den enskilde strandägarens äganderätt till det rinnande vattnet må dock erinras, att detta vatten är en produkt av de ovanför liggande nederbördsförhållandena och kan sålunda mera än något annat betraktas som en hela folkets egendom. Vattenkraftens nutida höga värde och stora vikt är heller ingen produkt av den enskilde utan en följd av den allmänt samhälleliga ekonomiska och tekniska ut-

vecklingen. Det är ingen god överensstämmelse mellan dessa förhållanden och innehållet uti de påpekade bestämmelserna i ovan berörda paragrafer. I motsvarande bestämmelser i andra länders vattenlagstiftningar givas också statsmakterna långt vidsträcktare möjligheter att reglera dessa förhållanden än vad som här föreliggande lagförslag bjuder. Särskilt i den senaste vattenlagstiftningen i vårt grannland Norge är fastställt överlämnande av vattenfallsanläggning till kronan efter det 50 år förflutit från det kalenderår, under vilket byggnaden enligt därom meddelad bestämmelse skall hava fullbordats samt att överlämnandet skall ske utan vederlag. Vi gå i vårt yrkande ej fullt så långt som fastställts i den norska lagen, men på grund dels av vad vi här ovan framhållit och dels på grund av vad som i övrigt kan framhållas yrka vi, att överlämnandet skall ske efter 60 år.»

Herr Hages m. fl. motion

I den av herr Hage m. fl. väckta motionen anföres i denna fråga:

»En tid av 60 år för nyprövning är en oskälig tid, i all synnerhet med den snabba utveckling, som de tekniska uppfinningarna i vår tid är underkastad. Det synes ej finnas någon anledning att sätta denna indirekta koncessionstid högre än den redan gällande för elektriska kraftledningar, vilken redan den nu för tiden synes väl mycket åsidosätta hänsynen till nya förhållanden. Att låta upprepad nyprövning och lösningsrätt inträda först efter lika lång tid som den första förefaller ock lika äventyrligt. Tioårsperioder som i Norge äro gällande böra även här kunna ifrågasättas. Tveksamt är också, om skillnaden mellan de båda koncessionsförfarandena i avseende å koncessionstidens tillämpning endast på större eller även på något mindre företag är grundad på hållbara skäl.

Vi hemställa att i förslaget inflyta åtminstone för större företag bestämmelser om koncession för viss tid eller nyprövning ävensom lösningsrätt med tidsperioder av högst 40 år första gången och högst 10 år därefter samt hemfallsrätt efter högst 50 år.»

Herrar Lübecks och von Sydows motioner.

Herrar Lübeck och von Sydow hava i sina motioner yrkat, att de i förslaget upptagna bestämmelserna om nyprövning måtte alldeles utgå.

Till stöd för detta yrkande anför herr Lübeck:

»Frånsett rättsfrågan måste denna nya princip ur praktisk synpunkt ses i samband med avståendet utan ersättning av intill en tredjedel av vattenmängden till kungsådreintressen. Konsekvensen kan bliva att anläggningens ägare efter 60 år ha förlorat intill $^1/_3 + ^1/_3 \cdot ^2/_3 = ^5/_9$

av strömfallets vattenkraft eller motsvarande värde. Därtill kommer skyldigheten att avstå intill $^1/_{10}$ av kraften till bygdebehov mot ersättning ungefär enligt självkostnad. »Ägarens» fria förfoganderätt kan sålunda inskränkas till cirka 38 procent av strömfallet. Det synes utan vidare vara tydligt, att dessa villkor även ur praktisk synpunkt äro oförenliga med vattenkraftindustriens utveckling genom enskild företagsamhet.

Departementschefens särskilda skäl för nyprövningen är (sid. 270) att de 'framtida intressenas rätt' därförutan komme att ej oväsentligt eftersättas. Det torde dock få erkännas, att genom de föreslagna bestämmelserna om kungsådra och bygdekraft m. m. förtänksamheten drivits så långt som kan vara klokt och rimligt, då man ju syftar till att skapa ökad produktion.

Departementschefen antyder i fortsättningen (sid. 371), att ägarens dispositionsrätt över kraften kan behöva begränsas för tillgodoseende av samfärdselmedlens eller vissa viktigare näringsgrenars behov av kraft. Vad samfärdselmedlens kraftbehov angår, har departementschefen i annat sammanhang — vid motiverande av statens inlösningsrätt (sid. 278) — framhållit, att detta i nödfall kan ordnas genom expropriation. Att viktiga näringsgrenars kraftbehov 60—100 år härefter icke skulle kunna tillgodoses på den naturliga utvecklingens väg utan kräva ifrågavarande nyprövningsbestämmelser synes vara en ogrundad farhåga. Än mindre har motiverats, varför en begränsning i ägarens dispositionsrätt över kraften av nyssnämnda orsaker skäligen kan föranleda indragning av den tillgodogjorda kraftens värde med en tredjedel.

Vidare anser departementschefen oriktigt, att förhållandet mellan vattenbyggnadsintresset och andra allmänna intressen längs vattendragen skulle regleras en gång för alla. Denna synpunkt har otvivelaktigt ett teoretiskt berättigande. Men man får icke förbise, att de allmänna intressena längs vattendragen inom ramen för kungsådreinstitutet alltjämt kunna regleras i framtiden, säkerligen i fullt tillfredsställande omfattning. Kungsådra förekommer i tillräcklig utsträckning för att tillgodose en dylik omreglering. Med den numera allmänt erkända, jämväl av den kungl. propositionen omfattade grundsatsen, att vattenkraftintresset i vattendragen likaledes vore att betrakta som ett 'allmänt' intresse, är det i varje fall svårt att förstå, varför vattenkraften skulle — utöver vad som med kungsådran följer — till förmån för andra allmänna intressen underkastas framtida restriktioner utan ersättning. För andra allmänna intressen finnas eller förutsättas veterligen icke några reciproka skyldigheter.»

Herr von Sydow åberopar en härmed överensstämmande motivering.

Utskottet. Enligt vad utskottet redan i det föregående anfört, är utskottet av den uppfattningen, att det allmännas rätt å förevarande område bör säkerställas jämväl med hänsyn till den framtida utvecklingen. Ett uttryck för denna åskådning återfinnes, såsom departementschefen i sitt yttrande till statsrådsprotokollet erinrat, i vår rätts bestämmelser om kungsådra. Med en modern uppfattning av hithörande spörsmål skulle det emellertid endast föga stå i samklang, om lagstiftaren begränsade sin uppgift till ett reglerande av sådana intressen, som förknippats med kungsådran, under det att framtida intressen av annan natur lämnades obeaktade. Ett vidhållande av en dylik ståndpunkt synes utskottet innebära ett bortseende från den utveckling, som försiggått å förevarande område och som medfört, att vattendragens betydelse ur samhällelig synpunkt till väsentlig del är att söka i en helt annan riktning än den, som kommit till uttryck i den tidigare lagstiftningen. Denna utveckling bör tilläggas betydelse ej allenast i fråga om upptagandet i vår vattenrätt av tvångsrätter, som i stort sett varit för vår äldre lagstiftning främmande, utan också då det gäller att för samhällets räkning tillvarataga de nya värden, som under den nya lagstiftningens medverkan bringas i dagen.

De i förslaget upptagna bestämmelserna om nyprövning förverkliga enligt utskottets åsikt på ett lyckligt sätt denna tanke. Samhället erhåller härigenom ett visserligen begränsat men dock lagfäst inflytande å utvecklingen. Det förhållande, att denna kontroll ej är av administrativ natur utan regleras på lagstiftningens väg, innebär en ej oväsentlig garanti, att den kommer att handhavas med all den varsamhet, som betingas av skälig hänsyn till den enskilde.

Om sålunda utskottet måste ställa sig bestämt avvisande till den uppfattning, som givit sig tillkänna uti de av herrar von Sydow och Lübeck väckta motionerna, kan utskottet å andra sidan ej heller ansluta sig till de krav, som framförts av herrar Sven Persson och Bernhard Eriksson samt av herr Hage m. fl. Enligt sistnämnda motionärers åsikt skulle det för de allmänna intressenas tillgodoseende vara erforderligt, att vattenkraften åtminstone i väsentlig mån överginge i statens ägo. Utskottet har icke känt sig övertygat om riktigheten av denna uppfattning. Fastmera har utskottet stannat vid den meningen, att de samhällsintressen, varom här är fråga, i allmänhet både kunna och böra, om ock under lagstiftningens kontroll, uppbäras av den en-

skilde. Såsom framgår av vad utskottet tidigare anfört överensstämmer ett dylikt system bäst med vår vattenrätts hävdvunna ståndpunkt. Ett biträdande av de ifrågavarande motionärernas yrkanden i denna del skulle däremot innebära en betydande avvikelse från vad hittills gällt å förevarande område, en avvikelse, som icke synes vara betingad av förhållandena.

Herr Lübeck har i sin motion framhållit, hurusom konsekvensen av de föreslagna bestämmelserna om nyprövning skulle kunna i tillämpningen bliva, att anläggningens ägare, därest kungsådra finnes i vattendraget, skulle efter förloppet av sextio år från strömfallets bebyggande förlora intill $^5/_9$-delar av strömfallets vattenkraft eller motsvarande värde. Motionären drager därav den slutsatsen, att ifrågavarande villkor ur praktisk synpunkt vore oförenligt med vattenkraftindustriens utveckling genom enskild företagsamhet.

Härtill vill utskottet anmärka, att den inskränkning i strömfallsägarens rätt, som förekomsten av kungsådra enligt nu gällande lag medför, kan anses motsvara omkring hälften, understundom väsentligt mera, av strömfallets vattenkraft, ett värde, som med den tidigare lagstiftningens ovillkorliga förbud mot kungsådrans överbyggande icke i någon mån kom strömfallsägaren till godo. Det må också erinras, att enligt de villkor, som pläga av Kungl. Maj:t föreskrivas för rätt att överbygga kungsådran, strömfallsägaren är pliktig att, *när helst behov därav framträder,* åter avstå kungsådrans vatten. Som bekant har dock denna risk icke avskräckt från bebyggande av dylika strömfall, uppenbarligen av den anledningen, att vederbörande strömfallsägare ansett sig icke behöva räkna med, att ett avstående av någon mera väsentlig del av kungsådran skulle ifrågakomma.

Detta förhållande bör emellertid i lika mån beaktas vid bedömande av nyprövningens verkningar i det i motionen anförda fallet. Praktiskt taget torde det ytterst sällan, om ens någonsin inträffa, att den i lagen angivna högsta gränsen för de skyldigheter, som åvila strömfallsägaren på grund av bestämmelserna om kungsådra och nyprövning, kommer att nås. Vid de ifrågavarande stadgandenas granskning inom lagrådet har också en av lagrådets ledamöter såsom sin uppfattning framhållit, att i de flesta fall den risk skyldigheten att vara underkastad nyprövning medförde icke vore alltför stor.

9—12 §.

Utskottet.

Dessa lagrum innehålla bestämmelser om kronans lösningsrätt. Lösningsrätten skall inträda med mellanrum av fyrtio år, första

gången räknat från anläggningens fullbordan. Anläggningens ägare skall dock underrättas fem år i förväg. Har dylik underrättelse lämnats, övergår lösningsrätten till en lösningsskyldighet, i det att ägaren kan påfordra, att anläggningen inlöses (9 och 10 §§).

Lösningsrätten avser, liksom bestämmelserna om bygdekraft och nyprövning, kraftanläggningar, som tillkommit enligt den nya lagen och vid vilka kunna uttagas minst 500 turbinhästkrafter vid oreglerat lågvatten. Jämväl äldre byggnad kan i undantagsfall göras till föremål för inlösen. Förutsättningen härför är, att till följd av en enligt den nya lagen verkställd ombyggnad eller tillbyggnad kraftuttagningen ökas, så att genom byggnaden kan i medeltal uttagas minst dubbelt så stor vattenkraft som förut (9 § andra stycket).

I fråga om lösningsförfarandet skola bestämmelserna i expropriationslagen äga motsvarande tillämpning (11 §). Vissa avvikelser hava dock föreslagits. Sålunda har rätt tillerkänts anläggningens ägare påfordra, att kronan övertager egendom, som genom kraftanläggningens avstående lider synnerlig minskning i värde, såsom reservstation, kraftledningar, fabriker och andra anläggningar (11 § andra stycket). Enligt expropriationslagen skulle ägaren i dylikt fall i allmänhet endast vara berättigad till skadestånd. Vidare har rätt till ersättning för eventuell förlust tillerkänts jämväl den, som på grund av avtal med anläggningens ägare är berättigad till leverans av kraft från anläggningen (11 § tredje stycket).

Därest från anläggning, som av kronan inlöses, på grund av vattendomstolens beslut kraft skall tillhandahållas någon i ersättning för vattenkraft, som tillgodogöres genom anläggningen, är kronan i allmänhet berättigad att tillösa sig jämväl rätten till sådan kraft enligt samma grunder, som gälla i fråga om inlösen av själva kraftanläggningen (12 §).

Jämväl beträffande de ifrågavarande bestämmelserna hava i de väckta motionerna sinsemellan stridiga åsikter kommit till uttryck.

Herrar Sven Perssons och Bernhard Erikssons motion.

Herrar Sven Persson och Bernhard Eriksson göra följande hemställan:

»att kronans lösningsrätt vidgas så, att kronan i enlighet med vad som stadgas i 9 § beträffande lösningsrätt för strömfall, som blivit bebyggt jämlikt denna lag, även kan tillösa sig i samma omfattning och på samma villkor strömfall med byggnader, som redan tagits i anspråk, när lagen träder i kraft, sedan 40 år förflutit från lagens ikraftträdande;

att villkoren för kronans lösningsrätt ändras så, att kronan äger tillösa sig utom vad i 9 § är nämnt, även bostäder och andra byggnader samt den mark, varpå byggnaderna äro uppförda;

att lösningssumman skall motsvara värdet av strömfallet med utmål och mark för bostäder och andra byggnader före utbyggnaden samt den verkliga anläggningskostnaden för vattenverks- och andra byggnader med avdrag för amortering i förhållande till den gångna tiden. Installerat maskineri och andra tillbehör inlösas för deras tekniska värde efter värdering;

att därest kronan icke begagnar sig av sin lösningsrätt vid utgången av fyrtionde året, det skall stå kronan öppet att vid utgången av vart tionde år därefter göra sin lösningsrätt gällande.»

Efter en redogörelse för det huvudsakliga innehållet i det kungliga förslaget i denna del anföra motionärerna:

»Ägaren av kraftföretaget kan sålunda vid kronans övertagande av vattenfallet med allt vad därtill hörer anse sig vara garanterad en ersättning ej blott efter anläggningskostnaderna utan därjämte efter de vid tiden för expropriationens företagande rådande allmänna priserna, vilka som bekant kunna vara starkt växlande under olika tidsperioder.

I andra länder har man vid detta slag av inlösningsrätt genomfört andra bestämmelser, som dels vid inlösningen fastställa avdrag av löseskillingen motsvarande den del som redan amorterats på fallet och anläggningskostnaderna samt dels förkorta perioderna för det allmännas rätt till inlösning efter de fyrtio åren till vart tionde år. Den första av dessa bestämmelser står i överensstämmelse med den princip som vi anfört i föregående avdelning av lagförslaget och den senare avser att bereda det allmänna möjlighet att i vad gäller inlösen av vattenverk mera kunna tillgodose de allmänna behov, som på grund av utvecklingen kunna visa sig erforderliga att tillfredsställa vid varje särskilt tillfälle.»

Herr Hages m. fl. motion.

Herr Hage och hans medmotionärer yrka, att i förslaget inflyta bestämmelser om lösningsrätt med tidsperioder av högst fyrtio år första gången och högst tio år därefter.

Herrar von Sydows och Lübecks motioner.

Herrar von Sydow och Lübeck hemställa, att jämväl bestämmelserna om kronans lösningsrätt måtte uteslutas ur förslaget.

Herr von Sydow anför till stöd för detta yrkande:

»I fråga om den inlösningsrätt till bebyggt strömfall, som kronan enligt denna paragraf tillagts, hava de sakkunniga anfört, att en dylik

inlösningsrätt, även om full ersättning gives, från principiell synpunkt icke borde ifrågakomma i annat fall, än då verkligt allmänt behov krävde egendomens avstående till staten. Under vilka förhållanden sådant allmänt behov kunde anses föreligga, tillhörde expropriationslagstiftningen att närmare precisera. Införandet av skyldighet för ägaren av ett bebyggt vattenfall att efter vissa år, därest Kungl. Maj:t då så påfordrade, avstå sitt fall till staten, låt vara mot ersättning, skulle helt visst medföra ett ovisshetstillstånd, som vore i hög grad ägnat att hämma den på vattenkraften beroende industriens utveckling.»

Herr Lübeck utvecklar sin ståndpunkt på följande sätt:

»Bortser man även här från förslagets rättsliga sida, framstår som särskilt anmärkningsvärt, att inlösningsrätten icke ens hänförts till något 'allmänt behov' eller 'allmänna intressen' enligt domstols prövning, utan kan utnyttjas för tillgodoseende av kronans så att säga privatekonomiska intressen, exempelvis för att direkt underlätta skapandet av ett statsmonopol på kraftdistribution, varav hela landets industri och övriga näringsliv skulle bliva beroende. Mot en sådan möjlighet måste på förut angivna skäl icke blott vattenkraftsindustrien — såväl bruksindustri som kraftdistributionsföretag — utan jämväl industriella och andra kraftkonsumenter bestämt reagera. Förslaget tager ej heller hänsyn till det faktiska förhållandet, att många företagare, trots de vanskligheter som ofta visat sig förknippade med vattenkraftindustrier under våra förhållanden, drivas av ett levande intresse att utveckla det bestående och skapa nytt samt att fostra sina efterkommande till samma landsgagneliga verksamhet.

Departementschefen anförde, att man genom den av lösningsrätten befordrade statsdriften skulle främja en planmässig utbyggnad av vattenkraften och dess distribuerande efter ej minst ur allmänt ekonomiska synpunkter enhetliga riktlinjer. — I sistnämnda hänseende gäller vad förut anförts om de goda resultaten av hittills rådande system och om statsmonopolets olämplighet; för övrigt har departementschefen i annat sammanhang som nämnt framhållit, att ekonomiska frågor rörande kraftdistributionen vore oberoende av vattenlagstiftningen. Erfarenheten har ej givit vid handen, att någon för utvecklingen skadlig brist på enhetlighet i tekniskt avseende gjort sig gällande, och samarbete mellan olika kraftnät — statens, kommuners och enskildas — har vid behov utan svårighet ordnats. (Den enda olägenhet av mera väsentlig art som hittills framträtt skulle kunna sägas vara, att statens kraftverk vid Trollhättan — visserligen av skäl som på sin tid

befunnits tekniskt avgörande — anlagts för distribution med en strömfrekvens av 25 i stället för eljest allmänt vedertagna 50 perioder.)

Vad åter angår planmässigheten i själva vattenkraftens utnyttjande, så är det ju vattenlagens speciella uppgift att befrämja densamma, vilket sker genom bestämmelserna om enhetligt utnyttjande av strömfallskomplex samt om enhetlig vattenreglering. Därutöver gör departementschefen en antydan om önskvärdheten att 'bereda väg för ett mera rationellt tillgodogörande av vattenkraften i ett sammanhängande vattensystem'. Denna fråga har tidigare dryftats, bland annat inom de sakkunniga, men då givetvis under förutsättning, att en sålunda ytterligare utsträckt samverkan tvångsvis skulle ordnas enligt lagförslagets princip om kraftersättning. Emellertid har man därvid, säkerligen med rätta, funnit, att den samverkan, som utöver föreslagna bestämmelser om gemensam vattenhushållning m. m. här och var kunde visa sig önsklig — och detta ej blott i 'sammanhängande vattensystem' — utan svårighet skulle låta sig ordnas på frivillighetens väg. — Tydligt är också, att det av departementschefen antydda önskemålet ur saklig synpunkt eventuellt skulle nödvändiggöra en reciprok rätt för enskilda eller kommuner gent emot staten.»

Jämväl i denna fråga har den kungliga propositionen följt en medelväg mellan de från varandra vitt skilda ståndpunkter, som kommit till uttryck i de väckta motionerna. I stort sett finner utskottet denna väg vara väl vald. På några punkter har dock utskottet ansett sig böra föreslå vissa avvikelser. *Utskottet.*

Vad först angår frågan om lösningsrättens berättigande anser utskottet att, även om, såsom departementschefen i sitt yttrande till statsrådsprotokollet betonat, därmed icke åsyftas något allmänt förstatligande av vår vattenkraft, en dylik lösningsrätt dock i särskilda fall kan vara av betydelse. I överensstämmelse med vad herrar von Sydow och Lübeck i sina motioner framhållit anser utskottet emellertid, att i själva lagrummets avfattning bör givas uttryck åt ändamålet med lösningsrätten, vilket jämväl enligt utskottets åsikt bör vara tillgodoseende av ett allmänt behov. I överensstämmelse härmed förordar utskottet, att stadgandet i 9 § fullständigas i denna riktning.

Den ersättning, varå anläggningens ägare har att göra anspråk, bör motsvara egendomens fulla värde och sålunda utgå enligt samma grunder, som då fast egendom exproprieras. Enligt utskottets åsikt föreligga icke några vägande skäl att i detta fall frångå de grundsatser, som för likartade förhållanden gälla i expropriationslagstiftningen. Äga-

ren bör vara berättigad till full ersättning för sin egendom, även om dess avstående påkallas för tillgodoseende av allmänt behov och alldeles oavsett, huruvida avståendet sker enligt expropriationslagen eller på grund av bestämmelse i vattenlagen. Med denna sin uppfattning kan utskottet icke biträda de yrkanden angående grunderna för ersättningens bestämmande, som framförts i herrar Sven Perssons och Bernhard Erikssons motion.

I anledning av vad sistnämnda motionärer hemställt om lösningsrättens utsträckning att avse jämväl bostäder samt den mark, varå bostäderna äro uppförda, har utskottet ansett sig böra tillstyrka viss ändring i avfattningen av 9 §.

Vad dessa motionärer ävensom herr Hage m. fl. i övrigt yrkat har utskottet icke funnit sig kunna förorda.

De i 11 § upptagna reglerna angående ersättningen och sättet för dess bestämmande hava av utskottet underkastats vissa jämkningar.

I paragrafens andra stycke har sålunda ändring vidtagits till undvikande av den missuppfattningen, att kronans lösningsskyldighet skulle avse allenast sådan fabrik eller annan anläggning, »som drives med kraft från strömfallet». De angivna orden hava i anledning härav uteslutits.

Jämväl tredje stycket har erhållit en delvis ändrad lydelse. Det har nämligen ansetts böra uttryckligen utsägas, att den i andra stycket av paragrafen upptagna lösningsskyldigheten för kronan föreligger i förhållande ej allenast till strömfallets ägare utan ock till den, som på grund av utfästelse av anläggningens ägare är berättigad till leverans av kraft från anläggningen.

Slutligen har i sista stycket av 11 § vidtagits en mindre jämkning, föranledd av den ändring strafflagens bestämmelser om förlust av medborgerligt förtroende underkastats vid innevarande års riksdag.

13 §.

Utskottet. Bestämmelserna om Konungens prövningsrätt ansluta sig till väsentlig del till några i 1910 års och 1917 års förslag upptagna stadganden.

Enligt nämnda stadganden skulle Konungen i fråga om regleringen av sjöarna Vänern, Vättern, Mälaren, Hjälmaren, Storsjön i Jämtland eller Siljan äga att avgöra, huruvida av militära skäl eller av hänsyn till viss orts allmänna ekonomiska intressen företaget finge bringas till utförande. Samma befogenhet skulle enligt 1910 års förslag tillkomma Konungen beträffande annan reglering av synnerlig omfattning, så framt Konungen förbehållit sig dylik prövning.

I det kungliga förslaget hava de ifrågavarande bestämmelserna bibehållits och utvidgats. Konungens prövningsrätt har utsträckts att omfatta jämväl sådana samhälleliga eller allmänna intressen, som avhandlas i 2 kap. 3 § andra stycket (jordbruks-, fiske- och naturskyddsintressen ävensom vissa befolkningsintressen), 11 § (farleds- och flottledsintressen) samt 12 § första stycket (sanitära och klimatiska intressen ävensom andra allmänna intressen). Vidare har det överlämnats åt Konungen att avgöra, om bestämmelserna i 2 kap. 3 § tredje stycket må komma till tillämpning. Konungen kan slutligen förbehålla sig prövningsrätt ej allenast för det fall, att regleringen är av synnerlig omfattning utan jämväl eljest, då den är av särskild betydelse ur allmän synpunkt.

Herrar Sven Perssons och Bernhard Erikssons motion.

I fråga om bestämmelserna i denna paragraf hava herrar Sven Persson och Bernhard Eriksson i sin motion yrkat, att åt paragrafen måtte givas följande ändrade lydelse:

»Där fråga är om reglering av vattnets avrinning ur någon av sjöarna Vänern, Vättern, Mälaren, Hjälmaren, Storsjön i Jämtland eller Siljan, äger Konungen pröva, huruvida av hänsyn till allmänt intresse hinder möter mot företaget eller särskilda villkor böra föreskrivas för dess utförande, så ock huruvida bestämmelserna i 2 kap. 3 § tredje stycket böra komma till tillämpning; och skall förty, innan frågan av vattendomstolen slutligen avgöres, densamma hemställas Konungens prövning. Lag samma vare beträffande annan vattenreglering, som är av synnerlig omfattning eller eljest av särskild betydelse ur allmän synpunkt, såframt Konungen förbehåller sig sådan prövning och besked därom lämnas vattendomstolen före det målet av domstolen slutligen avgjorts.»

Beträffande motiveringen för ifrågavarande yrkanden hänvisas till vad motionärerna åberopat till stöd för sin hemställan angående Konungens prövningsrätt i fråga om kraftanläggningar.

Herr von Sydows motion.

Herr von Sydow anför i sin motion beträffande förslaget i denna del:

»Bland de allra mest tryckande olägenheterna med det nu gällande systemet i vattenmåls bedömande och behandling är den dubbelprövning, som i vattendrag med kungsådra skall äga rum, nämligen dels hos domstolarna och dels hos Kungl. Maj:t i statsrådet. Vad beträffar den sistnämnda prövningen, så sker den efter grunder, om vilka lagstiftningen just ingenting bestämmer. De materiella villkoren kunna

uppställas olika, och hava faktiskt i viss mån uppställts olika efter de olika åskådningar, som gjort sig gällande hos de personer, som vid varje tillfälle haft avgörandet i statsrådet. Härtill kommer den betydande tidsutdräkt, som vållas genom en sådan prövning, då den ena myndigheten måste vänta på den andra och dessutom före avgörandet i statsrådet remiss måste ske åt olika håll och svar på remisserna avvaktas.

Ett av de förnämsta syftemålen med vattenrättskommitténs omskapande av lagstiftningen på vattenrättens område har utan tvivel varit att genom avgörandets koncentrerande på en hand, vattendomstolen, där ledamöterna handla under personligt ansvar gent emot högre domstolar och måste sörja för kontinuitet i rättstillämpningen, skapa starkare rättsliga garantier för likartat bedömande av hithörande frågor efter rättens och billighetens krav och förebygga den för affärsverksamhet mer än på de flesta andra områden olidliga tidsutdräkten med avgörandet längre än vad för en grundlig prövning är ofrånkomligt. Samma ståndpunkt hava de inom justitiedepartementet tillkallade sakkunniga intagit, liksom ock den med vattenrättskommittén samarbetande dikningslagskommittén. På alla dessa händer har i denna fråga rått fullständig enighet.

Det är vid sådant förhållande särdeles påfallande att den kungl. propositionen intager en annan ståndpunkt och genom stadgandena i förevarande paragraf velat upprätthålla och i själva verket lämna rum för väsentligt utvidgande av de rådande olägenheterna.

Kommittéerna och de sakkunniga hava visserligen för de allra betydelsefullaste vattenregleringarna förbehållit Kungl. Maj:t en prövningsrätt (komm. 7 : 15, sakk. 7 : 12), men detta har gällt endast regleringar av vissa uppräknade stora sjöar, vartill kommitterade lagt också andra vattenregleringar *av synnerlig* omfattning. Och prövningen i statsrådet har begränsats till att avse allenast, huruvida hinder möter mot företaget av militära skäl eller av hänsyn till viss orts allmänna ekonomiska intressen. Denna prövning kommer ej heller störande in i utredningens jämna förlopp. Endast verkställigheten måste eventuellt uppskjutas i avbidan på denna prövning. Uppskov torde dock i verkligheten knappast varit att befara, enär Kungl. Maj:ts besked säkerligen i regel kunnat förväntas före målets rättsliga avgörande.

I propositionen har motsvarande stadgande flyttats till 4 kapitlet, och, som nämnts, åt detsamma givits ett mycket olika innehåll.

För det första har tillämpningsområdet betydligt utsträckts, eller i själva verket möjlighet givits till en i det närmaste obegränsad till-

lämpning. Allenast Kungl. Maj:t i statsrådet dekreterar, att en viss vattenreglering är av 'särskild betydelse ur allmän synpunkt' kan stadgandets tillämpning påkallas. Det finnes ingen säkerhet för att icke synpunkter av helt annat slag än vattenrättsliga skulle kunna komma att läggas på frågan, om ett visst regleringsföretag bör förbehållas Konungens prövning. Detta är så mycket betänkligare, som, på sätt jag påpekat under 3 : 26, det ej är uteslutet, att med propositionens lydelse av lagtexten även verkliga vattenverksbyggnader kunna i detta hänseende betraktas som vattenregleringar.

För det andra är statsrådsprövningens innebörd och syfte väsentligen utvidgat. Enligt de föregående förslagen avsåg den allenast säkerställande av militära hänsyn och av ortens allmänna ekonomiska intressen. Enligt propositionen skall statsrådsprövningen avse tillika bland annat naturskydd, far- och flottleder, klimatet, allmänna hälsotillståndet och 'eljest allmänna intressen'. Det torde vara tydligt, att med en så omfattande prövningsrätt, det för företagaren måste te sig så gott som alldeles oberäkneligt, vilka villkor kunna komma att uppställas för hans företag. Att de nämnda intressena måste skyddas är ovedersägligt, och det göres enligt kommittéernas och de sakkunnigas förslag i rikt mått genom föreskrifter till vattendomstolens efterrättelse. Men att de skola skyddas både av vattendomstolen och av Kungl. Maj:t i statsrådet, är föga rimligt.

För det tredje har, som sagts, den dubbla tidsutdräkten åter ansetts böra tagas till nåder, och detta samtidigt som man genom återinförande av hovrätten som mellaninstans utöver kommittéernas och de sakkunnigas förslag förlängt själva rättsproceduren.

Jag har ansett mig böra föreslå en återgång till kommittéförslagets bestämmelser i denna del.»

Herr Lübecks motion.

Enahanda synpunkter framföras av herr Lübeck i dennes motion.

Utskottet.

Redan i det föregående har utskottet framlagt sin principiella ståndpunkt till frågan om Konungens prövningsrätt beträffande företag enligt vattenlagen. På de grunder, som därvid utvecklats, har utskottet ställt sig avvisande till kravet att åt den högsta administrativa myndigheten i mera utsträckt omfattning överlämnas att fastställa villkoren beträffande ett dylikt företags tillåtlighet. Om sålunda utskottet är ense med kommittéerna liksom de sakkunniga, att prövningen av vattenmål såsom allmän regel bör tillkomma domstol, kan dock denna regel, såsom jämväl kommittéerna och de sakkunniga vidgått, icke upprätthållas

alldeles undantagslöst beträffande det slag av företag, som innefattas under benämningen vattenreglering.

Denna avvikelse medför onekligen, såsom herr von Sydow framhållit, vissa olägenheter, men det torde icke desto mindre vara erkänt, att den är ofrånkomlig. Vad frågan gäller är alltså icke, *huruvida* utan *i vilken utsträckning* prövningsrätt beträffande företag av angiven art bör tillkomma Konungen. Även om utgångspunkten sålunda är densamma, kunna meningarna angående denna prövningsrätts omfattning och närmare anordnande dock visa sig delade. De skäl, som tala för den kungliga propositionens ståndpunkt, synas likväl utskottet fullgiltiga.

Sålunda anser jämväl utskottet icke föreligga tillräckliga skäl att begränsa den ifrågavarande prövningsrätten till ortens intressen, men låta viktiga allmänna intressen t. ex. sådana, som sammanhänga med vattenområdets användbarhet för farleds- eller flottledsändamål, undandragas denna prövningsrätt. I detta sammanhang vill utskottet också erinra, att förslagets ståndpunkt till denna fråga står i god överensstämmelse med den gällande dikningslagstiftningen. Enligt 13 § i lagen den 20 juni 1879 om dikning och annan avledning av vatten må ej sjösänkning eller därmed jämnställt företag utföras utan att tillstånd från det allmännas sida därtill erhållits. Såsom framgår av kungl. kungörelsen den 31 december 1879 angående villkoren för dylikt tillstånd, vilket i allmänhet meddelas av Konungens befallningshavande, men i tveksamma fall skall hänskjutas till Konungens avgörande, skall före det tillståndet meddelas undersökas företagets inverkan såväl å klimatiska som sanitära intressen, samfärdselintressen, fiskeintressen ävensom allmännyttiga intressen av annat slag. Denna den gällande rättens bestämmelse är jämväl upptagen i 1910 års förslag. Enligt stadgandet i 11 kap. 94 § av nämnda förslag skall frågan, huruvida från det allmännas sida hinder möter mot företag, som avse vattenreglering eller torrläggning av mark, eller särskilda villkor böra föreskrivas för dess utförande, i allmänhet fullföljas icke såsom eljest hos högsta domstolen utan hos Konungen i statsrådet.

Kommittéerna yttra i sina motiv till detta stadgande:

»Enligt gällande lag tillkommer det Konungens befallningshavande att i första hand pröva, huruvida från det allmännas sida hinder möter mot sjösänknings- och vissa andra torrläggningsföretag. Mot Konungens befallningshavandes beslut fullföljes talan i administrativ ordning hos Kungl. Maj:t. Av skäl, som anförts vid 5 kap. 31—34 §§, har sagda prövning ansetts böra för framtiden överlämnas åt vattendomstolarna.

Med hänsyn till ifrågavarande prövnings speciella karaktär och de synpunkter, som därvid uteslutande komma i betraktande, synes det emellertid mindre lämpligt att låta talan mot vattendomstolens beslut i detta fall liksom eljest fullföljas hos högsta domstolen. På grund härav har i förevarande paragraf beträffande fullföljd av sådan talan föreskrivits, att den skall ske hos Kungl. Maj:t i statsrådet genom besvär, som ingivas i vederbörande statsdepartement (jordbruksdepartementet).»

Med den sålunda uttalade uppfattningen torde bestämmelserna i förevarande lagrum stå i god överensstämmelse. De farhågor beträffande deras tillämpning, som kommit till uttryck i herr von Sydows motion, synas också utskottet vara i stort sett ogrundade. Särskilt vill utskottet framhålla, att de intressen, vartill Konungens prövningsrätt sträcker sig, äro sådana, som avhandlas i 2 kap., d. v. s. intressen, som i ena eller andra hänseendet äro beroende av den genom regleringen uppkommande inverkan å vattenförhållandena.

Om sålunda utskottet icke anser sig böra biträda de i herrar von Sydows och Lübecks motioner framförda yrkandena, framgår av vad utskottet redan anfört, att utskottet ej heller kan tillstyrka de ändringsförslag, som upptagits i herrar Sven Perssons och Bernhard Erikssons motion.

Såsom en följd av den ändring, som utskottet förordat beträffande stadgandet i 2 kap. 3 § tredje stycket, har den i förevarande paragraf upptagna rätt för Konungen att på grund av nämnda stadgande lämna medgivande till en vattenreglering fått utgå.

14 och 15 §§.

Utskottet.

De ifrågavarande paragraferna upptaga bestämmelser om avgifter vid vattenregleringar. Avgift skall utgå vid regleringsföretag, som medför en ökning av i medeltal minst 1,000 turbinhästkrafter i uttagbar vattenkraft för det eller de strömfall, för vilkas räkning regleringen utföres.

Avgiften skall erläggas av vederbörande strömfallsägare och utgöra lägst tio öre och högst tre kronor för varje hästkraft, som vinnes genom regleringen. Skyldighet att erlägga avgift inträder i allmänhet dock först, då kraftökningen av ägaren tillgodogöres. Avgiftens belopp bestämmes av vattendomstolen för en tidrymd av tjugu år i sänder, första gången räknat från företagets fullbordan. Avgiften skall fastställas särskilt för varje strömfall.

Vid avgörandet av avgiftens storlek skall hänsyn tagas dels till

den större eller mindre förändring av vattenstånds- och avrinningsförhållanden, som genom företaget förorsakas, och den olägenhet eller fördel, som härigenom uppkommer för den kringliggande bygden, dels ock till den större eller mindre kostnad, som är förenad med företaget, samt företagets ekonomiska betydelse för de olika strömfallen (14 §).

Influtna avgifter skola i första hand användas till förebyggande eller minskande av skada eller olägenhet, som vållas genom företaget och för vilken särskild ersättning icke blivit bestämd, eller till ersättning för sådan skada. Om medlen därtill lämna tillgång, må de därefter användas för andra ändamål beträffande den av företaget berörda bygden, såsom jordbrukets främjande eller beredande av tillgång till elektrisk kraft för samfärdsel, jordbruk, hantverk eller småindustri eller eljest för befolkningens behov (15 §).

Herrar Sven Perssons och Bernhard Erikssons motion.

Herrar Sven Persson och Bernhard Eriksson hava i sin motion vid denna paragraf framställt följande yrkanden,

»att i paragrafen omförmälda ett tusen turbinhästkrafter minskas till fem hundra turbinhästkrafter;

att i lagen införes stadgande om att ägare av strömfall, som erhållit tillstånd att utbygga fallet, må åläggas att betala en årlig avgift till staten av lägst 10 öre och högst 2 kronor per turbinhästkraft samt till den eller de kommuner vattendomstolen eller Konungen bestämmer likaledes en avgift av lägst 10 öre och högst 2 kronor pr turbinhästkraft. I särskilda fall må Konungen i samband med lämnande av tillstånd att utbygga vattenfall bestämma högre avgifter;

att i lagen införes som villkor för sådan vattenreglering, som avses i 14 § med den ändrade lydelse vi föreslagit för nämnda paragraf, att åt staten inrymmes rätt att på de villkor, som stadgas för inlösen av strömfall med byggnader, efter fyrtio år inlösa vattenreglering med regleringsdammar och andra byggnader eller anordningar;

att i lagen måtte införas sådant förbehåll att där fråga är om reglering av vattnets avrinning ur någon av sjöarna Vänern, Vättern, Mälaren, Hjälmaren, Storsjön i Jämtland eller Siljan Konungen icke må lämna tillstånd till regleringen, förrän riksdagens yttrande inhämtats, huruvida icke regleringen bör utföras för kronans räkning.»

Herr Hages m. fl. motion.

Herr Hage och dennes medmotionärer hemställa om bestämmelser i syfte att avgifter till det allmänna erläggas för vattenanläggningar, så att dessa avgifter utgå både för vattenkraftsanläggningar och vattenregleringar, samt att de erläggas både till staten och vederbörande

kommun ävensom att avgifterna bestämmas till skäligt belopp, som regleras efter korta terminer, exempelvis tioåriga, eller ock årligen efter markegång med hänsyn till penningvärdets fall och vattenkraftens stigande värde (rörliga avgifter).

Herrar Sven Perssons och Bernhard Erikssons motion.

Till stöd för avgiftsskyldighetens utsträckning till kraftanläggningar anföres i herrar Sven Perssons och Bernhard Erikssons motion:

»Vid den diskussion, som under flera år pågått rörande det innehåll en ny vattenlag borde få, har från flera håll yrkats på införande av årliga koncessionsavgifter. I Kungl. Maj:ts proposition ha sådana avgifter medtagits endast vid regleringar, som medföra en ökad kraftmängd av i medeltal ett tusen turbinhästkrafter. Medgivas bör att beaktansvärda skäl kunna anföras både för och emot införandet av sådana avgifter vid vanlig utbyggnad av strömfall. Enligt vårt förmenande bör dock lagen medgiva, att sådana avgifter i vissa fall må kunna påläggas byggnadens ägare. Om strömfallet är jämförelsevis lätt att utbygga, kommer ägaren av en sådan byggnad icke i en sämre ställning än den, som utbyggt ett strömfall med jämförelsevis större kostnader även om han pålägges vissa årliga avgifter. För en kommun kan under vissa omständigheter en vattenkraftsanläggning medföra minskade i stället för ökade skatteinkomster. Om fallets vattenkraft förut tagits i anspråk för drivande av en hytta, en smedja eller annan industriell verksamhet och densamma nedlägges för byggande av kraftstation för kraftöverföring till en annan kommun, kan detta förhållande medföra för kommunen ökade fattigvårdsutgifter, men minskade inkomster. Under sådana omständigheter bör en särskild årlig avgift till kommunen vara fullt berättigad.

I enlighet med denna uppfattning föreslå vi, att vattendomstolen eller Konungen må äga att vid lämnande av byggnadstillstånd föreskriva särskilda avgifter till staten och kommunen. De avgifter som härigenom inflyta till statsverket synes icke böra användas för statens löpande utgifter, utan böra de fonderas för att underlätta statens inlösen av strömfall och vattenkraftsanläggningar.»

Herr Hages m. fl. motion.

Herr Hage och dennes medmotionärer yttra angående ifrågavarande spörsmål bland annat:

»Meningen med en koncessionsavgift är att giva var och en vad honom med rätta tillhörer. Vattenkraften är en skapelse av naturmakterna, dess värde är betingat icke blott av vattenfallsägarens omsorger utan även av samhällets egen växt. Dessa naturrikedomar få i följd av

denna senare omständighet en allt högre spekulationsnytta, som med orätt tillfaller börsmarknaden för aktiehandel. Därtill kommer att för privat rätt till begagnande av kung-ådrans vatten, reserverad för allmänna intressen, väl rimligen också bör till det allmänna givas någon hyra.

Att såsom propositionen dessutom föreslår enahanda avgift skall erläggas under den långa tid, som förgår till dess nyprövning äger rum, måste också möta betänkligheter. Penningevärdet sjunker och vattenkraftens värde stiger snabbt. Såsom ifrågasatts för analoga fall vid tidigare tillfällen, synes även här det rätta vara, att de årliga avgifterna följa med sin tid. Detta kan ske antingen genom en revision av avgifterna efter kortare terminer exempelvis tio år eller ock på det sättet, att avgifterna regleras efter marknadsvärdet på hästkrafter eller med andra ord efter markegångstaxa (s. k. rörliga avgifter).»

Utskottet. Den avgift, som enligt det kungliga förslaget skall utgå vid större vattenregleringar, är avsedd att utgöra ett vederlag för de förmåner, som vid ett dylikt företag tillföres regleringsintressenterna på den kringliggande bygdens bekostnad. En ersättning, bestämd efter vanliga skadeståndsregler, skulle, såsom numera torde allmänt erkännas, icke stå i skäligt förhållande till värdet av nämnda förmåner; och det torde ej heller kunna åberopas någon i sakens natur grundad rätt för regleringsintressenterna att uteslutande för egen räkning taga i anspråk nämnda värde.

Samma skäl synas emellertid, såsom departementschefen jämväl framhållit, icke föreligga för införande av avgifter jämväl beträffande kraftanläggningar. Herrar Sven Persson och Bernhard Eriksson hava i sin motion också medgivit, att i detta fall jämväl skälen mot införande av avgifter vore beaktansvärda. Vid denna frågas bedömande bör ej heller lämnas ur räkningen den fara, som åläggandet av avgift i viss mån alltid medför för en fördyring av kraftpriset. Denna synpunkt har också lett till, att i den utländska vattenlagstiftningen, såsom i den nyligen antagna schweiziska förbundslagen, understundom införts ett uttryckligt förbud för den administrativa myndigheten att låta avgiften överstiga en viss i lagen fixerad gräns. Det synes också utskottet vara ett viktigt intresse, att kraftens produktionskostnad ej onödigtvis stegras. På lagstiftningen bör det därefter ankomma att skapa erforderliga garantier, att denna billiga produktionskostnad verkligen kommer förbrukarna till del. I varje fall torde de statsintressen, som en dylik avgift skulle bliva till gagn, på ett lämpligare sätt kunna tillgodoses på beskattningens väg.

Utskottet har alltså icke ansett sig böra förorda någon utvidgning av den i det kungliga förslaget upptagna avgiftsskyldigheten.

Däremot har utskottet kommit till den uppfattningen, att den i förslaget upptagna gränsen av 1,000 turbinhästkrafter vore allt för hög och lämpligen bör sänkas till 500 turbinhästkrafter.

Vad angår övriga vid denna paragraf framställda yrkanden har utskottet funnit desamma icke böra leda till någon ändring av förslaget i denna del.

16 §.

Utskottet.

Bestämmelserna i denna paragraf, som avse nyprövning beträffande vattenregleringar, ansluta sig till de stadganden i samma ämne, som upptagas i förslaget rörande kraftanläggningar. Såtillvida föreligger dock en betydelsefull olikhet, att ersättning icke skall utgå för kostnad eller värdeminskning, som föranledes av nyprövningen.

Herrar von Sydows och Lübecks motioner.

Herrar von Sydow och Lübeck hava i sina motioner yrkat, att de ifrågavarande bestämmelserna måtte ur förslaget utgå.

Motionärerna åberopa till stöd för detta yrkande vad från deras sida anförts i fråga om nyprövning beträffande kraftanläggningar.

Herr Lübeck tillägger:

»Någon bärande anledning att ställa regleringsföretagen inför möjligheten att utan ersättning försvinna efter 60 år har icke kunnat anföras. Vad departementschefen anfört om att vid vattenregleringar tvångsrätterna så gott som undantagslöst anlitas och att sökandena möjligen icke äga vare sig mark för regleringsdammen eller stränder vid sjön, kan näppeligen betraktas som allmängiltigt skäl för en drakonisk bestämmelse, då motsatsen ofta nog inträffar. Det är och blir alls icke ovanligt, att sökandena till en vattenreglering disponera ej blott dammstället utan till väsentliga delar även den av regleringen berörda marken. — Allra minst synes det klokt att under nu rådande förhållanden minska utsikterna och intresset för dessa betydelsefulla vattenregleringar, som ändock äro nog så besvärliga att få till stånd och som äro direkt ägnade att genom möjligast fullständigt utnyttjande av befintliga eller blivande kraftverk inskränka kolimport och bränsleförbrukning.»

Departementschefens av herr Lübeck omnämnda yttrande till statsrådsprotokollet är av följande lydelse:

»Den rätt till ersättning för värdeminskning, som sålunda tillerkänts ägaren av en kraftanläggning, har icke ansetts böra utsträckas

att avse jämväl regleringsföretag. Anledningen härtill är den väsentligt olika karaktär dessa båda slag av företag äga.

En vattenreglering av den storlek, varom här är fråga, innebär en ofta betydande förändring i de naturliga vattenståndsförhållandena i en större vattensamling. För åvägabringande av dessa förändringar måste de i lagen medgivna tvångsrätterna så gott som undantagslöst anlitas. Den situationen är enligt det föreliggande förslaget alltför väl tänkbar, att de strömfallsägare, som erhålla medgivande till regleringens utförande, icke äga vare sig den mark, där regleringsdammen uppföres, eller ens någon del av de stränder, som utsättas för uppdämning, eller överhuvudtaget någon rätt till sjöns vatten. Ett företag, som sålunda uteslutande eller till övervägande del kommer till stånd med anlitande av tvångsrätt, synes icke böra jämställas med utbyggnaden av ett strömfall, vid vilken dock den väsentliga insatsen utgöres av anläggaren tillhörig egendom. Härtill kommer, att konflikten mellan allmänna intressen av olika slag torde vid en större vattenreglering framträda vida skarpare än vid utbyggnad av ett särskilt strömfall. Med hänsyn till den avsevärda ekonomiska vinst en sådan reglering i allmänhet medför, synes ej heller ur billighetssynpunkt några bärande skäl kunna anföras till stöd för att i fråga om nyprövning beträffande regleringar införa rätt till ersättning för värdeminskning. Den nu antydda ståndpunkten har jämväl vunnit tillämpning i den norska lagen om vattenregleringar och, såsom framgår av förhandlingarna vid lagens tillkomst, rådde i denna fråga fullständig enighet.»

På de skäl, som departementschefen sålunda framhållit, har utskottet ansett sig böra vidhålla förslagets ståndpunkt jämväl i denna del.

Utskottet. Förutom de motionsvis framställda yrkanden, för vilka redogörelse här ovan lämnats vid 4 kap., hava såväl av herr Åkerlund som av herr Hage m. fl. i av dem väckta motioner vissa förslag framställts, som lämpligen torde böra upptagas till behandling vid detta kapitel.

Herr Åkerlunds motion. Herr Åkerlund har sålunda hemställt, att ägare eller innehavare av vattenfall, vilka hava för avsikt att utnyttja dem för anläggning av kraftstationer, helt eller delvis avsedda att tillhandahålla allmänheten elektrisk energi mot avgift, och vilka för sina anläggningar erfordra tillstånd från det allmänna att överbygga kungsådra samt draga led-

ningar över andras områden, åläggas att icke upptaga avgifter för energileveranser annat än i överensstämmelse med av Konungen för 10 år åt gången därför fastställda taxor samt att ställa sig till efterrättelse de bestämmelser i övrigt, som kunna bliva utfärdade för kraftstationernas skötsel på för energiförbrukarne betryggande sätt.

Till stöd för denna hemställan anför motionären:

»Ehuru man icke med fog lär kunna beskylla ägarne till de kraftstationer för vattendrift, vilka hittills kommit till stånd i vårt land, att hava sökt obehörigt uppskörta den allmänhet, som av dem ställt sig i beroende, har likväl det geschäft, som bedrivits och säkerligen ännu på sina håll bedrives även med landets vattenfall, mångenstädes väckt rättmätig harm, eftersom man med all rätt hållit före, det sådana nationalrikedomar borde komma landets befolkning och näringar till godo, snikna mellanhänder förutan. Men vad som i än högre grad uppväckt bekymmer för den svenska vattenkraftens bevarande åt våra näringar och våra hem till möjligast billiga pris, är en ingalunda oberättigad fruktan, att även denna landets tillgång skall komma i händerna på det moderna trustväldet, i vilket fall med visshet kan förutsättas, att landets befolkning skall få sitta illa emellan för sina ständigt ökade behov av elektrisk energi till drivkraft, värme och ljus.

Att åtgärder till förekommande av ett sådant tillstånd äro väl behövliga, torde vara ostridigt. Dock kan jag icke sluta mig till dem, vilka åt staten och jämväl åt kommuner vilja inrymma allmän rätt att förvärva vattenkraft genom expropriation, ty ett sådant steg skulle förvisso bliva ödesdigert såsom i hög grad hinderligt för vattenkraftens tillgodogörande. Att expropriationsrätt till vattenfall i någon mån inrymdes åt staten, då t. ex. värdefulla sådana i spekulationssyften få ligga 'för fäfot' under längre tider, må vara riktigt; men varför kommuner, av vilka åtskilliga visat sig allt annat än humana åtminstone i fråga om energileveranser utom deras egna områden, skulle tillerkännas undantagsförmåner i detta avseende, mäktar jag ej fatta; ty om allmänheten utsättes för ockrande konsortier eller för ockrande kommuner, synes mig komma på ett ut.

Det torde för övrigt vara ganska likgiltigt, vilka som äga landets vattenfall, blott de så vitt möjligt äro i svenska händer och utan onödig tidsutdräkt komma till nyttig användning samt landets befolkning erhåller visshet om att ej bliva oskäligt betungad för erforderlig elektrisk energi. Lyckligtvis lär staten, utan att behöva använda ovan antydda kraftåtgärder, äga medel i sin hand att hålla osund spekulation i landets vattenkrafter i tygeln genom att besluta, det rätt att överbygga kungs-

ådra eller framdraga kraftledningar över annans mark ej meddelas, med mindre Kungl. Maj:t därvid förbehålles rätt att pröva och för vissa år i sänder fastställa de pris, mot vilka ägare av kraftstationer för vattendrift må äga tillhandahålla allmänheten elektrisk energi.

Lika litet som den synnerligen välbetänkta åtgärden att förbehålla Kungl. Maj:t rätt att utöva kontroll över de enskilda järnvägarnas drift och taxor i någon mån förmått hämma järnvägsbyggandet i landet, lika litet skall en human och rättvis kontroll över användandet av i enskild ägo varande vattenfall verka hämmande på deras bebyggande och tillgodogörande.

Skulle därför i tid effektiv kontroll komma till stånd däröver, att de vattenkraftstationer i landet, vilka tillhandahålla elektrisk energi åt allmänheten mot avgift, sköttes på ett för denna allmänhet betryggande sätt, samt däröver, att avgifterna för såld kraft bestämdes med hänsyn till vattenfallens och kraftstationernas *verkliga* värden, kostnaderna för deras drift och underhåll samt de kapital, som i dem *verkligen* behövt nedläggas och med fästat avseende jämväl vid den risk, verkens ägare äro underkastade, vågar jag tro, det den tvivelsutan berättigade oro för vår vattenkrafts framtid, som alltmera kommer till synes, bleve obefogad, samt att någon expropriationsrätt för staten ej behövde ifrågasättas, utom i undantagsfall, och för kommuner alls icke skulle hava något som helst fog för sig, utan att den privata verksamheten på detta område ostörd kunde fortgå till båtnad för land och folk.»

Herr Hages m. fl. motion.

Herr Hage och dennes medmotionärer yrka, att redan i koncessionen inrymmes förbehåll för regeringen att fastställa taxor för energileverans.

Utskottet.

Såsom framgår av departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet har den av motionärerna berörda frågan vid det kungliga förslagets utarbetande varit föremål för undersökning.

Departementschefen yttrar i detta ämne:

»Vid lagrådets granskning av de sakkunnigas förslag har endast en av dess ledamöter närmare utvecklat sin ståndpunkt till frågan om en koncessionslagstiftning å vattenrättens område. Denne ledamot delar såtillvida den uppfattning, som ligger till grund för en dylik lagstiftning, att han anser det oförsvarligt, om det allmänna alldeles släppte kontrollen över de enskilda vattenkraftanläggningarna ur sina händer. Han håller emellertid före, att den kontroll, som från det allmännas

sida härutinnan är erforderlig, kan och bör begränsas till en prisregleringsrätt.

Helt visst är den utväg, som sålunda anvisats, förtjänt av det allra största beaktande. Som bekant har frågan om prisreglering vid distribution av elektrisk kraft varit föremål för behandling av den nyss omnämnda kommittén. Av en minoritet inom nämnda kommitté har också föreslagits vissa bestämmelser i prisreglerande syfte. En lagstiftning å detta område synes mig emellertid endast äga ett yttre samband med de villkor, som i vattenlagen böra uppställas för vattenkrafts tillgodogörande. Oberoende av innehållet i dessa villkor torde nämligen lagstiftarens rätt att underkasta den salubjudna kraften prisreglering vara obestridlig. Om nu i den nya lagen med rätten att tillgodogöra sig vattenkraft förbundes ett villkor av antytt innehåll, skulle detta lätteligen kunna uppfattas så, att ägare av anläggningar, vilka tillkommit enligt äldre lag, icke vore underkastade dylik skyldighet. Otvivelaktigt skulle det varit önskvärt, om jämväl nu berörda lagstiftning varit i det skick, att den kunnat framläggas samtidigt med vattenlagstiftningen. Någon verklig olägenhet därav, att så icke kan ske, synes dock icke att befara, allraminst i den riktningen, att vattenlagens antagande skulle försvåra genomförandet av en prisreglerande lagstiftning.»

På skäl, som departementschefen sålunda utvecklat, finner utskottet den av motionärerna berörda frågan icke lämpligen böra i detta sammanhang upptagas till behandling.

Herr Hages m. fl. motion.

Herr Hage och hans medmotionärer hava därjämte hemställt, att vattenkraftsägarne tillförbindas tillgodose i vissa avseenden den anställda personalens behov av bostäder m. m. samt att vattenkraftsägaren åtager sig vissa förpliktelser beträffande vägar m. m.

Utskottet.

Jämväl dessa yrkanden finner utskottet vara av den beskaffenhet, att de icke stå i närmare samband med föreliggande lagstiftningsfråga, vadan utskottet ej heller anser sig böra giva dem sin tillstyrkan.

9 KAP.

Utskottet.

I detta kapitel upptagas reglerna angående ersättning.

Den första fråga, som härvid inställer sig, är den om föremålet för ersättningen eller med andra ord vad som skall ersättas. Reglerna

härom innehållas i den första avdelningen av 9 kap., »Om ersättningsskyldighet i allmänhet». Den grundläggande bestämmelsen upptages i 1 §. Enligt denna paragraf skall ersättning utgå för egendom, som avstås till förmån för företag eller åtgärd enligt vattenlagen, liksom för förlust, skada eller intrång, som förorsakas genom dylik åtgärd å annan tillhörig egendom. De följande paragraferna (2—11) innehålla en närmare utveckling och i viss mån en utvidgning av nämnda regel. Särskilt är att beakta stadgandet i 8 §, vilken inför ersättningsskyldighet jämväl för s. k. ideell skada. Enligt nämnda paragraf skall vid avgörande om och i vilken mån skada tillskyndas någon till följd av företag enligt vattenlagen hänsyn tagas jämväl till skada eller lidande av annan beskaffenhet än rent ekonomisk.

Ett viktigt spörsmål, som i förevarande kapitel besvaras, är frågan angående den form, i vilken ersättningen skall utgå. Enligt expropriationslagen gäller såsom undantagslös regel, att ersättningen skall utgå i penningar. Det föreliggande förslaget är i denna punkt till väsentlig del byggt å annan grund.

Av praktiska skäl skall visserligen jämväl enligt vattenlagen ersättning i allmänhet utgå i penningar. Vid sidan härav har emellertid ett betydande utrymme beretts åt kraftöverföringen. Upptagandet av denna ersättningsform sammanhänger på det närmaste med 2 kapitlets bestämmelser om rätt för ägaren av en del av ett strömfall eller en fallsträcka att tillgodogöra sig hela strömfallets eller fallsträckans vattenkraft. Vid införande av dessa tvångsrätter har det synts ängeläget att för den ersättning, som den byggande har att utgiva till övriga fallägare, finna en sådan form, att det ingrepp, som göres i den enskilde fallägarens rätt att förfoga över sin egendom, blir så litet kännbart som möjligt. Detta syfte har man trott sig vinna genom att stadga, att den fallägare, vilken nödgas avstå sin vattenkraft, i stället äger bekomma motsvarande kraftbelopp på elektrisk eller mekanisk väg överfört till sin fastighet. Härigenom har man också velat tillgodose vissa sociala och nationalekonomiska syften. Man har nämligen tänkt sig, att genom ifrågavarande ersättningsform den elektriska kraftens användning för de s. k. borgerliga kraftbehovens tillgodoseende skulle i hög grad främjas, liksom att faran för vattenkraftens monopolisering härigenom skulle i viss mån avlägsnas.

Med hänsyn till de stora fördelar, som ur sist antydda synpunkter äro förenade med kraftöverföringen såsom ersättningsform, har man sökt att främja dess användning jämväl i andra fall än då fråga är om

ersättning för vattenkraft, som tages i anspråk för dess tillgodogörande. Det står sålunda i varje fall parterna öppet att träffa överenskommelse om denna ersättningsform; dock tillkommer det vattendomstolen att pröva överenskommelsens lämplighet. Bestämmelserna om kraftersättning upptagas i kapitlets 13—45 §§.

I nästa avdelning av kapitlet, »Om ersättning i penningar »(46—53 §§), upptagas bestämmelser särskilt angående penningersättningens storlek. Liksom enligt 1880 års förordning skall ersättningen i ett stort antal fall utgå med förhöjning av 50 procent. I denna avdelning har därjämte införts ett stadgande (53 §) i ändamål att säkerställa, då ersättningen avser jordbruksfastighet, att den del därav, som utgör förhöjning över värdet, kommer till användning för fastighetens räkning. Nämnda stadgande skall i det följande göras till föremål för särskild behandling.

I de följande avdelningarna av kapitlet (54—74 §§) regleras sättet och tiden för ersättnings erläggande ävensom en del andra därmed sammanhängande spörsmål.

41 §.

Uti denna paragraf, vilken ingår i den grupp av bestämmelser, som reglera förhållandet mellan ersättningsgivare och ersättningstagare vid ersättnings utgående medelst kraftöverföring, avhandlas verkan därav, att brist uppkommer beträffande kraftens tillhandahållande på grund av omständighet, som ersättningsgivaren ej kunnat med iakttagande av skälig försiktighet förekomma. Såsom exempel å dylik omständighet angives i lagrummet bland annat allmän arbetsinställelse. *Utskottet.*

Inom utskottet har uttalats den uppfattningen, att till omständighet, som i paragrafen avses, borde hänföras jämväl arbetsinställelse, som icke vore av den karaktär, att den kunde betecknas såsom allmän, samt att häråt borde givas uttryck i paragrafens lydelse.

I anledning härav anser sig utskottet böra framhålla, att paragrafen redan i sin nuvarande avfattning icke torde lägga hinder i vägen för en sådan tillämpning, att arbetsinställelse, även om den icke kan betecknas såsom allmän, dock kan komma att anses såsom sådan jämförlig händelse, som ersättningsgivaren ej kunnat med iakttagande av skälig försiktighet förekomma.

53 §.

Utskottet. Bestämmelserna uti denna paragraf avse den del av ersättningen, som utgör förhöjning över värdet, och innebära, att denna del skall avsättas för vederbörande fastighets räkning.

Föreskrifter i denna riktning upptogos redan i 1917 års förslag. Enligt nämnda förslag skulle, då ersättningen avsåge skada å jordbruksfastighet eller utgjorde lösen för del av sådan fastighet, den del därav, som utgjorde förhöjning över värdet, i allmänhet avsättas för fastighetens räkning. För stadgandets tillämpning fordrades dock, att förhöjningens belopp uppginge till minst etthundra kronor.

Rätten till ifrågavarande medel skulle utgöra ett oskiljaktigt tillbehör till vederbörande fastighet. Själva kapitaltillgången skulle bibehållas oförminskad, men avkastningen å medlen borde utbetalas till fastighetens ägare att komma till användning för fastighetens förbättring. Medlen skulle stå under kommunalnämndens förvaltning; kommunalnämnden kunde vägra utbetalning, om det förelåge skälig anledning antaga, att medlen icke skulle komma fastigheten till godo.

Om de fastigheter, för vilkas räkning medel avsatts, utgjorde flera än tio och medlen uppginge till minst 5,000 kronor, kunde vederbörande fastighetsägare själva övertaga förvaltningen genom en därför bildad förening.

Såsom motiv för de ifrågavarande bestämmelserna anföra de sakkunniga:

»Vid vattenbyggnadsföretag av större omfattning torde det — redan med den rätt till uppdämning, som enligt gällande lag tillkommer företagaren — understundom inträffa, att vad angår de särskilda fastigheter, som drabbas av skada till följd av företaget, en ej obetydlig del av varje fastighets värde härigenom går förlorad. Den ersättning, som utbetalas för skadan, tillkommer emellertid icke fastigheten såsom sådan, utan utgör enligt gällande rätt ett rent personligt förvärv för fastighetens ägare. Häremot vore visserligen icke anledning till någon anmärkning, därest dessa medel på ett eller annat sätt komme fastigheten till godo eller åtminstone erhölle en sådan användning, att med dem skapades ett nytt produktionsvärde av ungefär motsvarande betydelse som det, vilket gått förlorat. Någon garanti i detta hänseende föreligger enligt den nuvarande ordningen uppenbarligen icke, och erfarenheten ger också vid handen, att sålunda uppburna ersättningsmedel långt ifrån alltid kunna sägas komma till nyttig användning.

Härav kan åter, då den naturliga kapitaltillgång, som förefinnes inom en bygd, på detta sätt blir förminskad utan att någon motsvarighet träder i det förlorades ställe, utvecklingen inom bygden komma att på ett kännbart sätt hämmas. Detta är, vad angår jordbruket, så mycket betänkligare som dess tillbakagång i allmänhet medför verkningar, vilka icke inskränka sig allenast till det ekonomiska området.

Helt visst måste det anses utgöra en viktig uppgift för lagstiftningen att söka råda bot på de missförhållanden, som sålunda berörts och vilka under senare tid jämväl alltmera dragit uppmärksamheten till sig. En mera ingående behandling av denna vidlyftiga och viktiga fråga och av alla de omständigheter, som därmed äro förknippade, kan dock icke ifrågakomma i detta sammanhang. Här skall endast något närmare avhandlas en av de åtgärder, som äro ägnade att medverka till de anmärkta missförhållandenas avlägsnande. Denna åtgärd har sin grund i den uppfattningen, att, likasom den mark, varå skadan sker, ingår i själva den fasta egendomen, så bör också den för skadan utgående ersättningen betraktas såsom tillhörande fastigheten och, i ändamål av dess bevarande för fastighetens räkning och för dess kommande ägare, i viss mån undandragas ett oinskränkt förfogande av den, som fastigheten för tillfället tillhör. Med fastigheten bör således förenas ett visst grundkapital, och därigenom att detta kapitals avkastning endast får användas för fastighetens förbättrande tillföres fastigheten så småningom ett ökat produktionsvärde, vilket åtminstone till någon del täcker den förlust, som förut tillfogats fastigheten.»

Till stöd för att fonderingen begränsats att avse, ej den egentliga ersättningen, utan den å densamma utgående förhöjningen framhålla de sakkunniga:

»Ur principiell synpunkt kan ju detta synas mindre tillfredsställande. Till stöd härför kan emellertid åberopas, att det skulle framstå såsom en obillighet, om den, som till följd av skada å sin fastighet tillfogas den omedelbara ekonomiska förlusten, komme att helt och hållet betagas möjligheten att tillgodogöra sig den härför utgående ersättningen. Otvivelaktigt vore det ock ur allmän synpunkt lämpligast, att denna ersättning snarast möjligt komme till användning i produktionens tjänst, vilket ändamål i viss mån motverkades genom medlens fondering. Därest fastighetens ägare frånhändes förfoganderätten över dessa medel, vore det också att befara, att denne kunde komma att ställa sig mera likgiltig, då det gällde att i avseende å skadans uppskattning tillvarataga fastighetens intressen. De sålunda framhållna synpunkterna torde icke sakna berättigande. Desamma hava också i viss mån beaktats vid

avfattandet av det norska lagförslaget i ämnet, i det att föreskrifterna om fondering icke ansetts böra göras ovillkorliga, varjämte fonderingen enligt nämnda förslag kan begränsas till vissa procent av ersättningen. Enligt de sakkunnigas mening tala starka skäl för att i detta hänseende göra en åtskillnad mellan de medel, som utgöra ersättning i egentlig mening, och det belopp, vilket därutöver skall utgå såsom förhöjning, och låta fonderingen omfatta allenast sistnämnda del av ersättningssumman. De betänkligheter, som från de här förut framhållna synpunkterna kunna göras gällande mot ersättningsmedlens fondering, synas, därest fonderingen begränsas på detta sätt, i allt väsentligt förlora sin giltighet.»

Vid det ifrågavarande lagrummets granskning inom lagrådet uttalade lagrådet såsom sin uppfattning, att väl icke något vore att invända mot den tanke, som låge till grund för detsamma, men att däremot invändningar kunde göras mot det sätt, varpå denna tanke utformats. I främsta rummet framställdes betänkligheter mot den föreslagna anordningen att överlämna medlens förvaltning åt kommunalnämnd. Vidare framhölls det olämpliga i, att endast *räntan* å fonderade medel finge utbetalas. Detta skulle leda till, att medlen bortplottrades utan någon egentlig nytta. Om någonting skulle göras i avsedd riktning, vore det enligt lagrådets åsikt mest tillfredsställande, att saken ordnades så, att medlen finge genom Konungens befallningshavandes försorg insättas i någon bank mot högsta möjliga ränta samt att vederbörande sedan finge lyfta såväl kapitalet som räntan, i den mån han genom sakkunnig person styrkte, att han utfört förbättringsarbeten, motsvarande det belopp, som skulle uttagas. Meddelandet av de närmare bestämmelserna härom borde överlämnas åt Kungl. Maj:t. Slutligen hemställdes, att det belopp, vartill förhöjningen borde uppgå för att paragrafen skulle äga tillämpning, måtte höjas.

De av lagrådet framhållna synpunkterna hava i Kungl. Maj:ts förslag blivit iakttagna. Fondering skall enligt förslaget äga rum först då förhöjningens belopp uppgår till tvåhundra kronor. Befattningen med medlen skall tillkomma Konungens befallningshavande i stället för kommunalnämnd, och till fastighetsägaren må utbetalas ej allenast räntan utan jämväl själva kapitaltillgången. I samband härmed har rätten för fastigheternas ägare att bilda förening för medlens förvaltning fått bortfalla.

I likhet med de sakkunniga finner jämväl utskottet ändamålet med de ifrågavarande bestämmelserna vara behjärtansvärt. Utskottet anser sig alltså böra giva sin anslutning till de synpunkter, som beträffande

denna fråga kommit till uttryck i de sakkunnigas betänkande. Mot det sätt, varpå dessa synpunkter i det kungliga förslaget blivit utförda, har utskottet ej heller funnit skäl till någon anmärkning. Dock har utskottet ansett det påkallat att föreslå en höjning av det minimibelopp, vartill förhöjningen skall uppgå, från tvåhundra till femhundra kronor.

11 KAP.

Utskottet.

De av såväl kommittéerna som de sakkunniga och Kungl. Maj:t föreslagna rättsreglerna angående rättegången innebära som bekant *dels* skapandet av en ny domstolsorganisation, vattendomstolarna, *dels och* införandet av ett till stor del nytt rättegångsförfarande beträffande handläggningen av vattenmål.

Vattendomstolen, som har att i första instans upptaga och avdöma vattenmål, skall bestå av en lagkunnig och i domarevärv erfaren man, vattenrättsdomaren, såsom ordförande samt två vattenrättsingenjörer, den ene sakkunnig beträffande byggande i vatten och den andre särskilt i frågor om torrläggning av mark ävensom två allmänt betrodda, om sin orts förhållanden kunniga män, vattenrättsnämndemännen.

Mellaninstansen i vattenmål, vattenöverdomstolen, skall enligt det kungliga förslaget utgöras av Svea hovrätt med den i viss mån ändrade sammansättning, som framgår av kapitlets 16 §. I denna punkt föreligger en avvikelse från de tidigare förslagen, enligt vilka vattenmålen, med förbigående av hovrätt, skulle fullföljas omedelbart hos Konungen (högsta domstolen).

Herr Hages m. fl. motion.

Till den ordning för handläggning och avdömande av vattenmål, som sålunda föreslagits, hava herr Hage och dennes medmotionärer i den av dem väckta motionen intagit en principiellt avvikande ståndpunkt.

Dessa motionärer hemställa, att bestämmandet av de sociala och tekniska villkoren överlämnas åt den lagstiftande makten och civilrättsliga saker åt domstol samt att vattendomstolen, om dess inrättande godkännes, förvandlas till en beredande myndighet för avgivande av förslag samt erhåller en sammansättning, representerande de sociala kraven, den tekniska insikten, den juridiska erfarenheten samt allmänhetens opinion på orten.

Till stöd för dessa yrkanden anföra motionärerna bland annat:

»Det är icke nog med en god lag. Lagen blir utan sin avsedda nytta, om icke även den myndighet, som skall tillämpa lagen, har kompetens och sinnelag att göra det i lagens anda. Detta gäller i all synnerhet om social lagstiftning. Denna kräver av lagens tillämpare alldeles särskilt omdöme och medkänsla såsom ett väsentligt komplement till själva lagen.

Härutinnan har väl det nu framlagda lagförslaget liksom dess två förebilder en av sina allra svagaste sidor. Saken synes vara så ömtålig att propositionen, som ju särskilt fått till uppgift att vrida till rätta något de föregående förslagen, i denna punkt icke i någon nämnvärd mån inlåter sig ens i något övervägande om de grundprinciper, som här träda så skarpt och självfallet i förgrunden.

Enligt de utländska förebilderna uppdelas vattenmåls behandling i allmänhet i en teknisk förundersökning, en domstolsbehandling av vissa rent civilrättsliga frågor och en administrativ prövning av företagets sociala och tekniska del. Detta är ock en uppdelning enligt sakens natur. Domarsätenas innehavare äro icke utsedda för att representera sociala kvalifikationer. I själva verket är det här fråga om en lagstiftning för ett visst fall. Lagstiftningen tillhör regeringen och riksdagen. I England utfärdas ofta lagar om speciella fall av själva parlamentet.

I vårt land har bland annat fråga om rätt att överbygga kungsådra och koncession för kraftledningar ordnats på detta naturliga sätt. Regeringen bedömer de allmänna villkor som enligt lag eller uppdrag skall av denna statsmakt närmare bestämmas och domstolen lägger hand vid det rent civilrättsliga.

Fastställandet av de sociala och tekniska sakerna betraktas med andra ord såsom en lagstiftningsfråga och då folkrepresentationen här ej kan vara med i alla speciella fallen, har denna lagstiftning för ett visst fall överlämnats åt regeringen efter vissa direktiv. Enligt norsk rätt skall emellertid, när det gäller vissa mycket betydelsefulla anläggningar eller frågor, saken även underställas stortinget. Från denna senare förebild bör icke heller i svensk rätt bortses.»

Motionärerna yttra vidare:

»Enligt det ursprungliga förslaget skulle ordföranden i vattenrättsdomstolen vara 'lagkunnig i domarevärv eller i annan praktisk juridisk verksamhet erfaren man'. Detta är nu utbytt emot att han skall vara 'lagkunnig, i domarevärv erfaren man'. I motiven framhålles emellertid att fortfarande däri inbegripes möjlighet för andra

än domare att kunna utses. Särskilt har man nog fortfarande tänkt på de stora advokaterna. Dessa förtjäna dock sina största inkomster på uppdrag för industriidkande bolag. Att kommittéerna funno en sådan merit beteckna hög grad av sakkunskap kan man förstå. Men det sociala samvetet har en annan uppfattning. Det är för övrigt skada att ordförandeskapet skall på detta sätt bindas vid en viss kår, som i hög grad saknar förutsättningar för de sociala synpunkternas tillvaratagande. Det är väl omtanken att domstolens förhandlingar ledas formellt enligt rättegångsbalken, som spelat in vid avgörandet.

Karakteristiskt är vidare att den tekniska och juridiska sakkunskapen skall sitta i själva domstolen och döma även över den sociala. Den sociala sakkunskapens representant får däremot hålla sig utanför och uppträda endast som part. Bestämmelserna om denna senare representation återfinnas i 11 kap. 35 §, där under trycket av en allmän opinion detta ombudskap även fått uppdrag att hjälpa befolkningen. Kommittéerna ansågo självfallet inget som helst ombud för de allmänna intressena erfordras och upphävde därför gällande lags bestämmelse därom. De så kallade sakkunniga förordade därtill en juridisk ämbetsman, justitiekansleren. Förslaget lägger nu saken åtminstone i kammarkollegiets hand.

Mot förevarande paragraf vilja vi erinra, att en särskild representant för de allmänna intressena bör utses att sitta i själva domstolen och detta på bekostnad av åtminstone en utav de båda ingenjörerna. Vidare förefaller det som om det ombud, vilket skall föra talan såsom part för de allmänna intressena, bör alltid förordnas och icke endast i sak 'där det prövas nödigt'. Ty säkerligen är det nästan alltid nödigt. Åtminstone bör formuleringen avfattas så, att man förstår att ombud i regel skall förordnas.

Otydligt är också förhållandet mellan kammarkollegiet och det ombud som befallningshavande eventuellt kan förordna. Det är icke ens tydligt, om det kan få vara två ombud till befolkningens tjänst. I stället synes böra uttryckligen föreskrivas, att flera ombud kunna utses för att hjälpa befolkningen kostnadsfritt. Det behövs väl vid större företag, om det skall bliva något reellt med hjälpen. Likaså är 'kostnadsfria råd' alldeles för litet. Vederbörande bör vara skyldig att bistå allmänheten även med 'kostnadsfria dåd'. Han skall kunna resa omkring, sätta upp skrifter, hänvända sig till olika vederbörande o. s. v.

En rutinerad representant för de allmänna intressena är vidare på sin plats i själva domstolen och han behövs där även såsom stöd för de säkerligen i dessa ting tämligen hjälplösa vattenrättsnämndemännen,

vilka oftast med lätthet komma att kunna föras bakom ljuset. Den tekniska sakkunskapen kan i den mån den på detta sätt uteslutes ur domstolen få liksom annan teknisk sakkunskap föra talan upplysningsvis. Om det tekniska resultatet blir man lättare enig, men så ej beträffande de sociala kraven.

Med en sådan anordning skulle domstolen bestå av en representant för den juridiska, en för den tekniska och en för den sociala sakkunskapen samt två representanter för allmänheten på orten. Även annan organisation är tänkbar såsom utbyte emot den i propositionen föreslagna enligt vår mening särdeles ensidigt sammansatta domstolen t. ex. att den sociala och tekniska frågans avgörande utan underinstans hänskjutes till regeringen.

Ett annat uttryck för förslagets lösliga beskaffenhet i förevarande punkt är det sätt, varpå den ordnar fullföljd av talan. Vattenrättsdomstolen motiveras ju därmed, att man bör ha en prövning som är sakkunnig och verkar snabbt. Sedan låter man emellertid en så förträfflig institutions utslag överklagas till en hovrätt, som i det sociala bedömandet är kanske bland det mest inkompetenta man kan utfinna och i tekniskt avseende icke heller förstår mycket och som dessutom arbetar långsamt. All lagstiftning har sina vanskligheter men den får väl söka undvika åtminstone att rent av driva med mänskligheten. Förslaget ifrågasätter nu att förstärka hovrätten med ett kammarråd. Men en fluga gör ingen sommar och vem vet för övrigt, hur detta kammarråd blir beskaffat. Det lönar sig ej att söka ytterligare lappa på hovrätten. Själva stommen duger ej.

Något bättre blir tilläventyrs sista instansen, högsta domstolen. Men även den har ej kunnat undgå att med det nuvarande befordringssättet bliva industrialiserad och föga mottaglig för sociala nödvändigheter. Den kan icke ersätta lagstiftningsmakten, är icke heller tekniskt kunnig samt arbetar långsamt.

Justitieministern säger i sin motivering 'att vattendomstolens karaktär av en huvudsakligen utredande myndighet med i väsentlig mån administrativa åligganden' bör betonas. Med denna utgångspunkt kan man då organisera en myndighet — allsidigare sammansatt än den föreslagna — att avgiva ett förslag rörande allt, som hör till en vattenbyggnads sociala och tekniska ordnande samt därefter underställa saken i denna del regeringen. De rent civilrättsliga frågor, som dessutom behöva prövas, kunna gå till de vanliga domstolarna. Detta blir i själva verket huvudsakligen enahanda anordning som är införd i Norge och

även annorstädes. På dylika vägar kan nås någon princip och reda i lagstiftningen.»

Det av motionärerna sålunda berörda spörsmålet har varit föremål för en ingående behandling såväl från kommittéernas som ock sedermera från de sakkunnigas sida. Dessa hava därvid utan meningsskiljaktighet stannat vid den uppfattningen, att för en tillfredsställande behandling av de viktiga och a olika områden djupt ingripande frågor, som med den nya vattenlagstiftningen skulle komma att föreligga till bedömande i vattenmål, oundgängligen krävdes inrättandet av en för dessa uppgifter särskilt kvalificerad domstol. Lagrådet har vid sin granskning av förslaget funnit de skäl, som till stöd härför åberopats, vara övertygande. Till denna uppfattning vill även utskottet uttala sin anslutning. I motsats till motionärerna finner utskottet det utgöra ett bestämt företräde hos förslaget, att behandlingen av de olikartade spörsmål av administrativ och privaträttslig natur, vilka i ett vattenmål gripa in i varandra, förbehålles åt en och samma myndighet. Härigenom vinnes otvivelaktigt ett djupare inträngande i dessa spörsmål och en mera allsidig belysning av desamma än om förfarandet uppdelades på olika myndigheter. Förslagets ståndpunkt till denna fråga står också i överensstämmelse med vad som uttalats i riksdagens skrivelse år 1904 med begäran om vattenlagstiftningens revision. Med beaktande av de olägenheter, som vidlåda den nu gällande ordningen i fråga om inhämtande av tillstånd till kungsådras överbyggande, har riksdagen i nämnda skrivelse framhållit önskvärdheten av att till ett enhetligt förfarande måtte sammanföras de nu jämväl till tiden skilda undersökningarna av domstol och av administrativ myndighet. *Utskottet.*

Emellertid bör den myndighet, vilken bedömandet av vattenmål i första instans sålunda anförtros, uppenbarligen givas en sådan sammansättning, att den jämväl kan anses skickad att tillvarataga de viktiga samhällsintressen, varom i vattenmål ofta är fråga. Enligt utskottets mening bör den lösning av ifrågavarande spörsmål, som det kungliga förslaget innehåller, jämväl i denna del anses betryggande.

Den avvikelse från de tidigare förslagen, som ägt rum beträffande antalet instanser i vattenmål, har i herr Lübecks motion gjorts till föremål för anmärkning. Motionären påyrkar å denna punkt en återgång till de tidigare förslagen i ämnet. *Herr Lübecks motion.*

Det kungliga förslagets ståndpunkt till denna fråga motiveras av *Utskottet.*

departementschefen i hans yttrande till statsrådsprotokollet den 15 februari detta år på följande sätt:

»Beträffande spörsmålet om antalet domstolsinstanser i vattenmål anser jag mig, såsom redan antytts, böra föreslå en avvikelse från kommittéernas och de sakkunnigas förslag. Väl hade jag, främst från synpunkten av det önskvärda i vattenmålens skyndsamma avgörande, helst sett, att ett bibehållande av den av kommittéerna och de sakkunniga föreslagna anordningen med vattenmålens fullföljande från vattendomstolarna omedelbart till Konungen visat sig möjligt. Processkommissionen har emellertid i sitt över de sakkunnigas förslag avgivna utlåtande förklarat sig icke kunna tillstyrka denna anordning, under framhållande att förslaget i denna punkt stode i bestämd strid med de principer, som syntes böra tillämpas i fråga om en framtida instansordning. I sistnämnda hänseende framhåller processkommissionen, att, då det i ett land av Sveriges storlek ej torde vara möjligt att beträffande alla mål reda sig med blott två instanser, i det att den högre instansen i så fall skulle på grund av arbetsbördans storlek bliva så omfångsrik, att den ej skulle utgöra ett tillfredsställande organ för rättsskipningens enhet och ej heller tillfredsställande fylla de höga kompetenskrav man borde ställa på ett lands högsta domstol, ingen annan rationell lösning av frågan om instansordningen syntes tänkbar än den nu senast i Norge införda, enligt vilken en mellaninstans bibehölles för fullständig överprövning av de fullföljda målen, medan högsta domstolens prövning begränsades till rättsfrågan i de mål, som dit fullföljdes från mellaninstansen. Att under sådana förhållanden nu privilegiera en stor grupp av mål genom att låta dem överhoppa den mellaninstans vi för närvarande ägde måste enligt processkommissionen betecknas såsom så mycket mera irrationellt, när, såsom fallet vore i fråga om vattenmålen, till domstolarnas avgörande överflyttades en stor del frågor av mera administrativ än rättslig natur, vilka otvivelaktigt skulle komma att taga högsta domstolens tid i anspråk på ett för den övriga rättsskipningen menligt sätt. De skäl, som anförts för att bereda vattenmålen nu ifrågavarande förmån, kunde med samma fog anföras beträffande ett stort antal andra specialmål, och det vore att befara, att, om de vattenrättsliga specialintressena på nu föreslaget sätt gynnades på andra måls bekostnad, även andra specialintressen snart nog skulle göra sig hörda för att komma i åtnjutande av enahanda förmån.

Jämväl lagrådets lagfarna ledamöter hava avstyrkt ett förbigående av mellaninstansen i vattenmål. Till de av processkommissionen i sådant avseende anförda skäl hava dessa lagrådsledamöter lagt ett, nämligen

hurusom med sakkunnigförslagets ståndpunkt icke varit möjligt att avskära vissa mindre betydande vattenmål från fullföljd till högsta domstolen och att förslaget sålunda avveke från de grundsatser, vilka införts i vår rätt genom 1915 års processreform.

Då sålunda såväl processkommissionen som lagrådets lagfarna ledamöter på, såsom det synes, nog så vägande skäl bestämt avstyrkt en anordning, varigenom vattenmålen skulle komma att från vattendomstolarna fullföljas direkt till Konungen, ser jag mig som nämnt nödsakad föreslå ett frångående av förslagen i denna del.»

På de skäl, som av departementschefen sålunda framhållits, anser utskottet, att jämväl med avseende å behandlingen av vattenmål ordningen med tre instanser måste bibehållas, och utskottet kan vid sådant förhållande icke biträda det av motionären framförda yrkandet.

Vad därefter angår den sammansättning, som bör givas åt mellaninstansen i vattenmål, skall denna fråga upptagas till behandling vid 16 §.

3 §.

Utskottet.

Enligt förslaget skola såväl vattenrättsdomare som ock i allmänhet vattenrättsingenjörerna förordnas av Konungen för viss tid. Beträffande denna förslagets ståndpunkt har, särskilt vad angår vattenrättsdomarebefattningarna, inom utskottet den meningen framförts, att med hänsyn till vikten av, att vattenrättsdomaren intoge en oberoende och fullt självständig ställning, de ifrågavarande befattningarna borde besättas med ordinarie innehavare. Otvivelaktigt tala också starka skäl till förmån för nämnda uppfattning. Såväl kommittéerna som de sakkunniga hava emellertid icke ansett sig kunna biträda densamma. Härvid har framhållits, hurusom det vid införandet av en ny domstolsorganisation vore av vikt, att någon tids erfarenhet förelåge, innan organisationen fastställdes såsom i alla detaljer lämpligen avvägd. Vid sådant förhållande vore det enligt vad de sakkunniga framhålla endast ett uttryck för nödig försiktighet att ej genom för tidiga beslut förhindra eller försvåra en övergång till mera lämpliga och efter den erfarenhet, som vunnits, avpassade förhållanden.

Jämväl utskottet anser sig i sakens nuvarande läge icke kunna förorda, att de ifrågavarande befattningarna omedelbart besättas med ordinarie innehavare. Förutom de skäl kommittéerna och de sakkunniga anfört tillkommer vid denna frågas bedömande, att möjligheterna för en mera tillfredsställande rekrytering av dessa befattningar helt visst åtminstone till en början torde komma att visa sig större, om till dem

kunna förordnas personer, som utan att nödgas definitivt lämna sin ordinarie tjänst finge för någon tid mottaga dylikt förordnande. Emellertid anser sig utskottet böra framhålla, att den ifrågavarande anordningen lämpligen endast bör få fortvara under en ej alltför utsträckt övergångstid samt att därefter jämväl vattenrättsdomarebefattningarna böra i likhet med vad som i allmänhet gäller beträffande domaresysslor besättas med ordinarie innehavare.

4 §.

Utskottet. Denna paragraf avhandlar det sätt, varpå vattenrättsnämndemän skola väljas. Vattenrättsnämndemännen skola utses för sex år, i Norrland samt Värmlands och Kopparbergs län en för varje tingslag och i övriga delar av riket en för varje domsaga. Beträffande valet av vattenrättsnämndemän skola med visst undantag bestämmelserna om utseende av ledamot i ägodelningsrätt lända till efterrättelse. Enligt dessa bestämmelser, som återfinnas i 117 § skiftesstadgan, skall valet på föranstaltande av domaren i orten förrättas inför häradsrätten genom sockenfullmäktige efter det oförmedlade hemmantalet såsom röstgrund. I det kungliga förslaget har beträffande utseende av sockenfullmäktige stadgats, att envar, som är i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad, skall äga en röst, en bestämmelse, som icke återfinnes i de tidigare förslagen.

Herr von Sydows motion. Herr von Sydow har i sin motion framfört vissa anmärkningar mot den i förslaget sålunda nytillkomna bestämmelsen.

Herr von Sydow anför:

»Propositionen har i allmänhet bibehållit den organisation av vattendomstolen, som föreslagits av kommittéerna och de sakkunniga. Dock har i ett betydelsefullt hänseende gjorts en avvikelse, nämligen beträffande sättet för utseende av vattenrättsnämndemän och därmed också i många fall beträffande de befolkningslager, bland vilka sådana nämndemän tänkas bliva utsedda. Vid avgivandet av förslaget till vattendomstol synas kommittéerna och de sakkunniga hava letts av en önskan att avväga de olika intressena mot varandra, så att vattendomstolens beslut måtte ernå inom såvitt möjligt alla särskilt i dessa frågor intresserade personers kretsar det största möjliga förtroende såsom meddelat av på skilda områden erfarna män. Att denna avsikt måtte förverkligas, är otvivelaktigt ett allmänt intresse av första rang. Det målet kan icke nås, om icke den jordbrukande befolkningen genom

betrodda representanter deltager i dömandet. Så gott som alla företag enligt vattenlagen beröra jordbruket på ett mycket intimt sätt, och dettas utövare äro helt annorlunda än andra yrkesutövare, ämbetsmän, arbetare m. fl., beroende av sättet för lagtillämpningens handhavande på vattenrättens område. Det är därför i min tanke icke annat än rättvist, att jordbruket har en stark representation i vattendomstolen. Och detta av dem, som verkligen praktiskt utöva yrket. Lantbruksingenjören har andra, mera tekniska uppgifter att fylla.

Vi sådant förhållande böra i utseende av sockenfullmäktige för val av vattenrättsnämndeman icke deltaga andra än sådana röstberättigade inom kommunen, som äga deltaga i frågor rörande jordbruket, eller såsom saken uttryckes i 10 § i kungliga förordningen om kommunalstyrelse på landet, de som äga deltaga i överläggningar och beslut 'över ärenden, som angå endast i mantal satt jord'. Att i mantal satt jord må vara ett något åldrigt beteckningssätt för vad man vill säga, kan vara sant. Men även propositionen bibehåller detsamma med avseende å bestämmandet av det röstvärde varje sockenfullmäktiges röst vid själva valet av vattenrättsnämndeman äger. Dessa förhållanden bliva ju antagligen snart moderniserade, om skifteskommitterades förslag av år 1911 till lag om skifte av jord blir lag. I 191 § av detta förslag stadgas om val av ägodelningsrättsledamöter enligt modernare principer. Men endast jordbrukare skola deltaga i valet.

För vinnande av det mål jag nämnt föreslår jag en nödig ändring i denna paragraf.»

Utskottet. Med hänsyn till den mångskiftande beskaffenheten av de frågor, som föreligga till behandling i vattenmål, har det synts utskottet, som om den härutinnan från de tidigare förslagen gjorda avvikelsen ägde fullt fog för sig. Utskottet anser sig sålunda ej kunna förorda bifall till herr von Sydows yrkande.

6 §.

Utskottet. I denna paragraf har vidtagits en redaktionell jämkning.

16 §.

Utskottet. Enligt denna paragraf skall Svea hovrätt vid utövandet av sin verksamhet som vattenöverdomstol bestå av ordföranden å en av hov-

rättens divisioner såsom ordförande, tre andra ledamöter i hovrätten samt en ledamot i kammarkollegiet.

Herrar Sven Perssons och Bernhard Eriksson motion.

Herrar Sven Persson och Bernhard Eriksson hava i sin motion yrkat, att första stycket i 16 § måtte erhålla följande lydelse:

»Vid utövandet av sin verksamhet som vattenöverdomstol skall Svea hovrätt bestå av en av Konungen för viss tid utsedd ordförande, tre ledamöter i hovrätten samt en ledamot i kammarkollegiet.»

Motionärerna anföra till stöd för nämnda yrkande:

»Enligt det föreliggande förslaget skulle mellaninstansen i vattenmål, vattenöverdomstolen, utgöras av Svea hovrätt, sammansatt på visst sätt, nämligen av ordföranden å en av hovrättens divisioner såsom ordförande, tre andra ledamöter i hovrätten samt en ledamot av kammarkollegiet.

I sitt över förslaget avgivna betänkande har kammarkollegiet, som funnit det välbetänkt att i den föreslagna vattenöverdomstolen bereda plats åt den juridisk administrativa sakkunskapen, ifrågasatt, huruvida icke ytterligare en representant för denna sakkunskap borde få säte i domstolen.

Vid kollegiets betänkande var fogad en av kammarrådet Klockhoff uttalad särskild mening, vari anfördes:

'Då med hänsyn till de särskilda kvalifikationer i fråga om administrativ förfarenhet, som torde böra förefinnas hos vattenöverdomstolens ordförande, det icke alltid med säkerhet kan förutsättas att bland hovrättens ledamöter finnes att tillgå för sådant ordförandeskap lämplig person, ifrågasätter jag, huruvida icke sådan jämkning i förslagets 11 kap. 16 § bör äga rum, att Kungl. Maj:t må äga möjlighet att till ordförande i domstolen förordna annan person än ledamot i hovrätten'.

Då det i föreliggande förslaget ovan angivna önskemål icke blivit tillmötesgått, anse vi likväl att den av reservanten i kollegiet ifrågasatta jämkningen av 11 kap. 16 § bör äga rum för vinnandet av det av honom angivna syftet.»

Herr Lübecks motion

Herr Lübeck har, såsom framgår av den redogörelse, som vid 1 § lämnats för dennes motion i denna del, påyrkat, att bestämmelserna om vattenöverdomstol måtte ur förslaget utgå. Därest detta yrkande icke skulle vinna bifall, hemställer motionären, att i vattenöverdomstolen bör inrymmas åtminstone *en* tekniskt sakkunnig ledamot.

Utskottet.

Vid den behandling, som från lagrådets sida ägnats åt frågan om

vattenöverdomstolens sammansättning, hava meningarna visat sig delade, huruvida den tekniska sakkunskapen borde beredas plats jämväl inom vattenöverdomstolen. Två av lagrådets ledamöter ansågo en dylik anordning icke vara erforderlig, under det att de andra ledamöterna uttalade en motsatt åsikt. Till stöd för förslagets ståndpunkt i denna del har departementschefen i sitt yttrande till statsrådsprotokollet den 15 februari 1918 framhållit, att i fråga om behandlingen av vattenmål det sakkunniga elementets upptagande i själva domstolen hade sitt egentliga värde såsom en garanti mindre för det rättsliga bedömandet än för den tillfredsställande utredningen av målet, vilken utredning borde vara fullgjord redan i underinstansen.

Dessa skäl anser sig jämväl utskottet kunna biträda. Därtill kommer, att de tekniska frågor, som i förevarande mål förekomma, äro av så olika art, att det avsedda syftet med den tekniska sakkunskapens representerande inom domstolen icke lärer kunna uppnås med mindre i överinstansen liksom i underdomstolen två teknici med skilda utbildningsriktningar finge plats. Genom tillmötesgående av detta krav skulle emellertid domstolen erhålla en utökning, som icke kan anses önskvärd, allra minst med hänsyn till överinstansens uppgift att särskilt ägna uppmärksamheten åt de ofta invecklade spörsmål av rent juridisk natur, som föreligga i ett vattenmål.

Om emellertid således den tekniska sakkunskapen icke bör erhålla någon plats inom själva överdomstolen, synes det däremot önskvärt lämna domstolen tillfälle att, i fall, där det kan anses påkallat, anlita denna sakkunskap. En lämplig utväg härför synes utskottet också vara beredd genom de i 97 § av detta kapitel upptagna bestämmelserna angående befogenhet för vattenöverdomstolen att, då vattenmål angår fråga, för vars bedömande fordras särskilda fackkunskaper, till biträde åt domstolen tillkalla i sådant ämne sakkunnig person.

På skäl, som sålunda utvecklats, anser sig utskottet icke kunna tillstyrka bifall till herr Lübecks motion i denna del.

Vad därefter angår de yrkanden, som framförts av herrar Sven Persson och Bernhard Eriksson, synes det utskottet som om den sakkunskap i administrativa och kamerala frågor, vartill vattenöverdomstolen otvivelaktigt bör äga tillgång, kommer att i erforderlig omfattning tillföras domstolen genom upptagande i densamma av en ledamot i kammarkollegiet. Med hänsyn härtill och då, såsom ovan framhållits, det juridiska elementets försvagande inom domstolen icke kan anses önskvärt, finner sig utskottet böra avstyrka jämväl det ifrågavarande yrkandet.

18 §.

Utskottet. Ändringen i denna paragraf har vidtagits av formella skäl och är således ej av saklig innebörd.

38 §.

Utskottet. Avfattningen av förevarande paragraf har undergått jämkning i syfte att förekomma den tolkning av densamma, att tillämpning av det i paragrafen stadgade äventyret skulle kunna ifrågakomma jämväl för det fall, att i paragrafen omförmälda erinringar ingivits visserligen inom behörig tid, men icke i stadgat antal exemplar.

Dessutom har en mindre redaktionell ändring vidtagits.

62 §.

Utskottet. Det tillägg, som skett i andra momentet i förevarande paragraf, har tillkommit i förtydligande syfte och överensstämmer med den avfattning, som av utskottet givits åt stadgandet i 2 kap. 23 § 2 mom.

77 och 78 §§.

Utskottet. Enligt förevarande paragrafer har det lagts i vattenrättsdomarens hand att bestämma de tider, inom vilka svaranden har att avgiva svaromål, sedan stämningsinlagan delgivits honom (77 §), samt käranden att delgiva svaranden dylik inlaga med därå tecknad resolution (78 §). Mot förslagets ståndpunkt härutinnan synes ej vara att rikta någon mera väsentlig anmärkning. Dock har det synts utskottet lämpligt, att till partens trygghet i lagen fastställes den minsta tid, varå han i varje fall har att räkna. Denna tid har ansetts böra sättas till fjorton dagar.

Dessutom har i 78 § vidtagits en mindre ändring i förtydligande syfte.

99—102 §§.

Utskottet. I dessa paragrafer avhandlas fullföljd av talan mot vattenöverdomstolens beslut. Enligt såväl det kungliga förslaget som de tidigare förslagen skola vattenmål i högsta instans prövas av högsta domstolen i dess vanliga sammansättning. Enligt 1910 års och 1917 års förslag skulle dock vid handläggning av vattenmålen i högsta domstolen även-

som vid överläggningar i sådana mål i allmänhet deltaga en för synnerlig skicklighet och erfarenhet på det tekniska området känd person, som Konungen därtill förordnat. Denna bestämmelse har i det kungliga förslaget uteslutits.

Herr Lübeck har i sin motion yrkat, att de ifrågavarande bestämmelserna måtte åter inflyta i förslaget. *Herr Lübecks motion.*

Såsom redan framhållits har utskottet funnit det vara en lämplig utväg för den tekniska sakkunskapens tillhandahållande åt överinstansen, att denna medgives befogenhet att, där så finnes erforderligt, tillkalla sakkunnigt biträde. Denna utväg, som kommit till användning beträffande vattenöverdomstolen, synes också lämpligen kunna anlitas i förevarande fall. Utskottet har alltså ansett, att de i 97 § för vattenöverdomstolen upptagna bestämmelserna böra äga motsvarande tillämpning i fråga om behandlingen av mål, som fullföljts till högsta domstolen. *Utskottet*

12 KAP.

9 §.

I lydelsen av denna paragraf har utskottet ansett sig böra vidtaga en mindre jämkning. *Utskottet.*

11 §.

Den i denna paragraf vidtagna jämkningen motsvarar den ändring, som stadgandet i förslagets 2 kap. 23 § underkastats. Angående motiven till densamma får utskottet alltså hänvisa till vad som anförts vid sistnämnda lagrum. *Utskottet.*

Förslaget till lag om vad iakttagas skall i avseende å införande av vattenlagen.

2 §.

Förevarande paragraf innehåller den huvudbestämmelsen, att mål, vilket redan är anhängiggjort vid den tidpunkt, då vattenlagen träder *Utskottet.*

i kraft, skall handläggas och bedömas efter äldre lag. Från denna regel, vilken i 1910 års och 1917 års förslag är allmängiltig, stadgas i det kungliga förslaget ett betydelsefullt undantag i fråga om sådana mål, som avses i 10 och 17 §§ samt 24 § andra stycket i 1880 års förordning. De i dessa lagrum berörda målen motsvara till sin beskaffenhet närmast de mål, som i förslagets 11 kapitel betecknas såsom ansökningsmål. Beträffande de nu nämnda målen gäller, att den nya lagen skall vinna tillämpning, därest de anhängiggjorts först efter den 15 mars 1918 och icke vid den nya lagens ikraftträdande blivit av underrätten avdömda.

Herrar Johansons i Huskvarna och Lübecks motion.

Herrar Johanson i Huskvarna och Lübeck hava i en av dem väckt motion hemställt, att i paragrafen måtte vidtagas den ändringen, att tiden den 15 mars 1918 utbytes mot den 1 oktober 1919.

Till stöd för detta yrkande anföra motionärerna:

»Även med väsentliga modifikationer av Kungl. Maj:ts förslag till vattenlag kunna åtskilliga bestämmelser komma att kvarstå som för strömfallsägare, vilka planerat utnyttjande av sina strömfall inom närmaste tiden, innebära väsentlig inskränkning i nu gällande rättigheter. Rättvisa och billighet synes under sådana förhållanden kräva att åt dessa strömfallsägare under någon begränsad tid beredes möjlighet att, sedan beslut vid riksdagen eventuellt fattats, själva avgöra huruvida de önska sitt ansökningsmål handlagt enligt den nuvarande eller en ny lags bestämmelser. Som lämplig termin för anhängiggörandet synes därvid i stället för den 15 mars 1918 kunna fastställas den 1 oktober 1919 eller, om en större begränsning av starka praktiska hänsyn skulle befinnas nödvändig, tiden åtminstone utsträckas till samma dag som lagen skulle träda i kraft eller den 1 januari 1919.»

Utskottet.

Det av motionärerna framförda yrkandet går i en riktning, helt motsatt den, som varit bestämmande för det kungliga förslagets ståndpunkt till denna fråga. Angelägenheten av att från den nya lagens tillämpning icke undantagas andra mål än sådana, där en dylik tillämpning av viktiga principiella eller praktiska skäl måste anses utesluten, synes utskottet uppenbar. Skäl av denna innebörd hava dock motionärerna icke i någon mån förmått förebringa. Ett förverkligande av den ifrågavarande bestämmelsens syfte synes utskottet snarare kräva ett framflyttande av den i det kungliga förslaget angivna tidpunkten. Enligt vad under utskottets överläggningar upplysts, lärer nämligen under de första månaderna av detta år i betydande utsträckning till

vederbörande domhavande hava ingivits ansökningar om tillstånd till vattenfalls utbyggande, och det föreligger enligt utskottets åsikt grund för det antagandet, att åtskilliga av dessa ansökningar framkallats ej så mycket av ett föreliggande behov i fråga om vattenkraftens tillgodogörande utan snarare av en åstundan att genom byggnadsmålets anhängiggörande å en tidigare tidpunkt undandraga sig de bestämmelser i den nya lagen, som åsyfta att bereda ett mera verksamt skydd åt vissa allmänna och samhälleliga intressen. Såsom departementschefen i sitt yttrande till statsrådsprotokollet den 15 februari 1918 erinrat, kan ett dylikt förhållande icke anses tillfredsställande. Enligt utskottets åsikt måste det tvärtom betecknas såsom en synnerligen viktig uppgift för lagstiftaren att träffa sådana anstalter, att ändamålet med den nya lagstiftningen icke genom ett dylikt förfarande från enskild persons sida kommer att i viss mån äventyras. I anledning härav har utskottet ansett sig böra föreslå en sådan ändring av stadgandet i fråga, att mål, som anhängiggjorts efter utgången av år 1917 och icke före den nya lagens ikraftträdande blivit avdömt, skall bedömas enligt den nya lagen. På grunder, som departementschefen anfört, torde mot en dylik utvidgning av den nya lagens tillämpningsområde icke kunna anföras några skäl av principiell natur. En dylik utvidgning synes ej heller med hänsyn till det sätt, varpå målets överflyttning till vattendomstolen och dess behandling av nämnda domstol anordnats i förslaget, böra medföra några nämnvärda praktiska olägenheter.

Förslaget till lag om rätt att över annans mark framdraga ledning för vatten till husbehovsförbrukning.

1 §.

Utskottet.

Enligt paragrafens andra stycke skall ledning, som i paragrafen omförmäles, läggas så, att ändamålet med densamma må utan oskälig kostnad vinnas med minsta intrång och olägenhet för markens ägare.

I överensstämmelse med vad som stadgats i 2 kapitlets 17 § angående vissa av de i nämnda kapitel upptagna tvångsrätterna bör enligt utskottets åsikt jämväl i förevarande fall gälla, att tomtplats, trädgård eller park icke må tagas i anspråk för det i paragrafen angivna ändamålet, så framt det utan synnerlig olägenhet kan undvikas. Till paragrafens andra stycke har därför fogats ett stadgande av nu angiven innebörd.

Vad angår övriga i propositionen innefattade lagförslag eller förslagen till lag om förteckning å vattendrag, där kungsådra finnes, lag om ändrad lydelse av 25 kap. 1 § rättegångsbalken, lag om ändrad lydelse av 37 § utsökningslagen, lag om ändrad lydelse av 14 § i lagen den 27 juni 1896 om rätt till fiske, lag om ändrad lydelse av 8 § i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom samt lag om ändrad lydelse av 24 och 36 §§ i förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom, har utskottet icke funnit dessa förslag föranleda någon erinran från utskottets sida.

På grund av vad utskottet sålunda anfört får utskottet hemställa,

A) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande förslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga följande:

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

1:o) Vattenlag.

Härigenom förordnas, som följer:

1 KAP.

Om rätt till vatten.

Om jordägares rätt till vattnet å hans grund.

1 §.

Envar äger att, med här nedan stadgade eller eljest lagligen gällande inskränkningar, råda över det vatten, som finnes å hans grund.

2 §.

I rinnande vatten njute vardera sidans ägare lika lott i vattnet, ändå att större del därav framrinner å den enes grund än å den andres.

Genom vad nu sagts göres ej rubbning i den rätt till större lott i vattnet, som kan grundas å dom, urminnes hävd eller annan särskild rättsgrund. Där utan sådan rättsgrund ena sidans ägare, då denna lag träder i kraft, vid lågvatten tillgodogör sig mer än hälften av den framrinnande vattenmängden, äge han till bevarande av sin rätt till vattnet åberopa förut gällande lag.

Om inskränkningar i jordägarens rätt att råda över vattnet å grunden.

Om inskränkningar i allmänhet.

3 §.

Ägare av strand vid sjö eller annat vatten vare, där vattenområdet ej är honom tillhörigt, ändock berättigad att vid sin strand hava

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

mindre brygga, båt-, bad- eller tvätthus eller annan dylik byggnad, såframt ej vattenområdets ägare genom byggnaden lider men av någon betydelse eller hinder mot byggnaden möter av stadgandena i 2 kap.

4 §.

Huruledes under vissa förutsättningar den, som äger råda över vatten, kan förpliktas att till följd av företag, som avses i 2 eller 3 kap., underkasta sig förlust i honom tillkommande vattenmängd eller vattenkraft, därom stadgas i nämnda kapitel; och gälle i fråga om rätt till ersättning för sålunda tillskyndad förlust vad i 9 kap. finnes föreskrivet, dock med de inskränkningar, som föranledas av stadgandena i 6 och följande §§ av detta kap. samt i 2 kap. 7 och 8 §§.

Beträffande skyldighet att i andra fall än i första stycket sägs underkasta sig förlust, som ovan nämnts, så ock om gottgörelse därför gälle vad särskilt är stadgat, dock med här nedan föreskrivna inskränkningar i rätten till ersättning, där sådan kunnat eljest ifrågakomma.

Om kungsådra.

5 §.

Kungsådra skall anses finnas i sådana områden i rinnande vatten, som äro upptagna å lagakraftägande förteckning, upprättad i den ordning särskilt stadgas.

Å förteckning, som nu sagts, skola uppföras de vattendrag, räknat från viss genom utlopp ur sjö eller särskilt tillflöde bestämd plats, i vilka vid lågvatten framrinner en vattenmängd av fem kubikmeter eller mer i sekunden.

6 §.

Tages i vattendrag, där kungsådra finnes, vatten i anspråk för inrättande, utvidgande eller förbättrande av allmän farled eller allmän flottled eller för fiskets tillgodoseende eller för torrläggning eller bevattning av mark, vare ägare av strömfall eller annat område i vattendraget pliktig att utan gottgörelse underkasta sig därigenom uppkommen förlust i vattenmängd, i den mån förlusten tillsammans med det vatten, som förut utan att ersättning därför utgått må hava tagits i anspråk för ändamål, som nyss nämnts, icke överstiger en tredjedel av den i

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

varje tidsmoment framrinnande vattenmängden. Där viss myckenhet vatten tages i anspråk oberoende av växlingarna i vattenföring, skall omförmälda anpart beräknas av lågvattenmängden.

Om för ändamål, som ovan nämnts, åtgärd vidtages, varigenom i strömfall, där kungsådra finnes, fallhöjden minskas, vare fallägaren pliktig att utan gottgörelse vidkännas en tredjedel av den därigenom uppkomna förlusten i vattenkraft; dock skall, där fallägaren går eller förut gått förlustig jämväl vattenmängd, sammanlagt allenast en tredjedel av den ursprungliga vattenkraften i den del av fallet, som borttages, avstås utan ersättning.

Därest genom vattenreglering, som verkställts inom de närmaste tjugu åren före framställandet av anspråk enligt denna §, lågvattenmängden blivit ökad, skola de nu givna bestämmelserna icke vinna tillämpning i avseende å den vunna ökningen.

7 §.

Har vattendomstol lämnat medgivande till bebyggande av strömfall, där kungsådra finnes, och hava ej fyrtio år förflutit från den för byggnadens fullbordande jämlikt 11 kap. 63 § bestämda tid, vare strömfallets ägare icke på grund av vad i 6 § stadgats pliktig att för torrläggning eller bevattning av mark utan gottgörelse underkasta sig minskning i den vattenmängd eller fallhöjd, som han enligt vattendomstolens beslut äger tillgodogöra sig, i vidare mån än att för varje förflutet år utöver tjugu en tjugondel av sådan anpart i vattenmängd eller fallhöjd, som i 6 § sägs, skall avstås utan ersättning.

8 §.

Har strömfall, där jämlikt denna lag kungsådra finnes, bebyggts enligt Konungens på grund av äldre lag meddelade tillstånd till byggande i kungsådra, och har vid tillståndets lämnande gjorts förbehåll om skyldighet för strömfallets ägare att underkasta sig de inskränkningar eller jämkningar i avseende å nyttjandet av vattnet i kungsådran eller de ytterligare villkor för rätten att tillgodogöra sig dess vatten, som kunna föranledas av ny lagstiftning, skola stadgandena i 6 § träda i stället för de i sammanhang med tillståndet givna bestämmelser, dock ej i den mån dessa ålägga strömfallsägaren särskilda skyldigheter beträffande vid tiden för tillståndets meddelande förhandenvarande intressen.

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

Har förbehåll med hänsyn till ny lagstiftning icke skett, gälle ock vad nu sagts, där ej strömfallsägaren genom anmälan till vattendomstolen inom ettlundraåttio dagar efter det denna lag trätt i kraft förklarar sig vilja fortfarande vara underkastad de vid tillståndets beviljande meddelade bestämmelserna.

Skola stadgandena i 6 § lända till efterrättelse beträffande strömfall, varom i första stycket förmäles, skall vad i 7 § finnes föreskrivet äga motsvarande tillämpning å sådant strömfall; dock att de i sistnämnda § angivna tider räknas från den dag, då denna lag träder i kraft.

Finnes icke jämlikt denna lag kungsådra i strömfall, som bebyggts enligt Konungens på grund av äldre lag meddelade tillstånd till byggande i kungsådra, vare strömfallets ägare, såvitt angår sådant i 6 § avsett företag, om vars utförande fråga väckes efter det denna lag trätt i kraft, icke underkastad de vid tillståndets beviljande givna bestämmelserna.

9 §.

Är, då denna lag träder i kraft, strömfall, där jämlikt denna lag kungsådra finnes, bebyggt i annan ordning än efter tillstånd, som i 8 § sägs, eller varder sådant strömfall därefter utan dylikt tillstånd bebyggt i enlighet med beslut, som meddelats jämlikt äldre lag, vare fallets ägare icke på grund av stadgandena i 6 § pliktig att utan ersättning underkasta sig minskning i den vattenmängd eller fallhöjd, som han lagligen äger tillgodogöra sig medelst byggnaden.

10 §.

Är strömfall, som avses i 7 eller 8 §, bebyggt för tillgodogörande endast av en del av den ägaren tillkommande vattenmängden, skall, ändå att ägaren efter ty ovan stadgas är pliktig att utan gottgörelse underkasta sig minskning i det av honom tillgodogjorda vattnet, denna skyldighet åligga honom allenast, i den mån den obegagnade delen av vattnet må understiga en tredjedel av vattenmängden eller den mindre del därav, vilken tages i anspråk för ändamål, som i 6 § omförmäles.

Har, sedan strömfall bebyggts för utnyttjande av en del av vattnet, ytterligare byggnad skett för tillgodogörande av annan del därav, varde, såvitt ej stadgandet i 9 § gäller i fråga om förstnämnda del av vattnet, den i 6 § omförmälda anpart beräknad proportionsvis å de olika vattenmängder, för vilkas tillgodogörande byggnad sålunda å skilda tider skett.

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

Är stadgandet i 9 § tillämpligt beträffande någon del av vattenmängden i fallet, skall vatten, som tages i anspråk för något av de i 6 § omnämnda ändamål, anses belöpa å nämnda del av vattenmängden allenast, i den mån det i anspråk tagna vattnet överskjuter den av stadgandet ej berörda vattenmängden.

11 §.

Byggnad, som avser att tillgodogöra helt eller delvis samma vattenmängd och fallhöjd, som genom förut befintlig byggnad varit utnyttjad, vare i de hänseenden, som i 7—10 §§ förmälas, utan annan rättsverkan beträffande den sålunda ånyo tillgodogjorda vattenmängden och fallhöjden än den byggnad skulle haft, i vars ställe den trätt.

12 §.

Prövas för tillgodoseende av sådant, i 6 § ej omnämnt allmänt ändamål, som är beroende av vattnets fria framrinnande, nödigt att byggnad i vattendrag, varest kungsådra finnes, utrives eller ändras, skall i fråga om skyldighet för byggnadens ägare att utan ersättning vidkännas därigenom uppkommen förlust i vattenmängd vad i 6 § samt 8—11 §§ finnes föreskrivet i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

13 §.

Där genom förlust i vattenmängd till följd av företag, som avses i 6 §, eller åtgärd enligt 12 § ägare av strömfall eller annat vattenområde lider skada utöver den, som förlusten i sig innebär, vare han, ändå att enligt reglerna i 9 kap. eller eljest gällande bestämmelser ersättning för skadan skolat utgå, ej berättigad till sådan ersättning, i den mån skadan föranledes av förlust, vilken han efter ty i föregående §§ stadgas är pliktig att utan gottgörelse vidkännas.

2 KAP.

Om byggande i vatten.

1 §.

Med byggande i vatten avses i denna lag uppförande av damm, bro, brygga, vall, hus eller annan anläggning ävensom verkställande av fyllning eller pålning i vattendrag, sjö eller mindre vattensamling eller

Kungl. Maj:ts förslag.

havet eller ock på land så nära strandbrädden, att inverkan kan ske på vattenståndet. Till byggande i vatten hänföres ock, sedan byggnad, som nu sagts, kommit till stånd, varje ändrings- eller reparationsarbete därå nedom högsta kända vattenståndet.

Vad i denna lag stadgas om byggande i vatten skall äga motsvarande tillämpning i fråga om bortledande av vatten ur vattenområde, som ovan nämnts, grävning och sprängning i sådant vattenområde samt annan åtgärd till förändring av vattnets djup eller läge därstädes.

2 §.

Byggnad i vatten skall göras så, att ändamålet må utan oskälig kostnad vinnas med minsta intrång och olägenhet för annan.

3 §.

Ej må någon så bygga i vatten, att genom uppdämning, sänkning av vattenståndet eller annan inverkan på vattenförhållandena skada tillfogas eller intrång göres å annan tillhörig egendom, vare sig jord, hus, fiske, bebyggt eller obebyggt strömfall eller annat, utan så är att nyttan av byggnaden eller den del därav, som föranleder skadan eller intrånget, prövas efter avdrag av byggnadskostnaden uppgå till ett värde, motsvarande tre gånger den skada och det intrång, som göres å åker och äng, samt två gånger skadan och intrånget å annan egendom. I byggnadskostnaden skall inräknas det belopp, vartill skadan och intrånget å den byggande tillhörig egendom må skattas. För skada och intrång skall ersättning givas efter ty i 9 kap. skils.

Skulle byggande i vatten hava

Utskottets förslag.

3 §.

Ej må någon så bygga i vatten, att genom uppdämning, sänkning av vattenståndet eller annan inverkan på vattenförhållandena skada tillfogas eller intrång göres å annan tillhörig egendom, vare sig jord, hus, fiske, bebyggt eller obebyggt strömfall eller annat, utan så är att nyttan av byggnaden eller den del därav, som föranleder skadan eller intrånget, prövas efter avdrag av byggnadskostnaden uppgå till ett värde, motsvarande tre gånger den skada och det intrång, som göres å åker och äng, samt två gånger skadan och intrånget å annan egendom. I byggnadskostnaden skall inräknas det belopp, vartill skadan och intrånget å den byggande tillhörig egendom må skattas. För skada och intrång skall ersättning givas efter ty i 9 kap. skils.

Skulle byggande i vatten hava

Kungl. Maj:ts förslag.

till följd, att ett avsevärt antal bofasta personer berövas sina bostäder, eller att större fabrik eller annan anläggning, varav många hava uppehälle, måste nedläggas eller dess drift väsentligt minskas, eller att odlad jord till en efter ortsförhållandena betydande omfattning sättes under vatten eller eljest väsentligt skadas, eller att fiskerinäring av större betydenhet lider väsentligt förfång, må byggnaden, ändå att nyttan uppgår till värde, som ovan sagts, icke ske. Lag samma vare, där genom byggande i vatten skulle förorsakas sådan bestående ändring av naturförhållandena, varigenom väsentligt minskad trevnad för närboende eller betydande förlust för landets djur- eller växtvärld är att befara.

Där byggnad i vatten prövas vara av synnerlig betydelse för näringslivet eller för orten eller eljest från allmän synpunkt, må den tillåtas, ändå att hinder däremot skulle möta av vad i första och andra styckena sägs.

Om byggande, varigenom annans strömfall eller del av strömfall tillgodogöres, gälle vad i 5—7 §§ finnes stadgat.

Utskottets förslag.

till följd, att ett avsevärt antal bofasta personer berövas sina bostäder, eller att större fabrik eller annan anläggning, varav många hava uppehälle, måste nedläggas eller dess drift väsentligt minskas, eller att odlad jord till en efter ortsförhållandena betydande omfattning sättes under vatten eller eljest väsentligt skadas, eller att fiskerinäring av större betydenhet lider väsentligt förfång, må byggnaden, ändå att nyttan uppgår till värde, som ovan sagts, icke ske. Lag samma vare, där genom byggande i vatten skulle förorsakas sådan bestående ändring av naturförhållandena, varigenom väsentligt minskad trevnad för närboende eller betydande förlust för landets djur- eller växtvärld är att befara.

Prövas byggnad i vatten vara av synnerlig betydelse för näringslivet eller för orten eller eljest från allmän synpunkt, må Konungen, ändå att hinder mot byggnaden skulle möta av vad i första och andra styckena sägs, efter hemställan av vattendomstolen på sätt i 20 § 2 mom. stadgas, lämna medgivande till byggnaden.

Om byggande, varigenom annans strömfall eller del av strömfall tillgodogöres, gälle vad i 5—7 §§ finnes stadgat.

4 §.

Där genom byggande i vatten vållas uppdämning, som hindrar eller försvårar framtida torrläggning av mark, vare sådant hinder eller

Kungl. Maj:ts förslag.	*Utskottets förslag.*

försvårande att hänföra till skada i den mening 3 § avser; dock skall vid jämförelse enligt första stycket av samma § skada i omförmälda hänseende tagas i beräkning allenast en gång.

5 §.

Tillhör ett strömfall till skilda delar olika ägare, och vill en av dem tillgodogöra sig förutom egen jämväl annans del i fallet, vare han, där falldelarnas gemensamma tillgodogörande innebär väsentlig ekonomisk eller teknisk fördel, berättigad därtill mot ersättning, som i 9 kap. skils, såframt han såsom ägare eller på grund av servitutsrätt, som är gällande för all framtid, råder över mer än hälften av den efter vattenmängd och naturlig fallhöjd beräknade vattenkraften i fallet eller den del därav, om vars bebyggande är fråga.

Vad nu sagts äge motsvarande tillämpning i fråga om två eller flera, olika ägare tillhöriga strömfall.

6 §.

Äro å ömse sidor av ett strömfall olika ägare, må ena sidans ägare bjuda ägaren av motsatta sidan att gemensamt utnyttja fallet; vill denne det ej, äge den, som bjudit, att mot ersättning, som i 9 kap. skils, tillgodogöra sig jämväl andra sidans lott i vattnet, såframt det prövas kunna ske utan synnerlig skada för dess ägare. Har denne förklarat sig villig deltaga i fallets tillgodogörande, men kan ej enighet nås om sättet för dess bebyggande eller vattnets nyttjande, bestämme vattendomstolen de villkor, varunder tillgodogörandet må äga rum.

Vilja båda var för sig utnyttja hela strömfallet, pröve vattendomstolen, åt vilkendera företräde bör givas.

7 §.

Kan strömfall, som tillhör oskift by eller annan samfälld mark eller som vid skifte av samfällighet ej ingått i skiftet, icke utan delägares förfång skiftas vare sig ensamt eller i förening med annat samfälligheten tillhörigt vattenområde, och vill en delägare tillgodogöra sig hela fallet, vare han, såframt det prövas kunna ske utan synnerlig skada för övriga delägare samt han antingen ensam eller tillsammans med delägare, som lämnat honom medgivande till företaget, äger mer

Kungl. Maj:ts förslag.	*Utskottets förslag.*

än hälften i strömfallet, berättigad att mot ersättning, som i 9 kap. skils, från samfälligheten tillösa sig fallet jämte det utmål, som enligt bestämmelse vid skifte må finnas avsatt för fallets tillgodogörande. Gränserna för strömfallet ovan och nedan i vattendraget skola bestämmas av vattendomstolen.

Om delägare i samfällt strömfall, vilket ej kan utan delägares förfång skiftas, vill utan att lösa fallet bygga kvarn, såg eller annan mindre anläggning för vattnets tillgodogörande, bjude de andra att taga del däri; vilja de ej, och prövar vattendomstolen det kunna ske utan synnerlig skada för dem, förelägge då honom, på vad sätt, villkor och tid han må bygga och nyttja anläggningen. Ändå att tid, som må vara bestämd för bibehållande av sådan anläggning, icke gått till ända, äge under de i första stycket omförmälda förutsättningar delägare begagna sig av lösningsrätt, som där nämnts.

8 §.	8 §.
Vill någon i vatten, där fisken har sin gång, göra damm eller annan byggnad, vare han pliktig att utan ersättning vidtaga och för framtiden underhålla nödiga anordningar för fiskens framkomst eller eljest för tryggande av fiskets bestånd samt tillsläppa för ändamålet nödigt vatten så ock att ställa sig till efterrättelse de särskilda föreskrifter i övrigt, vilka till följd av byggnaden må erfordras till skydd för fisket. Kan nyttan av ifrågasatt anordning icke skäligen anses motsvara den förlust och kostnad, som därigenom skulle tillskyndas byggnadens ägare, må dock efter *tillstyrkan av* statens fiskeritjänsteman befrielse från sagda skyldighet medgivas.	Vill någon i vatten, där fisken har sin gång, göra damm eller annan byggnad, vare han pliktig att utan ersättning vidtaga och för framtiden underhålla nödiga anordningar för fiskens framkomst eller eljest för tryggande av fiskets bestånd samt tillsläppa för ändamålet nödigt vatten så ock att ställa sig till efterrättelse de särskilda föreskrifter i övrigt, vilka till följd av byggnaden må erfordras till skydd för fisket. Kan nyttan av ifrågasatt anordning icke skäligen anses motsvara den förlust och kostnad, som därigenom skulle tillskyndas byggnadens ägare, må dock efter *inhämtat yttrande av* statens fiskeritjänsteman befrielse från sagda skyldighet medgivas.

Kungl. Maj:ts förslag.	*Utskottets förslag.*
9 §.	9 §.
Kronan, kommun eller hushållningssällskap äge rätt att i eller invid vattendrag, där till följd av naturförhållandena eller uppförd byggnad fiskens upp- och nedgång hindras, för fiskens framkomst anordna särskild fiskväg eller eljest vidtaga anstalter för fiskets befrämjande ävensom taga i anspråk det vatten, som för ändamålet erfordras. Beträffande företag, som nu nämnts, gälle vad angående byggande i vatten finnes föreskrivet; dock utgöre bestämmelserna i 3 § första stycket icke hinder för sådant företag, där ej genom detsamma synnerligt men tillskyndas den, som äger råda över vattnet, eller annan.	Kronan, kommun eller hushållningssällskap äge rätt att i eller invid vattendrag, där till följd av naturförhållandena eller uppförd byggnad fiskens upp- och nedgång hindras, för fiskens framkomst anordna särskild fiskväg eller eljest vidtaga anstalter för fiskets befrämjande ävensom taga i anspråk det vatten, som för ändamålet erfordras. Beträffande företag, som nu nämnts, gälle vad angående byggande i vatten *i denna lag* finnes föreskrivet; dock utgöre bestämmelserna i 3 § första stycket icke hinder för sådant företag, där ej genom detsamma synnerligt men tillskyndas den, som äger råda över vattnet, eller annan.
Vad nu stadgats skall äga motsvarande tillämpning i fråga om utvidgande eller förbättrande av befintlig fiskväg eller annan anordning till fiskets befrämjande.	Vad nu stadgats skall äga motsvarande tillämpning i fråga om utvidgande eller förbättrande av befintlig fiskväg eller annan anordning till fiskets befrämjande.

10 §.

Bygges damm för tillgodogörande av vattnet såsom drivkraft, eller göres för nämnda ändamål annan byggnad i vatten, varigenom de naturliga vattenståndsförhållandena ändras, vare byggnadens ägare pliktig att till befrämjande av fisket inom landet från och med året näst efter det, då arbetet å byggnaden påbörjats, så länge byggnaden bibehålles, erlägga en årlig avgift av minst tio öre och högst en krona för varje hästkraft, som vid lågvatten kan uttagas vid byggnaden. Göres byggnad i vatten för reglering av vattnets avrinning eller för tillgodogörande av vattnet annorledes än såsom drivkraft, vare lag samma, dock att i

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

sådant fall avgiften skall beräknas efter den före regleringen framrinnande lågvattenmängden eller, där fråga är om vattnets tillgodogörande, efter den lågvattenmängd, som kan vid byggnaden uttagas, samt utgå med minst tio och högst etthundra kronor för varje sekundkubikmeter. Göres byggnad såväl i ändamål av vattnets tillgodogörande såsom drivkraft som för utnyttjande av vattnet annorledes eller för reglering av vattnets avrinning, skall i fråga om beräkningsgrunden vid avgiftens bestämmande hänsyn tagas till det ändamål, som är det huvudsakliga.

Avgift, som i första stycket sägs, skall inom ovan angivna gränser, efter förslag av statens fiskeritjänsteman, bestämmas med fäst avseende bland annat därå, om fiske finnes, som genom byggnaden skadas, om med hänsyn till byggnadens storlek och beskaffenhet i övrigt samt dess belägenhet inverkan därav å fisket är mer eller mindre menlig, om byggnadens ägare jämlikt stadgandet i 8 § förpliktats att vidtaga och underhålla anordningar för fiskets bestånd, samt om föreskrivna dylika anordningar för ägaren medföra större eller mindre kostnad.

Där genom byggnad, som i första stycket avses, allenast obetydlig ändring i vattenståndsförhållandena förorsakas, må befrielse från ovan stadgad skyldighet medgivas.

Varder byggnad, som tillkommit jämlikt äldre lag, ombyggd eller ändrad, och medför ombyggnaden eller ändringen väsentligt större skada å fisket än den byggnaden förut orsakat, skola de i första och andra styckena givna bestämmelserna lända till efterrättelse i avseende å byggnaden.

Huru avgift, varom i denna § förmäles, skall indrivas och för det därmed avsedda ändamålet användas, därom förordnar Konungen.

11 §.

I eller vid allmän farled må ej byggas, med mindre byggnaden göres på sådant sätt eller sådana särskilda anordningar vidtagas, att leden fortfarande kan utan olägenhet av någon betydelse användas för det därmed avsedda ändamålet. Lag samma vare, där någon vill bygga i allmän flottled.

12 §.	12 §.
Ej må så byggas i vatten, att menlig inverkan på klimatet eller	Ej må så byggas i vatten, att menlig inverkan på klimatet eller

Kungl. Maj:ts förslag.	*Utskottets förslag.*
på allmänna hälsotillståndet vållas eller eljest allmänna intressen i avsevärd mån förnärmas.	på allmänna hälsotillståndet vållas eller eljest allmänna intressen i avsevärd mån förnärmas.
Är naturminnesmärke ej i laga ordning fridlyst, böra likväl till bevarande därav vid byggande i vatten vidtagas sådana anordningar, som utan att *i nämnvärd mån betunga företaget med kostnader* må anses för ändamålet lämpliga.	Är naturminnesmärke ej i laga ordning fridlyst, böra likväl till bevarande därav vid byggande i vatten vidtagas sådana anordningar, som utan att *för företaget medföra kostnader av betydenhet* må anses för ändamålet lämpliga.

13 §.

Finnes, då någon vill bygga i vatten, det skäligen kunna antagas, att företag för inrättande, utvidgande eller förbättrande av allmän farled eller av allmän flottled eller av fiskväg eller för befrämjande av annat allmänt eller enskilt ändamål av betydenhet framdeles kan ifrågakomma, ändå att behov därav vid tiden för byggandet ej förefinnes, skall, där byggnaden härigenom icke i nämnvärd mån fördyras, denna så inrättas, att företag, som nu nämnts, såvitt möjligt icke försvåras.

14 §.

Tarvas för ändamålsenligt tillgodogörande av vatten, att å annan tillhörig fastighet lägges damm, vall eller väg eller ledning för vattnet, eller att å annans grund i eller vid vattendrag verkställes grävning, sprängning eller annan åtgärd till strömbäddens reglerande eller till förebyggande eller minskande av skada, vare ägare av fastighet, som sålunda tages i anspråk, pliktig att tåla sådant intrång mot ersättning, som i 9 kap. skils. Om rätt att över annans mark framdraga ledning för vatten till husbehovsförbrukning gälle vad särskilt är stadgat.

Där vid meddelande av beslut angående inrättande av fiskväg eller vidtagande av annan anordning till förebyggande av skada å fiske eller till fiskets befrämjande förbud finnes böra givas mot bedrivande av fiske inom visst område, skall beträffande intrång, som därigenom tillskyndas annan i hans rätt till fisket, vad i första stycket stadgas äga motsvarande tillämpning.

15 §.

Vill någon för tillgodogörande av vatten begagna sig av annan tillhörig byggnad i vatten, och kan det ske utan väsentlig olägenhet

Kungl. Maj:ts förslag.	*Utskottets förslag.*
för byggnadens ägare, vare han därtill berättigad; dock åligge honom att, efter ty byggnaden prövas vara honom till gagn, gottgöra ägaren skälig andel av byggnadens värde i det skick, vari den befinnes, samt taga del i kostnaden för dess framtida underhåll. För intrång och olägenhet, som tillskyndas byggnadens ägare, skall ersättning givas enligt reglerna i 9 kap.	
16 §.	
Där utmål för vattenkraftstation med eller utan elektrisk utrustning icke utan oskäliga kostnader annorledes står till buds, vare ägare av mark vid eller i närheten av vattendraget pliktig att mot ersättning, som i 9 kap. sägs, till sådant utmål upplåta det område, som för ändamålet oundgängligen tarvas.	
17 §.	
Ej må för ändamål, som i 14 och 16 §§ nämnts, tagas i anspråk tomtplats, trädgård eller park, där det utan synnerlig olägenhet kan undvikas.	
18 §.	18 §.
Skall ersättning för förlorad vattenkraft, efter ty i 9 kap. skils, lämnas genom tillhandahållande av kraft medelst elektrisk överföring, och tarvas att ledning framdrages över område, tillhörigt annan än ersättningsgivaren eller ersättningstagaren, bestämmer Konungen ledningens sträckning enligt de grunder, som i fråga om elektriska starkströmsledningar äro i lag stadgade; och skall, jämväl såvitt angår kronan tillhörig fastighet, beträffande skyldighet att för ledningens framdragande avstå eller upplåta mark så ock angående ersättning samt sättet	Skall ersättning för förlorad vattenkraft, efter ty i 9 kap. skils, lämnas genom tillhandahållande av kraft medelst elektrisk överföring, och tarvas att ledning framdrages över område, tillhörigt annan än ersättningsgivaren eller ersättningstagaren, bestämmer Konungen ledningens sträckning enligt de grunder, som i fråga om elektriska starkströmsledningar äro i lag stadgade; och skall, jämväl såvitt angår kronan tillhörig fastighet, beträffande skyldighet att för ledningens framdragande avstå eller upplåta mark så ock angående ersättning samt sättet

Kungl. Maj:ts förslag.

för ersättningens bestämmande gälla vad som finnes stadgat för det fall, att Konungen prövat nödigt, att jord eller lägenhet, som tillhör enskild man, menighet eller inrättning, användes till framdragande av elektrisk starkströmsledning. Erfordras ledning allenast över mark, tillhörig ersättningsgivaren och ersättningstagaren, eller skall kraft tillhandahållas genom mekanisk överföring, vare lag som i 14 § sägs.

Såvitt angår eljest stadgad skyldighet för den, som vill utföra elektrisk anläggning, att under vissa förutsättningar söka Konungens tillstånd till företaget, vare jord eller lägenhet, tillhörig den, till vilken kraftöverföring sker i ersättning för förlorad vattenkraft, ansedd lika med mark, som tillhör anläggningens ägare. Där Konungens tillstånd erfordras, skall sådant tillstånd *lämnas för* den tid rätten till ersättning medelst elektrisk överföring äger bestånd.

Utskottets förslag.

för ersättningens bestämmande gälla vad som finnes stadgat för det fall, att Konungen prövat nödigt, att jord eller lägenhet, som tillhör enskild man, menighet eller inrättning, användes till framdragande av elektrisk starkströmsledning. Erfordras ledning allenast över mark, tillhörig ersättningsgivaren och ersättningstagaren, eller skall kraft tillhandahållas genom mekanisk överföring, vare lag som i 14 § sägs.

Såvitt angår eljest stadgad skyldighet för den, som vill utföra elektrisk anläggning, att under vissa förutsättningar söka Konungens tillstånd till företaget, vare jord eller lägenhet, tillhörig den, till vilken kraftöverföring sker i ersättning för förlorad vattenkraft, ansedd lika med mark, som tillhör anläggningens ägare. Där Konungens tillstånd erfordras, skall sådant tillstånd *avse* den tid rätten till ersättning medelst elektrisk överföring äger bestånd.

19 §.

Den, som med stöd av stadgandena i 5, 6 eller 7 § vill tillgodogöra sig annan tillhörigt vatten eller lösa samfällt strömfall, vare, där för ändamålet erfordras, att annans byggnad i vatten utrives eller ändras, pliktig att draga försorg om arbetet. Skall byggnaden ändras, och vill ägaren själv utföra arbetet, äge han rätt därtill och njute ersättning efter ty skäligt prövas; vare dock, vid påföljd av skadeståndsskyldighet och förlust av rätten att verkställa vad som kan vara ogjort, pliktig att fullgöra arbetet inom tid och på sätt, som i sammanhang med beslutet om ändringen bestämmes.

Kungl. Maj:ts förslag.

20 §.

Ej må i älv, ström, å eller större bäck arbete för uppförande eller förändrande av damm påbörjas, förrän efter ansökan i den ordning, som i 11 kap. sägs, vattendomstolen meddelat besked, huru och under vilka villkor arbetet må göras. Om genom annat byggande i älv, ström, å eller större bäck märkbar inverkan kan ske på vattenståndet eller vattnets lopp, gälle ock därom vad nu sagts, såframt det ej är uppenbart, att varken allmän eller enskild rätt genom byggnaden förnärmas.

Äro i andra fall än ovan nämnts sannolika skäl, att genom byggande i vatten allmän eller enskild rätt förnärmas, erfordras jämväl domstolens prövning; dock äge vad nu sagts icke tillämpning i fråga om fiskebyggnad i vatten, där varje svensk undersåte äger rätt att fiska, ej heller beträffande sådan byggnad i annat vatten, såframt det icke kan antagas, att byggnaden förnärmar allmän rätt eller inverkar på vattenståndet eller vattnets lopp.

Tarvas till följd av inträffad skada å byggnad i vatten eller å annan egendom eller till förekommande av dylik skada, att ändrings- eller reparationsarbete utan dröjsmål verkställes å byggnaden, må arbetet, ändå att detsamma är av den beskaffenhet, som i första eller andra stycket sägs, ske utan föregången

Utskottets förslag.

20 §.

1 mom. Ej må i älv, ström, å eller större bäck arbete för uppförande eller förändrande av damm påbörjas, förrän efter ansökan i den ordning, som i 11 kap. sägs, vattendomstolen meddelat besked, huru och under vilka villkor arbetet må göras. Om genom annat byggande i älv, ström, å eller större bäck märkbar inverkan kan ske på vattenståndet eller vattnets lopp, gälle ock därom vad nu sagts, såframt det ej är uppenbart, att varken allmän eller enskild rätt genom byggnaden förnärmas.

Äro i andra fall än ovan nämnts sannolika skäl, att genom byggande i vatten allmän eller enskild rätt förnärmas, erfordras jämväl domstolens prövning; dock äge vad nu sagts icke tillämpning i fråga om fiskebyggnad i vatten, där varje svensk undersåte äger rätt att fiska, ej heller beträffande sådan byggnad i annat vatten, såframt det icke kan antagas, att byggnaden förnärmar allmän rätt eller inverkar på vattenståndet eller vattnets lopp.

Tarvas till följd av inträffad skada å byggnad i vatten eller å annan egendom eller till förekommande av dylik skada, att ändrings- eller reparationsarbete utan dröjsmål verkställes å byggnaden, må arbetet, ändå att detsamma är av den beskaffenhet, som i första eller andra

Kungl. Maj:ts förslag.

prövning av vattendomstolen; men åligge det byggnadens ägare att, där arbetet är av nyssnämnda beskaffenhet, ofördröjligen efter dess verkställande hos vattendomstolen göra ansökan om godkännande av arbetet.

Där någon ärnar verkställa byggnad i vatten, varför ej erfordras vattendomstolens prövning, stånde honom ändock fritt, om han så önskar, att till beredande av trygghet för framtiden medelst ansökan påkalla sådan prövning.

Utskottets förslag.

stycket sägs, ske utan föregången prövning av vattendomstolen; men åligge det byggnadens ägare att, där arbetet är av nyssnämnda beskaffenhet, ofördröjligen efter dess verkställande hos vattendomstolen göra ansökan om godkännande av arbetet.

Där någon ärnar verkställa byggnad i vatten, varför ej erfordras vattendomstolens prövning, stånde honom ändock fritt, om han så önskar, att till beredande av trygghet för framtiden medelst ansökan påkalla sådan prövning.

2 mom. Finner vattendomstolen vid prövning, som i 1 mom. sägs, tillämnad byggnad, mot vilken hinder skulle möta av bestämmelserna i 3 § första och andra styckena, med hänsyn till stadgandet i tredje stycket i samma § ändock böra tillåtas, skall frågan härom av domstolen hemställas Konungens avgörande.

21 §.

Vad i särskilda författningar finnes eller kan varda stadgat angående särskilt tillstånd till byggande i eller vid allmän hamn eller annan allmän farled vare jämte föreskrifterna i 20 § till efterrättelse gällande.

22 §.

Innefattar beslut, som meddelas i anledning av ansökan enligt 20 §, medgivande att bygga i vatten, vare beslutet, sedan det tagit åt sig laga kraft, gällande mot envar såväl vad angår rätten att verkställa och för framtiden bibehålla byggnaden jämte de anläggningar, vilka efter ty förut sagts med byggnaden äga samband, som ock, där med byggnaden avses tillgodogörande av vattnet, beträffande rätten därtill, dock

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

med de inskränkningar, som i 23 § 1 mom. och 24 § omförmälas, samt med iakttagande av vad i 4 och 9 kap. finnes stadgat angående förnyad prövning i vissa fall.

Hurusom under viss förutsättning beslutet är gällande även i fråga om rätten till annat vatten än det, vars tillgodogörande avses med byggnaden, därom stadgas i 23 § 2 mom.

Har byggnaden ej blivit fullbordad inom tid, som enligt 11 kap. 63 § av vattendomstolen bestämts, vare beslutet förfallet, såvitt det avser sådan del av byggnaden, som ej kommit till stånd; och må förty därefter sådant arbete å byggnaden, för vilket enligt 20 § vattendomstolens prövning erfordras, ej ske utan förnyad prövning. Visas giltigt skäl för dröjsmål eller skulle genom arbetets inställande synnerligt men uppstå, äge dock vattendomstolen, på därom före nämnda tids utgång gjord ansökan, bevilja anstånd med byggnadens fullbordande på högst tio år.

23 §.

1 mom. Avses med beslut, som i 22 § sägs, byggnad för tillgodogörande av vatten, och vilar beslutet på antagande, att vattnet tillhör fastighet, för vilken sökanden såsom ägare fört talan i målet, må, utan hinder av vad i 22 § stadgas, påstående, som grundas därå, att vattnet eller del därav tillhör annan fastighet eller utgör oskift samfällighet för flera fastigheter eller ock allmän egendom, väckas intill dess fem år gått till ända från det beslutet vunnit laga kraft och tillika två år förflutit antingen efter utgången av den i beslutet eller sedermera i anledning av ansökan om anstånd bestämda tid för byggnadens fullbordande eller ock, där byggnaden dessförinnan fullbordats och efter besiktning anteckning därom gjorts i vattenboken,

23 §.

1 mom. Avses med beslut, som i 22 § sägs, byggnad för tillgodogörande av vatten, och vilar beslutet på antagande, att vattnet tillhör fastighet, för vilken sökanden såsom ägare fört talan i målet, må, utan hinder av vad i 22 § stadgas, påstående, som grundas därå, att vattnet eller del därav tillhör annan fastighet eller utgör oskift samfällighet för flera fastigheter eller ock allmän egendom, väckas intill dess fem år gått till ända från det beslutet vunnit laga kraft och tillika två år förflutit antingen efter utgången av den i beslutet eller sedermera i anledning av ansökan om anstånd bestämda tid för byggnadens fullbordande eller ock, där byggnaden dessförinnan fullbordats och efter besiktning anteckning därom

Kungl. Maj:ts förslag.

från dagen för sådan anteckning. Försittes tid, som nu nämnts, vare den på beslutet grundade rätten till vattnets tillgodogörande fri från klander, där den, som erhållit medgivandet att uppföra byggnaden, vid tiden för beslutets meddelande varit i god tro rörande rätten till vattnet eller ock någon, till vilken byggnaden sedermera må hava övergått, i god tro rörande sagda rätt förvärvat byggnaden.

Bifalles talan, som i första stycket sägs, vare, där den anhängiggjorts, sedan byggnaden fullbordats eller arbetet därå börjats, byggnadens ägare, såframt han varit i god tro, icke pliktig att avstå vattnet, med mindre gottgörelse lämnas honom för byggnadens värde i det skick, vari den befanns, då han blev instämd i saken, ävensom för nödig kostnad, som han därefter nedlagt å byggnaden; dock skall, då fråga är allenast om en del av det vatten, för vars tillgodogörande byggnaden är avsedd, den vinnande icke vara skyldig att av sagda värde och kostnad ersätta mera än som belöper å den del av byggnaden, vilken genom vattnets avstående blir för ägaren onyttig. Vill byggnadens ägare hellre än att avstå vattnet i stället ersätta vattenkraften efter reglerna i 9 kap., vare han berättigad därtill, om han anhängiggör talan därom hos vattendomstolen inom trettio dagar, efter det domen

Utskottets förslag.

gjorts i vattenboken, från dagen för sådan anteckning. Försittes tid, som nu nämnts, vare den på beslutet grundade rätten till vattnets tillgodogörande fri från klander, där den, som erhållit medgivandet att uppföra byggnaden, vid tiden för beslutets meddelande varit i god tro rörande rätten till vattnet eller ock någon, till vilken byggnaden sedermera må hava övergått, i god tro rörande sagda rätt förvärvat byggnaden.

Bifalles talan, som i första stycket sägs, vare, där den anhängiggjorts, sedan byggnaden fullbordats eller arbetet därå börjats, byggnadens ägare, såframt han varit i god tro, icke pliktig att avstå vattnet, med mindre gottgörelse lämnas honom för byggnadens värde i det skick, vari den befanns, då han blev instämd i saken, ävensom för nödig kostnad, som han därefter nedlagt å byggnaden; dock skall, då fråga är allenast om en del av det vatten, för vars tillgodogörande byggnaden är avsedd, den vinnande icke vara skyldig att av sagda värde och kostnad ersätta mera än som belöper å den del av byggnaden, vilken genom vattnets avstående blir för ägaren onyttig. Vill byggnadens ägare hellre än att avstå vattnet i stället ersätta vattenkraften efter reglerna i 9 kap., vare han berättigad därtill, om han anhängiggör talan därom hos vattendomstolen inom trettio dagar, efter det domen

Kungl. Maj:ts förslag.

i tvisten om vattnet vunnit laga kraft, och därefter behörigen fullföljer samma talan. Den, som återvunnit vattnet, må ock av vattendomstolen berättigas att, mot avstående av rätten till vattnets tillgodogörande, av byggnadens ägare erhålla ersättning för vattenkraften enligt nämnda regler, såframt han därom för talan inom tid, som nyss sagts, och väsentlig olägenhet icke därigenom skulle tillskyndas byggnadens ägare.

2 mom. Där beslut, varigenom medgivande lämnas till byggnad för tillgodogörande av allenast en del av det framrinnande vattnet, vilar på antagande, att jämväl vattnet i övrigt i strömfallet eller den del därav, vars fallhöjd tages i anspråk, tillhör fastighet, för vilken sökanden såsom ägare fört talan i målet, skall vad i 1 mom. första stycket är stadgat äga motsvarande tillämpning i fråga om det sålunda ej tillgodogjorda vattnet; *motliggande fastighets rätt dock oförkränkt.*

Utskottets förslag.

i tvisten om vattnet vunnit laga kraft, och därefter behörigen fullföljer samma talan. Den, som återvunnit vattnet, må ock av vattendomstolen berättigas att, mot avstående av rätten till vattnets tillgodogörande, av byggnadens ägare erhålla ersättning för vattenkraften enligt nämnda regler, såframt han därom för talan inom tid, som nyss sagts, och väsentlig olägenhet icke därigenom skulle tillskyndas byggnadens ägare.

2 mom. Där beslut, varigenom medgivande lämnas till byggnad för tillgodogörande av allenast en del av det framrinnande vattnet, vilar på antagande, att jämväl vattnet i övrigt i strömfallet eller den del därav, vars fallhöjd tages i anspråk, tillhör fastighet, för vilken sökanden såsom ägare fört talan i målet, skall vad i 1 mom. första stycket är stadgat äga motsvarande tillämpning i fråga om det sålunda ej tillgodogjorda vattnet. *Avser beslutet allenast den del av vattnet, som tillhör strömfallets ena sida, gälle ock vad nu sagts i den mån ej andra sidans rätt trädes för när.*

24 §.

Där genom byggnad, vilken verkställts i enlighet med beslut, som i 22 § sägs, eller genom hushållningen med vattnet i överensstämmelse med reglerna i sådant beslut vållas skada eller intrång, som vid beslutets meddelande icke av vattendomstolen förutsetts, må utan hinder av bestämmelsen i 22 § den, som lider skadan eller intrånget, framställa anspråk å ersättning enligt reglerna i 9 kap.; dock skall sådant anspråk

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

för att kunna upptagas till prövning anmälas hos vattendomstolen inom fem år eller den längre tid, högst tolv år, som vattendomstolen i beslutet må hava föreskrivit, räknat från utgången av den för byggnadens fullbordande i beslutet eller ock sedermera i anledning av sökt anstånd bestämda tiden.

År skada eller intrång, som i första stycket avses, av betydenhet, må inom tid, som gäller för anmälan av anspråk enligt nämnda stycke, talan föras om meddelande av sådana ändrade föreskrifter rörande hushållningen med vattnet och vidtagande på ägarens bekostnad av sådana förändringar i byggnadens anordnande, som utan att förnärma tredje mans rätt eller för ägaren medföra väsentlig olägenhet äro ägnade att förebygga eller i största möjliga mån minska skadan eller intrånget för framtiden.

25 §.

Har byggnad i vatten verkställts utan att medgivande enligt denna eller äldre lag därtill erhållits, vare ägaren berättigad att medelst ansökan i den ordning, som i 11 kap. sägs, påkalla prövning av byggnadens laglighet. Beträffande verkan av vattendomstolens beslut skall vad i 22—24 §§ finnes stadgat i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

26 §.

Har, efter det denna lag trätt i kraft, byggnad i vatten verkställts utan föregående prövning av domstol, vare byggnadens ägare bevisningsskyldig i avseende å de före byggnadens tillkomst rådande förhållandena i vattnet.

27 §.

Har vid byggnad i vatten utsatts vattenmärke till utmärkande av tillåten dämningshöjd eller till betecknande av det vattenstånd, under vilket vattnet ej må sänkas, skola de i sammanhang därmed meddelade bestämmelser om hushållningen med vattnet av byggnadens ägare noga iakttagas. Finnes vattenmärke utsatt till utmärkande av tillåten dämningshöjd, utan att särskilda bestämmelser meddelats om hushållningen med vattnet, åligge honom att, i vad på hans åtgärd ankommer, så förfara, att vattnet ej må stiga över märket.

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

28 §.

Är för dammluckas öppnande viss tid i laga ordning bestämd eller eljest särskild föreskrift om vattnets framsläppande given, lände det till efterrättelse.

29 §.

Har ej vattenmärke utsatts, och hava ej heller eljest meddelats bestämmelser om hushållningen med vattnet, skall dammlucka eller däremot svarande inrättning för vattnets avlopp hållas öppen, när sådant tarvas till förekommande av skada för dem, som ovan eller nedan äga jord, strömfall eller annan egendom.

30 §.

Ändå att viss tillåten dämningshöjd är bestämd, må ej det tillrinnande vattnet, med mindre särskild rättighet därtill förefinnes, innehållas till förfång för allmänna eller enskilda intressen, som äro beroende av vattnets lopp nedom dammen.

31 §.

Ägare av byggnad i vatten må, vare sig särskilda regler för vattenhushållningen vid byggnaden blivit meddelade eller icke, hos vattendomstolen söka fastställande av ändrade eller nya bestämmelser i ämnet. Enahanda rätt tillkomme ock annan än byggnadens ägare för bättre utnyttjande av vattenkraften i honom tillhörigt strömfall. Ärende, som nu nämnts, prövas i enlighet med de för byggande i vatten stadgade grunder, och gälle om verkan av vattendomstolens beslut i tillämpliga delar vad ovan finnes sagt beträffande beslut i byggnadsmål.

Saknas beträffande byggnad i vatten bestämmelser om vattenhushållningen, eller äro gällande bestämmelser ofullständiga, må på talan av någon, som av hushållningen lider skada, vattendomstolen, där det kan ske utan förnärmande av tredje mans rätt, till efterrättelse mellan parterna i målet och deras rättsinnehavare fastställa sådana bestämmelser, som utan att ändra vad lagligen må gälla äro ägnade att för framtiden förebygga skadan.

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

32 §.

Ej må vid avtappning så mycket vatten på en gång framsläppas, att allmän eller enskild rätt sättes i fara.

33 §.

Ägare av byggnad i vatten vare, där försummelse i underhållet kan föranleda fara för allmän eller enskild rätt, pliktig att underhålla byggnaden så, att sådan fara förebygges.

34 §.

Dammbyggnad i älv, ström, å eller större bäck eller annan i sådant vattendrag uppförd byggnad, varigenom märkbar inverkan sker på vattenståndet, må ej utrivas, med mindre dylik åtgärd blivit i laga ordning medgiven.

Vill ägare av byggnad, som i första stycket avses, icke längre nyttja byggnaden, göre i den ordning 11 kap. stadgar ansökan hos vattendomstolen om tillåtelse att utriva byggnaden. Prövas byggnadens borttagande medföra synnerlig skada för annan tillhörig fast egendom, må domstolen efter åtagande av ägare till sådan egendom föreskriva, att han och de, som i äganderätten efterträda honom, skola för framtiden, intill dess annorlunda varder bestämt, underhålla byggnaden så som i 33 § sägs och fullgöra vad beträffande byggnaden i övrigt enligt lag åligger ägaren; vållas genom byggnadens bibehållande ägaren skada, skall den ersättas. Kronan må ock till skydd för allmänna intressen åtaga sig underhållsskyldighet, som nu nämnts. Göres ej åtagande, varom nu är sagt, meddele vattendomstolen nödiga föreskrifter i avseende å byggnadens utrivande och äge i sammanhang därmed bestämma att, där byggnadens ägare brister i fullgörandet av vad honom ålagts, den, vars rätt är beroende därav, må utföra arbetet på ägarens bekostnad.

Har, på sätt i andra stycket stadgas, ägare av fast egendom jämlikt åtagande ålagts att underhålla annan tillhörig byggnad i vatten, skall vattenrättsdomaren ofördröjligen därom göra anmälan hos domaren i det tingslag eller hos rätten i den stad, där egendomen är belägen; och varde med anmälan så förfaret, som om bevis angående verkställd utmätning av fast egendom finnes föreskrivet.

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

35 §.

I vatten må ej utkastas eller utsläppas fast avfall från sågverk, fabrik eller annan industriell inrättning, skogsavfall eller andra fasta föremål eller ämnen, om därigenom uppgrundning eller hinder för vattnets fria lopp till men för allmän eller enskild rätt förorsakas eller skäligen kan befaras; sker det, äge Konungens befallningshavande stadga vitesförbud, där ansvar å förfarandet ej finnes särskilt stadgat, så ock vid vite eller annat äventyr tillhålla den skyldige att vidtaga erforderliga åtgärder till uppgrundningens eller hindrets borttagande. Där fråga är om avfall vid skogsavverkning, må, ändå att avverkningsrätten är till annan upplåten, föreläggande, som nyss sagts, givas jämväl skogsmarkens ägare, dock endast såvitt angår vattendrag inom honom tillhörigt område; ägaren likväl obetaget att av den skyldige söka åter vad han till följd av föreläggandet nödgats utgiva.

Vad sålunda stadgats om utkastande eller utsläppande av fasta föremål eller ämnen gälle ock beträffande sådana föremåls eller ämnens uppläggande på stranden så nära vattnet, att de kunna däri nedsköljas.

Om utsläppande i vatten av ämnen, varigenom vattnet kan förorenas, gälle vad särskilt är eller kan varda stadgat.

36 §.

Rensning, som för bibehållande av vattens djup eller läge är av nöden, äge den, som av uppgrundningen kan lida men, verkställa utan vattendomstols prövning, som i 20 § sägs, ändå att arbete inom annans område tarvas; dock skall i ty fall denne förut därom tillsägas. Vill den, som ämnar företaga rensning, hos vattendomstolen påkalla prövning av arbetets laglighet, äge han rätt därtill; och gälle om sådan prövning vad angående byggande i vatten är i denna lag stadgat. Har prövning, som nu sagts, icke ägt rum, skall i fråga om rensning stadgandet i 26 § av detta kap. äga motsvarande tillämpning.

Jord eller annat, som vid rensning upptages, må, om ej avsevärda olägenheter vållas därav, uppläggas på närmaste strand eller föras till lämpligt ställe i närheten. Lider markens ägare men av upplaget, njute ersättning, som i 9 kap. sägs.

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

37 §.

Har vattendrag vikit från sitt förra läge eller eljest förändrat sitt lopp, vare om vattendragets återställande i dess förra skick lag som om rensning i 36 § är sagt, dock att, där ej återställandet sker omedelbart efter förändringen, vad i 20 § finnes stadgat om byggande i vatten skall äga motsvarande tillämpning. Varder ej inom tre år från det förändringen inträtt åtgärd för vattnets återförande vidtagen och därefter utan oskäligt dröjsmål fullföljd, vare den, som vill återföra vattnet, skyldig ersätta kostnad, som efter förändringen antingen blivit nedlagd å mark, varifrån vattnet vikit, eller skett för tillgodogörande av vattnet i dess nya lopp eller läge, och som genom vattnets återförande skulle bliva utan nytta. Har någon i tio år varit i besittning av förmån, som skulle genom återförandet gå förlorad, gälle beträffande dylik åtgärd vad om vattnets bortledande är stadgat.

38 §.

Där arbete, som i detta kap. sägs, avser huvudsakligen utförande av vattenreglering eller inrättande, utvidgande eller förbättrande av allmän farled eller av allmän flottled, torrläggning av mark eller avledande av kloakvatten, skola stadgandena i detta kap. äga tillämpning endast, såvitt sådant finnes för varje fall i 3, 5, 6, 7 eller 8 kap. föreskrivet.

39 §.

Utöver vad i detta kap. är sagt om byggande i vatten i allmänhet skall beträffande fiskebyggnad lända till efterrättelse jämväl vad därom finnes särskilt stadgat.

40 §.

Vad i 3 § stadgas därom, att byggande i vatten till skada för annan tillhörig egendom må ske allenast under förutsättning, som i sagda § angives, skall, utom såvitt angår skyldighet att ersätta skadan, ej äga tillämpning i fråga om uppförande

40 §.

Vad i denna lag finnes stadgat om byggande i vatten skall jämväl äga tillämpning i fråga om uppförande av bro eller annat byggande i vatten för allmän väg eller för järnväg, vare sig statens eller enskild, till vars anläggande Konungen lämnat

Kungl. Majits förslag.

av bro eller annat byggande i vatten för allmän väg eller för järnväg, vare sig statens eller enskild, till vars anläggande Konungen lämnat tillstånd, *men skall vad i övrigt finnes i denna lag föreskrivet om byggande i vatten tillämpas jämväl beträffande företag, som nu nämnts.*

Har Konungen för någon orts förseende med dess behov av vatten eller för annat i 38 § ej omnämnt allmänt ändamål prövat nödigt, att vatten ur sjö eller vattendrag ledes bort för att annorstädes nyttjas, gälle i fråga om dylikt företag vad i första stycket sägs.

Utskottets förslag.

tillstånd; *dock utgöre bestämmelserna i 3 § första stycket icke hinder för företag, som nu nämnts.*

Har Konungen för någon orts förseende med dess behov av vatten eller för annat i 38 § ej omnämnt allmänt ändamål prövat nödigt, att vatten ur sjö eller vattendrag ledes bort för att annorstädes nyttjas, gälle i fråga om dylikt företag vad i första stycket sägs.

41 §.

Genom vad i detta kap. finnes föreskrivet göres ej rubbning i den rätt och frihet, som är förunnad bergverk, kvarnar och fiskeverk, ej heller i annan rättighet att stänga eller uppdämma vattendrag eller i övrigt förfoga över vattnet; dock vare den, som njuter sådan rättighet till godo, icke fri från skyldighet att, efter ty förut är i detta kap. stadgat, tåla förlust, skada eller intrång till förmån för den, som äger eller vill verkställa byggnad i vatten, eller till fiskets befrämjande.

3 KAP.

Om vattenreglering.

Om vattenreglering med tvångsdelaktighet.

1 §.

Vill ägare av strömfall till gemensamt gagn för sig och annan strömfallsägare reglera vattnets avrinning ur sjö eller annan vattensamling eller i vattendrag för åstadkommande av bättre hushållning

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

med vattnet eller eljest för beredande av ökad möjlighet att utnyttja vattenkraften i fallen, och påfordrar han, att övriga strömfallsägare, vilka hava gagn av företaget, skola efter ty nedan sägs taga del i kostnaden för detsamma, äge han vitsord till företaget, såframt mer än hälften av den beräknade båtnaden därav belöper å det eller de strömfall, som tillhöra honom eller honom och andra, vilka förena sig med honom om företaget.

2 §.

I fråga om rätt att verkställa vattenreglering, som i 1 § sägs, så, att genom uppdämning, sänkning av vattenståndet eller annan inverkan på vattenförhållandena skada tillfogas eller intrång göres å jord, hus, fiske, bebyggt eller obebyggt strömfall eller annan egendom skall vad i 2 kap. 3 § stadgas angående byggande i vatten äga motsvarande tillämpning, dock att skada eller intrång å egendom, tillhörig deltagare i företaget, skall likställas med skada eller intrång å annans egendom.

I den mån ej särskilda stadganden givas i detta kap., skola beträffande företag, varom nu är fråga, jämväl övriga bestämmelser i 2 kap. i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

3 §.

Alla strömfall, för vilka vattenreglering, som i 1 § sägs, medför båtnad, utgöre i avseende å företaget en samfällighet med skyldighet för ägarna, med de inskränkningar nedan stadgas, att taga del i kostnaden för företaget, envar i mån av värdet å den båtnad, som beredes hans strömfall.

Vid uppskattning av båtnad genom vattenreglering skola, där ej samfällighetens delägare annorledes överenskomma, de i 9 kap. stadgade grunder beträffande värdering av vattenkraft, för vilken ersättning skall givas, i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

4 §.

Omfattar företag, som i 1 § avses, reglering av två eller flera sjöar eller skilda sträckor i vattendrag, för vilkas reglerande tarvas särskilda dammbyggnader eller eljest särskilda anläggningar, skall kostnaden för varje sådan del av företaget särskilt beräknas och å de ström-

Kungl. Majits förslag. *Utskottets förslag.*

fallsägare, som hava gagn därav, fördelas i mån av värdet å den båtnad, som därigenom beredes. Förty vare ej i fall, som nu nämnts, någon pliktig att deltaga i kostnaden för sådan del av regleringen, varav han för sitt strömfall ej har nytta.

5 §.

Ej vare ägare av strömfall skyldig att vidkännas större bidrag till kostnaden för utförande av vattenreglering än som svarar mot värdet å den båtnad hans strömfall därigenom beredes, utan så är att han sökt företaget. Likställd med sökanden vare den, som förenat sig med honom om företaget eller för vinnande av ökad båtnad fört talan, som föranlett större anläggning än sökanden äskat.

6 §.

Ägare av strömfall inom regleringssamfällighet vare, såframt han ej själv sökt vattenregleringen eller efter ty i 5 § sägs är likställd med sökanden, icke skyldig att deltaga i kostnaden för företaget, förrän han begagnar den genom regleringen vunna förbättringen. Den å hans fall belöpande andel i kostnaden skall, intill dess den varder av honom erlagd, gäldas av övriga delägare i samfälligheten med fördelning dem emellan jämlikt bestämmelserna i 3—5 §§; och åligge den, som efter regleringens utförande träder till företaget, att taga del jämväl i sådan kostnad, som belöper å strömfall, för vars ägare betalningsskyldighet ännu ej inträtt.

Varder efter regleringen anläggning för tillgodogörande av strömfall inom regleringssamfälligheten ändrad, eller införes vid anläggningens drift förändrad ordning, eller varder förut obegagnat strömfall inom samfälligheten bebyggt, skall, såframt ej annat förhållande är uppenbart eller kan visas, ägaren av strömfallet anses hava tagit den genom regleringen vunna förbättringen i bruk.

Strömfallsägare, som efter regleringens utförande inträder såsom deltagare i företaget, vare ej pliktig att taga del i sådana utgifter för underhåll och drift, som dessförinnan gjorts. Har för regleringen verkställt arbete måst till följd av olyckshändelse eller annan likartad omständighet i avsevärd mån omgöras eller ändras, skall kostnaden därför räknas såsom anläggningskostnad.

Är vid den tid, då strömfallsägare efter ty ovan sägs är pliktig att taga del i kostnaden för vattenreglering, byggnad eller annan anläggning,

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

som för företaget utförts, i sådant skick, att dess värde kan anses väsentligt minskat, äge vattendomstolen på därom framställt yrkande föreskriva, att den kostnad, vari strömfallsägaren har att taga del, skall beräknas till mindre belopp än det, vartill anläggningskostnaden uppgått.

Å belopp, som strömfallsägare, vilken efter regleringens utförande inträder såsom deltagare i företaget, har att gälda, skall ej beräknas ränta för tiden före betalningsskyldighetens inträde.

7 §.

Har, efter det medgivande lämnats till utförande av vattenreglering, som i 1 § sägs, strömfall inom regleringssamfälligheten övergått till ny ägare, vare jämväl denne pliktig att efter ty ovan stadgats taga del i kostnaden för företaget; dock skall, där föregående ägares skyldighet att erlägga å strömfallet belöpande andel i kostnaden blivit genom dom eller annorledes fastställd eller, oavsett huruvida den genom regleringen vunna förbättringen av denne tagits i bruk, åvilat honom, ny ägare ej svara för bidrag, som förfallit till betalning mer än ett år innan han blev ägare till strömfallet eller, om han inropat fallet å exekutiv auktion, för bidrag, som före försäljningsdagen förfallit till betalning.

8 §.

Har kommun, som av vattenreglering enligt 1 § tillskyndas stadigvarande nytta i annat hänseende än såsom strömfallsägare, till regleringens utförande lämnat visst anslag, med förbehåll om delaktighet i företaget, vare kommunen ansedd såsom deltagare i detsamma, därvid som grund för delaktigheten skall gälla anslagets storlek i förhållande till den av vattendomstolen beräknade kostnaden för regleringens utförande; dock må båtnaden för kommunen i ovannämnda hänseende ej tagas i beräkning vid avgörande, om företaget må komma till stånd.

Vad nu sagts om kommun gälle även om kronan och landsting.

9 §.

Visas, efter det vattenreglering, som i 1 § sägs, blivit utförd, att densamma länder till stadigvarande nytta för allmän hamn eller annan allmän farled, för allmän flottled eller för kloakledning eller annan av-

Kungl. Majts förslag. *Utskottets förslag.*

loppsledning för spillvatten, må ägaren av farleden, flottleden eller kloak- eller avloppsledningen, där den vunna nyttan kan uppskattas till visst penningbelopp, på talan av deltagarna förpliktas att antingen på en gång eller med fördelning på visst antal år erlägga högst så stor del av nämnda belopp, som svarar mot förhållandet mellan å ena sidan företagets anläggningskostnad och å den andra den båtnad, som företaget beräknats medföra för strömfall. För bidrag, som nu nämnts, förvärvas ej delaktighet i företaget, och vare förty bidragsgivaren ej skyldig att taga del i framtida kostnad för detta.

Anslag, som i 8 § sägs, räknas i avseende, varom nu är fråga, den till godo, som givit anslaget.

10 §.

Byggnad i vatten eller annan anläggning, som gjorts för vattenreglering, skall, där någons rätt kan vara därav beroende, av deltagarna i företaget behörigen underhållas. Beträffande fördelningen av kostnad för underhåll och skötsel så ock av andra utgifter för företaget, vilka icke äro att hänföra till anläggningskostnad, gälle i tillämpliga delar vad i 3, 4, 6 och 8 §§ är stadgat.

11 §.

Ej må vattenreglering, som i 1 § avses, verkställas förrän efter ansökan i den ordning 11 kap. stadgar vattendomstolen meddelat besked, huru och under vilka villkor företaget må utföras, så ock angående delaktigheten i kostnaden för företaget.

12 §.

Har till vattenreglering, som i 1 § sägs, medgivande i laga ordning erhållits, skola stadgar antagas rörande handhavandet av de med företaget förenade angelägenheter så ock styrelse för företaget utses.

Vid antagande av stadgar gälle i fråga om rösträtt och besluts fattande vad i 22 § finnes föreskrivet.

13 §.

Stadgar rörande vattenregleringsföretag skola angiva:

företagets benämning och ändamål under hänvisning till de beträffande företagets utförande och delaktigheten däri meddelade beslut;

den ort, där styrelsen skall hava sitt säte;

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

huru styrelsen skall sammansättas och grunderna för dess beslutförhet;

huru revision av styrelsens förvaltning skall ske;

tiden för räkenskapsavslutning;

huru ofta ordinarie sammanträde med deltagarna i företaget skall hållas;

det sätt, varpå kallelse till sammanträde skall ske och andra meddelanden bringas till deltagarnas kännedom, ävensom den tid före sammanträde, då föreskrivna kallelseåtgärder senast skola vara vidtagna;

så ock vad i övrigt kan finnas nödigt.

Styrelsen skall hava sitt säte inom den vattendomstols område, som lämnat medgivande till företaget.

Ej må i stadgarna intagas bestämmelse, som finnes stridande mot denna eller annan lags föreskrifter.

Stadgarna skola för att bliva gällande granskas och fastställas av Konungens befallningshavande i den ort, där styrelsen har sitt säte, eller i fall, som omförmäles i 4 kap. 13 §, av Konungen. Vid granskningen skall särskilt tillses, att stadgarna innehålla betryggande föreskrifter för tillgodoseende av sådana strömfallsägares rätt, för vilka efter ty i 6 § sägs skyldighet att deltaga i företaget framdeles kan komma att inträda.

Beslutad ändring av stadgarna äge ej giltighet, med mindre den varder i nyssnämnda ordning fastställd.

14 §.

Innan stadgar för vattenregleringsföretag blivit antagna och fastställda samt anmälan om styrelseval gjorts hos Konungens befallningshavande, må ej arbete å annans mark verkställas eller åtgärd eljest till förfång för annan vidtagas.

Sker ändring i styrelsens sammansättning, skall styrelsen ofördröjligen göra anmälan därom hos Konungens befallningshavande.

Då anmälan om val av styrelse eller om ändring i dess sammansättning skett, skall på deltagarnas i företaget bekostnad kungörelse därom införas i allmänna tidningarna samt en eller flera av ortens tidningar.

15 §.

Till ledamot av styrelsen för vattenregleringsföretag må ej utses annan än här i riket bosatt svensk medborgare, där ej för särskilt fall

Kungl. Maj:ts förslag.	*Utskottets förslag.*

Konungen medgiver, att styrelsen må till viss del, ej överstigande en tredjedel av hela antalet, bestå av medborgare i annat land eller å utrikes ort bosatta svenska medborgare.

Ändå att tid, för vilken styrelseledamot blivit utsedd, ej gått till ända, må han skiljas från uppdraget genom beslut av deltagarna i företaget.

16 §.

Konungen äger, om och när det för tillgodoseende av allmänt väl prövas nödigt, utse en ledamot i styrelsen för vattenregleringsföretag. Sådan styrelseledamot äge samma rätt att deltaga i handhavandet av de med företaget förenade angelägenheter som de medlemmar, vilka blivit i enlighet med stadgarna till styrelse valda, och åtnjute arvode, som bestämmes av Konungen.

17 §.

Har av deltagarna vald styrelseledamot avgått eller den tid, för vilken han blivit vald, gått till ända utan att anmälan om nytt val skett, och är styrelsen med kvarstående ledamöter ej beslutför, äge Konungens befallningshavande på yrkande av någon, vars rätt kan vara beroende därav, att behörig styrelse finnes, förordna syssloman att, intill dess efter inkommen anmälan om verkställt val förordnandet återkallas, antingen ensam eller jämte de styrelseledamöter, som må finnas, handhava de med företaget förenade angelägenheter och företräda deltagarna på sätt om styrelsen finnes nedan stadgat.

Förordnande av syssloman skall på deltagarnas bekostnad kungöras så som i 14 § sägs. Syssloman åtnjute av deltagarna arvode, som bestämmes av Konungens befallningshavande.

18 §.

Styrelsen för vattenregleringsföretag äge ombesörja verkställandet av erforderliga arbeten för företaget, hos deltagarna uttaga härför nödiga bidrag på sätt i 20 § stadgas och i övrigt, i enlighet med vad i stadgarna eller genom deltagarnas beslut, där detta ej är mot stadgarna eller mot lag stridande, föreskrivits, handhava de med företaget förenade angelägenheter. Styrelsen äge att i allt vad som rör deltagarna i före-

Kungl. Maj:ts förslag.	*Utskottets förslag.*

taget samfällt själv eller genom ombud ej mindre i förhållande till tredje man handla å deltagarnas vägnar än även inför domstolar och andra myndigheter företräda deltagarna.

Angående befogenhet för styrelseledamot att mottaga stämning i mål, som rör företaget, så ock annat meddelande i fråga om företaget skall vad i 11 kap. 15 § rättegångsbalken är stadgat äga motsvarande tillämpning.

19 §.

Såsom styrelsens beslut gälle, där ej annorlunda är bestämt i stadgarna, den mening, om vilken vid sammanträde de flesta röstande förena sig, men vid lika röstetal den mening, som biträdes av ordföranden vid sammanträdet.

Ledamot av styrelsen äge ej deltaga i behandlingen av fråga rörande avtal mellan honom och deltagarna i företaget samfällt, ej heller angående avtal mellan deltagarna och tredje man, där han i frågan äger ett väsentligt intresse, som kan vara stridande mot deltagarnas. Vad sålunda stadgats äge motsvarande tillämpning beträffande rättegång eller annan talan mot styrelseledamoten eller tredje man.

20 §.

Uttaxering av deltagarnas bidrag skall, där ej annan ordning finnes i stadgarna föreskriven, verkställas sålunda, att styrelsen upprättar och vid sammanträde till granskning framlägger debiteringslängd, upptagande det belopp, som skall uttaxeras, vad därav enligt reglerna för delaktigheten belöper å varje deltagare samt tiden för inbetalningen.

Förmenar deltagare, att den i längden verkställda fördelningen ej är med lag överensstämmande, äge han genom stämning å styrelsen inom trettio dagar efter sammanträdet påfordra rättelse i den gjorda debiteringen. Talan, som nu nämnts, skall anhängiggöras hos allmän underrätt i den ort, där styrelsen har sitt säte.

Ändå att dylik klandertalan väckes, vare deltagare pliktig att å tid, som av styrelsen bestämts, inbetala å honom belöpande bidrag vid äventyr att, där ej rätten annorlunda förordnar, beloppet må hos honom utsökas i enahanda ordning som om betalningsskyldighet vore honom genom lagakraftägande dom ålagd.

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

21 §.

Styrelseledamöter, som genom att överskrida den dem tillkommande befogenhet eller eljest uppsåtligen eller av vårdslöshet tillskynda deltagarna i företaget skada, svare för skadan en för alla och alla för en; svare ock på sätt nu nämnts för den skada, som genom överträdelse av bestämmelse i 13 och följande §§ av detta kap. eller i gällande stadgar tillskyndas tredje man.

Har i mål, som rör deltagarna i företaget samfällt, betalningsskyldighet blivit dem ålagd, vare styrelsen pliktig att utan dröjsmål hos deltagarna uttaxera och indriva bidrag, som må erfordras för betalningsskyldighetens fullgörande. Prövas försumlighet härutinnan ligga styrelsens ledamöter till last, svare de för gälden en för alla och alla för en såsom för egen skuld.

22 §.

Rätten att handhava de med regleringsföretag förenade angelägenheter utövas å sammanträde, därvid envar deltagare i företaget äger rösträtt efter det andelstal, som jämlikt 3, 6 och 8 §§ är bestämmande för hans skyldighet att taga del i kostnaden för företaget. Deltagare, som icke guldit förfallet bidrag, är förlustig sin rösträtt, intill dess betalningen fullgöres. Ej må någon utöva rösträtt för mer än en femtedel av deltagarnas sammanlagda, å sammanträdet företrädda andelstal. Ej heller må någon själv eller genom ombud eller såsom ombud för annan deltaga i behandlingen av fråga rörande avtal mellan honom och deltagarna samfällt eller angående avtal mellan dessa och tredje man, där han i frågan äger ett väsentligt intresse, som kan vara stridande mot deltagarnas gemensamma. Vad sålunda stadgats äge motsvarande tillämpning beträffande rättegång eller annan talan mot honom eller tredje man.

Vid avgörande av fråga, som rör uteslutande sådan del av företaget, i vars utförande allenast vissa av deltagarna efter ty i 4 § sägs äro pliktiga att taga del, tillkomme endast dessa deltagare rösträtt.

För beslut vid sammanträde erfordras, där ej i stadgarna finnes för visst fall annorledes bestämt, allenast enkel pluralitet i röstetal, beräknat på sätt ovan nämnts. Vid lika röstetal avgöres val genom lottning, i andra frågor gälle den mening, som biträdes av de flesta röstande eller, om jämväl antalet röstande är lika, av ordföranden vid sammanträdet.

Delägare i regleringssamfälligheten, för vilken skyldighet att taga

Kungl. Maj:ts förslag.	*Utskottets förslag.*

del i kostnaden för företaget efter ty i 6 § sägs ännu ej inträtt, stånde öppet att vid sammanträde närvara och deltaga i förhandlingarna.

Över beslut, som å sammanträde fattas, skall genom styrelsens försorg föras protokoll, vilket senast fjorton dagar efter sammanträdet skall vara för deltagarna tillgängligt.

23 §.

Menar deltagare i regleringsföretag, att beslut, som fattats å sammanträde, icke i behörig ordning tillkommit eller eljest strider mot lag eller författning eller mot stadgarna, äge tala därå genom stämning å styrelsen inom trettio dagar från beslutets dag. Försummas det, vare rätt till talan förlorad. Ändå att talan föres mot beslutet, gånge det i verkställighet, där ej domstolen annorlunda förordnar.

Talan, som ovan nämnts, skall anhängiggöras hos allmän underrätt i den ort, där styrelsen har sitt säte.

24 §.

Styrelsen äge, när den finner lämpligt, kalla deltagarna i företaget till extra sammanträde.

Varder extra sammanträde för uppgivet ändamål påfordrat av minst en femtedel av företagets deltagare eller det mindre antal, som må vara i stadgarna bestämt, skall sammanträde av styrelsen utlysas.

25 §.

Underlåter styrelsen att i föreskriven ordning kalla deltagarna i företaget till ordinarie sammanträde, eller har styrelsen ej senast två veckor efter påfordran, som i 24 § sägs, utlyst extra sammanträde att hållas så snart det med iakttagande av föreskriven kallelsetid kan ske, eller finnes ej behörigen utsedd styrelse, då skall, för den händelse ej i stadgarna bestämmelse finnes för dylikt fall, kallelse, som utfärdas av minst en femtedel av deltagarna, äga samma giltighet som kallelse av styrelsen.

Om vattenreglering utan tvångsdelaktighet.

26 §.

Vill ägare av strömfall utan att påfordra förpliktande för annan strömfallsägare att deltaga i kostnaden reglera vattnets avrinning ur sjö eller annan vattensamling eller i vattendrag för åstadkommande av

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

bättre hushållning med vattnet eller eljest för beredande av ökad möjlighet att utnyttja vattenkraften i honom tillhörigt fall, eller vilja flera strömfallsägare utföra dylikt företag, och är ej fråga om kostnadernas fördelning dem emellan eller om skyldighet för annan strömfallsägare att däri taga del, skola bestämmelserna i 2 kap. om byggande i vatten äga tillämpning beträffande företaget.

27 §.

Har medgivande enligt denna lag lämnats till företag, som i 26 § sägs, äger Konungen att, om och när det för tillgodoseende av allmänt väl prövas nödigt, utse lämplig person att övervaka företagets utförande samt utöva tillsyn å företagets skötsel och handhavandet i övrigt av de med företaget förenade angelägenheter. Sådan person åtnjute av den, för vars räkning företaget utföres, arvode, som bestämmes av Konungen.

4 KAP.

Om särskilda villkor beträffande större vattenkraftanläggningar och vattenregleringar.

Om vattenkraftanläggningar.

Om tillhandahållande av kraft åt kringliggande bygd.

1 §.

Varder strömfall bebyggt jämlikt denna lag, och uppgår den vattenkraft, som kan vid oreglerat lågvatten uttagas vid byggnaden, till minst femhundra turbinhästkrafter, vare, såframt vattenkraften icke inom tio år före det vattendomstolens medgivande lämnas till byggnaden varit utnyttjad vid byggnad, som tillkommit enligt äldre lag, byggnadens ägare pliktig att för tillgodoseende av kringliggande bygds behov av kraft till användning i hantverk, småindustri eller lantbruk eller till belysning eller uppvärmning tillhandahålla intill en tiondel av den årliga kraftmängd, som kan med det installerade maskineriet bliva uttagen.

Storleken av nämnda andel bestämmes av vattendomstolen; och skall härvid hänsyn tagas dels till omfattningen av den rätt anläggningens

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

ägare erhållit att för vattenkraftens tillgodogörande förändra förut rådande vattenstånds- och avrinningsförhållanden dels ock å ena sidan till det behov av kraft, som inom bygden redan föreligger eller i en nära framtid är att motse, och å andra sidan till den tillgång på kraft, som må eljest vara att påräkna för ändamålet.

Avgörande, som nu nämnts, gälle för en tidrymd av tjugu år i sänder, första gången räknat från det kalenderår, under vilket byggnaden enligt därom meddelad bestämmelse skall hava fullbordats. Där ej under nittonde året av sådan tidsperiod anläggningens ägare eller någon, som må anses berättigad att komma i åtnjutande av kraft, varom här är fråga, eller ock myndighet, åt vilken Konungen uppdragit att bevaka bygdens intresse i förevarande hänseende, genom ansökan hos vattendomstolen påkallar ny prövning, skall den förut meddelade bestämmelsen lända till efterrättelse jämväl för nästa period.

2 §.

Varder i strömfall, vars vattenkraft till viss del inom de tio närmast förflutna åren varit utnyttjad vid byggnad, som tillkommit enligt äldre lag, jämlikt denna lag verkställd byggnad, som är avsedd att ersätta eller utgör tillbyggnad till den äldre byggnaden, och medför åtgärden, att i strömfallet minst trehundra turbinhästkrafter mera än förut kunna vid lågvatten uttagas, skola, såframt den uttagbara vattenkraften sammanlagt uppgår till femhundra turbinhästkrafter vid oreglerat lågvatten, i avseende å ökningen bestämmelserna i 1 § äga motsvarande tillämpning.

Lag samma vare, där vid byggnad, som tillkommit enligt äldre lag och vid vilken kunnat vid oreglerat lågvatten uttagas minst femhundra turbinhästkrafter, genom vattenreglering jämlikt denna lag vinnes en ökning av minst trehundra turbinhästkrafter i den vattenkraft, som kan uttagas antingen i medeltal eller ock vid lågvatten.

3 §.

Har strömfall, där jämlikt denna lag kungsådra finnes, bebyggts enligt Konungens på grund av äldre lag meddelade tillstånd till byggande i kungsådra, skall, såframt vid tillståndet gjorts sådant förbehåll, som omförmäles i 1 kap. 8 §, och kungsådrans vattenkraft, i den mån densamma kan vid byggnaden uttagas, tillika uppgår till minst femhundra turbinhästkrafter vid oreglerat lågvatten, stadgandet i 1 § första stycket äga motsvarande tillämpning beträffande vattenkraften i kungsådran, dock först sedan tjugu år förflutit efter det denna lag trätt

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

i kraft. Vid tillämpning av vad nu sagts skall kungsådrans vattenkraft anses utgöra en tredjedel av vattenkraften i strömfallet.

I avseende å prövningen huruvida och i vilken utsträckning skyldigheten må göras gällande gent emot ägare av anläggning, varom i denna § är fråga, skola bestämmelserna i 1 § i tillämpliga delar lända till efterrättelse, med iakttagande likväl att prövningen skall av sakägare eller vederbörande myndighet påkallas första gången under nittonde året efter denna lags trädande i kraft och sedermera vart tjugonde år.

4 §.

Vill någon, som må anses därtill berättigad, komma i åtnjutande av hela eller någon del av den kraft ägare av kraftanläggning efter ty ovan sagts förpliktats att tillhandahålla, göre i den ordning 11 kap. stadgar ansökan därom hos vattendomstolen. Där ej annorlunda överenskommes, vare ägaren icke pliktig att tillhandahålla sökanden kraft tidigare än två år efter det ansökningen delgivits honom. För kraftens överförande erforderlig ledning skall sökanden själv bygga och underhålla. Kraftens fördelning på olika delar av dygnet eller året varde bestämd på sätt, som med hänsyn till föreliggande förhållanden må anses skäligt.

I den mån kraft, varom nu är fråga, tages i anspråk, skall ersättning därför givas med det belopp, som motsvarar ägarens självkostnad med tillägg av två procent å anläggningskapitalet. I fråga om storleken av nämnda ersättning ävensom villkoren i övrigt för kraftens tillhandahållande skall vattendomstolen meddela bestämmelser i samband med beslut i anledning av ansökan, som nyss sagts; och gälle beträffande rätt att påkalla ändring i sålunda meddelade bestämmelser vad i 9 kap. 29 § finnes för där avsett fall föreskrivet.

Vad i 9 kap. 37 § första stycket, 38, 40 och 41 §§ stadgas beträffande överföring av kraft, som lämnas i ersättning för förlorad vattenkraft, skall i tillämpliga delar lända till efterrättelse i fråga om tillhandahållande av kraft enligt denna §.

Om nyprövning.

5 §.

Har strömfall blivit bebyggt jämlikt denna lag, äge under de i 1 § stadgade förutsättningar Konungen eller myndighet, åt vilken Konungen

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

uppdragit att i förevarande hänseende bevaka det allmännas rätt, så ock byggnadens ägare i den ordning 11 kap. stadgar påkalla ny prövning angående de villkor, varunder med hänsyn till allmänna intressen byggnaden må bibehållas och nyttjas. Yrkande om sådan prövning skall framställas under femtiofemte året efter det kalenderår, under vilket byggnaden enligt därom meddelad bestämmelse skall hava fullbordats, samt därefter vart sextionde år. Varder ej å föreskriven tid nyprövning påkallad, vare ägaren berättigad att under förut fastställda villkor bibehålla och nyttja byggnaden intill dess i anledning av nyprövning, som sedermera enligt vad nu sagts blivit påkallad, annan bestämmelse härutinnan meddelas och skall lända till efterrättelse.

Nyprövning, varom nu stadgats, skall ske i enlighet med den lagstiftning, som vid varje särskild tidpunkt är gällande i fråga om villkoren för byggande i vatten. Fastställas vid nyprövningen andra villkor än de förut gällande, må de icke tillämpas förrän fem år förflutit från utgången av det kalenderår, varunder nyprövningen påkallats.

6 §.

1 mom. Lämnas vid nyprövning, som i 5 § sägs, föreskrift, att byggnaden skall för tillgodoseende av allmänna intressen ändras, eller göres eljest med hänsyn till nämnda intressen byggnadens bibehållande och nyttjande beroende av villkor, som innebära inskränkning i ägarens rätt eller utvidgning av honom åliggande skyldigheter, vare han, där den värdeminskning, som till följd av de nya villkoren tillskyndas honom tillhörig egendom, jämte kostnaden för föreskrivna ändringsarbeten överstiger en tredjedel av värdet å den vattenkraft i tillgodogjort skick, som kan uttagas vid byggnaden, berättigad att av statsmedel erhålla ersättning för överskjutande belopp.

Vid beräkning av värdet å vattenkraften skall avdrag göras dels för den del därav, för vilken byggnadens ägare jämlikt vattendomstolens beslut har att tillhandahålla ersättning medelst kraftöverföring, och dels för kraft, varmed till följd av sådan vattenreglering, som enligt bestämmelserna i 16 § är underkastad nyprövning, den vid byggnaden eljest uttagbara kraften blivit ökad. Ej må vattenkraftens sammanlagda värde beräknas högre än till anläggningens saluvärde.

2 mom. Anspråk å ersättning skall, vid påföljd att rätt därtill eljest är förlorad, framställas i inlaga till Konungen inom ett år efter det de nya villkoren skola träda i tillämpning. Frågan huruvida och i vad

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

mån ersättning bör utgå avgöres av fem ojäviga skiljemän, av vilka Konungen utser två och byggnadens ägare två samt de sålunda utsedda den femte. Underlåter någondera parten att utse skiljeman eller kunna de av parterna utsedda skiljemännen icke enas om valet av den femte, äge domaren i den ort, där byggnaden är belägen, förordna om valet. Varder ej annorlunda överenskommet, skall skiljedomen meddelas inom ett år efter det ersättningsanspråket hos Konungen anmäldes. I övrigt skall beträffande dylikt mål vad i lag är eller kan varda stadgat för det fall, att tvist hänskjutes till avgörande av skiljemän på grund av avtal, som slutits utan förbehåll om rätt för parterna att klandra skiljedomen, äga motsvarande tillämpning. Kostnaden för skiljemannaförfarandet skall gäldas av den, som skiljemännen pröva därtill skyldig; ej må dock sådan skyldighet åläggas byggnadens ägare, utan så är att hans påstående uppenbarligen framställts utan skäl.

Ersättning för värdeminskning å fast egendom skall bestämmas särskilt för varje fastighet. I fråga om sättet för erläggande av sådan ersättning, densammas fördelning mellan rättsägare i den fasta egendom, varom fråga är, samt egendomens befriande från ansvarighet för intecknad fordran gälle vad i lag finnes eller kan varda stadgat för det fall, att till följd av byggande i vatten ersättning skall utgå för skada å fast egendom.

7 §.

Skall från anläggning, beträffande vilken nyprövning äger rum, på grund av vattendomstolens jämlikt denna lag meddelade föreskrift kraft tillhandahållas någon i ersättning för förlorad vattenkraft eller annat, och kommer sådan ersättningstagares rätt i anledning av nyprövningen att upphöra eller inskränkas, vare han berättigad att av statsmedel undfå gottgörelse för den förlust han lider. Är fråga om ersättning för vattenkraft, som tillgodogöres genom anläggningen, och har sådan vattenkraft icke före dess avstående varit av ersättningstagaren utnyttjad eller av denne utnyttjats vid anläggning, som avses i 5 §, skall dock beträffande ersättningstagarens rätt till gottgörelse vad i 6 § 1 mom. finnes stadgat äga motsvarande tillämpning.

Vad i 6 § 2 mom. är föreskrivet beträffande framställande av ersättningsanspråk, prövning av sådant anspråk samt sättet för ersättningens erläggande med mera skall jämväl gälla i fråga om gottgörelse, som i denna § avses.

Kungl. Maj:ts förslag.	*Utskottets förslag.*
8 §.	
Varder beträffande byggnad i strömfall, vilken tillkommit enligt äldre lag, jämlikt denna lag verkställd sådan ombyggnad eller tillbyggnad, som i 2 § första stycket avses, skola under de i nämnda stadgande angivna förutsättningar bestämmelserna i 5—7 §§ gälla i fråga om anläggningen; dock vare ägaren icke pliktig att av värdeminskning och kostnad, som omförmälas i 6 §, utan ersättning vidkännas mera än som motsvarar en tredjedel av värdet i tillgodogjort skick å den vid anläggningen uttagbara vattenkraft, som icke kunnat tillgodogöras vid den äldre byggnaden.	
Vad i 5 och 6 §§ är stadgat i fråga om byggnad, som tillkommit jämlikt denna lag, skall äga motsvarande tillämpning beträffande sådan byggnad i strömfall, som i 3 § avses, med iakttagande likväl att yrkande om nyprövning skall framställas under femtiofemte året efter det denna lag trätt i kraft samt att byggnadens ägare ej är pliktig att utan ersättning vidkännas större värdeminskning och kostnad än som motsvara en tredjedel av värdet å kungsådrans vattenkraft i tillgodogjort skick, med beräkning av nämnda vattenkraft på sätt i 3 § sagts.	
Om kronans lösningsrätt.	
9 §.	9 §.
Har strömfall blivit bebyggt jämlikt denna lag, äge under de i 1 § stadgade förutsättningar kronan att vid utgången av fyrtionde året efter det kalenderår, under vilket enligt därom meddelad bestämmelse byggnaden skall hava fullbordats, tillösa sig strömfallet med vattenverksbyggnader, kraftstation med installerat maskineri *och, där kraftstationen är uppförd å strömfallsägaren tillhörig mark, nödigt utmål för densamma.* Lösningsrätt, som ej vid nämnda tidpunkt begagnas, skall stå kronan öppen vid utgången av vart fyrtionde år därefter.	Har strömfall blivit bebyggt jämlikt denna lag äge under de i 1 § stadgade förutsättningar kronan att, *där det påkallas för tillgodoseende av allmänt behov,* vid utgången av fyrtionde året efter det kalenderår, under vilket enligt därom meddelad bestämmelse byggnaden skall hava fullbordats, tillösa sig strömfallet med vattenverksbyggnader, kraftstation med installerat maskineri *samt för kraftstationens personal avsedda bostäder och, där marken tillhör anläggningens ägare, nödigt utmål.* Lösningsrätt, som ej vid nämnda tidpunkt begagnas, skall stå kronan öppen vid utgången av vart fyrtionde år därefter.

Kungl. Maj:ts förslag.

Varder i strömfall, vars vattenkraft till viss del varit inom de tio närmast förflutna åren utnyttjad vid byggnad, som tillkommit enligt äldre lag, jämlikt denna lag verkställd byggnad, vilken är avsedd att ersätta eller utgör tillbyggnad till den äldre byggnaden, och medför åtgärden, att i strömfallet kan uttagas i medeltal minst dubbelt så stor vattenkraft som förut, vare kronan, såframt den uttagbara vattenkraften sammanlagt uppgår till minst femhundra turbinhästkrafter vid oreglerat lågvatten, på sätt ovan sagts lösningsberättigad till strömfallet med vattenverksbyggnader, kraftstation och utmål.

Utskottets förslag.

Varder i strömfall, vars vattenkraft till viss del varit inom de tio närmast förflutna åren utnyttjad vid byggnad, som tillkommit enligt äldre lag, jämlikt denna lag verkställd byggnad, vilken är avsedd att ersätta eller utgör tillbyggnad till den äldre byggnaden, och medför åtgärden, att i strömfallet kan uttagas i medeltal minst dubbelt så stor vattenkraft som förut, vare kronan, såframt den uttagbara vattenkraften sammanlagt uppgår till minst femhundra turbinhästkrafter vid oreglerat lågvatten, på sätt ovan sagts lösningsberättigad till strömfallet med vattenverksbyggnader, kraftstation och utmål.

10 §.

Vill kronan begagna sig av lösningsrätt, som i 9 § stadgats, skall underrättelse därom meddelas strömfallets ägare under femte året före den för inlösningen bestämda tidpunkten samt frågan därefter före sistnämnda tidpunkt fullföljas genom ansökan om stämning till allmän domstol. Har kronan å tid, som nyss sagts, underrättat strömfallets ägare, att kronan vill begagna sig av lösningsrätten, äge ock strömfallets ägare att i enahanda ordning fullfölja frågan.

Varder ej underrättelse å föreskriven tid lämnad strömfallsägaren eller efter sådan underrättelse frågan före tidpunkten för lösningsrättens inträde från någondera sidan på nämnda sätt fullföljd, vare lösningsrätten för den gången förfallen.

11 §.

Skall på grund av lösningsrätt, varom i 9 § förmäles, egendom avstås till kronan, äge vad om expropriation i allmänhet är eller kan varda stadgat motsvarande tillämp-

11 §.

Skall på grund av lösningsrätt, varom i 9 § förmäles, egendom avstås till kronan, äge vad om expropriation i allmänhet är eller kan varda stadgat motsvarande tillämp-

Kungl. Maj:ts förslag.

ning, dock med iakttagande av vad i denna paragraf finnes särskilt föreskrivet.

Medför lösningsrättens begagnande, att annan, strömfallets ägare tillhörig egendom än den, som enligt 9 § är föremål för lösningsrätten, såsom reservstation, ledning för överföring av kraft eller fabrik eller annan anläggning, *som drives med kraft från strömfallet,* kommer att lida synnerlig minskning i värde, vare ägaren berättigad påfordra, att nämnda egendom med maskiner och tillbehör skall av kronan lösas.

Vad om särskild rätt till fast egendom, som exproprieras, är stadgat skall jämväl gälla i fråga om sådan rätt till leverans av kraft från anläggningen, som grundar sig på utfästelse av anläggningens ägare.

Tvist om vilken egendom kronan har rätt eller skyldighet att lösa skall prövas av domstolen.

Nämnd för bestämmande av ersättning i anledning av inlösning, varom nu är fråga, skall bestå av vederbörande ordförande i expropriationsnämnd och fyra ledamöter, av vilka vardera parten äger utse två; underlåter part utan styrkt laga förfall att fullgöra valet, välje rätten i

Utskottets förslag.

ning, dock med iakttagande av vad i denna paragraf finnes särskilt föreskrivet.

Medför lösningsrättens begagnande, att annan, strömfallets ägare tillhörig egendom än den, som enligt 9 § är föremål för lösningsrätten, såsom reservstation, ledning för överföring av kraft eller fabrik eller annan anläggning, kommer att lida synnerlig minskning i värde, vare ägaren berättigad påfordra, att nämnda egendom med maskiner och tillbehör skall av kronan lösas.

Där till följd av kronans inlösen av anläggning, som i 9 § avses, den, som på grund av utfästelse av anläggningens ägare är berättigad till leverans av kraft från anläggningen, går förlustig dylik rättighet, skola i fråga om egendom, tillhörig rättighetens innehavare, bestämmelserna i andra stycket äga motsvarande tillämpning. Beträffande rättighet, som nu nämnts, skall i övrigt gälla vad om särskild rätt till fastighet, som avstås på grund av expropriation, är stadgat.

Tvist om vilken egendom kronan har rätt eller skyldighet att lösa skall prövas av domstolen.

Nämnd för bestämmande av ersättning i anledning av inlösning, varom nu är fråga, skall bestå av vederbörande ordförande i expropriationsnämnd och fyra ledamöter, av vilka vardera parten äger utse två; underlåter part utan styrkt laga förfall att fullgöra valet, välje rätten i

Kungl. Maj:ts förslag.	*Utskottets förslag.*
hans ställe. *Valbar till ledamot i nämnden är varje svensk medborgare, som uppnått tjugufem års ålder och råder över sig och sin egendom samt ej enligt domstols utslag är förlustig medborgerligt förtroende eller ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas eller att föra annans talan inför rätta.*	hans ställe. *Ledamot i nämnden skall vara svensk medborgare och hava uppnått tjugufem års ålder. Ej må till ledamot utses den, som ej råder över sig och sin egendom eller är förklarad ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas eller eljest på grund av honom ådömd straffpåföljd icke må utöva allmän befattning eller blivit dömd ovärdig att föra annans talan inför rätta.*

12 §.

Där från kraftanläggning, till vilken lösningsrätt enligt vad ovan stadgats göres av kronan gällande, på grund av vattendomstolens jämlikt denna lag meddelade föreskrift kraft skall tillhandahållas någon i ersättning för vattenkraft, som tillgodogöres genom anläggningen, äge kronan tillösa sig jämväl sådan rättighet. Vad nu sagts gälle dock ej i fråga om vattenkraft, som före dess avstående varit av ersättningstagaren utnyttjad vid anläggning, beträffande vilken icke enligt bestämmelserna i 9 § lösningsrätt tillkommit kronan.

Beträffande lösningsrätt, som i denna § avses, skola bestämmelserna i 10 och 11 §§ i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

Om vattenregleringar.

Om Konungens prövningsrätt.

13 §.	13 §.
Där fråga är om reglering av vattnets avrinning ur någon av sjöarna Vänern, Vättern, Mälaren, Hjälmaren, Storsjön i Jämtland eller Siljan, äger Konungen pröva, huruvida av militära skäl eller av hänsyn till viss orts allmänna ekono-	Där fråga är om reglering av vattnets avrinning ur någon av sjöarna Vänern, Vättern, Mälaren, Hjälmaren, Storsjön i Jämtland eller Siljan, äger Konungen pröva, huruvida av militära skäl eller av hänsyn till viss orts allmänna ekono-

Kungl. Maj:ts förslag.

miska intressen eller på grund av vad i 2 kap. 3 § andra stycket, 11 § samt 12 § första stycket är stadgat hinder möter mot företaget eller särskilda villkor böra föreskrivas för dess utförande, *så ock huruvida bestämmelserna i 2 kap. 3 § tredje stycket böra komma till tillämpning;* och skall förty, innan frågan av vattendomstolen slutligen avgöres, densamma hemställas Konungens prövning. Lag samma vare beträffande annan vattenreglering, som är av synnerlig omfattning eller eljest av särskild betydelse ur allmän synpunkt, såframt Konungen förbehåller sig sådan prövning och besked därom lämnas vattendomstolen före det målet av domstolen slutligen avgjorts.

Utskottets förslag.

miska intressen eller på grund av vad i 2 kap. 3 § andra stycket, 11 § samt 12 § första stycket är stadgat hinder möter mot företaget eller särskilda villkor böra föreskrivas för dess utförande; och skall förty, innan frågan av vattendomstolen slutligen avgöres, densamma hemställas Konungens prövning. Lag samma vare beträffande annan vattenreglering, som är av synnerlig omfattning eller eljest av särskild betydelse ur allmän synpunkt, såframt Konungen förbehåller sig sådan prövning och besked därom lämnas vattendomstolen före det målet av domstolen slutligen avgjorts.

Om avgifter.

14 §.

Varder genom vattenreglering, som verkställes jämlikt denna lag, den uttagbara vattenkraften i det eller de strömfall, för vilkas räkning regleringen utföres, ökad med i medeltal *ett tusen* turbinhästkrafter, vare ägare av sådant strömfall pliktig att för nedan angivna ändamål erlägga en årlig avgift av minst tio öre och högst tre kronor för varje turbinhästkraft, varmed genom regleringen den uttagbara vattenkraften i strömfallet i medeltal blivit ökad.

14 §.

Varder genom vattenreglering, som verkställes jämlikt denna lag, den uttagbara vattenkraften i det eller de strömfall, för vilkas räkning regleringen utföres, ökad med i medeltal *femhundra* turbinhästkrafter, vare ägare av sådant strömfall pliktig att för nedan angivna ändamål erlägga en årlig avgift av minst tio öre och högst tre kronor för varje turbinhästkraft, varmed genom regleringen den uttagbara vattenkraften i strömfallet i medeltal blivit ökad.

Kungl. Maj:ts förslag.

Avgift, som nu nämnts, skall erläggas från och med kalenderåret näst efter det, då enligt därom meddelad bestämmelse företaget skall hava fullbordats. Är fråga om företag, som avses i 3 kap. 1 §, skall dock, såvitt angår strömfall, för vars ägare enligt bestämmelserna i nämnda kap. skyldigheten att taga del i kostnaden för företaget inträder efter dess fullbordande, avgift ej utgå förrän från och med kalenderåret näst efter betalningsskyldighetens inträde.

Beloppet av avgiften skall av vattendomstolen bestämmas särskilt för varje strömfall; och bör härvid hänsyn tagas dels till den större eller mindre förändring av vattenstånds- och avrinningsförhållanden, som genom företaget förorsakas, och den olägenhet eller fördel, vilken härigenom uppkommer för den kringliggande bygden, dels ock till den större eller mindre kostnad, som är förenad med företaget, samt företagets ekonomiska betydelse för varje särskilt strömfall.

Avgörandet gälle för en tidrymd av tjugu år i sänder, första gången räknat från det kalenderår, under vilket företaget skall hava fullbordats. Varder ej genom ansökan hos vattendomstolen under nittonde året av sådan tidsperiod ny prövning påkallad av strömfallets ägare eller av myndighet, åt vilken Konungen uppdragit att föra talan i förevarande hänseende, skall den förut meddelade

Utskottets förslag.

Avgift, som nu nämnts, skall erläggas från och med kalenderåret näst efter det, då enligt därom meddelad bestämmelse företaget skall hava fullbordats. Är fråga om företag, som avses i 3 kap. 1 §, skall dock, såvitt angår strömfall, för vars ägare enligt bestämmelserna i nämnda kap. skyldigheten att taga del i kostnaden för företaget inträder efter dess fullbordande, avgift ej utgå förrän från och med kalenderåret näst efter betalningsskyldighetens inträde.

Beloppet av avgiften skall av vattendomstolen bestämmas särskilt för varje strömfall; och bör härvid hänsyn tagas dels till den större eller mindre förändring av vattenstånds- och avrinningsförhållanden, som genom företaget förorsakas, och den olägenhet eller fördel, vilken härigenom uppkommer för den kringliggande bygden, dels ock till den större eller mindre kostnad, som är förenad med företaget, samt företagets ekonomiska betydelse för varje särskilt strömfall.

Avgörandet gälle för en tidrymd av tjugu år i sänder, första gången räknat från det kalenderår, under vilket företaget skall hava fullbordats. Varder ej genom ansökan hos vattendomstolen under nittonde året av sådan tidsperiod ny prövning påkallad av strömfallets ägare eller av myndighet, åt vilken Konungen uppdragit att föra talan i förevarande hänseende, skall den förut

Kungl. Maj:ts förslag.	*Utskottets förslag.*
bestämmelsen lända till efterrättelse jämväl för nästa period.	meddelade bestämmelsen lända till efterrättelse jämväl för nästa period.
Huru avgifter, som nu nämnts, skola indrivas, därom förordnar Konungen.	Huru avgifter, som nu nämnts, skola indrivas, därom förordnar Konungen.

15 §.

Influtna avgifter skola efter de närmare bestämmelser, som härutinnan meddelas av Konungen, i första hand användas till förebyggande eller minskande av skada eller olägenhet, som vållas genom företaget och för vilken ersättning icke blivit av vattendomstolen bestämd, så ock till gottgörelse för sådan skada eller olägenhet. I den mån medlen förslå därtill, må de ock användas för tillgodoseende av annat ändamål beträffande den bygd, som beröres av företaget, såsom jordbrukets främjande, särskilt genom jords torrläggning, eller beredande av tillgång till elektrisk kraft för samfärdsel, jordbruk, hantverk eller småindustri eller eljest för befolkningens behov.

Om nyprövning.

16 §.

I fråga om vattenreglering, som avses i 14 §, skall beträffande rätt att göra frågan angående de villkor, varunder med hänsyn till allmänna intressen företaget må äga bestånd, till föremål för nyprövning gälla vad i 5 § är för där avsett fall stadgat.

För kostnad och värdeminskning, som föranledas av nyprövningen, skall ersättning av statsmedel icke utgå.

5 KAP.

Om allmän farled.

1 §.

Angående allmän farled gälle vad därom finnes eller kan varda särskilt stadgat.

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

6 KAP.

Om allmän flottled.

1 §.

Angående allmän flottled gälle vad därom finnes eller kan varda särskilt stadgat.

7 KAP.

Om torrläggning av mark genom dikning eller annat avledande av vatten eller genom invallning.

1 §.

Angående dikning och annat avledande av vatten samt invallning för torrläggning av mark gälle vad därom finnes eller kan varda särskilt stadgat.

8 KAP.

Om kloakledningar.

1 §.

Angående avledande av spillvatten eller annan flytande orenlighet gälle vad därom finnes eller kan varda särskilt stadgat.

9 KAP.

Om ersättning.

Om ersättningsskyldighet i allmänhet.

1 §.

Där jämlikt denna lag rätt medgives någon att tillösa sig samfällt strömfall med eller utan utmål eller att till utmål för vattenkraftstation

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

taga i anspråk annan tillhörigt område eller att tillgodogöra sig vattenmängd eller vattenkraft, som tillhör annan, eller att vidtaga åtgärd, varigenom eljest annans egendom lider skada eller intrång, varde, såvitt ej i 1 kap. annorledes stadgas, honom ålagt att efter ty nedan sägs gälda ersättning för egendom, som avstås, eller för förlust, skada eller intrång, som förorsakas.

2 §.

Skall en del av en fastighet avstås, och varder genom avståendet en återstående del för ägaren onyttig eller uppstår synnerligt men vid begagnandet därav, vare ägaren berättigad fordra, att jämväl denna del löses. Uppkommer eljest skada eller intrång å återstoden av fastigheten, skall ersättning därför givas.

3 §.

Där genom vattenuppdämning eller annan åtgärd enligt denna lag hel fastighet eller del därav varder för ägaren onyttig eller synnerligt men vid begagnandet därav uppkommer, skall, om ägaren fordrar det, hela fastigheten eller den särskilda delen lösas. Varder genom åtgärd, som nu sagts, begagnandet av fastighet försvårat eller fördyrat, skall, i den mån fastigheten ej löses, sådan skada ersättas.

4 §.

Tillskyndas ägare av strömfall förlust av en del av vattenmängden eller fallhöjden, vare han, om begagnandet av återstoden därigenom försvåras eller fördyras, berättigad till ersättning för sådan skada; varder återstoden för ägaren onyttig eller uppkommer synnerligt men vid begagnandet därav, skall, om ägaren fordrar det, ersättning lämnas för återstodens hela värde.

5 §.

Hör till strömfall, vars vattenkraft till följd av företag enligt denna lag går för ägaren förlorad, särskilt utmål eller är därmed eljest mark förenad, och varder marken därefter för ägaren onyttig eller uppkommer synnerligt men vid dess begagnande, då skall, där ägaren det begär, den mark lösas.

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

Är vattenkraften i strömfall, som nyss nämnts, avsedd till drivande av kvarn, såg, fabrik eller annan anläggning, eller är med strömfallet förenad annan fast eller lös egendom, för vars tillgodogörande vattenkraften är avsedd, och lider sådan egendom minskning i värde för ägaren, då vattenkraften frångår honom, njute han ersättning för skadan eller äge, där minskningen i egendomens värde är av betydenhet, fordra, att egendomen skall lösas.

6 §.

Skall fastighet eller del därav eller anläggning, som i 5 § andra stycket sägs, lösas, varde ock lös egendom, som hör till fastigheten eller anläggningen och som genom avståendet göres onyttig för ägaren, på dennes begäran inlöst. Lag samma vare i fråga om egendom, som till följd av skada å jord, hus, fiske eller annat varder för ägaren onyttig.

7 §.

Där genom företag eller åtgärd enligt denna lag förorsakas annan skada eller förlust än ovan nämnts, skall ock sådan skada eller förlust ersättas.

8 §.

Vid avgörande, om och i vilken mån skada tillskyndas någon genom företag eller åtgärd enligt denna lag, skall hänsyn tagas jämväl till skada eller lidande av annan beskaffenhet än rent ekonomisk.

9 §.

Ändå att fastighet, för vilken till följd av företag enligt denna lag vattenkraft går förlorad, tillhör samme ägare som den fastighet, för vars räkning företaget utföres, skall ersättning för den förlorade vattenkraften gäldas, såframt förstnämnda fastighet är besvärad av inteckning för fordran eller kan jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken i ägarens hand häfta för ogulden köpeskilling samt fordringsägaren ej lämnat medgivande till företaget. Vad nu sagts gälle dock ej, där förlusten av vattenkraft prövas vara väsentligen utan betydelse för fordringsägarens säkerhet.

I fråga om skada, som genom vattenuppdämning eller annan

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

ändring av vattenståndsförhållandena tillskyndas fastighet, tillhörig samme ägare som den fastighet, för vars räkning företaget sker, skall vad nu stadgats beträffande förlust av vattenkraft äga motsvarande tillämpning.

10 §.

Med vattenkraften i ett strömfall avses i detta kap. den kraft, som kan uttagas vid axeln å en eller flera för fallet avpassade vattenmotorer.

Vid beräknande av vattenkraften skall hänsyn tagas till mera betydande växlingar i vattenföringen.

11 §.

Ersättning för tillgodogjord vattenkraft skall, vare sig ersättningen efter ty nedan sägs utgår medelst kraftöverföring eller i penningar, anses innefatta gottgörelse för vattenverksbyggnaderna eller den del därav, som för framtiden varder för ägaren onyttig; dock att, där byggnaderna till material eller byggnadssätt äro med avseende å deras ändamål särskilt värdefulla, gottgörelse i mån därav skall erläggas. Har ej ersättningsgivaren inom ett år efter utgången av den bestämda tiden för fullbordande av det företag, för vilket vattenkraften avståtts, från ersättningstagarens fastighet bortfört vad av vattenverksbyggnaderna sålunda blir hans tillhörighet, tillfalle det utan lösen ersättningstagaren.

Med vattenverksbyggnader avses anordningar dels för vattnets dämning och ledande till och från kraftanläggning, såsom dammar, rännor, kanaler, tuber, tunnlar och turbinkammare, dels ock för fiskets och flottningens tillgodoseende, såsom laxtrappor, ålledare, flottningsutskov och timmerledare, så ock vad till dylika anordningar hör, luckor med manöveranordningar, isgrindar och dylikt.

12 §.

Skall till följd av företag eller åtgärd enligt denna lag egendom lösas eller ersättning givas för skada eller intrång därå och har, efter det kungörelse om företaget eller åtgärden blivit på sätt i 11 kap. stadgas offentliggjord, kostnad nedlagts å egendomen, må vid ersättningens bestämmande den kostnad tagas i beräkning allenast, såvitt den prövas hava varit nödig eller nyttig samt icke blivit gjord i uppenbar avsikt att höja ersättningen.

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

Om ersättning medelst kraftöverföring.

13 §.

Där någon på grund av stadgandena i 2 kap. 5 eller 6 § berättigas att tillgodogöra sig annan tillhörig vattenkraft, skall ersättning för vattenkraften utgå genom tillhandahållande medelst elektrisk eller annan överföring av motsvarande kraftbelopp efter nedan angivna grunder, såframt och i den mån ej ersättningens utgörande i kraft prövas medföra olägenheter av betydenhet för ena eller andra parten. Med avseende å ersättning för samfällt strömfall, som löses jämlikt 2 kap. 7 §, vare lag samma, såvitt angår andel i fallet, tillhörig annan än den lösande. Ersättning för vattenkraft på grund av bestämmelserna i 2 kap. 23 § skall under nyss angivna förutsättning likaledes lämnas genom överföring av kraft.

Kraft, som lämnas i ersättning efter ty nu sagts, skall, med det undantag allenast, vartill stadgandet i 33 § sista stycket föranleder, tillhandahållas från den för vattenkraftens utnyttjande avsedda anläggning.

14 §.

För vattenkraft, som för strömfallsägare går förlorad till följd av sådan enligt denna lag medgiven åtgärd, varmed ej åsyftas vattenkraftens tillgodogörande, må ock ersättningen bestämmas att utgå i kraft, därest sådan på fullt betryggande sätt står att erhålla från välbeläget strömfall och det med hänsyn till inteckningshavares rätt, kostnader och andra omständigheter prövas lämpligt.

15 §.

Skyldigheten att jämlikt 13 § tillhandahålla kraft åvilar den fastighet, varmed rätten till tillgodogörandet av den vattenkraft, som ersättes, enligt vattendomstolens beslut skall vara förenad.

Lämnas ersättning i kraft på grund av stadgandet i 14 §, skall skyldigheten vara bunden vid den fastighet, vartill den anläggning hör, från vilken kraften skall tillhandahållas.

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

16 §.

Skyldighet, som i 15 § sagts, skall oberoende av avyttring eller exekutiv försäljning av den fastighet, varå skyldigheten vilar, äga bestånd, i vems hand fastigheten kommer.

17 §.

Rättighet till kraftbelopp, som utgår såsom ersättning för förlorad vattenkraft, skall vara förenad med den fastighet, till vilken vattenkraften hört eller ock rättigheten i laga ordning överflyttats.

Prövas rättigheten till hela eller en del av kraftbeloppet kunna utan förfång för inteckningshavare eller andra rättsägare avhändas den fastighet, varmed den är förenad, må vattendomstolen på ansökan av fastighetens ägare besluta om rättighetens överflyttning, dock allenast till fastighet i närheten av det strömfall, varifrån vattenkraften gått förlorad, eller av det, varifrån ersättningen lämnas.

Vid ägostyckning av fastighet, med vilken rättighet till ersättningskraft är förenad, må rättigheten i sin helhet tilläggas viss eller vissa lotter.

18 §.

Rättighet, som i 17 § sägs, må av ägaren till den fastighet, varmed den är förenad, på viss tid upplåtas; och gälle i fråga om tiden för upplåtelsens bestånd vad beträffande nyttjanderätt till fast egendom å landet är i allmänhet stadgat.

19 §.

Där ersättning för vattenkraft skall utgå medelst kraftöverföring, vare ersättningstagaren pliktig att för kraftens uttagande och överföring gälda vederlag antingen i penningar eller ock på sådant sätt, att det kraftbelopp, som skall lämnas i ersättning, varder i motsvarande mån minskat. Detta vederlag, som här nedan benämnes uttagningskostnaden, bestämmes av vattendomstolen efter de i 20 § angivna grunder.

20 §.

Är fråga om ersättning för vattenkraft, som ersättningsgivaren på grund av stadgandena i 2 kap. 5 eller 6 § berättigas att tillgodogöra

Kungl. Maj:ts förslag.	*Utskottets förslag.*

sig, skall uttagningskostnaden bestämmas sålunda, att den gottgörelse för vattenkraften, som beredes ersättningstagaren genom det efter avdrag av sagda kostnad återstående värdet å den kraft han äger bekomma, kan anses skälig med hänsyn jämväl till den nytta, som uppkommer för ersättningsgivaren. Ej må uttagningskostnaden sättas lägre än till den för ersättningsgivaren beräknade kostnaden för tillhandahållande av ersättningstagaren tillkommande kraft å den i 26 § angivna plats, utan så är att kraften kunnat uttagas med mindre kostnad genom självständigt bebyggande och utnyttjande av det strömfall, vars vattenkraft avstås, ej heller högre än till sistnämnda kostnad.

Där fråga är om ersättning för samfällt strömfall, som löses jämlikt 2 kap. 7 §, skall uttagningskostnaden bestämmas till den för ersättningsgivaren beräknade kostnaden för tillhandahållande å den i 26 § angivna plats av den kraft, vartill ersättningstagaren är berättigad.

Vad i första och andra styckena sägs gälle i tillämpliga delar beträffande ersättning för vattenkraft på grund av stadgandet i 2 kap. 23 §.

21 §.

Uttagningskostnaden skall bestämmas i anläggningskostnad samt underhålls- och driftkostnad. I sistnämnda kostnad skall inbegripas skälig avsättning till förnyelsefond, men må ej inräknas ränta å anläggningskostnaden.

Är den vattenkraft, för vilken ersättning skall lämnas medelst överföring av kraft, tillgodogjord vid befintlig anläggning, skall såsom uttagningskostnad i den mening 20 § avser räknas allenast underhålls- och driftkostnaden.

22 §.

Utom i fall, som i andra och tredje styckena sägs, äge ersättningstagaren avgöra, om uttagningskostnaden skall av honom gäldas helt eller delvis i penningar eller genom minskning av det honom tillkommande kraftbeloppet. Lämnar ej ersättningstagaren besked i frågan, skall han anses vilja vara fullständigt fri från uttagningskostnadens gäldande i penningar.

Är fråga om ersättning för vattenkraft på grund av bestämmelserna i 2 kap. 23 §, må ersättningstagaren icke mot ersättningsgivarens bestridande påfordra, att uttagningskostnaden bestämmes i penningar.

Hurusom ersättningsgivaren i visst fall äger fordra, att uttagningskostnaden delvis gäldas i penningar, därom stadgas i 28 §.

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

23 §.

Där uttagningskostnaden skall av ersättningstagaren gäldas i penningar, varde den del därav, som utgör anläggningskostnad, erlagd till minst en tredjedel på en gång och till återstoden under en tidrymd av högst fyrtio år medelst årliga annuiteter, bestämda sålunda, att däri ingår jämväl ränta å oguldet kapitalbelopp efter den räntefot, som i varje fall finnes skälig.

Den del, som utgör underhålls- och driftkostnad, skall, där den utgår i penningar, erläggas genom ständig avgäld, som till årligt belopp bestämmes för viss tid, dock minst tio år, med rätt för vardera parten att vid utgången av sagda tid erhålla ny prövning av avgäldens belopp. Har ej talan om sådan prövning anhängiggjorts före utgången av den fastställda tiden, skall avgälden utgå med oförändrat belopp under lika tid, som förut bestämdes, med rätt för den, som därefter vill erhålla ny prövning av beloppet, att därom föra talan på sätt nyss är sagt.

24 §.

I sammanhang med bestämmande av det belopp av uttagningskostnaden, som enligt 23 § skall på en gång erläggas, äge vattendomstolen på yrkande av ersättningsgivaren förelägga ersättningstagaren att hos Konungens befallningshavande antingen nedsätta beloppet eller ock ställa pant eller borgen för detsamma.

Har föreläggande, som nu sagts, blivit meddelat, åligge det ersättningstagaren att inom nittio dagar efter det vattendomstolens beslut vunnit laga kraft till vattenrättsdomaren ingiva bevis, att föreläggandet fullgjorts. Försummas det, vare ersättningstagaren pliktig att mot befrielse från uttagningskostnadens gäldande i penningar vidkännas minskning i den honom tillkommande kraften till så stor del, som av vattendomstolen prövats i värde motsvara nämnda kostnad.

Där enligt stadgande i denna § medel nedsättas hos Konungens befallningshavande, varde de ofördröjligen insatta i bankinrättning för att där innestå mot ränta, som intill den i 35 § angivna förfallodagen skall komma ersättningstagaren till godo.

25 §.

Vill ersättningstagare, som åtagit sig att gälda uttagningskostnaden eller del därav i penningar, sedermera erhålla befrielse härifrån, vare han pliktig att för framtiden vidkännas minskning i kraften med

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

det belopp, som prövas i värde motsvara sagda kostnad efter avdrag av vad av anläggningskostnaden må hava guldits. Intill dess ersättningstagaren hos vattendomstolen anhängiggjort talan om befrielse, som nu nämnts, skola fastställda annuiteter och avgälder till uttagningskostnadens gäldande av honom erläggas. Där till följd av de ändrade bestämmelserna ersättningsgivaren tillskyndas kostnad eller skada, skall gottgörelse därför givas av ersättningstagaren. Ej vare i något fall ersättningsgivaren pliktig att återbära redan gulden uttagningskostnad.

Har det kraftbelopp, som skall till ersättningstagaren överföras, bestämts sålunda, att avdrag skett för uttagningskostnaden, äge ej ersättningstagaren sedermera göra anspråk på erhållande av större kraftbelopp mot kostnadens gäldande i penningar.

26 §.

Kraft, som skall överföras såsom ersättning för förlorad vattenkraft, skall tillhandahållas ersättningstagaren å den fastighet, till vilken vattenkraften hört, på lämplig plats nära det strömfall, varifrån vattenkraften gått förlorad.

Ägaren av den kraftanläggning, varifrån kraften skall tillhandahållas, vare pliktig att anlägga och för framtiden underhålla samt i fall av behov ombygga för kraftens överförande till plats, som nyss sagts, erforderlig ledning med tillbehör. Transformatorer för elektrisk överföring samt lin- eller remskivor för mekanisk överföring räknas till ledning, som nu nämnts.

27 §.

Vid elektrisk överföring skall den elektriska kraften tillhandahållas med strömart, spänning och periodtal, som må finnas lämpliga.

Är den vattenkraft, som skall ersättas, icke av ersättningstagaren tillgodogjord, skall vid överföring, som nyss sagts, den vid omsättningen i elektrisk kraft uppkommande kraftförlusten vidkännas av ersättningstagaren. Lag samma vare, där vattenkraften är av ersättningstagaren tillgodogjord medelst omsättning i elektrisk kraft.

28 §.

För kraftöverföring såsom ersättning för förlorad vattenkraft skola sådana föreskrifter meddelas, att kraftersättningen utgår i växlande

Kungl. Maj:ts förslag.	*Utskottets förslag.*

storlek vid olika vattenföring eller under skilda tidsperioder, allt i största möjliga överensstämmelse med de mera betydande växlingarna i kraft-tillgång i ersättningstagarens strömfall.

Vill i fall, som avses i 13 §, ersättningstagaren bekomma kraft, motsvarande större vattenmängd än den, som utgör medeltalet av de i vattendraget framrinnande olika vattenmängder, och har han ej vid befintlig anläggning tillgodogjort sig jämväl sådan kraft, äge vattendomstolen på yrkande av ersättningsgivaren förelägga ersättningstagaren, vid påföljd att hans rätt till nämnda kraft eljest är förlorad, att inom viss tid hos Konungens befallningshavande antingen nedsätta eller ställa pant eller borgen för det av vattendomstolen bestämda belopp, varmed uttagningskostnaden ökas, ävensom därom till vattendomstolen ingiva bevis. I fråga om medel, som nedsättas enligt denna §, skall vad i 24 § sista stycket är stadgat äga tillämpning.

29 §.

Om föreskrifter, som meddelats jämlikt 28 §, sedermera befinnas i avseende å beräknad vattenmängd eller andra omständigheter vila på oriktiga förutsättningar eller eljest vara otillfredsställande, äge vattendomstolen på därom förd talan föreskriva av förhållandena påkallade ändringar; dock må talan därom ej föras, innan fem år förflutit från det föreskrifterna meddelats eller ändrats. Vad nu sagts gälle ock i fråga om föreskrifter, som i övrigt givits rörande kraftöverföringens anordnande och kontrollen därå.

30 §.

Där strömfallsägare, som jämlikt 13 § skall medelst överföring av kraft ersätta annan tillhörig vattenkraft, på grund av stadgandena i 4 kap. förpliktas att åt kringliggande bygd tillhandahålla kraft, skall mot skälig jämkning av uttagningskostnaden det kraftbelopp, som ersättningstagaren äger bekomma, minskas med så stor andel av den enligt sistnämnda lagrum bestämda kraften, som vattenkraften i hans strömfall utgör i förhållande till den sammanlagda vattenkraften i de fall, vilka gemensamt tillgodogöras; dock vare ej på grund av vad nu sagts ersättningstagare pliktig att vidkännas minskning i den kraft, som tillkommer honom i ersättning för vattenkraft, vilken vid befintlig anläggning utnyttjas.

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

31 §.

Går ersättningsgivare, som jämlikt 13 § skall tillhandahålla ersättningstagare kraft medelst överföring, förlustig vattenkraft genom minskning i vattenmängd eller fallhöjd till följd av företag eller annan åtgärd, vartill medgivande i laga ordning lämnas, eller varder genom vattenreglering den vattenkraft, som av ersättningsgivaren tillgodogöres, ökad, skall vattendomstolen, ändå att tid, som i 29 § sägs, icke gått till ända, på därom av någondera parten förd talan föreskriva den jämkning med avseende å det i ersättning utgående kraftbeloppet så ock beträffande uttagningskostnaden, som av de förändrade förhållandena betingas. Har ersättningsgivaren uppburit gottgörelse för vattenkraft, som frångår honom, pröve vattendomstolen, om och i vilken mån andel däri må tillerkännas ersättningstagaren.

Ersättningstagare, som tillerkännes ökat kraftbelopp i anledning av vattenreglering, som i 3 kap. 1 § avses, vare pliktig att, på sätt om uttagningskostnad finnes i 19 § stadgat, gottgöra ersättningsgivaren den på ersättningstagarens strömfall belöpande andel i regleringskostnaden.

Vad i denna § stadgas om jämkning av kraftbelopp, som utgår i ersättning, samt av uttagningskostnad, skall äga motsvarande tillämpning, där till följd av nyprövning enligt 4 kap. ersättningsgivaren går förlustig vattenkraft; dock att föreskrift härutinnan skall meddelas i samband med nyprövningen.

32 §.

Skall vattenkraft, som är av ersättningstagaren tillgodogjord utan omsättning i elektrisk kraft, ersättas medelst elektrisk överföring av kraft, åligge det ersättningsgivaren att gottgöra ersättningstagaren kostnaden för anskaffande och uppsättande samt framtida underhåll av lämpligt mottagningsorgan (motor) med tillhörande installationsanordningar. Skall ersättningstagaren erlägga avgäld, som i 23 § andra stycket sägs, varde kostnaden för underhållet av mottagningsorganet gottgjord honom genom motsvarande minskning av avgälden.

33 §.

I sammanhang med beslut om ersättande av förlorad vattenkraft medelst kraftöverföring skall viss tid bestämmas, inom vilken överföringen senast skall börja.

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

Sådan tid skall, där fråga är om tillgodogjord vattenkraft, räknas från den genom uppsägning, efter ty i 58—61 §§ stadgas, bestämda tillträdesdag och må ej utan ersättningstagarens medgivande bestämmas längre än en månad eller, om särskilda förhållanden föranleda därtill, tre månader efter nämnda dag.

Är vattenkraften icke tillgodogjord, skall tiden räknas från det ersättningsfrågan slutligen avgjordes samt må ej sättas längre än för utförande av erforderliga arbeten skäligen må anses behövligt.

Till undvikande av dröjsmål med kraftöverföringens början skola, där så prövas nödigt, provisoriska anordningar föreskrivas.

34 §.

Avstås på grund av stadgandena i 2 kap 5, 6 eller 7 § tillgodogjord vattenkraft, vare ersättningsgivaren pliktig att till säkerhet för den kostnad och skada, som må tillskyndas ersättningstagaren därigenom, att kraftanläggningen och anordningarna för kraftöverföringen till äventyrs icke varda inom föreskriven tid fullbordade, hos Konungens befallningshavande ställa pant eller borgen till det belopp, som för varje fall i laga ordning bestämts.

Avser kraftöverföringen ersättning för icke tillgodogjord vattenkraft, må ock, om särskilda förhållanden föranleda därtill, föreskrivas ställande av säkerhet, som nu sagts.

35 §.

Den del av uttagningskostnaden, som ersättningstagare enligt 23 § förpliktats att erlägga på en gång, är förfallen till betalning fjorton dagar efter det kraftöverföringen i föreskriven ordning påbörjats.

Från tiden för kraftöverföringens början räknas ersättningstagarens skyldighet att erlägga annuitet och avgäld.

36 §.

Strömfallsägare, som skall i ersättning för förlorad vattenkraft tillhandahålla kraft åt annan medelst elektrisk överföring, vare pliktig att, då det kan ske utan väsentlig olägenhet, mot skälig gottgörelse tillhandagå kraftemottagaren med nödigt biträde vid verkställande av erforderliga reparationer å dennes motorer och övriga installationsanordningar.

Kungl. Maj:ts förslag.	*Utskottets förslag.*

37 §.

Brister ersättningsgivaren i fullgörande av honom åliggande kraftöverföring, gottgöre han ersättningstagaren all skada och förlust, som till följd därav uppstår för denne, utan så är att bristen i fullgörandet berott på omständighet, som i 40 eller 41 § sägs.

Ersättning för skada och förlust till följd av avbrott, som ej berott på dylik omständighet, må i samband med beslutet om kraftöverföringen eller ock eljest på talan av ersättningstagaren kunna på förhand uppskattas till visst vite för varje dag eller annan tidsperiod avbrottet varar, ersättningstagaren obetaget, då avbrott sker, att äska högre skadestånd än sålunda bestämts, om han därtill finner fog. Bestämt vite må på särskild talan kunna efter ändrade förhållanden för framtiden höjas eller sänkas; dock må talan därom ej föras, innan fem år förflutit från det vitesbestämmelse meddelats eller ändrats.

38 §.

Har avbrott, som i 37 § sägs, fortgått under fjorton dagar, eller finnes eljest anledning befara, att sådant avbrott ej är av blott tillfällig natur, äge på ansökan av ersättningstagaren Konungens befallningshavande förordna sysslоman att, intill dess betryggande förhållanden inträtt, omhändertaga och driva kraftanläggningen på ägarens bekostnad; dock vare i ty fall sökanden skyldig att förskjuta medel till nödiga kostnader.

39 §.

Visar ersättningsgivaren fortgående försumlighet i fullgörande av kraftöverföringen, vare ersättningstagaren fri från de skyldigheter, som må hava ålagts honom mot ersättningsgivaren, och äge på hans bekostnad åter komma i åtnjutande, såvitt möjligt, av den vattenkraft, som avståtts.

40 §.

Tillfälligt avbrott i kraftöverföringen för reparationer, undersökningar och dylikt medför ej skadeståndsskyldighet, med mindre avbrottet skett i strid mot särskilda rörande kraftöverföringen meddelade föreskrifter.

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

Det åligger dock ersättningsgivaren att tillse, att avbrottet icke blir av längre varaktighet än behovet oundgängligen kräver; underrätte ock, där det kan på förhand beräknas, i god tid ersättningstagaren.

41 §.

Beror brist i kraftens tillhandahållande av omständighet, som ersättningsgivaren ej kunnat med iakttagande av skälig försiktighet förekomma, såsom hinder för kraftanläggningens drivande till följd av flod, isgång, iskravning (sörpning), åskslag, vådeld, allmän arbetsinställelse, krig eller annan jämförlig händelse, vare ersättningsgivaren fri från skadeståndsskyldighet; och skall, där på grund av sådan omständighet kraftuttagningen vid anläggningen minskas, ersättningstagaren vidkännas en mot minskningen svarande nedsättning i den till honom utgående kraften.

Försummar ersättningsgivaren att inom skälig tid vidtaga erforderliga åtgärder för kraftöverföringens återställande, vare lag som i 37—39 §§ sägs.

Varder kraftöverföringens återställande omöjliggjort, gälle vad i 39 § stadgas.

42 §.

Brister ersättningstagare i betalning av uttagningskostnad, som skall gäldas i penningar, må kraftöverföringen avbrytas, intill dess betalningen fullgjorts; dock vare ny ägare till den fastighet, varmed rätten till kraften är förenad, ej pliktig att i annan mån än nedan sägs svara för kostnad, som förfallit till betalning innan han blev ägare, och må förty avbrott i kraftöverföringen icke ske på grund av föregående ägares betalningsförsummelse.

Dröjer ersättningstagare med erläggande av uttagningskostnad utöver sex månader efter förfallodagen, vare han, där ersättningsgivaren inom ett år efter samma dag hos vattendomstolen väcker talan därom, pliktig att mot befrielse från uttagningskostnadens gäldande i penningar för framtiden vidkännas minskning i det honom tillkommande kraftbeloppet till så stor del, som prövas i värde svara mot uttagningskostnaden efter avdrag av vad av anläggningskostnaden må hava guldits.

43 §.

För tid, varunder avbrott i kraftöverföring äger rum, vare ersättningstagaren ej pliktig att utgiva stadgad avgäld enligt 23 § andra styc-

Kungl. Maj:ts förslag.	*Utskottets förslag.*

ket, såframt ej avbrottet är av sådan tillfällig art, som i 40 § sägs, eller ock föranledes av betalningsförsummelse från ersättningstagarens sida efter ty i 42 § första stycket skils.

44 §.

För vite och skadestånd, som i 37 § sägs, njute i den fastighet, å vilken skyldigheten att tillhandahålla kraften vilar, ersättningstagaren förmånsrätt, som i 17 kap. 6 § handelsbalken stadgas för avgäld av fast egendom, dock ej till högre belopp än som motsvarar hälften av värdet å det kraftbelopp, som skall tillhandahållas.

Nyssnämnda värde skall av vattendomstolen fastställas i sammanhang med bestämmande av skyldigheten att tillhandahålla kraften. Gives föreläggande enligt 24 §, skall särskilt värde åsättas det mindre kraftbelopp, varmed ersättningstagaren skall åtnöjas, för den händelse föreläggandet icke fullgöres. Där förändrade föreskrifter meddelas beträffande storleken av den kraft, som skall tillhandahållas, varde i samband därmed det för framtiden utgående kraftbeloppets värde fastställt.

45 §.

Hava parterna träffat överenskommelse i fråga, som avses i 23 § första stycket, 26 § andra stycket eller 28 § första stycket, vare sådan överenskommelse gällande, såframt vattendomstolen finner den lämplig och därå grundar sitt beslut.

Om ersättning i penningar.

46 §.

I de fall, där ersättning för förlorad vattenkraft icke skall utgå medelst kraftöverföring, varde den bestämd i penningar. Till grund för ersättningens bestämmande skall läggas värdet å vattenkraften i tillgodogjort skick.

Ersättning för annat än förlorad vattenkraft skall utgå i penningar.

Hava parterna träffat överenskommelse, att ersättning skall utgå i annat än penningar, vare sådan överenskommelse gällande, såframt den av vattendomstolen finnes lämplig och varder genom dess beslut fastställd.

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

47 §.

Ersättning i penningar varde bestämd att utgå på en gång.

48 §.

Ersättning i penningar skall beräknas till fulla värdet och hälften därutöver, då fråga är om ersättning för:

1. tillgodogjord vattenkraft så ock icke tillgodogjord, som uppenbarligen är avsedd för befintlig eller under byggnad varande anläggning;

2. fiskeverk, bevattningsanstalt samt annan därmed eller med byggnad för uttagande av vattenkraft jämförlig anläggning för vattnets nyttjande så ock skada å sådan anläggning;

3. mark, vartill äganderätt avstås, ävensom skada å mark till följd av vattenuppdämning eller annan ändring i vattenståndsförhållandena, dock med undantag av skada som består däri, att framtida torrläggning av mark genom vattenuppdämning hindras eller försvåras;

4. fiske eller skada däråt så ock sådant intrång i rätt till fiske, som föranledes av förbud, varom i 2 kap. 14 § andra stycket förmäles;

5. intrång, som avses i 2 kap. 14 och 16 §§, så ock intrång genom ledning för elektrisk kraftöverföring.

Om undantag för vissa fall från vad sålunda föreskrivits skils i 50 §.

49 §.

Där ej efter ty i 48 § stadgas ersättning skall utgå med förhöjning, varde den bestämd till fulla värdet av den egendom, som avstås, eller, då fråga är om förlust, skada eller intrång till belopp, motsvarande full gottgörelse för förlusten, skadan eller intrånget.

50 §.

I fråga om ersättning till följd av byggande i vatten eller annan åtgärd enligt denna lag för allmänt ändamål skall, där ej tillika åsyftas vattens utnyttjande vid kraftanläggning eller eljest i industriellt eller privatekonomiskt syfte, vad i 48 § stadgas om förhöjning över värdet

Kungl. Maj:ts förslag.	*Utskottets förslag.*
ej vinna tillämpning. Dylik förhöjning skall ej heller äga rum beträffande ersättning, som utgår enligt 9 §.	
51 §.	
Vid bestämmande av ersättning för jord enligt den i 48 § stadgade beräkningsgrund varde i jordens värde inräknat värdet av till jorden hörande, för dess brukande erforderliga byggnader.	
52 §.	
Är fast egendom, som skall lösas med penningar, besvärad av nyttjanderätt eller rätt till servitut eller till avkomst eller annan förmån, skall ersättningen till egendomens ägare och den gottgörelse, som må tillkomma rättighetens innehavare, var för sig bestämmas. Medför rättighet, som nyss nämnts, förminskning av den fasta egendomens värde, skall till grund för den ägaren tillkommande ersättningen läggas det värde egendomen med därå vilande besvär äger; dock att, i den mån jämlikt 48 § förhöjning över värdet ifrågakommer, denna skall bestämmas med hänsyn till det värde egendomen utan sådant besvär skulle äga. Erfordras för tillämpning av reglerna i 69 § andra stycket, att utöver vad nu sagts särskild värdering sker av den fasta egendomen med eller utan viss rättighet besvärande densamma, varde sådan i samband med ersättningens fastställande verkställd.	
Vad sålunda föreskrivits äge motsvarande tillämpning, där till följd av åtgärd, som medför skada eller intrång å fast egendom, varför ersättning skall gäldas i penningar, sådan särskild rätt till egendomen, som i första stycket sägs, går förlorad eller lider intrång.	
53 §.	53 §.
Där i samband med medgivande till företag eller åtgärd enligt denna lag föreskrivits, att ersättning skall utgå för skada å jordbruksfastighet till följd av vattenuppdämning eller annan ändring i vattenståndsförhållandena eller att del av sådan fastighet skall lösas, skall, såframt den	Där i samband med medgivande till företag eller åtgärd enligt denna lag föreskrivits, att ersättning skall utgå för skada å jordbruksfastighet till följd av vattenuppdämning eller annan ändring i vattenståndsförhållandena eller att del av sådan fastighet skall lösas, skall, såframt

Kungl. Maj:ts förslag.

del av ersättningen, som utgör förhöjning över värdet, uppgår till minst *tvåhundra* kronor, denna del avsättas för fastighetens räkning och genom Konungens befallningshavandes försorg göras räntebärande. Sålunda avsatta medel skola, jämte därå upplupen ränta, efter de närmare bestämmelser, som av Konungen meddelas, utbetalas till fastighetens ägare för att användas till jordbrukets höjande å fastigheten.

Rätt till medel, som innestå för fastighets räkning, må ej skiljas från fastigheten; och kan sådan rätt förty ej för sig utmätas eller av fastighetens ägare överlåtas.

Utskottets förslag.

den del av ersättningen, som utgör förhöjning över värdet, uppgår till minst *femhundra* kronor, denna del avsättas för fastighetens räkning och genom Konungens befallningshavandes försorg göras räntebärande. Sålunda avsatta medel skola, jämte därå upplupen ränta, efter de närmare bestämmelser, som av Konungen meddelas, utbetalas till fastighetens ägare för att användas till jordbrukets höjande å fastigheten.

Rätt till medel, som innestå för fastighets räkning, må ej skiljas från fastigheten; och kan sådan rätt förty ej för sig utmätas eller av fastighetens ägare överlåtas.

Om sättet och tiden för erläggande av penningersättning så ock om tiden för tillträde av egendom, som löses.

54 §.

Ersättning för fast egendom, som skall lösas, samt, om endast en del av en fastighet löses, ersättning för skada och intrång å den återstående delen så ock ersättning för förlust av eller intrång i sådan särskild rätt till egendomen, varom i 52 § förmäles, gäldas medelst ersättningsbeloppets nedsättande hos Konungens befallningshavande i det län, där egendomen är belägen. I fråga om ersättning, som bestämts jämlikt 9 §, vare lag samma.

Ersättning för vattenkraft samt för skada och intrång å fast egendom i andra fall än i första stycket avses skall ock nedsättas hos Konungens befallningshavande, såframt jämlikt stadgandena i 59 eller 60 § uppsägning skall ske eller den fastighet, till vilken vattenkraften hör eller som skadas, är besvärad av inteckning för fordran eller kan jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken i ägarens hand häfta för ogulden köpeskilling; och varde i fall, som nu sagts, jämväl ersättning, som må hava bestämts till innehavare av särskild rätt till fastigheten, ned-

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

satt. Skall ej uppsägning ske, och prövas förlusten av vattenkraft eller skadan eller intrånget vara väsentligen utan betydelse för fordringsägarens säkerhet, erfordras dock ej nedsättning.

Där på grund av vad i 53 § finnes föreskrivet den del av ersättningen för skada å jordbruksfastighet, som utgör förhöjning över värdet, skall för fastighetens räkning avsättas, skall, ändå att enligt andra stycket nedsättning icke erfordras, sagda del hos Konungens befallningshavande nedsättas.

I samband därmed att ersättning enligt denna lag bestämmes, skall givas till känna, om och i vilken mån nedsättning efter ty ovan sagts skall ske.

55 §.

Har mellan ägare, innehavare av nyttjanderätt eller andra tvist yppats om bättre rätt till vad såsom ersättning skall utgå, eller skall ersättning gäldas för egendom, som innehaves såsom fideikommiss, varde ersättningen nedsatt hos Konungens befallningshavande, ändå att enligt föreskrifterna i 54 § nedsättning ej erfordras; och stånde sedan i avbidan på tvistens slutliga avgörande eller Konungens föreskrift angående fideikommissmedlen ersättningsbeloppet i kvarstad, där ej enligt 69 § utdelning bör äga rum.

56 §.

Ersättning, som ej efter ty i 54 och 55 §§ stadgas skall hos Konungens befallningshavande nedsättas, varde erlagd till den, vilken ersättningen tillerkänts. Avser ersättning arbete till förebyggande av skada å fast egendom, byggnads ändrande eller flyttande till annan plats eller dylikt, bör dock, om inteckningshavare äskar det eller det eljest anses erforderligt, i sammanhang med ersättningens fastställande bestämmelse meddelas till beredande av säkerhet att medlen varda använda på föreskrivet sätt.

57 §.

Då ersättning hos Konungens befallningshavande nedsättes, skall ersättningsgivaren till nämnda myndighet ingiva gravationsbevis rörande den fasta egendom, varom fråga är, det utslag, varigenom ersättnings-

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

skyldigheten blivit bestämd, samt, där ej förordnande jämlikt 11 kap. 67 § givits, bevis att utslaget vunnit laga kraft.

Varda nämnda handlingar ej ingivna till Konungens befallningshavande vid nedsättning av ersättningen, åligge Konungens befallningshavande att ofördröjligen på ersättningsgivarens bekostnad anskaffa desamma.

58 §.

Fast egendom, som på grund av bestämmelse i denna lag skall lösas, så ock lös egendom, som det må åligga den lösande att därjämte övertaga, skall, om ej annorlunda överenskommes eller jämlikt stadgandet i 61 § annorlunda bestämmes, avträdas å den fardag för avträdande av förhyrd lägenhet eller, där fråga är om jordbruksfastighet, å den arrendefardag, som inträffar näst efter sex månader, sedan ersättningens belopp blivit fastställt genom utslag, som vunnit laga kraft, samt därefter uppsägning skett hos ägaren.

Uppsägning må ej med laga verkan ske, med mindre ersättningen för den fasta egendomen, såvitt den skall utgå i penningar, och, om endast en del av en fastighet skall lösas, ersättning för skada och intrång å den återstående delen så ock ersättning för förlust av eller intrång i särskild rätt till egendomen guldits i den ordning 54 § stadgar samt, där strömfall skall lösas mot ersättning för vattenkraften medelst kraftöverföring, säkerhet, som enligt 34 § föreskrivits, blivit ställd. Sker ej sådan uppsägning inom ett år, sedan ersättningen blivit fastställd genom utslag, som vunnit laga kraft, eller, där ersättningen skall utgå medelst kraftöverföring, inom den längre tid, som av vattendomstolen må hava bestämts, vare den då väckta frågan förfallen, såvitt fastighetsägarens rätt är beroende därav.

Har jämlikt 11 kap. 67 § förordnats, att vattendomstols utslag, på grund varav fast egendom skall lösas, må verkställas utan hinder därav, att det icke äger laga kraft, skall egendomen avträdas å fardag, som infaller näst efter sex månader sedan utslaget meddelats och därefter uppsägning i den ordning ovan sägs ägt rum; dock skall i sådant fall vad i nyssnämnda lagrum stadgas om ställande av pant eller borgen vara fullgjort före uppsägningen.

Ersättning för lös egendom, som skall jämte den fasta egendomen övertagas, så ock annan ersättning, som till följd av den fasta egendomens avträdande tillkommer ägaren eller annan och som icke efter

Kungl. Maj:ts förslag.	*Utskottets förslag.*

ty ovan sägs skall före uppsägningen nedsättas, varde före tillträdesdagen gulden. Ej må före den dag arbete eller annan åtgärd, varigenom den fasta egendomen kan lida men, av tillträdaren verkställas.

59 §.

Har föreskrift meddelats, att boningshus, kvarn, såg eller annan byggnad, som användes till handels-, hantverks- eller fabriksrörelse eller annan yrkesutövning, skall till följd av skada därå genom företag enligt denna lag i dess helhet ersättas eller ock flyttas till annan plats, skall vad i 58 § stadgas för det fall, att fast egendom skall lösas, äga motsvarande tillämpning. Lag samma vare, där strömfallsägare skall avstå vattenkraft, som är av honom tillgodogjord.

60 §.

Prövas genom företag enligt denna lag sådant men tillskyndas jordbruksfastighet, att jordbruket därå för framtiden icke kan med fördel drivas, skola, ändå att ägaren icke påkallar fastighetens lösande, bestämmelserna i 58 § om uppsägning och fardag äga motsvarande tillämpning.

61 §.

Utan hinder av föreskrifterna i 58—60 §§ må kunna bestämmas längre eller kortare uppsägningstid eller annan tillträdesdag än där stadgas, såframt sådant finnes erforderligt till förebyggande av alltför skilda tillträdestider beträffande olika fastigheter eller lägenheter eller ock gagnet av ändring i tidsbestämmelserna med hänsyn till det ifrågasatta företagets snara genomförande eller annan omständighet prövas vara övervägande i förhållande till den olägenhet, som därav kan följa för den andra parten; tillskyndas genom dylika bestämmelser särskild olägenhet, skall gottgörelse därför givas.

62 §.

I sammanhang med beslut om ersättning i fall, som avses i 58—60 §§, skall besked meddelas om vad ersättningsgivaren åligger i avseende å uppsägning så ock om tiden för tillträde.

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

63 §.

Där i fall, som i 58—60 §§ förmälas, finnes i målet uppgiven arrendator eller hyresgäst, vars rätt är av företaget beroende, vare han ej pliktig att avflytta eller avstå från vad han innehar förrän efter åtnjuten uppsägningstid i enlighet med ovan givna föreskrifter; och må dessförinnan arbete, varigenom hans rätt kränkes, ej av tillträdaren vidtagas.

64 §.

Om sättet för verkställande av uppsägning enligt förestående §§ gälle vad om uppsägning av arrende- och hyresavtal finnes särskilt stadgat.

65 §.

Har, sedan värde sattes å egendom, som skall lösas, men innan ersättningsbeloppet guldits, ägaren gjort nödig eller nyttig kostnad därå, vare han berättigad att undfå ersättning härför, därest icke kostnaden blivit gjord i uppenbar avsikt att vinna högre ersättning. Tvist härom varde prövad av allmän domstol, och må emellertid egendomen tillträdas, där den, som skall utgiva ersättningen, hos Konungens befallningshavande ställer pant eller borgen för det, varom tvistas.

66 §.

Skall i andra fall än i 58—60 §§ sägs ersättning gäldas med penningar för skada, förlust eller intrång, som tillskyndas någon genom företag eller åtgärd enligt denna lag; då må ej arbete å annans mark verkställas eller åtgärd eljest till förfång för annan vidtagas, innan föreskriven ersättning guldits. Varder ej ersättningen gulden inom tid, som genom avtal eller eljest i laga ordning blivit bestämd eller om sådan bestämmelse saknas, inom fem år efter det ersättningens belopp blivit fastställt genom utslag, som vunnit laga kraft, vare den då väckta frågan förfallen, i vad sådan ersättningstagares rätt angår.

Vad i 65 § finnes stadgat i fråga om ersättning för nödig eller nyttig kostnad å egendom, som skall lösas, äge motsvarande tillämpning, där dylik kostnad göres å egendom, som skadas eller lider intrång.

Kungl. Maj:ts förslag.	*Utskottets förslag.*

67 §.

Har på grund av förordnande jämlikt 11 kap. 67 § vattendomstols utslag gått i verkställighet, innan det vunnit laga kraft, och varder till följd av klagan över utslaget ersättning, som enligt ovan givna regler skall hos Konungens befallningshavande nedsättas, slutligen bestämd till högre belopp än det redan nedsatta, åligge ersättningsgivaren att inom trettio dagar från det utslag i målet vunnit laga kraft nedsätta det överskjutande beloppet, vid äventyr att detta eljest på ansökan av den till ersättningen berättigade eller, där flera må äga rätt därtill, någon av dem genom Konungens befallningshavandes försorg hos den försumlige uttages. Bestämmes ersättningen ej till högre belopp, göre ersättningsgivaren, sedan utslag i målet vunnit laga kraft, anmälan härom hos Konungens befallningshavande. Ej må, ändå att ersättningen varder till lägre belopp bestämd, vad redan nedsatts återkrävas, och gälle vad nu sagts jämväl, då ersättningen guldits i annan ordning än genom dess nedsättning.

Har eljest ersättning till följd av företag enligt denna lag fastställts först efter det företaget blivit utfört, och skall enligt stadgandena i 54 § ersättningen hos Konungens befallningshavande nedsättas, vare ersättningsgivaren pliktig att inom trettio dagar sedan det utslag, varigenom ersättningsbeloppet blivit bestämt, vunnit laga kraft, nedsätta beloppet vid äventyr, som i första stycket sägs.

Om Konungens befallningshavandes befattning med nedsatta ersättningsmedel.

68 §.

Medel, som jämlikt 54 och 67 §§ blivit hos Konungens befallningshavande nedsatta, skola, i den mån ej utbetalning av dem kan omedelbart försiggå, ofördröjligen insättas i bankinrättning för att där innestå mot ränta. I fall, som avses i 58—60 §§, skall räntan intill tillträdesdagen komma ersättningsgivaren till godo.

69 §.

Nedsatta ersättningsmedel skola jämte däråt upplupen ränta av Konungens befallningshavande utbetalas till den, som är till desamma be-

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

rättigad. I fall, som avses i 58—60 §§, må dock utbetalning ej ske före tillträdesdagen.

Besväras fast egendom, som löses, av sökt eller beviljad inteckning för fordran, eller kan egendomen jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken i ägarens hand häfta för ogulden köpeskilling, varde den för egendomen bestämda ersättningen efter avdrag. av medel, som avsatts jämlikt 53 §, så ock, om endast en del av fastighet löses, ersättning till ägaren för skada och intrång å den återstående delen av Konungens befallningshavande fördelad i den ordning, som för fördelning av köpeskilling för utmätningsvis såld fast egendom är stadgad. Är egendomen förutom av fordran besvärad av sådan nyttjanderätt, rätt till servitut eller rätt till avkomst eller annan förmån, varigenom egendomens värde minskas, och åtnjuter rättigheten sämre rätt än fordringen, vare fordringsägaren berättigad att, om och i den mån ersättningen för egendomen understiger det värde denna skulle äga, därest den ej varit av rättigheten besvärad, för den del av fordringen, som må överskjuta ersättningen för egendomen, erhålla betalning ur det till rättighetens innehavare bestämda ersättningsbeloppet, och varde gottgörelsen till denne i motsvarande mån förminskad.

I fråga om ersättning, som bestämts på grund av stadgandena i 9 § eller som blivit jämlikt 54 § andra stycket nedsatt, skall vad nyss sagts om fördelning äga motsvarande tillämpning; dock att utbetalning må ske till vederbörande fastighetsägare eller till den, vilken ersättningen eljest tillerkänts, där det visas, att fordringsägare, som i andra stycket omförmäles, lämnat medgivande därtill.

70 §.

Sammanträde för fördelning av ersättning efter ty i 69 § sägs varde hållet så snart ske kan, dock i fall, som avses i 58—60 §§, ej före tillträdesdagen. Kallelse till sammanträde skall genom Konungens befallningshavandes försorg med posten sändas till ägaren av den fastighet, varom fråga är, kända innehavare av fordran, som skall utgå ur ersättningen, samt rättighetshavare, åt vilka särskild ersättning blivit bestämd; är innehavare av fordran okänd, föranstalte ock Konungens befallningshavande, att kungörelse om sammanträdet minst fjorton dagar förut uppläses i kyrkan för den församling, där fastigheten är belägen, samt införes i allmänna tidningarna och tidning inom orten.

De med fördelning, som nu nämnts, förenade kostnader skola gäldas av ersättningsgivaren.

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

Om anmälan i vissa fall till vederbörande domstol.

71 §.

Är fast egendom, som enligt denna lag löses med penningar, intecknad, åligge Konungens befallningshavande att, sedan den genom lagakraftvunnet utslag bestämda ersättningen blivit nedsatt samt egendomen avträdd, därom ofördröjligen göra anmälan å landet hos domaren och i stad hos rätten. Har egendomen avträtts, innan ersättningen blivit slutligt fastställd, och varder ersättningen ej bestämd till högre belopp än det enligt stadgandet i 58 § redan nedsatta, skall anmälan, som nu sagts, göras så snart lagakraftägande utslag i målet till Konungens befallningshavande ingivits.

Utfaller, då en del av intecknad fastighet eller en eller flera av gemensamt intecknade fastigheter blivit avträdda, vid fördelning av ersättningen likvid å intecknings huvudstol, åligge ock Konungens befallningshavande att därom, sedan fördelningen blivit godkänd eller vunnit laga kraft, ofördröjligen göra anmälan efter ty nyss sagts och tillika insända fördelningslängden. Lag samma vare, där vid fördelning av ersättning, som bestämts jämlikt 9 § eller som blivit på grund av stadgandet i 54 § andra stycket nedsatt, likvid utfallit å huvudstol av intecknad gäld.

Utan hinder därav, att fördelning av ersättning ägt rum och blivit godkänd eller vunnit laga kraft, äge inteckningshavare, vars fordran icke blivit till fullo betäckt, den rätt, varom i 73 § förmäles.

72 §.

Har för samfällt strömfall, som löses jämlikt 2 kap. 7 §, ersättningen, såvitt angår andel i fallet, tillhörig annan än den lösande, bestämts att utgå medelst kraftöverföring, och är sådan del av strömfallet med inteckning besvärad, ankomme på den lösande att, sedan han tillträtt fallet och kraftöverföringen i föreskriven ordning påbörjats, därom göra anmälan å landet hos domaren och i stad hos rätten; skolande till styrkande av det förhållande, varom anmälan göres, företes intyg av vederbörande ersättningstagare eller ock av två stämningsmän eller andra trovärdiga personer.

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

Om rätt för fordringsägare att påkalla prövning av ersättnings belopp.

73 §.

Förmenar innehavare av fordran, varför fast egendom på grund av inteckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken häftar, att ersättning för denna eller för därifrån förlorad vattenkraft eller för skada och intrång å egendomen blivit för lågt beräknad, vare han, i den mån domstol till följd av överenskommelse mellan ersättningsgivaren och egendomens ägare rörande ersättningens belopp eller av annan anledning ej ingått i prövning av ersättningsbeloppet, berättigad att, där ej full betalning för hans fordran lämnas honom, äska att ersättningen, såvitt på hans eller annan sådan fordringsägares rätt inverkar, varder av vattendomstolen bestämd. Talan härom skall anhängiggöras sist inom sex månader efter det fördelning av ersättningen vunnit laga kraft eller, där ersättningen bestämts att utgå i kraft, efter den för kraftöverföringens början bestämda tid; försittes tid, som nu sagts, vare rätt till talan förlorad.

Om återlösningsrätt.

74 §.

Har fast egendom blivit på grund av stadgande i denna lag mot ersättning i penningar avträdd, och varder ej inom den bestämda tiden för fullbordandet av det företag, för vars utförande egendomen blivit löst, egendomen för det medgivna ändamålet använd; då äge förre ägaren eller hans rättsinnehavare och, om en del av en fastighet avträtts, ägaren av den återstående delen inom två år därefter hos vattendomstolen anhängiggöra talan om rätt att få återlösa egendomen. Prövas sådana omständigheter för handen, att företaget eller den del därav, för vilken egendomen blivit löst, må anses såsom övergivet, varde talan bifallen; eljest äge domstolen förordna, att med prövningen bör på viss, av domstolen bestämd tid anstå.

Godkännes anspråket, och kunna parterna ej sämjas om ersättningens belopp, varde detta av domstolen bestämt till egendomens fulla

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

värde vid den tid återlösen sker; ej må dock värdet sättas högre än det belopp, för vilket egendomen blivit avträdd. Har efter det egendomen blivit avträdd å densamma uppförts byggnad eller eljest nedlagts kostnad, skall med avseende härå vad om lösningsrätt till exproprierad egendom är stadgat äga motsvarande tillämpning.

10 KAP.

Om syneförrättning.

1 §.

Angående syneförrättning, som avser dikning eller annat avledande av vatten för torrläggning av mark, gälle vad därom finnes eller kan varda särskilt stadgat.

11 KAP.

Om domstolar och rättegång i vattenmål.

Om de domstolar, som döma i vattenmål.

1 §.

Första domstol i vattenmål benämnes vattendomstol.

Överdomstol i vattenmål (vattenöverdomstol) är Svea hovrätt i den sammansättning nedan sägs.

I de mål, som dragas under Konungens prövning, dömer högsta domstolen.

Om vattendomstol.

2 §.

Vattendomstol består av en vattenrättsdomare såsom ordförande samt såsom övriga ledamöter två vattenrättsingenjörer och två vattenrättsnämndemän.

Vattenrättsdomare skall vara lagkunnig, i domarevärv erfaren man.

Kungl. Maj:ts förslag.	*Utskottets förslag.*

Vattenrättsingenjörerna skola vara i vattenfrågors tekniska behandling sakkunniga och erfarna män, den ene särskilt beträffande byggande i vatten och den andre särskilt i frågor om torrläggning av mark.

Vattenrättsnämndemännen, som böra vara allmänt betrodda, om sin orts förhållanden kunniga män, skola vara valbara till nämndemansbefattning vid häradsrätt inom orten och må ej hava uppnått sextiofem års ålder.

3 §.

Vattenrättsdomare förordnas av Konungen för viss tid.

Lag samma vare beträffande vattenrättsingenjör; dock att, om lämplig person, villig att åtaga sig förordnandet för viss tid, ej finnes att tillgå, Konungen äger uppdraga åt vattenrättsdomaren att, intill dess annorlunda kan varda bestämt, för varje mål till ledamot inkalla person, som av Konungen förklarats behörig att mottaga sådan kallelse.

4 §.

Vattenrättsnämndemän utses för sex år, i Norrland ävensom Värmlands och Kopparbergs län en för varje tingslag samt i övriga delar av riket en för varje domsaga, på det sätt som om utseende av ledamot i ägodelningsrätt finnes stadgat; dock skall vid val av de sockenfullmäktige, som skola utse vattenrättsnämndeman, en var, som i kommunens allmänna angelägenheter är röstberättigad, äga en röst. Består domsaga, för vilken allenast en vattenrättsnämndeman skall utses, av två eller flera tingslag, förrättas valet av vattenrättsnämndeman inför den av domsagans häradsrätter, som domhavanden bestämmer. Om valets utgång skall domhavanden så snart ske kan meddela vattenrättsdomaren underrättelse.

Finner domhavanden eller vattenrättsdomaren, att vattenrättsnämndeman upphört att vara valbar, eller har vattenrättsnämndeman hos domhavanden eller vattenrättsdomaren lagligen avsagt sig uppdraget, förordne domhavanden om nytt val.

Om skyldighet att åtaga sig uppdrag som vattenrättsnämndeman och att kvarstå i uppdraget så ock att efter avgång fortfarande bestrida befattningen, intill dess besked inkommit till vattenrättsdomaren att annan blivit utsedd, skall vad som finnes stadgat beträffande nämndeman i häradsrätt äga motsvarande tillämpning.

Kungl. Maj:ts förslag.	*Utskottets förslag.*

5 §.

Av de till vattenrättsnämndemän valda skola i vattendomstolen tjänstgöra de två, som av vattenrättsdomaren för varje mål kallas därtill. Till tjänstgöring böra kallas nämndemän från det län, som beröres av det ifrågavarande målet; avser målet företag, som berör mer än ett län, avgöre vattenrättsdomaren, om nämndemännen skola tagas från olika län eller från ett av dem.

Hålles vattendomstolens sammanträde vid syn på stället, böra företrädesvis de närmast boende nämndemännen kallas att tjänstgöra.

6 §.

Vid jäv eller annat förfall för *vattenrättsdomare* eller vattenrättsingenjör, som för viss tid förordnats, varde ställföreträdare förordnad av vattenöverdomstolen; och skall vad i 2 § finnes stadgat beträffande vattenrättsdomare och vattenrättsingenjör äga tillämpning jämväl i fråga om ställföreträdare för dem.

Där annan ledamot i vattendomstolen än vattenrättsdomaren eller vattenrättsingenjör, som av Konungen för viss tid förordnats, är av jäv eller annat förfall hindrad att deltaga i visst måls handläggning eller i visst domstolens sammanträde, kalle vattenrättsdomaren annan behörig person i stället. Vid förfall för nämndeman må vattenrättsdomaren, där annan vald nämndemans tillkallande skulle medföra avsevärd tidsutdräkt, kalla annan ojävig, till befattning som vattenrättsnämndeman valbar man att tjänstgöra i domstolen.

6 §.

Vid jäv eller annat förfall för *vattenrättsdomaren* eller vattenrättsingenjör, som för viss tid förordnats, varde ställföreträdare förordnad av vattenöverdomstolen; och skall vad i 2 § finnes stadgat beträffande vattenrättsdomare och vattenrättsingenjör äga tillämpning jämväl i fråga om ställföreträdare för dem.

Där annan ledamot i vattendomstolen än vattenrättsdomaren eller vattenrättsingenjör, som av Konungen för viss tid förordnats, är av jäv eller annat förfall hindrad att deltaga i visst måls handläggning eller i visst domstolens sammanträde, kalle vattenrättsdomaren annan behörig person i stället. Vid förfall för nämndeman må vattenrättsdomaren, där annan vald nämndemans tillkallande skulle medföra avsevärd tidsutdräkt, kalla annan ojävig, till befattning som vattenrättsnämndeman valbar man att tjänstgöra i domstolen.

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

7 §.

Har ledamot i vattendomstol ej förut avlagt domareed, skall han före inträde i tjänstgöring avlägga sådan ed inför vattenrättsdomaren eller ock inför allmän underrätt.

Förutom de i rättegångsbalken stadgade jäv mot domare i allmänhet gälle såsom jäv mot ledamot i vattendomstol: om han såsom sakkunnigt biträde åt vattendomstolen eller eljest tagit befattning med det företag eller den åtgärd, varom i målet är fråga.

8 §.

Hos vattendomstol skall vara anställd en lagkunnig sekreterare, förordnad av Konungen, som ock äger, när sådant finnes lämpligt, återkalla förordnandet.

9 §.

Antalet vattendomstolar i riket bestämmes av Konungen.

Gränserna för de till varje vattendomstol hörande områden skola följa vattendelare mellan olika vattensystem, efter ty Konungen närmare förordnar.

10 §.

Vattenmål prövas av den vattendomstol, inom vars område anläggning, företag eller åtgärd, varom fråga är, verkställts eller skall verkställas. Skulle på grund av vad nu sagts prövningen av visst vattenmål tillkomma mer än en vattendomstol, vare den av domstolarna behörig, inom vars område anläggningen, företaget eller åtgärden huvudsakligen verkställts eller skall verkställas.

Fråga om vattendomstolarnas inbördes behörighet må ej upptagas av högre rätt.

11 §.

För sina sammanträden vare vattendomstol berättigad att disponera över nödiga lokaler i tings- eller rådhus, allmän skola eller annan

Kungl. Maj:ts förslag.	*Utskottets förslag.*

allmän byggnad, som icke är för tillfället upptagen för sitt huvudsakliga ändamål eller utgöres av gudstjänstlokal.

Vållas särskilda utgifter för uppvärmning, belysning, städning eller dylikt, skola de ersättas.

12 §.

Yppas, då beslut skall av vattendomstol meddelas, skiljaktiga meningar, vare lag som i rättegångsbalken stadgas beträffande andra domstolar än häradsrätt. Vid omröstning säge vattenrättsdomaren sin mening först, därefter vattenrättsingenjörerna och sist nämndemännen.

13 §.

Åtal mot ledamot i vattendomstol för fel eller försummelse i ämbetet skall upptagas av Svea hovrätt.

14 §.

I allt, varom ej i denna lag eller i annan lag eller författning är särskilt stadgat, skall beträffande vattendomstolar och rättegången därstädes lända till efterrättelse vad i fråga om allmän underrätt finnes föreskrivet, där det tillämpligt är.

15 §.

Vattenrättsdomare vare pliktig att för tid, då han till följd av sammanträde med vattendomstolen ej kan träffas å sitt tjänsterum, skriftligen förordna någon att i vattenrättsdomarens ställe mottaga handlingar; och må, i den utsträckning vattenrättsdomaren finner lämpligt, förordnandet innehålla uppdrag för den förordnade att jämväl meddela beslut i frågor, vilka ankomma på vattenrättsdomarens avgörande å tjänsterummet. Ej må dock annan än vattenrättsdomaren pröva, huruvida gjord vadeanmälan rätteligen skett.

Har under vattenrättsdomarens frånvaro inkommit handling, i anledning varav skyndsamt beslut är av nöden, och tillkommer det ej den, som mottagit handlingen, att beslutet meddela, skall, där så lämpligen kan ske, handlingen ofördröjligen tillsändas vattenrättsdomaren.

Kungl. Maj:ts förslag.	*Utskottets förslag.*

Om vattenöverdomstol.

16 §.

Vid utövandet av sin verksamhet som vattenöverdomstol skall Svea hovrätt bestå av ordföranden å en av hovrättens divisioner såsom ordförande, tre andra ledamöter i hovrätten samt en ledamot i kammarkollegiet.

Är fråga allenast om förordnande av ställföreträdare för vattenrättsdomare eller vattenrättsingenjör eller om föreläggande att i vattenmål inkomma med handlingar eller om utsättande av ny tid eller beviljande av anstånd med avseende å ingivande av handling eller vidtagande av annan åtgärd i dylikt mål, må hovrätten vara sammansatt såsom vid handläggning av andra mål än vattenmål.

Har ledamot i vattenöverdomstol ej förut avlagt domareed, skall han före inträde i tjänstgöring avlägga sådan ed inför Svea hovrätt.

Angående jäv mot ledamot i vattenöverdomstol gälle vad i 7 § andra stycket finnes stadgat om jäv mot ledamot i vattendomstol.

Om vad till vattenmål är att hänföra.

17 §.

Till vattenmål hänföras följande mål:

A. ***ansökningsmål:***

1. ansökan om prövning jämlikt 2 kap. 20 §, huruvida och under vilka villkor byggande i vatten må ske;

2. ansökan om godkännande jämlikt tredje stycket i nyssnämnda lagrum av verkställt ändrings- eller reparationsarbete å byggnad i vatten;

3. ansökan om prövning jämlikt 2 kap. 25 § av befintlig vattenbyggnads laglighet;

4. ansökan jämlikt 2 kap. 31 § första stycket om meddelande av bestämmelser rörande hushållning med vatten;

5. ansökan jämlikt 2 kap. 34 § om rätt att utriva byggnad i vatten;

6. ansökan om prövning jämlikt 3 kap. 11 § rörande sättet och

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

villkoren för verkställande av vattenreglering, som avses i 3 kap. 1 §, så ock angående delaktigheten i kostnaden för företaget;

7. ansökan om anstånd med fullbordande av företag, vartill medgivande enligt denna lag lämnats;

8. ansökan om prövning jämlikt 4 kap. 1 §, huruvida och i vilken utsträckning skyldighet må åläggas ägare av strömfall att tillhandahålla kraft åt kringliggande bygd, så ock ansökan jämlikt 4 kap. 4 § att komma i åtnjutande av kraft, som på grund av dylikt åläggande skall tillhandahållas;

9. ansökan om nyprövning enligt 4 kap. 5 eller 16 §;

10. ansökan om bestämmande av avgift enligt 4 kap. 14 §;

11. ansökan jämlikt 9 kap. 17 § om överflyttning från en fastighet till en annan av rättighet till kraftbelopp, vilket utgår i ersättning för förlorad vattenkraft.

B. ***stämningsmål:***

12. talan om borttagande eller ändrande av annan tillhörig byggnad i vatten för uttagande av vattenkraft eller vattnets tillgodogörande annorledes i industriellt syfte, för vattenreglering, för fiske eller fiskens framkomst, för bevattning eller för ändamål, som avses i 2 kap. 40 § andra stycket, eller för järnvägsbro eller allmän vägbro, såframt talan grundas därå, att byggnaden icke tillkommit i laga ordning eller icke är av laga beskaffenhet;

13. talan om ersättning för skada eller intrång av sådan byggnad i vatten, som under 12 sägs;

14. talan om ansvar för det sådan byggnad utförts eller ändrats i strid mot stadgande i denna lag eller mot föreskrift, som meddelats i sammanhang med arbetets medgivande, eller för det någon mot stadgandet i 2 kap. 20 § tredje stycket underlåtit att söka vattendomstolens godkännande av verkställd ändring å dylik byggnad;

15. talan jämlikt 2 kap. 24 § om ändrande av byggnad i vatten, vartill vattendomstolen meddelat tillstånd, eller om ändrade föreskrifter rörande hushållningen med vattnet vid sådan byggnad;

16. talan om ansvar eller skadestånd för hushållning med eller framsläppande av vattnet i strid mot lag eller givna föreskrifter så ock talan jämlikt 2 kap. 31 § andra stycket om meddelande av dylika föreskrifter eller ändrande av förut givna sådana i fråga om annan tillhörig byggnad i vatten;

17. talan, som grundas därå, att den, vilken är skyldig att under-

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

hålla sådan byggnad i vatten, som under 12 sägs, brister i fullgörande av denna skyldighet, eller därå, att någon utan erhållet medgivande, där sådant erfordras, utriver dylik byggnad;

18. talan, som utan samband med ansökningsmål föres jämlikt 2 kap. 23 § om gottgörelse för damm eller annan vattenbyggnad eller om fortsatt tillgodogörande av annan tillhörigt vatten och bestämmande av ersättning därför, jämlikt 2 kap. 10 § om bestämmande av fiskeavgift, jämlikt 2 kap. 14 § om rätt till intrång å annans fastighet i vissa avseenden, jämlikt 2 kap. 15 § om rätt att begagna annan tillhörig byggnad i vatten eller jämlikt 2 kap. 16 § om rätt till utmål å annans fastighet;

19. talan utan samband med ansökningsmål om tillämpning av stadgandena i 1 kap. 6—13 §§;

20. talan jämlikt 3 kap. 6 § om skyldighet för ägare av strömfall att deltaga i kostnad för vattenreglering och om beräkning av den kostnad, vari strömfallsägare har att taga del;

21. talan jämlikt 3 kap. 9 § om skyldighet för den, som av vattenreglering tillskyndats båtnad i annat hänseende än såsom ägare av strömfall, att lämna bidrag till företaget;

22. talan jämlikt 9 kap. 25, 29, 31 eller 42 § om ändrade föreskrifter rörande kraftbelopp, som utgår i ersättning för förlorad vattenkraft, samt om ändring i vad förut bestämts angående uttagningskostnadens storlek och dess gäldande, så ock talan om förnyad prövning av sådan ständig avgälds belopp, som omförmäles i 9 kap. 23 §;

23. talan om fördelning av uppburen penningersättning, varom i 9 kap. 31 § förmäles;

24. talan om fastställande av vite, som i 9 kap. 37 § sägs, eller om höjning eller sänkning av redan bestämt sådant vite;

25. talan jämlikt 9 kap. 39 § om rätt att åter komma i åtnjutande av vattenkraft, som strömfallsägare till följd av företag enligt denna lag gått förlustig;

26. talan jämlikt 9 kap. 73 § av innehavare av fordran, varför fast egendom häftar, om högre ersättning för egendomen eller för därifrån förlorad vattenkraft eller för skada eller intrång därå;

27. talan jämlikt 9 kap. 74 § om rätt att få återlösa fast egendom, som på grund av stadgande i denna lag blivit av annan löst.

Där i denna lag finnes föreskrivet, att vad i något av de här ovan åberopade lagrum stadgas skall äga tillämpning å annat fall än som avses i samma lagrum, skall ock talan, som rör sådan tillämpning, hänföras till vattenmål.

Kungl. Maj:ts förslag.

18 §.

Där byggnad i vatten verkställts eller skall verkställas, utom för annat ändamål, jämväl för allmän farleds eller allmän flottleds räkning eller för torrläggning av mark, må den omständigheten ej utgöra hinder för tillämpning av bestämmelserna i 17 §, utan så är att byggnaden verkställts eller skall verkställas huvudsakligen för farledens eller flottledens räkning eller för marks torrläggning.

Har vattendomstol till prövning upptagit mål, som rör farled eller flottled eller marks torrläggning, må ej målet upptagas till behandling av annan myndighet, där ej högre rätt, dit frågan om vattendomstolens behörighet i laga ordning dragits, förklarat målet ej vara att hänföra till vattenmål.

Utskottets förslag.

18 §.

Är i mål, som avses i 17 §, fråga om byggnad i vatten, utom för annat ändamål, jämväl för allmän farleds eller allmän flottleds räkning eller för torrläggning av mark, vare målet ändock att hänföra till vattenmål, såframt ej byggnaden verkställts eller skall verkställas huvudsakligen för farledens eller flottledens räkning eller för marks torrläggning.

Har vattendomstol till prövning upptagit mål, som rör farled eller flottled eller marks torrläggning, må ej målet upptagas till behandling av annan myndighet, där ej högre rätt, dit frågan om vattendomstolens behörighet i laga ordning dragits, förklarat målet ej vara att hänföra till vattenmål.

19 §.

Om gärning, som är belagd med straff enligt 13 kap. 11, 12 eller 13 §, är straffbar jämväl enligt stadgande i allmänna strafflagen, vilket innehåller strängare straffskala än vattenlagens, varde åtal för sådan gärning jämte vad med den talan hör samman icke räknad till vattenmål.

20 §.

Vid vattendomstol anhängiggjord talan, som ej enligt 17 § är att hänföra till vattenmål, men som rör i denna lag behandlat ämne, må av vattendomstolen upptagas, därest invändning mot domstolens behörighet icke i laga ordning göres eller den väckta frågan finnes hava avsevärd betydelse för vattenförhållandena. Upptages talan, som nu nämnts,

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

varde målet räknat som vattenmål. Ej må dock på grund av vad nu sagts vid vattendomstol upptagas talan om ansvar för gärning, varå de i denna lag givna straffbestämmelser icke äro tillämpliga.

Där i denna lag stadgas särskild ordning för behandling av viss fråga, lände det till efterrättelse.

21 §.

Finnes vid allmän domstol anhängiggjord talan, som ej enligt 17 § är att hänföra till vattenmål, men som rör i denna lag behandlat ämne, angå fråga av avsevärd betydelse för vattenförhållandena, äge, på hemställan av den allmänna domstolen, vederbörande vattendomstol förordna om målets upptagande därstädes. Meddelas sådant förordnande, hänvise den allmänna domstolen målet till fortsatt handläggning och avdömande vid vattendomstolen, och varde målet räknat som vattenmål. Har vattendomstol meddelat beslut i anledning av hemställan, som nu sagts, skall vid det beslut förbliva.

Där någon, mot vilken vid allmän domstol föres talan om borttagande eller ändrande av annan byggnad i vatten än som avses i 17 § 12, förrän målet blivit vid underrätten avgjort visar, att han hos vederbörande vattendomstol gjort ansökan om sådan prövning beträffande byggnaden, som i 17 § 3 sägs, skall, såframt ej frågan rör tvist om äganderätt till fastighet eller omfattningen av fastighets ägoområde, den allmänna underrätten hänvisa det där anhängiga målet till handläggning och avdömande vid vattendomstolen i sammanhang med ansökningsmålet. Varder den hos vattendomstolen gjorda ansökningen avvisad eller återkallas densamma eller förklaras den hava förfallit, skall på anmälan av någondera parten den allmänna underrätten ånyo upptaga det där anhängiggjorda målet och detsamma slutligen avdöma.

22 §.

Vattendomstol äge, i den mån det finnes lämpligen kunna ske, pröva invändningar i vattenmål, ändå att de röra rättsförhållanden, som ej skola bedömas efter denna lag, så ock yrkanden, vilka hava samband med den ansökan eller talan, varom i målet huvudsakligen är fråga; dock må vattendomstolen ej inlåta sig på fråga om äganderätt till fastighet eller omfattningen av fastighets ägoområde.

Kungl. Majts förslag.	*Utskottets förslag.*

23 §.

Är mål, som rör i denna lag behandlat ämne, prövat av vattendomstol, må fråga, huruvida målet är av beskaffenhet att hava bort upptagas av allmän domstol eller av annan myndighet än domstol, komma under bedömande i högre rätt allenast där frågan av part i laga ordning dragits under den högre rättens prövning eller ock vattendomstolen mot stadgande i 20 eller 22 § dömt i ansvarsfråga, som ej bort av vattendomstolen upptagas, eller inlåtit sig på fråga om äganderätt till fastighet eller omfattningen av fastighets ägoområde, eller ock prövat fråga, för vars behandling särskild ordning finnes i denna lag föreskriven.

24 §.

Väcker någon i vattenmål anspråk, av vars bedömande vattenmålets utgång är beroende, men som finnes ej kunna i det mål avgöras, må vattendomstolen, om sådant äskas av part och domstolen prövar det lämpligt, med hänvisning till parterna att i särskild rättegång tvista om det väckta anspråket emellertid fortsätta vattenmålets handläggning och däri meddela beslut med giltighet allenast under förutsättning av viss utgång å den särskilda tvisten.

Brister denna förutsättning, är sådant beslut utan verkan; och skall i ty fall, sedan den särskilda tvisten blivit slutligen avgjord, på anmälan av part vattenmålet upptagas till förnyat bedömande.

25 §.

Har i vattenmål, förrän målet företagits till handläggning vid sammanträde med vattendomstolen, sökande eller kärande återkallat sin talan eller denna förklarats förfallen, och vill svarandepart yrka ersättning för sina kostnader å målet, skall sådant yrkande anhängiggöras vid allmän domstol.

Om förfarandet vid vattendomstol i ansökningsmål.

26 §.

Ansökan, som i 17 § 1—11 sägs, skall göras skriftligen och ingivas till vattenrättsdomaren i det antal exemplar, som finnes nedan för varje fall föreskrivet.

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

27 §.

1 mom. Ansökan enligt 17 § 1 skall vara åtföljd av de ritningar jämte beskrivning och andra handlingar samt innehålla de upplysningar, vilka erfordras för bedömande av det tillämnade företagets beskaffenhet, omfattning och verkningar. Särskilt skola så fullständigt som möjligt uppgivas den eller de fastigheter, varå byggandet skall ske eller vilka företaget eljest efter ty i 14 kap. 4 § sägs angår, vederbörande ägares och nyttjanderättshavares namn och hemvist samt de ersättningsbelopp sökanden förmenar böra till följd av företaget utgå till dylik fastighetsägare eller andra. Är fråga om utförande av byggnad för vattens tillgodogörande, skall uppgift lämnas å det område, med vilket, enligt sökandens åsikt, rätten till vattnets tillgodogörande lämpligen bör vara för framtiden förenad. Beträffande anläggning för uttagande av vattenkraft varde därjämte storleken av den vattenkraft, som beräknas kunna vid lågvatten uttagas genom anläggningen, uppgiven.

I fråga om ansökan enligt 17 § 2, 3, 4 och 6 skall vad i första stycket stadgas i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

2 mom. Ansökan, som i 17 § 5 sägs, skall vara åtföljd av den beskrivning å byggnadens läge och beskaffenhet samt innehålla de upplysningar i övrigt, som erfordras för bedömande av verkningarna utav byggnadens utrivande.

3 mom. Då ansökan göres enligt 17 § 11, skall sökanden förete bevis därom, huruvida den fastighet, varifrån rättigheten till överförd kraft skall överflyttas, är besvärad med inteckning, ävensom de överenskommelser, som i ärendet må hava träffats med inteckningshavare. Ansökningen skall därjämte innehålla uppgift å den plats, dit kraften önskas för framtiden överförd, samt vara åtföljd av plan för den erforderliga ledningens sträckning.

28 §.

Avser ansökan alternativa förslag, varde sådant särskilt utmärkt och de åtföljande handlingarna därefter lämpade.

Är sökanden oviss om något förhållande, varom i ansökningen eller bilagorna därtill bör lämnas besked, bör sådant ock angivas.

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

29 §.

I mål, som i 27 § 1 och 2 mom. avses, skola samtliga ansökningshandlingar ingivas i fem samt, där fråga är om företag, som berör två eller flera län eller eljest ett vidsträckt område, ytterligare ett eller flera exemplar efter vattenrättsdomarens beprövande. I övriga ansökningsmål skola ansökningshandlingarna ingivas i tre exemplar.

Hava ansökningshandlingar ej ingivits i nödigt antal exemplar, eller finner vattenrättsdomaren handlingarna eljest i något avseende ofullständiga, förelägge han sökanden viss tid att ingiva vad ytterligare erfordras, vid äventyr, om det försummas, att ansökningen förklaras förfallen.

30 §.

Avses med ansökan enligt 17 § 1 eller 2 ändring av befintlig byggnad i vatten, må, där ej enligt denna eller äldre lag medgivande erhållits till byggnaden i dess skick före vidtagande av den ändring, varom fråga är, eller jämlikt 12 kap. 11 § första stycket ägarens rätt att bibehålla byggnaden är fri från klander, ansökningen icke upptagas, med mindre jämväl prövning av byggnadens laglighet påkallas.

31 §.

Finner vattenrättsdomaren, innan kungörelse utfärdas, som i 32 § sägs, ingiven ansökan vara av beskaffenhet, att det uppenbarligen icke tillkommer vattendomstolen att upptaga densamma, eller möter mot dess upptagande hinder, varom i 30 § förmäles, varde ansökningen av vattenrättsdomaren avvisad.

Där ansökningen, efter ty i 29 § eller i förevarande § sägs, av vattenrättsdomaren förklaras förfallen eller avvisas, skall bevis därom med de skäl, varå beslutet grundas, tecknas å ett exemplar av ansökningen.

32 §.

Äro ansökningshandlingarna fullständiga, eller varder vad därutinnan brister inom förelagd tid fullgjort, skall vattenrättsdomaren skyndsamt inhämta nödiga upplysningar för bestämmande av det eller de ställen, där handlingarna efter ty nedan sägs skola hållas för parterna tillgängliga, samt därefter om ansökningen utfärda kungörelse.

Kungl. Maj:ts förslag.	*Utskottets förslag.*

I kungörelsen skola de fastigheter, som saken förmenas angå, namngivas eller, i den mån det kan ske på oförtydbart sätt, utmärkas medelst gemensam geografisk eller annan beteckning, varjämte, där sökanden vill med tillärnad byggnad tillgodogöra sig annan tillhörig vattenkraft, särskild uppgift därom skall lämnas.

Kungörelsen skall tillika innehålla

dels tillkännagivande:

att, intill dess frågan blivit slutligen prövad, ett exemplar av ansökningshandlingarna skall för dem, som önska taga del därav, finnas tillgängligt å viss för parterna välbelägen plats hos tjänsteman, kommunal befattningshavare eller pålitlig enskild person eller, där ansökningen angår företag, som berör två eller flera län eller eljest ett vidsträckt område, å flera dylika ställen;

att, därest i målet avgivas erinringar eller påminnelser, varom i 39 § förmäles, eller sådant utlåtande, som i 45 § sägs, jämväl dessa handlingar skola hållas tillgängliga på förut angivna ställe eller ställen;

att även vattendomstolens utslag i målet skall därstädes i avskrift vara för parterna att tillgå; samt

att kallelser och andra meddelanden till parterna, under det målet är anhängigt vid vattendomstolen, skola, där de icke röra allenast sökanden eller ock särskilt tillställas den eller dem, till vilka de äro riktade, ske på det sätt, att de genom vattenrättsdomarens försorg införas i viss eller vissa tidningar inom orten och hållas tillgängliga så som nyss är sagt;

dels ock erinran om innehållet i 38 och 53 §§ jämte besked om den tid, inom vilken erinringar enligt 38 § skola ingivas.

Innefattar ansökan om tillstånd till utnyttjande av samfällt strömfall så, som i 2 kap. 7 § sägs, tillika inbjudan till övriga delägare att deltaga i företaget, skall i kungörelsen, med omförmälan av sistnämnda förhållande, jämväl intagas föreläggande för delägare, som vill begagna sig av inbjudningen, att tillkännagiva detta i den ordning och inom den tid, som är förelagd för bestridande av ansökningen eller framställande av invändningar i fråga om företaget, vid äventyr att den, som underlåter detta, skall hava försuttit sin rätt att bliva delaktig i företaget.

Är fråga om ansökan, varom i 17 § 7 förmäles, skall kungörelse enligt denna § utfärdas allenast, då vattenrättsdomaren prövar det nödigt. Utfärdas ej sådan kungörelse, skall dock tiden och stället för

Kungl. Maj:ts förslag.	*Utskottets förslag.*

vattendomstolens sammanträde sist å tjuguförsta dagen förut kungöras på sätt i 33 § första stycket sägs.

Om kungörelsens innehåll i fall, som avses i 61 §, gälle vad där finnes stadgat.

33 §.

Kungörelse, som i 32 § sägs, skall genom vattenrättsdomarens försorg dels för uppläsande så snart ske kan i kyrkan genast avsändas till pastorsämbetet i den eller de församlingar, där fastigheter, som saken förmenas angå, äro belägna, dels ock inom tio dagar införas i en eller flera av ortens tidningar så ock i allmänna tidningarna. Ett exemplar av kungörelsen skall tillika med ett exemplar av ansökningshandlingarna ofördröjligen sändas till det eller de ställen, som i kungörelsen angivits.

Vattenrättsdomaren skall därjämte, såframt i målet är fråga om ansökan enligt 17 § 1, 2, 3, 4 eller 6, utan dröjsmål i betalt öppet brev eller brevkort å posten avlämna underrättelse om kungörelsens utfärdande, om det eller de ställen, varest handlingarna i målet hållas för parterna tillgängliga, samt om den för erinringars avgivande bestämda tiden till envar i ansökningen uppgiven eller eljest för honom känd ägare av fastighet, som i kungörelsen omförmäles, så ock till de kända nyttjanderättshavare, vilkas rätt beröres i saken. Underrättelsen skall adresseras till den fastighet, varom fråga är, såvitt ej säker kunskap vinnes om annan adress inom landet för mottagaren. Varder efter ty i 37 § sägs sökanden ålagt att delgiva viss sakägare kungörelsen, erfordras ej underrättelse, som nu sagts, till sådan sakägare.

Där sakägare, som i andra stycket sägs, varder för vattenrättsdomaren känd först efter underrättelsernas utsändande, skall vattenrättsdomaren ofördröjligen på ovannämnda sätt meddela sådan sakägare underrättelse om målet så ock om vad han för sin rätts bevakande må hava att iakttaga. Befinnes underrättelse, som blivit å posten avlämnad, hava försetts med oriktig adress, och vinnes upplysning om mottagarens rätta adress, eller finnes sakägare, till vilken underrättelse efter ty ovan sägs bort sändas, hava förbigåtts, vare lag samma. Ej må dock målets handläggning och avgörande uppehållas av anledning, som nu sagts.

Är jord eller annan fast egendom, som saken angår, samfälld för helt skifteslag eller eljest för flera fastigheter, erfordras ej underrättelse, varom ovan förmäles, till de särskilda delägarna i den samfällda egen-

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

domen. Finnes för denna känd styrelse, varde styrelsen på nämnda sätt underrättad.

Ägare av fastighet, som saken angår, vare pliktig att till vattenrättsdomaren eller vattendomstolen uppgiva innehavare av nyttjanderätt till fastigheten, där dennes rätt beröres av saken. Underlåter han det, och uppstår skada för nyttjanderättshavare, som saknat kännedom därom, att företaget eller åtgärden angår fastigheten, skall ägaren, där han visas hava ägt dylik kännedom, hålla nyttjanderättshavaren skadeslös. Erinran härom varde införd i den kallelse, som enligt denna § tillsändes fastighetens ägare.

34 §.

Finnes fastighet, till vars ägare enligt 33 § underrättelse skall utsändas, tillhöra kronan eller allmän anstalt, eller av kronan eller dylik anstalt innehavas under nyttjanderätt, insände vattenrättsdomaren utan dröjsmål underrättelse om kungörelsens innehåll till Konungens befallningshavande i det län, där fastigheten är belägen; och åligge Konungens befallningshavande att ofördröjligen förordna ombud till bevakande av kronans eller anstaltens rätt eller, där sådant bevakande tillkommer annan myndighet, överlämna underrättelsen till den myndighet.

35 §.

Där fråga är om ansökan, varom i 27 § 1 eller 2 mom. förmäles, skall vattenrättsdomaren utan dröjsmål insända ett exemplar av ansökningshandlingarna jämte kungörelsen till kammarkollegiet, som har att, där det prövas nödigt, föra talan för tillgodoseende av de allmänna intressen, som kunna vara i fråga.

Föres efter ty nu sagts talan i målet av allmänt ombud, åligge ombudet att på begäran tillhandagå dem, vilkas rätt beröres i saken, med kostnadsfria råd angående bevakandet av deras rätt. Menar part, att på grund av företagets omfattning eller eljest åliggande av nu nämnd art bör uppdragas åt annan än allmänt ombud, göre anmälan därom hos Konungens befallningshavande i det län, inom vilket det företag eller den åtgärd ansökningen avser huvudsakligen skall verkställas; och må Konungens befallningshavande, där så prövas erforderligt för tillvaratagande av sakägarnas rätt, förordna särskild person att på sätt nyss nämnts biträda dem.

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

Om allmänt ombuds eller sålunda förordnat biträdes namn och hemvist skall så snart ske kan underrättelse meddelas vattenrättsdomaren, som har att i den för kallelser till parterna stadgade ordning bringa underrättelsen till parternas kännedom.

36 §.

I mål, som avses i 27 § 1 och 2 mom., skall ett exemplar av ansökningshandlingarna jämte kungörelsen utan dröjsmål av vattenrättsdomaren översändas till lantbruksstyrelsen. Finner denna uppenbart, att fiskens upp- och nedgång eller eljest fiskeriintresse icke kan röna inverkan av det företag, varom fråga är, skall meddelande härom skyndsamt lämnas vattenrättsdomaren; i annat fall förordne styrelsen fiskeritjänsteman att inom den för erinringars framställande bestämda tid till vattenrättsdomaren avgiva yttrande, huruvida fiskerinäring av betydenhet kan genom företaget lida väsentligt förfång, så ock vilka särskilda åtgärder utöver vad sökanden må hava föreslagit kunna erfordras till skydd för fisket. Då meddelande av lantbruksstyrelsen, som nyss nämnts, eller yttrande av fiskeritjänstemannen avgives, skola ansökningshandlingarna återställas till vattenrättsdomaren.

Kan yttrande, som ovan nämnts, icke avgivas utan att undersökning å platsen äger rum, ankomme på vattenrättsdomaren att efter inkommen anmälan därom uppdraga åt den av lantbruksstyrelsen förordnade eller ock annan av styrelsen föreslagen fiskeritjänsteman att åt vattendomstolen verkställa undersökning och avgiva utlåtande, som i 45 § sägs.

37 §.

Kan inverkan ske på kanal- eller slussanläggning, förelägge vattenrättsdomaren sökanden att inom tid, som i varje fall föreskrives, och vid äventyr, som nedan sägs, till vattenrättsdomaren ingiva bevis, att kungörelsen delgivits anläggningens ägare eller styrelsen för densamma på sätt, som för delgivande av stämning är stadgat. Lag samma vare beträffande känd förvaltning för annan allmän farled så ock syssloman för allmän flottled, där led, som nu nämnts, beröres av företaget.

Är fråga att genom tillärnad byggnad taga i anspråk av annan tillgodogjord vattenkraft, förelägges sökanden enahanda delgivningsskyldighet med ägaren av den anläggning, där kraften tillgodogöres.

Kungl. Maj:ts förslag.

Varder denne vid delgivningsförsök å särskilda dagar ej anträffad i sitt hemvist, må kungörelsen med samma verkan delgivas föreståndaren för kraftanläggningen eller, där föreståndare ej finnes eller ej vid särskilda delgivningsförsök anträffas, fästas å lämplig plats vid anläggningen.

Där fråga är om ansökan, som i 17 § 11 avses, förelägge vattenrättsdomaren sökanden att inom tid, som vattenrättsdomaren bestämmer, och vid nedan stadgat äventyr ingiva bevis om kungörelsens delgivning med ägaren av det strömfall, från vilket kraftbelopp, varom fråga är, tillhandahålles. Vad nu sagts äge motsvarande tillämpning beträffande ansökan enligt 17 § 8, 9 eller 10.

Försummar sökanden vad enligt denna § förelägges honom, skall ansökningen av vattenrättsdomaren förklaras förfallen; och varde bevis därom med de skäl, varå beslutet grundas, tecknat å ett exemplar av ansökningen. Tillkännagivande om beslutet skall lämnas parterna i den för kallelser till dem stadgade ordning.

38 §.

Om någon, vars rätt kan vara beroende av ansökningen eller därmed avsett företag, *vill* bestrida ansökningen eller göra invändning mot ifrågasatt företags omfattning eller mot tillärnad vattenbyggnads konstruktion eller mot eljest föreslagen anordning, skola hans erinringar i berörda hänseenden, vid äventyr att vattendomstolen eljest icke är pliktig att fästa avseende vid deras innehåll, *i två exemplar ingivas till vattenrättsdomaren inom viss av vattenrättsdomaren bestämd tid, minst trettio dagar, efter kungörelsens dag.*

Utskottets förslag.

38 §.

Vill någon, vars rätt kan vara beroende av ansökningen eller därmed avsett företag, bestrida ansökningen eller göra invändning mot ifrågasatt företags omfattning eller mot tillärnad vattenbyggnads konstruktion eller mot eljest föreslagen anordning, skola hans erinringar i berörda hänseenden, vid äventyr att vattendomstolen eljest icke är pliktig att fästa avseende vid deras innehåll, *framställas i skriftlig inlaga inom viss av vattenrättsdomaren bestämd tid, minst trettio dagar, efter kungörelsens dag. Inlaga, som nu nämnts, skall ingivas till vattenrättsdomaren i två exemplar.*

39 §.

Sedan den för avgivande av erinringar bestämda tiden tilländagått, låte vattenrättsdomaren, om erinringar inkommit, på sökandens bekostnad

Kungl. Majits förslag.	*Utskottets förslag.*

verkställa avskrift av desamma i det antal exemplar, som erfordras för erinringarnas tillhandahållande å det eller de i kungörelse enligt 32 § angivna ställe eller ställen, dit avskrifterna så fort ske kan översändas.

Av inkomna erinringsskrifter äge sökanden utbekomma ena exemplaret; och åligge honom, där han vill bemöta vad i dem anförts, att inom viss av vattenrättsdomaren förelagd tid, minst fjorton dagar, efter utgången av den tid, som bestämts för erinringars avgivande, ingiva påminnelser i det antal exemplar, som av vattenrättsdomaren bestämmes. Vid påminnelser, som ingivas senare än nu nämnts, vare vattendomstolen ej pliktig att fästa avseende; och varde tillkännagivande härom lämnat i föreläggandet.

Inkomma påminnelser, skola de exemplar därav, som äro avsedda för det eller de i kungörelse enligt 32 § angivna ställen, ofördröjligen av vattenrättsdomaren dit översändas.

40 §.

Prövar vattenrättsdomaren tillfälle böra lämnas parterna att växla flera skrifter än ovan sagts, äge han förordna därom och i den för kallelser till parterna stadgade ordning meddela dem de för ändamålet nödiga föreskrifter.

41 §.

Innehåller ansökan i vattenmål tillika plan till elektrisk ledning för överföring av kraft såsom gottgörelse för förlorad vattenkraft, äge till befrämjande av ärendets fortgång vattenrättsdomaren i sammanhang med utredningen i vattenmålet eller ock i annan ordning införskaffa den utredning inom orten, som må erfordras för bedömande av ärendet rörande den elektriska anläggningen.

Vid avgörande vare sig av sistberörda ärende eller av vattenmålet gälle den i 24 § stadgade regel.

42 §.

Vittnesstämning till vattendomstolens sammanträden utfärdas av vattenrättsdomaren eller vattenrättssekreteraren eller ock av häradshövdingen i orten, där vittnet bor eller vistas, eller beträffande person, som bor eller vistas i stad, av den, som är satt till stämningars utfärdande

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag,*

i den stad, eller, där sådan ej finnes, av rådstuvurättens ordförande. Rörande stämning, som utfärdats av annan än vattenrättsdomaren eller vattenrättssekreteraren, skall den, som utfärdat stämningen, genast avsända underrättelse till vattenrättsdomaren.

43 §.

Vattenrättsdomaren eller vattendomstolen äge, där sådant finnes lämpligt, förordna, att till vinnande av upplysning, som i målet finnes erforderlig, förhör med vittnen eller parter skall äga rum vid allmän underrätt. Sker det, översände vattenrättsdomaren till den underrätts ordförande uppgift å de omständigheter, varom förhöret skall äga rum, jämte de för förhörets ledande nödiga upplysningar angående målet eller ock i fall av behov de i detta ingivna handlingar. Om tiden och stället för förhörets hållande meddele allmänna underrättens ordförande i god tid besked till vattenrättsdomaren, som därom sist å åttonde dagen före förhöret underrättar parterna i den för kallelser till dem bestämda ordning.

I samband med förordnande om förhör med part äge vattendomstolen förelägga parten vite eller annat äventyr; dock skall, där sådant föreläggande i partens frånvaro gives, detta sist å åttonde dagen före förhöret delgivas parten på sätt om stämning är stadgat.

44 §.

Angår målet fråga, för vars bedömande tarvas särskilda fackkunskaper, som icke annorledes äro för vattendomstolen tillgängliga, må vattenrättsdomaren eller vattendomstolen till biträde åt domstolen tillkalla i sådant ämne sakkunnig person.

45 §.

1 mom. Erfordras för bedömande av målet särskild teknisk utredning eller vidlyftigare värdering, uppdrage vattenrättsdomaren, där sådant finnes lämpligt, åt biträde, som i 44 § sägs, eller ock åt annan sakkunnig person att efter förberedande undersökning avgiva utlåtande i målet. Tarvas utredning av mer än en person, varde uppdraget lämpat därefter.

Undersökning, som nu nämnts, skall hållas så snart ske kan. Om

Kungl. Maj:ts förslag.	*Utskottets förslag.*

tiden för dess företagande skall meddelande lämnas vattenrättsdomaren, som i den för kallelser till parterna bestämda ordning underrättar dem därom. Sedan undersökningen bragts till slut, skall utlåtandet utan dröjsmål översändas till vattenrättsdomaren och av honom hållas för parterna tillgängligt å förut kungjorda ställe eller ställen. Förordas i något hänseende andra tekniska anordningar eller andra regler för hushållningen med vattnet än sökanden må hava föreslagit, skall utlåtandet hållas tillgängligt under minst fjorton dagar före vattendomstolens sammanträde.

2 mom. Vattenrättsdomaren må ock, där så finnes lämpligt, uppdraga åt vattenrättsingenjörerna eller en av dem att, med eller utan biträde av vattenrättsnämndemännen eller en av dem, verkställa undersökning å stället.

Om tiden för sådan undersökning skall vattenrättsdomaren meddela parterna underrättelse i den för kallelser till dem bestämda ordning. Protokoll över undersökningen skall föras av den vattenrättsdomaren därtill förordnat och sedermera tillställas vattenrättsdomaren. Där undersökning sker allenast såsom förberedelse för domstolens sammanträde till syn på stället, vare dock underrättelse och protokoll, som nu nämnts, ej av nöden.

3 mom. Där vid undersökning enligt denna § i mål rörande vattenreglering, som avses i 3 kap. 1 §, en eller flera strömfallsägare vilja förena sig med sökanden om företaget eller yrka, att till vinnande av ökad båtnad däråt gives större omfattning än sökanden äskat, göre det skriftligen; och varde handlingen vitsordad medelst undersökningsförrättarens påskrift samt översänd till vattenrättsdomaren.

46 §.

Mot sakkunnigt biträde, som i 44 § sägs, gälle de jäv, som efter ty förut stadgats gälla mot ledamot i vattendomstolen; dock må den omständigheten att fiskeritjänsteman i målet avgivit yttrande enligt 36 § icke utgöra hinder för honom att vara sakkunnigt biträde i samma mål.

I fråga om tiden för framställande av jäv mot sakkunnigt biträde skall vad i 52 § finnes stadgat äga motsvarande tillämpning.

47 §.

Framgår av utlåtande, som i 45 § sägs, eller eljest, att företag eller åtgärd, varom i målet är fråga, angår fastighet, som icke blivit i kungörelse enligt 32 § på där omförmält sätt angiven, åligge vatten-

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

rättsdomaren att därom utfärda kungörelse med tillkännagivande vad ägare till sådan fastighet så ock nyttjanderättshavare, där dennes rätt är i fråga, har att iakttaga för bevakande av sin rätt i målet ävensom att i fall, som i 33 § sägs, och på sätt, där finnes stadgat, meddela sakägare, som nu nämnts, underrättelse om kungörelsens utfärdande. Kungörelsen skall genom vattenrättsdomarens försorg sist å fjortonde dagen före vattendomstolens sammanträde införas i en eller flera av ortens tidningar så ock i allmänna tidningarna samt för uppläsande i kyrkan avsändas till pastorsämbetet i den eller de församlingar, där de i kungörelsen angivna fastigheter äro belägna. Ett exemplar av kungörelsen skall ofördröjligen sändas till det eller de i kungörelse enligt 32 § angivna ställe eller ställen.

Där så finnes lämpligare och hänsyn till okända rättsägares rätt ej utgör hinder däremot, förelägge vattenrättsdomaren sökanden ej mindre att i den för delgivande av stämning stadgade ordning sist å åttonde dagen före vattendomstolens sammanträde låta kalla sakägare, som ovan sägs, att inställa sig vid sammanträdet för sin rätts bevakande än även att sist vid nämnda sammanträde inkomma med bevis att delgivning skett inom föreskriven tid. I fråga om föreläggande, som nu sagts, skall i tillämpliga delar gälla vad i 37 § finnes stadgat.

48 §.

För att lämna vederbörande kommuner, trafikanter och andra tillfälle att yttra sig angående den inverkan företag eller åtgärd, varom i målet är fråga, kan medföra å allmän samfärdsel eller flottning eller eljest å allmänna intressen samt om vidtagande av åtgärder för tillgodoseende av dylika intressen eller angående ärende, som i 41 § sägs, förordne vattenrättsdomaren, där sådant prövas lämpligt, att särskilda sammanträden skola hållas i sammanhang med undersökning, som i 45 § sägs, eller ock i annan ordning.

För anordnandet av sådana sammanträden äge vattenrättsdomaren, där det finnes lämpligt, påkalla Konungens befallningshavandes biträde.

49 §.

Vattendomstolen äge, där så finnes nödigt för målets avgörande, från förvaltande myndighet begära utlåtande i fråga, som faller inom myndighetens verksamhetsområde.

Kungl. Maj:ts förslag.	*Utskottets förslag.*

Är fråga om byggnad i eller vid allmän farled, skall vattendomstolen eller vattenrättsdomaren, förrän målet avgöres, från lotsstyrelsen inhämta yttrande, huruvida från dess sida något finnes att erinra i avseende å företaget.

50 §.

För målets prövning sammanträder vattendomstolen till syn på stället eller, där målet kan prövas utan syn, å annan plats, som är för parterna välbelägen.

Tiden och stället för vattendomstolens sammanträde bestämmes av vattenrättsdomaren och skall sist å fjortonde dagen före sammanträdet tillkännagivas parterna i den för kallelser till dem bestämda ordning.

Har sökanden begärt syn på stället, må målets avdömande ej ske utan syn. Äskas i mål om byggnad för vattnets tillgodogörande syn av någon, som förmenar sig lida skada av sådan byggnad, vare lag samma, såframt ej syn finnes uppenbarligen icke vara erforderlig för tillgodoseende av parternas rätt.

51 §.

Vattenrättsingenjörerna och de vattenrättsnämndemän, vilka böra tjänstgöra vid domstolens sammanträde, skola av vattenrättsdomaren särskilt kallas.

52 §.

Menar part, att ledamot i vattendomstolen är jävig, framställe invändningen vid första domstolssammanträde, då den, som jävet angår, har säte i domstolen, eller, där parten då var av laga förfall hindrad att inställa sig eller den omständighet, varå jävet grundas, då ej var för handen eller parten kunnig, vid nästa sammanträde efter det förfallet upphörde eller han om jävet erhöll kännedom. Hålles vattendomstolens sammanträde, som nu nämnts, vid syn på stället, skall jävet framställas före synegångens början. Försummas vad sålunda stadgats, vare parts rätt att framställa invändningen försutten.

Jäv mot ledamot i vattendomstol må ock i högre rätt göras, där den part, som vill frågan väcka, av annan orsak än förfallolös utevaro ej förrän i den högre rätten haft tillfälle att framställa jävet. Be-

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

träffande rätt till talan mot vattendomstols beslut rörande jäv mot ledamot i domstolen gälle vad i rättegångsbalken finnes stadgat angående beslut om jäv mot häradshövding.

Beslut, varigenom jävsinvändning mot vattenrättsnämndeman varder gillad, skall ej medföra någon verkan till rubbning eller upphävande av åtgärd eller beslut, som tillkommit innan invändningen gjordes, där övriga ledamöter varit om åtgärden eller beslutet ense.

53 §.

Yrkanden beträffande ersättning till följd av det företag eller den åtgärd, varom fråga är, så ock påståenden i anledning av utlåtande, som i 45 § sägs, skola göras medelst skriftlig inlaga i två exemplar före vattendomstolens första sammanträde i målet eller ock framställas å nämnda sammanträde och, där syn hålles, före synegångens början eller i den ordning, som domstolen bestämmer. Vid yrkanden och påståenden, som framställas senare än nu nämnts, vare vattendomstolen icke pliktig att fästa avseende, utan så är att de föranledas av iakttagelser under synegången eller av eljest under domstolens sammanträden förekomna omständigheter.

Av inlaga, som nu nämnts, äge sökanden utbekomma ena exemplaret.

54 §.

Tvistas om fastighet, som i målet avsett företag eller åtgärd angår, vare den av de tvistande, som med äganderättsanspråk innehar fastigheten, berättigad att med laga verkan tala och svara för densamma, till dess den lagligen vinnes från honom.

Ny ägare må ej rubba överenskommelse, som förre ägaren i målet ingått, eller annan i målet vidtagen, för denne bindande åtgärd. Har i förut angiven ordning underrättelse om målet blivit förre ägaren tillsänd eller denne kallats till inställelse eller eljest kommit tillstädes i målet, vare underrättelse till nye ägaren eller kallelse å honom ej erforderlig.

55 §.

Parts utevaro från vattendomstolens sammanträde utgöre ej hinder för målets handläggning och avdömande.

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

56 §.

Vill sökanden före vattendomstolens sammanträde återkalla ansökningen, göre det skriftligen hos vattenrättsdomaren, och avskrive denne målet från vidare behandling. Efter det målet företagits till handläggning vid sammanträde med vattendomstolen, må återkallelse av sökandens talan ske allenast hos domstolen.

Är fråga om utförande av vattenreglering, som avses i 3 kap. 1 §, må, där sökandena äro två eller flera, en av dem ej utan de andras medgivande återkalla sin talan.

Har återkallelse av talan skett, skall genom vattenrättsdomarens försorg meddelande därom lämnas parterna i den för kallelser till dem bestämda ordning.

57 §.

Där ej särskilda omständigheter nödvändiggöra uppskov med förhandlingarna, skall, innan vattendomstolen efter syn eller annan förhandling åtskiljes, utslag i målet avkunnas eller ock besked lämnas om tid och plats för dess meddelande. Ej må utan synnerliga skäl, som i protokollet angivas, tiden sättas senare än två månader efter det beskedet lämnas.

Finnes uppskov med förhandlingarna av nöden, skall besked om tiden och stället för nytt sammanträde meddelas, innan domstolen åtskiljes, eller ock sedermera tillkännagivas i den ordning, som för kallelser till parterna blivit bestämd.

I sammanhang med beslut om uppskov äge vattendomstolen, där det för målets behöriga utredning prövas erforderligt, förordna om ny skriftväxling mellan parterna och meddela de därför nödiga föreskrifter så ock giva föreläggande angående viss parts hörande.

58 §.

Å tid och plats, som för utslagets meddelande enligt 57 § blivit särskilt bestämd, skall utslaget vara för parterna tillgängligt.

Då utslag sålunda gives, erfordras ej att vattendomstolen är samlad.

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

59 §.

Av vattendomstolens utslag skall avskrift ofördröjligen och sist å åttonde dagen, sedan det avkunnats eller eljest meddelats, av vattenrättsdomaren sändas till det eller de i kungörelse enligt 32 § angivna ställen.

60 §.

Finner vattendomstolen anledning antaga, att företag eller åtgärd, som i målet avses, har vidsträcktare verkningar än i ansökningen uppgivits, skall tillfälle lämnas tillstädesvarande parter att yttra sig däröver. Finnes antagandet grundat, ålägge domstolen, ändå att särskilt yrkande ej framställes, sökanden att gälda den ökade ersättning, som därav må föranledas.

Där på yrkande av någon part uppskattningen av honom tillkommande ersättning finnes böra sättas högre än sökanden föreslagit, må domstolen jämväl beträffande andra parter vidtaga sådan jämkning i ersättningsbelopp, som må erfordras för vinnande av likformighet i uppskattningen.

Ej må i något fall ersättning sättas lägre än sökanden i ansökningen föreslagit.

Har särskild uppgörelse träffats, må ersättning ej på grund av föreskrifterna i denna § bestämmas annorlunda än sålunda blivit avtalat.

61 §.

Där mål finnes behörigen kunna utredas utan skriftväxling mellan parterna, äge vattenrättsdomaren i kungörelse genast utsätta viss tid, minst tre veckor efter kungörelsens utfärdande, och viss ort för målets handläggning inför vattendomstolen; och skall beträffande sådant mål i tillämpliga delar gälla vad i 32 § andra stycket, 33—37 och 41—58 §§ samt 60 § föreskrivits.

62 §.

1 mom. Där genom vattendomstols utslag lämnas medgivande att bygga i vatten, skall utslaget inne-

62 §.

1 mom. Där genom vattendomstols utslag lämnas medgivande att bygga i vatten, skall utslaget inne-

Kungl. Maj:ts förslag.

hålla noggranna bestämmelser om byggnadens läge och konstruktion, om den ersättning, som skall till följd av företaget utgå, i den mån ej bestämmelser därom skola träffas i den för expropriation stadgade ordning, samt om de villkor i övrigt, som må vara behövliga för tillgodoseende av allmän och enskild rätt, så ock, i den mån det prövas erforderligt, innefatta bestämmelse om vattenmärke eller andra föreskrifter om hushållningen med och framsläppandet av vattnet såväl efter byggnadens fullbordan som under byggnadstiden.

2 mom. Är fråga om byggnad för vattnets tillgodogörande, skall utslaget angiva, med vilken fastighet rätten till tillgodogörandet skall för framtiden vara förenad. Denna fastighet (strömfallsfastigheten) bör, där så lämpligen kan ske, omfatta allenast den sökanden tillhöriga mark, som upptages av byggnaden och därmed förenade anläggningar, jämte den del av vattenområdet, som sökanden äger. Vattenrättsdomaren bör förty, när omständigheterna därtill föranleda, tillse att, såvitt möjligt, en till strömfallsfastighet lämpad fastighet varder under målets handläggning bildad.

Utslaget skall jämväl angiva, i vad mån tillgodogörandet medgivits på grund av äganderätt eller av annan grund, samt, där med byggnaden avses tillgodogörande allenast av en del av det framrinnande vattnet,

Utskottets förslag.

hålla noggranna bestämmelser om byggnadens läge och konstruktion, om den ersättning, som skall till följd av företaget utgå, i den mån ej bestämmelser därom skola träffas i den för expropriation stadgade ordning, samt om de villkor i övrigt, som må vara behövliga för tillgodoseende av allmän och enskild rätt, så ock, i den mån det prövas erforderligt, innefatta bestämmelse om vattenmärke eller andra föreskrifter om hushållningen med och framsläppande av vattnet såväl efter byggnadens fullbordan som under byggnadstiden.

2 mom. Är fråga om byggnad för vattnets tillgodogörande, skall utslaget angiva, med vilken fastighet rätten till tillgodogörandet skall för framtiden vara förenad. Denna fastighet (strömfallsfastigheten) bör, där så lämpligen kan ske, omfatta allenast den sökanden tillhöriga mark, som upptages av byggnaden och därmed förenade anläggningar, jämte den del av vattenområdet, som sökanden äger. Vattenrättsdomaren bör förty, när omständigheterna därtill föranleda, tillse att, såvitt möjligt, en till strömfallsfastighet lämpad fastighet varder under målets handläggning bildad.

Utslaget skall jämväl angiva, i vad mån tillgodogörandet medgivits på grund av äganderätt eller av annan grund, samt, där med byggnaden avses tillgodogörande allenast av en del av det framrinnande vattnet,

Kungl. Maj:ts förslag.

huruvida utslaget vilar på antagande att jämväl vattnet i övrigt i strömfallet eller den del därav, vars fallhöjd tages i anspråk, tillhör fastighet, för vilken sökanden såsom ägare fört talan i målet.

I utslag, varigenom medgivande lämnas till byggnad för utnyttjande av vattenkraft, varde vidare angivet, huruvida byggnaden är av beskaffenhet, att de i 4 kap. meddelade bestämmelserna om skyldighet för byggnadens ägare att tillhandahålla kraft åt kringliggande bygd ävensom angående nyprövning och lösningsrätt för kronan däråga tillämpning.

3 mom. Vad i 1 mom. stadgats skall i tillämpliga delar lända till efterrättelse beträffande vattendomstols utslag i andra ansökningsmål. I utslag, varigenom lämnas medgivande till utförande av vattenreglering, varde angivet, om regleringsföretaget är av beskaffenhet, att stadgandena i 4 kap. om nyprövning och om avgifter däråga tillämpning, och skall, då fråga är om företag, som avses i 3 kap. 1 §, utslaget tillika innehålla uppgift å det belopp, vartill kostnaden för regleringens utförande blivit av vattendomstolen beräknad, samt föreskrift om den anpart i kostnaden för företaget, som belöper å varje till regleringssamfälligheten hörande strömfall.

Utskottets förslag.

huruvida utslaget vilar på antagande att jämväl vattnet i övrigt i strömfallet eller den del därav, vars fallhöjd tages i anspråk, *eller den sida av strömfallet, om vars tillgodogörande är fråga,* tillhör fastighet, för vilken sökanden såsom ägare fört talan i målet.

I utslag, varigenom medgivande lämnas till byggnad för utnyttjande av vattenkraft, varde vidare angivet, huruvida byggnaden är av beskaffenhet, att de i 4 kap. meddelade bestämmelserna om skyldighet för byggnadens ägare att tillhandahålla kraft åt kringliggande bygd ävensom angående nyprövning och lösningsrätt för kronan däråga tillämpning.

3 mom. Vad i 1 mom. stadgats skall i tillämpliga delar lända till efterrättelse beträffande vattendomstols utslag i andra ansökningsmål. I utslag, varigenom lämnas medgivande till utförande av vattenreglering, varde angivet, om regleringsföretaget är av beskaffenhet, att stadgandena i 4 kap. om nyprövning och om avgifter däråga tillämpning, och skall, då fråga är om företag, som avses i 3 kap. 1 §, utslaget tillika innehålla uppgift å det belopp, vartill kostnaden för regleringens utförande blivit av vattendomstolen beräknad, samt föreskrift om den anpart i kostnaden för företaget, som belöper å varje till regleringssamfälligheten hörande strömfall.

Kungl. Majts förslag.	*Utskottets förslag.*

63 §.

I sammanhang med beslut, varigenom ifrågasatt byggande i vatten eller utförande av vattenreglering medgives, bestämme vattendomstolen viss tid, i regel ej överstigande tio år, inom vilken företaget skall vara fullbordat.

64 §.

Meddelas av vattendomstolen bestämmelse om vattenmärke, som ej finnes utsatt, föreskrive ock domstolen, när och av vem vattenmärket skall på sökandens bekostnad utsättas. Vattenmärke skall på ett för dess orubbade bestånd betryggande sätt anbringas å ett för envar lätt skönjbart ställe invid det vatten, varom fråga är, samt i noggrant bestämt höjdförhållande till en eller flera i berg, jordfast sten eller annat fast föremål inhuggna fixpunkter.

65 §.

Ändå att sökandens talan bifalles, varde honom ålagt att gottgöra motpart sådana kostnader å målet, som prövas hava varit nödiga för tillvaratagande av hans rätt.

Har svarandepart framställt invändning eller påstående i målet, ändå att han insett eller skäligen bort inse, att fog därför saknas, och vållas därav uppskov i målet eller eljest ökade kostnader, gottgöre han sökanden de utgifter, som därigenom åsamkats denne.

66 §.

I mål rörande byggande i vatten eller utförande av vattenreglering må vattendomstolen, när synnerliga skäl därtill prövas föreligga, meddela slutligt utslag rörande viss del av företaget, innan målet i övrigt avgöres.

67 §.

Vattendomstolen äge, när skäl därtill äro, förordna, att dess beslut må verkställas utan hinder därav, att det icke äger laga kraft; dock allenast såframt sökanden, innan medgivet arbete påbörjas eller, där fråga är om ändrade hushållsbestämmelser, dessa tillämpas, hos Konungens befallningshavande ställer pant eller borgen för den ersättning i pen-

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

ningar, som högre rätt kan ålägga honom att utgiva utöver vad vattendomstolen i sådant avseende bestämt, så ock för det skadestånd, vartill han kan kännas skyldig, om vattendomstolens beslut eljest ändras.

Är sådant förordnande meddelat, och fullföljes mot beslutet talan i högre rätt, äge denna, när skäl därtill förekomma, att, innan ändringssökandet slutligen prövas, förordna, att verkställighet icke må äga rum.

68 §.

Anmälan om ersättningsanspråk, varom i 2 kap. 24 § förmäles, skall göras skriftligen och i två exemplar ingivas till vattenrättsdomaren. Ena exemplaret varde genom vattenrättsdomarens försorg i rekommenderat brev tillsänt ägaren av den vattenbyggnad, varom fråga är.

Efter utgången av den tid, inom vilken ersättningsanspråk, som nu sagts, må anmälas, skall vattendomstolen för prövning av anspråk, som inom behörig tid anmälts, sammanträda till syn på stället. Äro flera anspråk anmälda, varde de såvitt möjligt prövade i ett sammanhang. Om tiden och stället för vattendomstolens sammanträde skall sist å fjortonde dagen förut till parterna avsändas underrättelse i rekommenderat brev så ock kungörelse införas i en eller flera av ortens tidningar.

Angående skyldighet för byggnadens ägare att ersätta motpart kostnad, som föranledes av prövning enligt denna §, gälle vad i 65 § är om sökande stadgat. Finnes den, som anmält ersättningsanspråk, hava saknat skälig anledning därtill, varde honom ålagt att gottgöra byggnadens ägare de utgifter, som denne till följd därav fått vidkännas.

69 §.

För ingivande av erinringar eller påminnelser eller skrifter i anledning av förordnande om ytterligare eller ny skriftväxling eller ock bevis om delgivning äge vattenrättsdomaren bevilja anstånd på viss tid, när skäl därtill äro.

Varder före utgången av tid, inom vilken det åligger part att något fullgöra, laga förfall visat, utsätte vattenrättsdomaren ny tid.

70 §.

Beträffande fråga, vari det enligt förestående stadganden tillkommer vattenrättsdomaren att besluta, bör han, där frågans beskaffenhet det påkallar, rådgöra med vattenrättsingenjörerna.

Kungl. Maj:ts förslag.	*Utskottets förslag.*

Av vattenrättsdomarens beslut är vattendomstolen ej förhindrad att annorlunda förordna.

71 §.

Där enligt stadgande i denna lag handling skall ingivas till vattendomstol eller vattenrättsdomaren, må den i stället på vederbörande parts eget ansvar i betalt brev insändas med posten.

72 §.

Vattenrättssekreteraren åligge att över alla vid vattendomstolen anhängiggjorda ansökningsmål föra förteckning, utvisande tiden, då varje mål inkommit, därmed vidtagna åtgärder samt tiden för målets avgörande.

73 §.

Vattenrättsdomaren före med biträde av vattenrättssekreteraren protokoll vid vattendomstolens sammanträden och underskrive detsamma å domstolens vägnar. I målet ingiven handling må ej i protokollet intagas, utan där allenast anmärkas.

För varje ansökningsmål skall av vattenrättssekreteraren upprättas en akt, omfattande ett exemplar av samtliga de handlingar, som i målet ingivits, så ock avskrift av de utav vattenrättsdomaren i målet utfärdade kungörelser och meddelade beslut ävensom av vattendomstolens protokoll och utslag i målet jämte förteckning å de kartor, ritningar och andra handlingar, som akten omfattar.

Vid akten skall jämväl fogas en av vattenrättsdomaren underskriven förteckning över de underrättelser, vilka på grund av bestämmelserna i 33 och 47 §§ blivit av honom å posten avlämnade; och skall förteckningen angiva den dag, då avlämnandet skett. Där ej av eljest föreliggande omständigheter annat förhållande framgår, utgöre förteckning, som nu nämnts, bevis att den uppgivna dagen underrättelser avsänts under de i förteckningen upptagna adresser.

Beträffande skyldighet att till Svea hovrätt insända ett exemplar av akten i målet skall vad rörande insändande till hovrätt av underrätts dombok är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Kungl. Maj:ts förslag.	*Utskottets förslag.*

74 §.

Expedition i ansökningsmål skall mot postförskott sändas till part. som är skyldig att lösa densamma, eller, om flera parter äro gemensamt lösenskyldiga, till den av dem, som de i sådant avseende må hava uppgivit. Varder postförskott ej utlöst, må postavgiften uttagas i den för expeditionslösen stadgade ordning.

Vad sålunda stadgats om expedition gälle ock om andra handlingar, vilka part är berättigad att utfå från vattendomstol.

Har part avsagt sig rätten att på sådant sätt få handling sig tillsänd eller begärt, att handling skall på sätt nu är nämnt tillställas i stället för honom själv hans rättegångsombud eller annan, vare det gällande.

Om förfarandet vid vattendomstol i stämningsmål.

75 §.

Vill någon mot annan föra talan, som i 17 § 12—27 avses, ingive till vattenrättsdomaren skriftlig inlaga, innehållande uppgift å svarandens namn och hemvist så ock å kärandens påståenden jämte skälen därtill; bifoge ock de handlingar käranden vill åberopa till stöd för sin talan.

Inlaga, som nu sagts, skall jämte därtill hörande handlingar ingivas i två exemplar; dock äge i fråga om kartor och ritningar samt handlingar av vidlyftigare beskaffenhet vattenrättsdomaren medgiva befrielse från denna skyldighet.

Beträffande mål rörande häktad gälle vad i 84 § finnes stadgat.

76 §.

Har inlaga, som i 75 § sägs, med tillhörande handlingar ej ingivits i nödigt antal exemplar, eller finner vattenrättsdomaren den i inlagan väckta talan vara av beskaffenhet, att den uppenbarligen icke kan av vattendomstolen upptagas, skall vad i 29 och 31 §§ stadgats beträffande ansökningsmål äga motsvarande tillämpning.

77 §.	77 §.
Möter ej mot talans upptagande hinder, som i 76 § avses, teckne	Möter ej mot talans upptagande hinder, som i 76 § avses, teckne

Kungl. Maj:ts förslag.

vattenrättsdomaren å stämningsinlagan föreläggande för svaranden vid äventyr, som i 82 § förmäles, att inom *viss tid* efter det stämningshandlingarna delgivits honom, till vattenrättsdomaren ingiva skriftligt svaromål å stämningspåståendena med bifogande av de handlingar han vill åberopa till stöd för svaromålet så ock att inställa sig inför vattendomstolen å tid och ort, som sedermera varder bestämd och i den ordning 80 § föreskriver offentliggjord. Har käranden erhållit befrielse från ingivandet av vissa handlingar i två exemplar, skall i föreläggandet tillkännagivas, att dessa handlingar hållas tillgängliga å vattenrättsdomarens tjänsterum.

Vad i 75 § andra stycket stadgas gälle ock med avseende å svaromål med tillhörande handlingar.

78 §.

Sedan resolution åtecknats stämningsinlagan, skall ena exemplaret därav ävensom av övriga i två exemplar ingivna handlingar utlämnas till käranden. Vattenrättsdomaren förelägge därvid käranden att inom *tid, som av vattenrättsdomaren bestämmes,* och vid äventyr, som nedan sägs, delgiva svaranden de sålunda bekomna handlingarna på sätt, som för delgivande av stämning är stadgat. Har den för svaromåls av-

Utskottets förslag.

vattenrättsdomaren å stämningsinlagan föreläggande för svaranden vid äventyr, som i 82 § förmäles, att inom *viss av vattenrättsdomaren förelagd tid, minst fjorton dagar,* efter det stämningshandlingarna delgivits honom, till vattenrättsdomaren ingiva skriftligt svaromål å stämningspåståendena med bifogande av de handlingar han vill åberopa till stöd för svaromålet så ock att inställa sig inför vattendomstolen å tid och ort, som sedermera varder bestämd och i den ordning 80 § föreskriver offentliggjord. Har käranden erhållit befrielse från ingivandet av vissa handlingar i två exemplar, skall i föreläggandet tillkännagivas, att dessa handlingar hållas tillgängliga å vattenrättsdomarens tjänsterum.

Vad i 75 § andra stycket stadgas gälle ock med avseende å svaromål med tillhörande handlingar.

78 §.

Sedan resolution åtecknats stämningsinlagan, skall ena exemplaret därav ävensom av övriga i två exemplar ingivna handlingar utlämnas till käranden. Vattenrättsdomaren förelägge därvid käranden att inom *viss tid, minst fjorton dagar*, och vid äventyr, som nedan sägs, delgiva svaranden de sålunda bekomna handlingarna på sätt, som för delgivande av stämning är stadgat. Har den för svaromåls avgivande

Kungl. Maj:ts förslag.	*Utskottets förslag.*
givande bestämda tiden, räknat från utgången av tiden för delgivningens verkställande, gått till ända och har icke *till vattenrättsdomaren inkommit* bevis, att delgivning skett inom föreskriven tid, ej heller svaromål avgivits, varde kärandens i målet väckta talan av vattenrättsdomaren förklarad förfallen.	bestämda tiden, räknat från utgången av tiden för delgivningens verkställande, gått till ända och har icke, *då beslut av vattenrättsdomaren meddelas, till honom inkommit* bevis, att delgivning skett inom föreskriven tid, ej heller svaromål avgivits, varde kärandens i målet väckta talan av vattenrättsdomaren förklarad förfallen.
Där ansökningen efter ty nu sagts av vattenrättsdomaren förklaras förfallen, skall bevis därom med de skäl, varå beslutet grundas, tecknas å ett exemplar av stämningsinlagan.	Där ansökningen efter ty nu sagts av vattenrättsdomaren förklaras förfallen, skall bevis därom med de skäl, varå beslutet grundas, tecknas å ett exemplar av stämningsinlagan.

79 §.

Av svaromål med tillhörande handlingar äge käranden utbekomma ena exemplaret. Till bemötande av svaromålet må käranden inom tid, som av vattenrättsdomaren förelägges, ingiva påminnelser i två exemplar; och äge vattenrättsdomaren, där så finnes nödigt, föreskriva, i vilket avseende käranden därvid skall yttra sig eller förebringa utredning vid äventyr, som i 82 § förmäles.

Finner vattenrättsdomaren tillfälle böra lämnas svaranden att före målets behandling vid vattendomstolen yttra sig över avgivna påminnelser, förelägge vattenrättsdomaren käranden vid äventyr, som nyss sagts, att inom viss tid inkomma med bevis, att han delgivit svaranden ena exemplaret av påminnelserna.

Prövas ytterligare skriftväxling mellan parterna nödig, äge vattenrättsdomaren förordna därom och meddela de för ändamålet erforderliga föreskrifter.

80 §.

Efter skriftväxlingstidens utgång bestämme vattenrättsdomaren, när och var vattendomstolen skall sammanträda för målets handläggning; och skall tillkännagivande om tiden och stället för sammanträdet sist å fjortonde dagen förut ej mindre anslås i vattenrättsdomarens tjänsterum än även tillsändas parterna i rekommenderat brev.

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

81 §.

Vad i 42—46 §§, 49 § första stycket, 50 § första stycket, 51, 52, 55 §§, 56 § första stycket, 57, 58, 64, 67, 69—72 §§, 73 § första, andra och fjärde styckena samt 74 § stadgas beträffande ansökningsmål skall, där annat ej framgår av vad nedan i denna § sägs, äga motsvarande tillämpning i fråga om stämningsmål.

Utlåtande, som i 45 § sägs, skall hållas för parterna tillgängligt å vattenrättsdomarens tjänsterum.

I de fall, då, enligt vad för ansökningsmål finnes föreskrivet, parterna skola erhålla besked i den för kallelser till dem i 32 § bestämda ordning, skall i stämningsmål med avseende å sättet för meddelande av sådant besked i stället lända till efterrättelse föreskriften i 80 §.

I avseende å stämningsmål, däri talan om ansvar föres, skall vad i 55 § finnes stadgat beträffande ansökningsmål icke äga tillämpning, så vitt angår svarande, vilken ej under skriftväxlingen erkänt den förseelse, som lägges honom till last. Förordnande, som i 67 § sägs, må ej meddelas angående verkställighet av straff eller annan påföljd av brottslig gärning.

82 §.

Underlåter svaranden att inom förelagd tid avgiva svaromål, eller brister eljest part i fullgörande av honom meddelat föreläggande, och vållas därigenom uppskov i målet, vare den försumlige, ändå att hans talan bifalles, pliktig att gottgöra motparten de utgifter, som därigenom åsamkats denne.

83 §.

Där någon, mot vilken talan föres i stämningsmål, till bemötande därav hos vattenrättsdomaren gör ansökan, som i 17 § 2, 3 eller 4 avses, varde målet i dess helhet handlagt i den för ansökningsmål stadgade ordning.

Har i stämningsmål vattendomstolen eller har allmän domstol eller överexekutor förordnat om borttagande eller ändrande av byggnad eller annan anläggning i vatten, och göres därefter ansökan, som nyss nämnts, äge vattenrättsdomaren, om skäl därtill äro och sökanden ställer pant eller borgen för kostnad och skada, förordna, att utslaget ej må verkställas, innan ansökningsmålet blivit slutligen avgjort eller ock vattendomstolen annorlunda förordnar.

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

84 §.

Vad i 75—83 §§ föreskrives om förfarandet i stämningsmål skall ej äga tillämpning å brottmål rörande häktad, utan skall i fråga om sådant mål lända till efterrättelse vad härom finnes stadgat för häradsrätt.

Om bidrag till kostnaden för vattendomstolarnas organisation och verksamhet.

85 §.

Lämnas jämlikt denna lag medgivande till byggande i vatten för vattnets tillgodogörande såsom drivkraft eller till vattenreglering, eller meddelas i syfte att vinna ökad möjlighet att utnyttja vattenkraft ändrade bestämmelser rörande hushållningen med vattnet, åligge sökanden att, innan medgivet arbete må påbörjas, eller, där fråga är om ändrade hushållningsbestämmelser, dessa må tillämpas, erlägga viss avgift såsom bidrag till kostnaden för vattendomstolarnas organisation och verksamhet.

Avgift, som nu nämnts, skall beträffande byggnad för vattnets tillgodogörande såsom drivkraft bestämmas i förhållande till den förut icke tillgodogjorda vattenkraft, som beräknas kunna vid lågvatten uttagas vid byggnaden, dock med avdrag för den vattenkraft, för vilken i samband med regleringsföretag avgift förut erlagts. Där med vattenreglering eller med ändrade hushållningsbestämmelser åsyftas ökning i uttagbar vattenkraft, skall avgiften bestämmas i förhållande till ökningen i den vattenkraft, som vid lågvatten kan uttagas i sökandens eller, då fråga är om vattenreglering enligt 3 kap. 1 §, samtliga till regleringssamfälligheten hörande strömfall. Avses att möjliggöra utnyttjande av förut uttagbar vattenkraft på fördelaktigare sätt, varde avgiften bestämd i förhållande till den ökning i vattenkraftens värde, som genom företaget eller genom de ändrade hushållningsbestämmelserna beredes. Där till grund för avgiften skall läggas storleken av viss vattenkraft, skall den utgå med en krona för varje hästkraft till och med 5,000, femtio öre för varje hästkraft över 5,000 till och med 10,000 samt tjugufem öre för varje hästkraft utöver 10,000, men må ej, utom då fråga är om vattenreglering, överstiga tjugutusen kronor. Skall avgiften beräknas

Kungl. Majts förslag.	*Utskottets förslag.*

efter ökningen i värde å vattenkraft, varde den erlagd med en för tusen av värdeökningen.

Avgift, som efter ovan nämnd beräkning skulle uppgå till mindre belopp än tio kronor, skall icke erläggas.

86 §.

Storleken av avgift, varom i 85 § förmäles, skall enligt där meddelade grunder bestämmas av vattendomstolen.

Huru avgifter, som nu nämnts, skola indrivas och för det därmed avsedda ändamålet användas, därom förordnar Konungen.

87 §.

Sökande i ansökningsmål vare pliktig att förskjuta:

kostnaden för sådana kungörelser och underrättelser i målet, vilka det åligger vattenrättsdomaren att offentliggöra eller avsända, så ock för handlingarnas tillhandahållande, såsom i 32 § sägs, där särskild utgift härför ifrågakommer;

ersättning för sådana utgifter för vattendomstolens sammanträde, varom i 11 § andra stycket förmäles;

gottgörelse åt person, som jämlikt 35 § särskilt förordnats att biträda sakägarna i målet;

gottgörelse åt sakkunnig person, som jämlikt 44 § tillkallas i målet såsom sakkunnigt biträde åt domstolen;

ersättning för undersökning enligt 45 §; samt

gottgörelse åt vattendomstolens ledamöter och sekreterare för inställelse vid domstolens sammanträde, där detta hålles vid syn å stället, dock ej ersättning för längre resa än från järnvägs- eller ångbåtsstation, som ligger närmast sammanträdesplatsen.

Huruvida kostnad, som sökanden sålunda förpliktas att gälda, skall helt eller delvis gottgöras honom av annan part, varde avgjort enligt de rörande rättegångskostnader i vattenmål gällande regler.

Vad nu sagts beträffande sökande i ansökningsmål äge motsvarande tillämpning i avseende å kärande i stämningsmål.

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

Om fullföljd av talan mot vattendomstols och vattenrättsdomares beslut.

88 §.

I fråga om fullföljd av talan mot vattendomstols beslut skola, såvitt ej här nedan eller eljest i lag eller författning särskilda stadganden därom meddelas, i tillämpliga delar lända till efterrättelse rättegångsbalkens föreskrifter beträffande fullföljd av talan mot allmän underrätts beslut, med iakttagande därav att talan mot vattendomstols beslut skall fullföljas hos vattenöverdomstolen och att vad i 25 kap. 8 § och 26 kap. 1 § rättegångsbalken sägs om häradshövding skall i vattenmål gälla om vattenrättsdomaren.

89 §.

Talan mot vattendomstols slutliga utslag i mål, som ej är av brottmåls natur, skall fullföljas efter vad.

Har vattendomstol förklarat sig obehörig eller i stämningsmål förklarat stämningen ogill, skall över det utslag klagan föras genom besvär, ändå att målet är sådant, att talan mot slutligt utslag däri eljest skolat efter vad fullföljas.

Vad i 25 kap. 5 § rättegångsbalken finnes stadgat rörande sättet för fullföljd av talan mot där avsedda beslut skall äga motsvarande tillämpning i vattenmål.

90 §.

Vad mot vattendomstols utslag skall anmälas sist å fjortonde dagen eller, där anläggning, företag eller åtgärd, varom fråga är, angår fastighet inom Norrbottens eller Västerbottens läns lappmark, sist å tjugufösta dagen från den dag, då utslaget gavs. Hos vattenrättssekreteraren må ock vädjas; pröve dock vattenrättsdomaren, huruvida sålunda gjord vadeanmälan rätteligen skett. Vadepenning tillfalle vattenrättsdomaren.

Meddelar jämlikt 66 § vattendomstol skilda utslag rörande olika delar av det företag, varom fråga är, och har part erlagt vadepenning rörande ett utslag, tarvas ej ny vadepenning, där han vill fullfölja talan jämväl mot beslut, som senare meddelas.

Kungl. Maj:ts förslag.	*Utskottets förslag.*

91 §.

Part, som vädjat mot vattendomstols utslag, skall i vattenöverdomstolen sig inställa före klockan tolv å trettionde dagen eller, där anläggning, företag eller åtgärd, varom fråga är, angår fastighet inom Norrbottens eller Västerbottens läns lappmark, före klockan tolv å fyrtiofemte dagen från den dag, då utslaget gavs.

92 §.

Där i ansökningsmål, vari kungörelse enligt 32 § utfärdats, talan mot vattendomstols utslag efter vad fullföljes av sökanden, skola de av honom vid vattenöverdomstolen företedda inlagor och andra handlingar, därav enligt 26 kap. 13 § rättegångsbalken avskrifter skola bifogas, hållas parterna tillhanda å det eller de i kungörelsen angivna ställe eller ställen. För sådant ändamål skall avskrift av handlingarna så fort ske kan dit översändas, och varde på sökandens bekostnad tillkännagivande därom, att sådan avskrift finnes att tillgå därstädes, införd i den eller de i samma kungörelse angivna ortstidningar. Har sökanden ej ingivit avskrifter till det antal, som erfordras för handlingarnas tillhandahållande på sätt nu nämnts, skall på sökandens bekostnad verkställas utskrift av handlingarna i det ytterligare antal exemplar, som för ändamålet är behövligt.

93 §.

Besvär över vattendomstols utslag eller beslut skola till vattenöverdomstolen ingivas före klockan tolv å trettionde dagen eller, där anläggning, företag eller åtgärd, varom fråga är, angår fastighet inom Norrbottens eller Västerbottens läns lappmark, före klockan tolv å fyrtiofemte dagen från den dag, då utslaget eller beslutet meddelades.

Avse besvär beslut, som, där det meddelats av allmän domstol, må utan inskränkning till viss tid överklagas, vare då ej heller klagan över vattendomstolens beslut till viss tid begränsad.

Vad i 27 kap. 1 § andra stycket rättegångsbalken finnes stadgat skall äga tillämpning jämväl å part, som hålles häktad i vattenmål.

94 §.

Skall över besvär motpart höras, skola i de fall, som avses i 27 kap. 6 och 10 §§ rättegångsbalken, i stället för de i 1 § i samma kap. stadgade tider komma till tillämpning de tider, som finnas angivna i 93 §.

Kungl. Majts förslag.	*Utskottets förslag.*

95 §.

Skola, där mot beslut i ansökningsmål, vari kungörelse enligt 32 § utfärdats, besvär anförts av sökanden, motparterna höras däröver, varde genom klagandens försorg besvärshandlingarna tillställda i stället för motparterna den eller de personer, hos vilka enligt nämnda kungörelse de till vattenrättsdomaren i målet ingivna handlingarna hållas tillgängliga, samt tillkännagivande därom, att besvärshandlingarna finnas att tillgå därstädes, före utgången av den för ingivande av delgivningsbevis bestämda tid infört i den eller de uti samma kungörelse angivna ortstidningar; och åligge det klaganden, vid den för underlåtenhet att inkomma med delgivningsbevis stadgade påföljd, att inom nämnda tid jämväl styrka, att sådant tillkännagivande ägt rum.

I fall, som i denna § avses, varde den tid, inom vilken förklaring skall avgivas, räknad från den sista dag, då handlingarna delgivits någon av nyssnämnda personer eller tillkännagivande, som nyss sagts, blivit i tidning infört.

96 §.

Har part rätteligen vädjat mot vattendomstols utslag, åligge vattenrättsdomaren att före utgången av den tid, inom vilken talan skall fullföljas, till vattenöverdomstolen insända akten i målet. Har i vattendomstols slutliga utslag eller beslut ändring sökts genom besvär, skall akten i målet infordras från vattenrättsdomaren. Lag samma vare, där besvären avse ett av vattendomstolen under rättegången meddelat beslut samt besvären prövas vara av beskaffenhet att icke kunna avgöras utan att andra till akten i målet hörande handlingar än vattendomstolens protokoll äro för vattenöverdomstolen tillgängliga.

Vad i rättegångsbalken stadgas om skyldighet för part att vid fullföljd av talan mot underrätts utslag eller beslut ingiva underrättens protokoll i målet, skall, utom såvitt angår överklagade utslaget eller beslutet, icke äga tillämpning, då talan fullföljes mot vattendomstols utslag eller beslut, utan så är att talan genom besvär fullföljes mot ett av vattendomstolen under rättegången meddelat beslut.

97 §.

Angår målet fråga, för vars bedömande fordras särskilda fackkunskaper, må vattenöverdomstolen till biträde åt sig tillkalla i sådant ämne sakkunnig person.

Kungl. Majts förslag.	*Utskottets förslag.*

Tillkallad sakkunnig bör, sedan tillfälle lämnats honom att taga del av handlingarna i målet, övervara målets föredragning i vattenöverdomstolen och må där deltaga i överläggning rörande detsamma. Han skall, efter det målet föredragits, men innan detsamma företages till avgörande, till vattenöverdomstolen avgiva skriftligt yttrande rörande de delar av målet, i vilka hans sakkunskap av vattenöverdomstolen tagits i anspråk.

Kan yttrande, som nyss nämnts, icke avgivas utan att undersökning å platsen äger rum, ankomme på vattenöverdomstolen att uppdraga åt det sakkunniga biträdet eller ock annan i ämnet sakkunnig person att företaga dylik undersökning och däröver avgiva utlåtande.

Huru ersättning åt sakkunnig, varom i denna § förmäles, må bestämmas, därom förordnar Konungen.

98 §.

Har talan i vattenmål av vattenrättsdomaren avvisats eller förklarats hava förfallit eller har vattenrättsdomaren förklarat vadeanmälan ej kunna upptagas, må klagan däröver föras hos vattenöverdomstolen i enahanda ordning, som ovan finnes stadgad med avseende å besvär mot vattendomstolens utslag eller beslut. Lag samma vare beträffande vattenrättsdomares beslut om inskrivning i vattenbok, som i 12 kap. sägs, angående besiktning, varom i 13 kap. förmäles, samt i fråga, som i 14 kap. 7 § avses.

Över annat av vattenrättsdomare meddelat beslut än nu nämnts må klagan föras allenast i sammanhang med klagan över slutligt besked.

Om fullföljd av talan mot vattenöverdomstolens beslut.

99 §.

I fråga om fullföljd av talan mot vattenöverdomstolens beslut skall i allt, varom ej nedan i 100—102 §§ eller eljest i lag eller författning är särskilt stadgat, lända till efterrättelse vad rörande fullföljd av talan mot hovrätts beslut finnes föreskrivet, där det tillämpligt är.

100 §.

Har i mål rörande byggnad i vatten eller utförande av vattenreglering vattenöverdomstolen meddelat skilda utslag rörande olika delar

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

av företaget, och har part erlagt fullföljdsavgift rörande ett utslag, då må sådan nedsättning av parten åberopas jämväl för fullföljd av talan mot senare utslag i målet; dock åligge parten att härom göra anmälan hos Konungens befallningshavande ävensom att, då han hos vattenöverdomstolen anmäler missnöje mot dess utslag, därvid tillika ingiva Konungens befallningshavandes bevis såväl angående nämnda anmälan som ock därom att den nedsatta fullföljdsavgiften icke återbekommits.

101 §.

Föreskriften i rättegångsbalken om skyldighet för part att vid fullföljd av talan mot hovrätts utslag eller beslut ingiva underrättens protokoll i målet skall icke äga tillämpning, då talan fullföljes mot vattenöverdomstols utslag eller beslut, utan så är att talan fullföljes mot vattenöverdomstolens beslut i fråga, som genom besvär över ett av vattendomstolen under rättegången meddelat beslut dragits under vattenöverdomstolens prövning.

102 §.

Vad i *92 och 95 §§* är stadgat angående mål, som vid vattendomstol anhängiggjorts medelst ansökning och däri talan till vattenöverdomstolen fullföljts av sökanden, skall äga motsvarande tillämpning i fråga om mål, som sökanden dragit under Konungens prövning.

102 §.

Vad i *92, 95 och 97 §§* är stadgat angående mål, som vid vattendomstol anhängiggjorts medelst ansökning och däri talan till vattenöverdomstolen fullföljts av sökanden, skall äga motsvarande tillämpning i fråga om mål, som sökanden dragit under Konungens prövning.

12 KAP.

Om vattenbok och inskrivning däri.

1 §.

För varje vattendomstols område skall föras bok för inskrivning av faktiska och rättsliga förhållanden rörande anläggningar för tillgodogörande av rinnande vatten såsom drivkraft eller annorledes så ock

Kungl. Maj:ts förslag.	*Utskottets förslag.*

rörande dammbyggnader, ändå att de ej avse vattnets tillgodogörande; dock att vad nu stadgats ej äger tillämpning å anläggningar för allmän farled eller allmän flottled. Denna bok kallas vattenbok.

I vattenboken böra ock anmärkas hydrografiska och topografiska beskrivningar över de inom vattendomstolens område belägna vattendrag med tillhörande vattensamlingsområden, i den mån sådana beskrivningar äro eller varda av vederbörande myndighet utarbetade.

2 §.

Vattenboken föres av vattenrättsdomaren.

Beträffande anteckningar i vattenboken av tekniskt innehåll äge vattenrättsdomaren påkalla förslag till anteckningarnas lydelse av vederbörande vattenrättsingenjör, som, där anteckningarna göras i enlighet med hans förslag, är ensam ansvarig för deras tillförlitlighet och fullständighet.

3 §.

När, efter det denna lag trätt i kraft, beslut av domstol eller annan myndighet meddelats och vunnit laga kraft rörande verkställande, ändrande eller borttagande av anläggning, som i 1 § första stycket avses, eller beträffande hushållningen med vattnet vid sådan anläggning eller ock jämlikt 2 kap. 34 § angående skyldighet för annan än anläggningens ägare att underhålla densamma, åligge det vattenrättsdomaren utan särskild ansökan att med ledning av beslutet i vattenboken verkställa inskrivning av de huvudsakliga förhållanden, som äro av vikt för kännedomen om anläggningens beskaffenhet samt om de rättigheter och skyldigheter för framtiden, vilka äro förenade med densamma. Vad nu sagts gälle ock i fråga om beslut, som innefattar prövning jämlikt 2 kap. 25 § av redan verkställd anläggnings laglighet, så ock beträffande beslut, varigenom ändring göres i förhållande, som förut inskrivits. Meddelas jämlikt stadgande i 4 kap. föreskrift om skyldighet för ägare av strömfall att tillhandahålla kraft åt kringliggande bygd, skall beträffande sagda skyldighet inskrivning göras i vattenboken.

Har beslut, varom inskrivning bör ske i vattenboken, blivit av annan domstol eller myndighet än vattendomstolen meddelat, skall underrättelse om beslutet jämte erforderliga handlingar och upplysningar genom den beslutande myndighetens försorg så snart sig göra låter tillsändas vattenrättsdomaren.

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

4 §.

Där anläggning, som i 1 § första stycket avses, tillkommit innan denna lag trätt i kraft eller ock därefter i enlighet med domstols eller annan myndighets beslut, vilket dessförinnan meddelats, vare ägaren berättigad att rörande anläggningen söka inskrivning i vattenboken.

5 §.

Ansökan om inskrivning i vattenboken skall ingivas till vattenrättsdomaren samt vara åtföljd av ritningar över anläggningen, sådan denna befinnes, jämte erforderlig beskrivning därå så ock av tillgängliga domar och andra handlingar, som må angå anläggningens rättsliga förhållanden.

Ansökningen skall innehålla uppgift, med angivande av socken, härad och län, å den eller de fastigheter, varå anläggningen är belägen, samt å det vattendrag, som därav beröres, så ock å de regler för hushållningen med vattnet, vilka tillämpas vid anläggningen, varjämte böra meddelas de andra upplysningar, vilka kunna vara av vikt för kännedom om de med anläggningen förenade rättigheter och skyldigheter.

Avser ansökningen inskrivning rörande byggnad för tillgodogörande av strömfall, skall särskilt uppgivas, huruvida strömfallet eller den del därav, som genom byggnaden tillgodogöres, helt eller delvis tillhör annan fastighet än byggnaden samt, om så är förhållandet, vilken rätt byggnadens ägare har att tillgodogöra sig vattnet.

Uppgift, som nu nämnts, må lämnas medelst hänvisning till företedd dom eller annan handling, där densamma innehåller tillfyllestgörande besked i ämnet. Är sökanden oviss om något förhållande, varom ansökning bör innehålla uppgift, varde sådant i ansökningen angivet.

6 §.

Då ansökan om inskrivning inkommit, låte vattenrättsdomaren, där han ej finner sådant fall vara för handen, att ansökningen bör genast avslås, utfärda kungörelse om ansökningen med föreläggande för dem, som kunna hava något att erinra mot inskrivningen, att till vattenrättsdomaren ingiva skriftliga erinringar inom viss tid, minst sextio och högst etthundratjugu dagar, från den dag kungörelsen är dagtecknad. Kun-

Kungl. Maj:ts förslag.	*Utskottets förslag.*

görelsen skall innehålla uppgift om tiden för hållande av undersökning, varom i 7 § förmäles.

Sådan kungörelse skall genom vattenrättsdomarens försorg inom tio dagar från nämnda dag införas såväl i allmänna tidningarna som ock i en eller, om förhållandena påkalla det, flera tidningar inom orten. Om kungörelsens innehåll varde särskild underrättelse meddelad kammarkollegiet och lantbruksstyrelsen.

7 §.

Rörande tillförlitligheten av de ingivna ritningarna och beskrivningen skall i god tid före utgången av den för erinringars avgivande bestämda tid efter vattenrättsdomarens förordnande på sökandens bekostnad hållas undersökning av sakkunnig person. Över vad vid undersökning förekommer skall föras protokoll, som insändes till vattenrättsdomaren.

8 §.

Finnas de företedda ritningarna och beskrivningen eller ock ansökningshandlingen vara så oriktiga eller ofullständiga, att de ej kunna, med mindre de fullständigt omarbetas, läggas till grund för inskrivningen, varde ansökningen avslagen.

9 §.	9 §.
Är sökandens rätt med avseende å anläggningen beroende av tvist, förklare vattenrättsdomaren, där ej ansökningen är av beskaffenhet att böra genast avslås, densamma vilande i avbidan på tvistens utgång.	Är sökandens rätt med avseende å anläggningen beroende av tvist, förklare vattenrättsdomaren, där ej ansökningen är av beskaffenhet att böra genast avslås, densamma vilande i avbidan på tvistens utgång.
Möter eljest hinder mot inskrivningen, förelägge vattenrättsdomaren sökanden viss tid, inom vilken han har att fullfölja ansökningen och visa, att hindret blivit undanröjt. Fullgör sökanden ej inom utsatt tid vad honom ålagts, varde	Möter eljest hinder mot inskrivningen, förelägge vattenrättsdomaren sökanden viss tid, inom vilken han har att fullfölja ansökningen och visa, att hindret blivit undanröjt. Fullgör sökanden ej inom utsatt tid vad honom ålagts, varde

Kungl. Maj:ts förslag.	*Utskottets förslag.*
ansökningen avslagen, där han ej visar, att han ej kunnat fullgöra det inom samma tid; visas det, *må ny tid utsättas.*	ansökningen avslagen, där han ej visar, att han ej kunnat fullgöra det inom samma tid; visas det, *utsättes ny tid.*

10 §.

Varder i ärendet utrett, att med ansökningen avsedd anläggning tillkommit eller väsentligt ändrats efter den 30 april 1881, och visas ej domstols eller annan behörig myndighets beslut till stöd för vad sålunda åtgjorts, må ansökningen ej beviljas.

11 §.

Har på grund av ansökan, som ovan sägs, skett inskrivning i vattenboken, och hava därefter fem år förflutit utan att talan väckts mot lagligheten av de med inskrivningen avsedda förhållanden, vare, ändå att till stöd för desamma ej kunnat påvisas domstols eller annan myndighets beslut, sökandens rätt att bibehålla anläggningen och, där fråga är om anläggning för vattnets tillgodogörande, att i den omfattning inskrivningen angiver tillgodogöra vattnet, fri från klander; dock gälle vad nu sagts rörande rätten att tillgodogöra vattnet allenast, såframt den, som uppfört anläggningen, varit i god tro rörande rätten till vattnet vid tiden för uppförandet eller vid erhållandet av domstols eller annan myndighets medgivande därtill eller ock någon, till vilken anläggningen sedermera övergått, i god tro rörande sagda rätt förvärvat densamma. Tillgodogöres genom an-

11 §.

Har på grund av ansökan, som ovan sägs, skett inskrivning i vattenboken, och hava därefter fem år förflutit utan att talan väckts mot lagligheten av de med inskrivningen avsedda förhållanden, vare, ändå att till stöd för desamma ej kunnat påvisas domstols eller annan myndighets beslut, sökandens rätt att bibehålla anläggningen och, där fråga är om anläggning för vattnets tillgodogörande, att i den omfattning inskrivningen angiver tillgodogöra vattnet, fri från klander; dock gälle vad nu sagts rörande rätten att tillgodogöra vattnet allenast, såframt den, som uppfört anläggningen, varit i god tro rörande rätten till vattnet vid tiden för uppförandet eller vid erhållandet av domstols eller annan myndighets medgivande därtill eller ock någon, till vilken anläggningen sedermera övergått, i god tro rörande sagda rätt förvärvat densamma. Tillgodogöres genom an-

Kungl. Maj:ts förslag.

läggning, rörande vilken skett inskrivning i vattenboken, allenast en del av det framrinnande vattnet, och innehåller inskrivningen, att strömfallet eller den del därav, vars fallhöjd utnyttjas vid anläggningen, tillhör sökanden, *gälle vad ovan sagts jämväl i fråga om sökandens rätt att tillgodogöra vattnet i övrigt i strömfallet eller falldelen, motliggande fastighets rätt dock oförkränkt.*

Vad i första stycket stadgats gälle dock ej med avseende å förhållande, som står i strid mot domstols efter den 30 april 1881 meddelade beslut, ej heller beträffande reglerna för hushållning med vattnet.

Där jämlikt 3 § på grund av beslut i ett vid den tid, då denna lag träder i kraft, redan anhängigt mål inskrivning skett i vattenboken rörande anläggning, vartill medgivande lämnats av annan myndighet än vattendomstol, skall vad i första stycket finnes stadgat äga motsvarande tillämpning; dock att där omförmälda tid av fem år skall räknas från det anläggningen fullbordades.

Utskottets förslag.

läggning, rörande vilken skett inskrivning i vattenboken, allenast en del av det framrinnande vattnet, och innehåller inskrivningen, att strömfallet eller den del därav, vars fallhöjd utnyttjas vid anläggningen, tillhör sökanden, *skall vad ovan stadgats äga motsvarande tillämpning i fråga om det sålunda ej tillgodogjorda vattnet i strömfallet eller falldelen. Avser inskrivningen allenast den del av vattnet, som tillhör strömfallets ena sida, gälle ock vad nu sagts i den mån ej andra sidans rätt trädes för när.*

Vad i första stycket stadgats gälle dock ej med avseende å förhållande, som står i strid mot domstols efter den 30 april 1881 meddelade beslut, ej heller beträffande reglerna för hushållning med vattnet.

Där jämlikt 3 § på grund av beslut i ett vid den tid, då denna lag träder i kraft, redan anhängigt mål inskrivning skett i vattenboken rörande anläggning, vartill medgivande lämnats av annan myndighet än vattendomstol, skall vad i första stycket finnes stadgat äga motsvarande tillämpning; dock att där omförmälda tid av fem år skall räknas från det anläggningen fullbordades.

12 §.

Om inskrivning i vattenboken enligt 3 § eller på grund av ansökan, som ovan sägs, skall vattenrättsdomaren ofördröjligen utfärda kungörelse; och varde den offentliggjord på sätt i 6 § andra stycket finnes stadgat.

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

13 §.

Har enligt förordnande efter ty i 13 kap. 1 § sägs besiktning hållits å anläggning, som i 1 § första stycket avses, eller av vattenmärke, om vars utsättande vattendomstolen meddelat föreskrift enligt 11 kap. 64 §, skall besiktningsprotokollet ingivas till vattenrättsdomaren och anteckning om dess huvudsakliga innehåll göras i vattenboken.

14 §.

Närmare föreskrifter om vattenbokens inrättande och förande meddelas av Konungen.

13 KAP.

Om besiktning och handräckning så ock om ansvar för överträdelse av denna lag.

1 §.

I sammanhang med beslut, varigenom byggande i vatten eller utförande av vattenreglering medgives, äge vattendomstolen, när skäl därtill äro, föreskriva att, sedan arbetet fullbordats eller den för fullbordandet bestämda tid gått till ända, besiktning å arbetet skall verkställas av sakkunnig person. Innehåller vattendomstolens beslut, att vattenmärke jämlikt 11 kap. 64 § skall utsättas, skall samtidigt meddelas föreskrift om besiktning av märket.

Har föreskrift om besiktning, som nu sagts, av vattendomstolen lämnats, men viss besiktningsman icke samtidigt förordnats, tillkomme vattenrättsdomaren att förordna sådan vid tiden, då besiktningen skall ske.

Kostnad för besiktning enligt denna § skall gäldas av byggnadens ägare.

2 §.

Finnas vid besiktning, som i 1 § sägs, sådana avvikelser från vattendomstolens beslut vara gjorda, att allmän eller enskild rätt därigenom kränkes, meddele besiktningsmannen, att rättelse bör ske inom viss tid vid äventyr att förhållandet eljest anmäles för allmänne åklagaren i orten.

Kungl. Maj:ts förslag.	*Utskottets förslag.*

3 §.

Menar någon, vars rätt är beroende av annan tillhörig, helt eller delvis uppförd byggnad i vatten, att denna icke tillkommit i laga ordning eller icke är av laga beskaffenhet, äge på ansökan av honom vattenrättsdomaren förordna sakkunnig person att hålla besiktning å byggnaden.

Kostnad för besiktning, som i denna § sägs, skall gäldas av sökanden; och vare han, där besiktningsmannen påfordrar det, pliktig att förskjuta kostnaden eller ställa borgen eller annan säkerhet därför, innan besiktningen verkställes.

Där sökanden sedermera för talan om byggnadens borttagande eller ändrande eller om ersättning för skada genom byggnaden, varde i det mål på sökandens begäran prövat, huruvida den förskjutna besiktningskostnaden skall av ägaren gottgöras sökanden.

Vad i denna § sagts om besiktning å byggnad i vatten äge motsvarande tillämpning beträffande vattenmärke eller särskilt anbragt fixpunkt, vartill domstols eller annan myndighets beslut om byggande i vatten eller rörande hushållning med vatten hänför sig.

4 §.

Har byggnad i vatten tillkommit efter prövning i laga ordning, stånde ägaren fritt att hos vattenrättsdomaren påkalla besiktning genom sakkunnig person till bevisning därom, att byggnaden utförts i överensstämmelse med de därför givna föreskrifter eller att de avvikelser därifrån, som må hava skett, icke äro av beskaffenhet att kränka allmän eller enskild rätt. Ägare av byggnad i vatten må ock eljest på sätt nu nämnts begära besiktning för erhållande av intyg angående byggnadens beskaffenhet eller om lagligheten av vattenmärke eller särskild anbragt fixpunkt, som avses i 3 § sista stycket.

Om kostnad för besiktning, som i denna § sägs, gälle vad i 3 § andra stycket finnes stadgat.

5 §.

Över vad vid besiktning förekommer och utrönes skall föras protokoll; och varde, där besiktningen hålles på grund av ansökan, som i 3 eller 4 § sägs, avskrift av protokollet så snart ske kan sökanden tillhandahållen.

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

Om besiktningsmans skyldighet att i vissa fall ingiva protokollet till vattenrättsdomaren finnes i 12 kap. 13 § stadgat.

6 §.

Av vattendomstol eller vattenrättsdomare förordnad besiktningsman åtnjute det skydd och vare underkastad det ansvar, som i lag stadgas beträffande tjänsteman.

7 §.

Ej vare någon förmenat att mot riktigheten av besiktning, varom ovan skils, åberopa den bevisning, vartill han kan äga tillgång.

8 §.

Bygger någon i vatten utan föregången prövning i laga ordning, varigenom medgivande till arbetet erhållits, och finnas förhållandena uppenbarligen vara sådana, att dylik prövning skolat enligt stadgande i denna lag föregå, äge överexekutor förbjuda arbetets fortsättande, intill dess sådan prövning ägt rum, så ock, när skäl därtill äro, förordna om handräckning till rättelse i vad olagligen skett.

Där byggande i vatten eller annat i denna lag avsett arbete, vartill i laga ordning medgivande erhållits, verkställes i strid mot de beträffande arbetets utförande givna föreskrifter, må ock förbud och förordnande, varom nu är sagt, meddelas, såframt det ej är uppenbart, att genom de avvikelser, som skett, varken allmän eller enskild rätt kränkes.

I fråga om handräckning enligt denna § gälle enahanda bestämmelser, som äro stadgade för det i 191 § utsökningslagen avsedda fall.

9 §.

Varda de rörande hushållning med och framsläppande av vatten i denna lag stadgade föreskrifter eller av domstol eller annan myndighet i laga ordning meddelade bestämmelser ej iakttagna, och följer ej rättelse genast efter det tillsägelse skett; då äge på ansökan av den, som av försummelsen kan lida men, utmätningsmannen i orten att, sedan han med ojävigt vittne hållit besiktning å stället, meddela nödig handräckning och uttaga kostnaden därför av den försumlige.

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

Tillstänger någon allmän farled eller allmän flottled eller fiskväg, må ock till borttagande av stängsel, som uppenbarligen finnes stridande mot lag, handräckning givas såsom nyss är sagt.

10 §.

Ansökan om besiktning och handräckning, varom ovan finnes stadgat, må, där allmänna intressen äro i fråga, göras av allmän åklagare eller annan myndighet, som av Konungen bestämts; och skall kostnaden i ty fall förskjutas av allmänna medel.

11 §.

Den, som mot bestämmelserna i 2 kap. 20 § första eller andra stycket bygger i vatten utan därtill av vattendomstolen lämnat medgivande

eller mot nämnda bestämmelser eller stadgandet i 3 kap. 11 § verkställer vattenreglering utan vattendomstolens medgivande

eller mot föreskriften i 2 kap. 20 § tredje stycket underlåter att söka vattendomstolens godkännande av verkställd ändring å byggnad i vatten

eller mot stadgandet i 2 kap. 34 § första stycket utan vattendomstolens medgivande utriver byggnad i vatten

eller mot vad i 2 kap. 37 § finnes stadgat vidtager åtgärd för vattendrags återställande utan medgivande av vattendomstolen,

skall, där han insett eller skäligen bort inse att jämlikt åberopade lagrum medgivande eller godkännande, som nu nämnts, varit erforderligt, straffas med böter från och med fem till och med fem tusen kronor eller med fängelse från och med en till och med sex månader.

12 §.

Den, som efter erhållet medgivande till byggande i vatten eller till verkställande av vattenreglering från vattendomstolens beslut gör avvikelse av beskaffenhet att kränka allmän eller enskild rätt, straffes med böter från och med fem till och med fem tusen kronor eller med fängelse från och med en till och med sex månader.

13 §.

Bryter någon mot de rörande hushållning med eller framsläppande av vatten i denna lag stadgade föreskrifter eller av domstol eller annan

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

myndighet i laga ordning meddelade bestämmelser, straffes med böter från och med fem till och med fem tusen kronor eller med fängelse från och med en till och med sex månader..

14 §.

Borttager eller fördärvar någon uppsåtligen vattenmärke eller särskilt anbragt fixpunkt, vartill domstols eller annan myndighets beslut om byggande i vatten eller vattenreglering eller rörande hushållning med vatten hänför sig, straffes med böter från och med fem till och med fem tusen kronor eller med fängelse från och med en till och med sex månader.

15 §.

Böter, som enligt denna lag ådömas, tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas efter allmänna strafflagen.

14 KAP.

Slutbestämmelser.

1 §.

Med lågvatten (lågvattenmängd) i ett vattendrag avses i denna lag medeltalet för ett så stort antal år som möjligt av de vattenmängder, vilka var för sig utgöra den minsta vattenmängden under året.

2 §.

I avseende å rättigheter och skyldigheter, som enligt denna lag äro förenade med äganderätt till fast egendom, vare med ägare likställd den, som med stadgad åborätt besitter hemman eller lägenhet, tillhörande kronan eller allmän inrättning, så ock den, som under fideikommissrätt innehar fast egendom.

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

3 §.

I allt, varom denna lag innehåller bestämmelse, vare kronan likställd med enskild person, där ej för särskilt fall finnes annorlunda stadgat.

Kronan vare fri från skyldighet att ställa säkerhet, där sådan eljest är föreskriven.

4 §.

Företag eller åtgärd enligt denna lag anses angå viss fastighet:

när påstående göres om förpliktande för fastighetens ägare att deltaga i företaget;

när fastigheten eller dess vatten tages i anspråk för företaget eller för anläggning i samband med detta;

när företaget kan menligt inverka på mark eller vattenområde, som tillhör fastigheten, eller någon å fastigheten belägen byggnad eller annan fast anläggning eller på fastighetens användningssätt.

5 §.

Vill någon för uppgörande av plan eller eljest såsom förberedelse till företag enligt denna lag verkställa mätningar, avvägningar eller andra undersökningsarbeten å fastighet, som äges eller innehaves av annan, äge Konungens befallningshavande, när skäl därtill äro, föreskriva, att erforderligt tillträde till fastigheten under viss tid skall lämnas.

Vid undersökningsarbetets utförande skall så förfaras, att skada därav ej eller allenast såvitt den är oundviklig orsakas annan; växande träd må ej fällas utan särskilt medgivande av Konungens befallningshavande. För skada och intrång, som vållas av arbetet, skall ersättning gäldas med fulla värdet; och vare den, som verkställer eller låter verkställa arbetet, pliktig att, om Konungens befallningshavande prövar det nödigt, före arbetets påbörjande ställa säkerhet för ersättningens gäldande.

6 §.

Ej må den, vars rätt är beroende av hushållning med vattnet vid annan tillhörig byggnad, förvägras tillträde till ställe, där vattenmärke (vattenståndsmätare, pegel) är utsatt, eller att taga del av anteckningar,

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

som det ålagts byggnadens ägare att hålla över gjorda iakttagelser rörande vattenstånd eller vattnets avrinning.

Vad nu sagts om den, vars rätt är beroende av vattenhushållningen, gälle ock beträffande allmän åklagare samt tjänsteman i hydrografiska byrån.

7 §.

Har enligt stadgandet i 11 kap. 32 § vattenrättsdomare förordnat, att handlingar i vattenmål skola hållas för granskning tillgängliga hos ordförande i kommunalnämnd eller kommunalstämma, municipalnämnd eller municipalstämma eller hos domhavande, landsfiskal eller ordförande i magistrat, må sådan befattningshavare icke utan giltigt skäl undandraga sig uppdraget, såframt företaget i fråga berör den kommun eller det municipalsamhälle, han tillhör, eller den domsaga, det distrikt eller eljest det område, som av hans tjänst omfattas. Ej heller må annan person, sedan han efter eget åtagande mottagit uppdrag, som nu nämnts, utan giltigt skäl avsäga sig detsamma. Prövar vattenrättsdomaren det anförda skälet giltigt, förordne han annan person att omhändertaga handlingarna; och skall kungörelse härom utfärdas i den för meddelanden till parterna bestämda ordning. Sedan målet slutligen avgjorts, äge sökanden utbekomma handlingarna.

I sammanhang med förordnande, som i denna § avses, må av vattenrättsdomaren bestämmas viss ersättning till den, hos vilken handlingarna skola hållas tillgängliga, att gäldas av sökanden i vattenmålet. Utgift, som nu nämnts, räknas till kostnad i målet.

8 §.

Skall någon enligt denna lag ställa pant eller borgen, och är ej sådan säkerhet godkänd av den, till vars förmån den ställes, varde säkerheten prövad av Konungens befallningshavande; dock gälle vad nu sagts ej i fråga om säkerhet, som avses i 13 kap. 3 §.

Borgen må ej godkännas av Konungens befallningshavande, utan att löftesmännen förbundit sig en för alla och alla för en såsom för egen skuld.

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

2:o) **Lag**

om vad iakttagas skall i avseende å införande av vattenlagen.

Härigenom förordnas, som följer:

1 §.

Den nu antagna vattenlagen skall jämte vad här nedan stadgas lända till efterrättelse från och med den 1 januari 1919.

2 §.

De vid vattenlagens ikraftträdande anhängiga mål, vilka röra ämne, varom i vattenlagen bestämmelse givits, skola handläggas och bedömas enligt äldre lag; dock att, där mål, som avses i 10 och 17 §§ samt 24 § andra stycket i förordningen den 30 december 1880 om jordägares rätt över vattnet å hans grund, blivit anhängiggjort efter *den 15 mars 1918* och sådant mål, då vattenlagen träder i kraft, ännu icke är av underrätten avdömt, den nya lagen skall tillämpas.

2 §.

De vid vattenlagens ikraftträdande angängiga mål, vilka röra ämne, varom i vattenlagen bestämmelse givits, skola handläggas och bedömas enligt äldre lag; dock att, där mål, som avses i 10 och 17 §§ samt 24 § andra stycket i förordningen den 30 december 1880 om jordägares rätt över vattnet å hans grund, blivit anhängiggjort efter *utgången av år 1917* och sådant mål, då vattenlagen träder i kraft, ännu icke är av underrätten avdömt, den nya lagen skall tillämpas.

3 §.

Sökande i mål, som enligt vad i 2 § sägs skall handläggas och bedömas enligt vattenlagen, skall, där han vill fullfölja ansökningen, inom nittio dagar efter det vattenlagen trätt i kraft därom hos vattenrättsdomaren göra skriftlig anmälan.

Har inom föreskriven tid anmälan skett, åligge vattenrättsdomaren

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

att från den allmänna underrättens ordförande infordra de hos rätten förvarade ritningar och andra handlingar, som angå målet, ävensom avskrift av rättens däri förda protokoll. I den mån sökandens anmälan eller de till vattenrättsdomaren översända handlingar och protokoll icke i de hänseenden, som omförmälas i 11 kap. 27 § 1 mom. vattenlagen, innehålla erforderliga upplysningar, förelägge vattenrättsdomaren sökanden viss tid att fullständiga vad sålunda brister, vid äventyr om det försummas, att anmälan förklaras förfallen.

Möter ej hinder, som nu sagts, skall vattenrättsdomaren, så snart ske kan, utfärda kungörelse om målet med angivande på sätt i 32 § av nyssnämnda kap. sägs av de fastigheter, som företaget förmenas angå, samt av tid och ställe för vattendomstolens handläggning av målet. Kungörelsen skall offentliggöras i den uti 11 kap. 33 § föreskrivna ordning; och varde på sätt i andra stycket av sistnämnda § stadgas underrättelse om kungörelsens utfärdande lämnad envar sakägare, som förut tillstädeskommit i målet, samt eljest för vattenrättsdomaren känd ägare av fastighet, som i kungörelsen omförmäles, ävensom nyttjanderättshavare, vars rätt beröres i saken.

I den mån ej vattenrättsdomaren med hänsyn till förebragt utredning eller andra omständigheter finner skäl annorledes bestämma skall jämväl vad i övrigt finnes i 11 kap. 27—40 §§ föreskrivet om ansökningsmåls anhängiggörande samt förberedande åtgärder i dylikt mål äga motsvarande tillämpning.

4 §.

Då kungörelse enligt vad i 3 § sägs blivit av vattenrättsdomaren utfärdad, skall han därom ofördröjligen underrätta den allmänna underrättens ordförande; och varde därefter målet ur dess dombok avskrivet.

Har sökanden underlåtit att i föreskriven ordning göra anmälan om målets fullföljd, skall den allmänna underrätten däri meddela utslag samt därvid förklara sökandens talan i målet hava förfallit.

5 §.

Har anläggning eller företag, som i vattenlagen avses, tillkommit innan lagen trätt i kraft eller ock därefter i enlighet med domstols eller annan myndighets på grund av äldre lag meddelade beslut, skola vid bedömande av sådan anläggnings eller sådant företags laglighet samt

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

av därmed förenade rättigheter och skyldigheter äldre lags bestämmelser lända till efterrättelse. Beträffande hushållning med och framsläppande av vatten vid byggnad, som tillkommit enligt äldre lag, skola de därutinnan i vattenlagen givna stadganden tillämpas, med iakttagande att till skada, som av hushållningen eller vattnets framsläppande förorsakas, ej hänföres hinder eller försvårande, varom i 2 kap. 4 § sägs.

Där för särskilda fall i vattenlagen meddelas stadganden, som oförtydbart angå äldre anläggningar eller företag, lände de till efterrättelse.

6 §.

Har strömfall, där jämlikt vattenlagen finnes kungsådra, bebyggts enligt Konungens på grund av äldre lag meddelade tillstånd till byggande i kungsådra, skall, såframt vid tillståndet gjorts sådant förbehåll, som omförmäles i 1 kap. 8 § vattenlagen, för utrönande om bestämmelserna i 4 kap. 3 § och 8 § andra stycket skola äga tillämpning i avseende å anläggningen, senast under femte året efter det vattenlagen trätt i kraft av myndighet, vilken Konungen bestämmer, i den ordning, som är i 11 kap. vattenlagen om stämningsmål stadgad, påkallas prövning, huruvida vattenkraften i kungsådran uppgår till den i 4 kap. 3 § angivna myckenhet. Varder icke inom nu föreskriven tid dylik prövning påkallad, skall frågan om tillämpning beträffande anläggningen av bestämmelserna i sistnämnda lagrum samt i 4 kap. 8 § andra stycket anses förfallen.

Vad i 12 kap. 3 § vattenlagen är stadgat om anteckning i vattenboken av beslut, som i nämnda lagrum omförmälas, äge motsvarande tillämpning å beslut, varom i denna § är fråga.

7 §.

Har domstol eller annan myndighet, förrän vattenlagen trätt i kraft, eller ock därefter med tillämpning av äldre lag lämnat tillstånd till byggande i vatten, och har ej arbetet blivit fullbordat inom tio år från det lagen trätt i tillämpning eller från det därefter meddelat beslut vunnit laga kraft eller ock inom den senare tid, högst tio år därefter, som i anledning av ansökan om anstånd med arbetets fullbordande må hava av vattendomstolen bestämts, skall vad i 2 kap. 22 § sista stycket samt 11 kap. 17 § 7 av nämnda lag finnes stadgat äga motsvarande tillämpning beträffande tillstånd, som nu nämnts.

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

8 §.

Genom vattenlagen upphävas:

förordningen den 30 december 1880 om jordägares rätt över vattnet å hans grund; dock med undantag av stadgandet i 12 §, i vad detta innefattar bestämmelse, som ej upptagits i 2 kap. 35 § i vattenlagen;

förordningen den 30 december 1880 om ansvar för underlåtenhet att öppna dammlucka;

kungörelsen den 20 oktober 1899 angående vad iakttagas skall, då någon vill förvärva tillstånd av Konungen till byggande i kungsådra; samt

lagen den 29 juni 1900 om rätt domstol i vissa mål angående jordägares rätt över vattnet å hans grund;

tillika med alla de särskilda stadganden, vilka innefatta ändring eller förklaring av vad sålunda upphävda lagrum innehålla eller tillägg därtill;

så ock vad i övrigt finnes i lag eller särskild författning stridande mot bestämmelserna i vattenlagen.

9 §.

Där i lag eller särskild författning förekommer hänvisning till lagrum, som ersatts genom bestämmelse i vattenlagen, skall denna i stället tillämpas.

10 §.

Vad i konvention med utländsk makt är överenskommet vare gällande.

3:o) **Lag**

om förteckning å vattendrag, där kungsådra finnes.

Härigenom förordnas, som följer:

1 §.

Innan vattenlagen träder i kraft eller så snart sig göra låter därefter utfärdar Konungen provisorisk förteckning, däri jämlikt 1 kap. 5 § andra stycket nämnda lag upptagas de vattendrag, i vilka kungsådra skall anses finnas.

Förteckning, som nu nämnts, skall införas i svensk författningssamling samt i länskungörelserna för rikets län så ock tre gånger med fyra veckors mellantid i allmänna tidningarna.

2 §.

Förmenar någon, att visst vattenområde med orätt vare sig upptagits å den provisoriska förteckningen eller uteslutits därifrån, äge han, vid förlust av vidare talan, inom två år efter den dag, då förteckningen, enligt däråa meddelad uppgift, utkommit från trycket i svensk författningssamling, hos vattendomstolen i den ort, där vattenområdet är beläget, anhängiggöra klander mot förteckningen medelst ansökan, som i två exemplar skall ingivas till vattenrättsdomaren och i lika antal exemplar åtföljas av de handlingar, vilka till stöd för klandret åberopas.

I fråga om behandlingen av sådan talan skall vad i 11 kap. vattenlagen finnes stadgat beträffande ansökningsmål i tillämpliga delar lända till efterrättelse. I sammanhang med utfärdande av sådan kungörelse angående klandret, som i 11 kap. 32 § vattenlagen omförmäles, åligge vattenrättsdomaren att till kammarkollegiet insända underrättelse om kungörelsens innehåll.

3 §.

Sedan den i 2 § stadgade tid för anhängiggörande av klandertalan mot den provisoriska förteckningen gått till ända, skola vattendomstolarna, var för sitt område, ofördröjligen till Konungen insända

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

uppgift, i vilka delar förteckningen såsom oklandrad vunnit laga kraft och i vilka delar klander väckts. Efter det anhängiggjord klandertalan blivit genom lagakraftägande beslut avgjord, skall uppgift jämväl därom insändas, och skall, om beslutet innefattar tillägg till eller annan rättelse i den provisoriska förteckningen, sådan rättelse anses omedelbart införd i densamma. Uppgifter, som nu nämnts, skola offentliggöras i enahanda ordning, som i 1 § stadgas med avseende å den provisoriska förteckningen.

Sedan samtliga påståenden om klander mot den provisoriska förteckningen slutligen avgjorts och fullständig lagakraftägande förteckning sålunda föreligger, låter Konungen införa densamma i svensk författningssamling.

Förändringar i vattenmängd, som inträffa efter det frågan om visst vattenområdes upptagande å förteckningen blivit slutligen avgjord, föranleda ej ändring i förteckningens innehåll.

4 §.

Uppstår i vattenmål tvist om rättsförhållande, som är beroende därav, huruvida i visst vattenområde finnes kungsådra eller ej, och är ej frågan om vattenområdets upptagande å förteckningen slutligen avgjord, skall med tvistens prövning anstå, till dess sådant avgörande skett. Dylikt anstånd vare ej hinder mot prövningen av vattenmålet i övrigt, där sådan prövning ändock kan äga rum.

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

4:o) **Lag**

om rätt att över annans mark framdraga ledning för vatten till husbehovsförbrukning.

Härigenom förordnas, som följer:

1 §.

Tarvas för viss fastighets förseende med vatten till husbehovsförbrukning, att ledning för vattnet framdrages över annan fastighets område, vare ägaren till den fastighet pliktig att mot ersättning tåla intrånget därav.

Ledning, som nu nämnts, skall läggas så, att ändamålet må utan oskälig kostnad vinnas med minsta intrång och olägenhet för markens ägare.

1 §.

Tarvas för viss fastighets förseende med vatten till husbehovsförbrukning, att ledning för vattnet framdrages över annan fastighets område, vare ägaren till den fastighet pliktig att mot ersättning tåla intrånget därav.

Ledning, som nu nämnts, skall läggas så, att ändamålet må utan oskälig kostnad vinnas med minsta intrång och olägenhet för markens ägare. *Ej må för ledningens framdragande tagas i anspråk tomtplats, trädgård eller park, där det utan synnerlig olägenhet kan undvikas.*

2 §.

Ersättning för intrång genom ledning, som i 1 § sägs, skall, där ej annorledes överenskommes, bestämmas i penningar att utgå på en gång.

3 §.

Kan ej överenskommelse träffas om rätt att framdraga ledning, varom ovan förmäles, varde frågan instämd till allmän underrätt i orten.

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

4 §.

Finnes syn å stället nödig, äge rätten uppdraga åt två ojäviga för uppdraget lämpliga män att förrätta sådan syn å tid, som av rätten bestämmes, och att på grund av vad vid synen iakttagits avgiva utlåtande, huruvida ledningens framdragande över svarandens mark må anses behövligt samt i sådant fall varest och huru ledningen bör göras så ock med vilket belopp ersättning för intrång genom ledningen bör utgå; och varde emellertid målet hos rätten vilande. Är fråga om fastighet på landet, varde uppdrag, som nu nämnts, företrädesvis lämnat åt dem, som äro ledamöter i nämnden.

Synemännens utlåtande skall skriftligen avfattas och före synens avslutande för närvarande parter uppläsas; och varde därvid tillkännagivet vad den med utlåtandet missnöjde enligt 5 § har att iakttaga. Utlåtandet skall av synemännen ofördröjligen insändas till rättens ordförande.

För syneförrättning njute synemännen ersättning i likhet med vad för ledamot i ägodelningsrätt är stadgat, där ej syneman på grund av tjänstebefattning äger rätt till högre ersättning. Sagda ersättning skall gäldas av käranden.

5 §.

Är part missnöjd med synemännens utlåtande, äge han på landet sist å det lagtima ting, som infaller näst efter trettio dagar, och i stad inom trettio dagar, sedan utlåtandet meddelades, till rätten ingiva påminnelser. Varda ej inom nämnda tid påminnelser ingivna, skall utlåtandet genom rättens dom fastställas.

6 §.

I mål, som anhängiggöres jämlikt 3 §, skall käranden ersätta sin motpart dennes nödiga kostnader å målet vid första domstolen.

7 §.

Där genom arbete för vidmakthållande av ledning, som i denna lag avses, skada tillskyndas markens ägare eller annan, vare denne berättigad till särskild ersättning därför.

Kungl. Maj:ts förslag.	*Utskottets förslag.*

8 §.

Vad i 5 och 7 §§ i lagen den 14 juni 1907 om servitut finnes för där avsedda fall stadgat skall äga motsvarande tillämpning beträffande ledning, som tillkommit enligt denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1919.

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

5:o) **Lag**

om ändrad lydelse av 25 kap. 1 § rättegångsbalken.

Härigenom förordnas, att 25 kap. 1 § rättegångsbalken skall erhålla följande ändrade lydelse:

Talan mot underrätts slutliga utslag i tvistemål av beskaffenhet att böra genom stämning anhängiggöras skall, där ej här nedan i 3 eller 5 § annorlunda stadgas, fullföljas efter vad.

Lag samma vare, där någon vill föra talan mot underrätts slutliga utslag: i konkursmål, rörande betalnings- eller förmånsrätt eller undanskiftande av egendom eller ackord eller klander av utdelningsförslag; så ock i boskillnadsmål, över ansökningen om boskillnad.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1919; dock att beträffande mål, som anhängiggjorts vid domstol före nämnda dag och icke på grund av stadgande i 2 § i lagen om vad iakttagas skall i avseende å införande av vattenlagen skall bedömas enligt sistnämnda lag, äldre lag skall tillämpas.

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

6:o) **Lag**

om ändrad lydelse av 37 § utsökningslagen.

Härigenom förordnas, att 37 § utsökningslagen skall erhålla följande ändrade lydelse:

Utmätningsman äge, utan särskilt bemyndigande, verkställa domstols laga kraft ägande dom i tvistemål:

1) då skyldighet att gälda penningar eller varor blivit den tappande ålagd;

2) då någon blivit förpliktad att viss lös egendom till annan utgiva;

3) då domstolen förordnat angående kvarstad eller skingringsförbud;

4) då dömt är i fråga om tjänstehjons flyttning i eller ur tjänst;

5) då någon blivit förpliktad att avträda fast egendom eller dömt är om flyttning i eller ur hus; och

6) då domen eljest innehåller förpliktande för den tappande att något fullgöra, vid äventyr att det, om han tredskas, må genom vederpartens föranstaltande utföras.

Om vattenrättsdomares behörighet att i vissa fall förordna, att dom icke må verkställas, skils i vattenlagen.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1919.

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

7:o) **Lag**

om ändrad lydelse av 14 § i lagen den 27 juni 1896 om rätt till fiske.

Härigenom förordnas, att 14 § i lagen den 27 juni 1896 om rätt till fiske skall erhålla följande ändrade lydelse:

I älv, ström, å eller sund, där fisken har sitt drev, skall en sjättedel av bredden vid vanligast förekommande lågt vattenstånd i djupaste vattnet lämnas fri från fast eller rörlig fiskredskap, som kan hindra fisken att framgå, där ej Konungens befallningshavande efter rättägandes och sakkunnigs hörande giver lov till redskapens användande.

Sund, tillflöde eller avlopp, varigenom vatten, däri fisket är gemensamhetsfiske, har gemenskap med annat vatten, må Konungens befallningshavande, på ansökan av delägarna i gemensamhetsfisket, efter rättägandes och sakkunnigs hörande giva delägarna lov att avstänga medelst anordning, som hindrar fisken att framgå.

Där fråga är om fiskebyggnad eller anordning, vars tillåtlighet enligt vattenlagen skall prövas av vattendomstol, skall vad därom är stadgat jämväl lända till efterrättelse.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1919.

8:o

Lag

om ändrad lydelse av 8 § i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom.

Härigenom förordnas, att 8 § i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom skall erhålla följande ändrade lydelse:

Sökes lagfart å egendom, som till ny ägare övergått innan föregående ägare, vilken varit skyldig att med sitt fång lagfara, sådant fullgjort, må lagfart å sista fånget ej beviljas, förrän med förre ägarens fång blivit lagfaret.

Har det fång, varmed lagfaras skall, skett i enlighet med gällande författningar om jords eller lägenhets avstående för allmänt behov eller om ändring eller utrivning av vattenverk eller enligt vattenlagen, vare för lagfarts beviljande ej av nöden att med föregående fång lagfares, eller att åtkomst styrkes, på sätt i 7 § är föreskrivet.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1919.

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

9:o) **Lag**

om ändrad lydelse av 24 och 36 §§ i förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom.

Härigenom förordnas, att 24 och 36 §§ i förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom skola erhålla följande ändrade lydelse:

24 §.

1 mom. Har i enlighet med gällande bestämmelser om expropriation eller om ändring eller utrivning av vattenverk eller enligt vattenlagen fast egendom blivit avträdd samt ersättningen å behörig ort nedsatts eller, där fråga är om strömfall, för vilket enligt sistnämnda lag ersättningen bestämts att utgå medelst kraftöverföring, denna i föreskriven ordning påbörjats, skall vad sålunda avträtts ej vidare häfta för inteckning, som meddelats i egendomen; skolande därom, sedan till rätten eller domaren inkommit anmälan om förhållandet, göras anteckning i inteckningsprotokollet så som i 23 § sägs.

2 mom. Kommer vid fördelning av ersättning enligt vattenlagen för förlorad vattenkraft eller av ersättning, som enligt nämnda lag eller lagen om dikning och annan avledning av vatten tillkommer jord- eller vattenverksägare för skada eller intrång, eller av lösen för mark, som jämlikt bestämmelserna i gruvestadgan avträtts till gruvägare, betalning att utfalla å huvudstolen av inteckning i egendomen, eller utfaller vid fördelning av medel, som jämlikt föreskrifterna i utsökningslagen skola fördelas mellan rättsägare i fast egendom ändå att försäljning av egendomen ej skett, betalning å huvudstolen av intecknad fordran, för vars gäldande försäljningen skolat ske, vare inteckningen till motsvarande belopp utan verkan; och varde därom, sedan fördelningen

Kungl. Maj:ts förslag.	*Utskottets förslag.*

visats vara godkänd eller hava vunnit laga kraft, anteckning gjord i inteckningsprotokollet som nyss sagts.

Vad sålunda stadgats skall jämväl tillämpas, där enligt gällande bestämmelser om expropriation intecknad egendom tages i besittning av den exproprierande före expropriationens fullbordande eller allenast till en del varder till honom avträdd eller ock nyttjanderätt eller servitutsrätt till intecknad egendom upplåtes, samt i något av de fall nu sagda äro vid ersättnings fördelning betalning utfaller å huvudstol av inteckning, så ock där enligt vattenlagen intecknad egendom varder avträdd, innan ersättningen blivit slutligen bestämd, eller enligt sagda lag eller gällande bestämmelser om ändring eller utrivning av vattenverk allenast en del av intecknad egendom avträdes och vid fördelning av ersättning betalning utfaller å intecknings huvudstol.

36 §.

1 mom. Har egendom, som gemensamt med annan häftar för inteckning, blivit såld i den ordning utsökningslagen bestämmer, skall egendomen, sedan auktionen vunnit laga kraft och köpeskillingen erlagts, icke vidare häfta för större del av intecknade beloppet än köparen enligt 131 § utsökningslagen kan hava fått avräkna å köpeskillingen eller som enligt 117 § 1 mom. samma lag skall innestå i egendomen; och varde därom, efter ty i 23 § sägs, anteckning gjord i inteckningsprotokollet.

Varda av gemensamt intecknade egendomar en eller flera utmätningsvis sålda, skola de övriga ej vidare häfta för vad av inteckningen kunnat utgå ur köpeskillingen för de egendomar, som sålts; skolande därom, när det visas, huru köpeskillingen fördelats och att fördelningen blivit godkänd eller vunnit laga kraft, göras anteckning i inteckningsprotokollet.

2 mom. Ej heller skola i det fall, att enligt gällande bestämmelser om expropriation en eller flera av gemensamt intecknade egendomar helt eller delvis avträdas till den exproprierande eller av honom före expropriationens fullbordande tagas i besittning eller ock nyttjanderätt eller servitutsrätt till en eller flera av gemensamt intecknade egendomar upplåtes, eller att enligt vattenlagen eller gällande bestämmelser om ändring eller utrivning av vattenverk en eller flera av gemensamt intecknade egendomar varda helt eller delvis avträdda eller åtgärd vidtages, som medför skada eller intrång å en eller flera av gemensamt intecknade

Kungl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

egendomar, eller att frälseränta, som gemensamt med annan fast egendom häftar för inteckning, varder inlöst för statsverkets räkning eller avlöst, de övriga egendomarna häfta för intecknat belopp, varför betalning utfallit vid ersättnings fördelning; skolande jämväl därom göras anteckning i inteckningsprotokollet enligt vad i 1 mom. andra stycket sägs.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1919.

B) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, huruvida och under vilka förutsättningar rätt må medgivas kronan att, i annat fall än expropriationslagen medgiver, för tillgodoseende av allmänt behov tillösa sig obebyggt eller ej till fullo utnyttjat strömfall i ändamål att tillgodogöra vattenkraften, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning må föranleda;

C) att de i anledning av förevarande proposition väckta motionerna, därest de icke kunna anses besvarade genom vad utskottet här ovan hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

D) att friherre Flemings m. fl. motion, nr 42 inom första kammaren, och herr Holmdahls motion, nr 105 inom andra kammaren, vilka motioner måste anses besvarade genom vad utskottet ovan hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 27 maj 1918.

På särskilda utskottets vägnar:

NILS ALEXANDERSON.

Reservationer:

dels vid punkt A) av utskottets hemställan:

1:o) Vattenlag.

Beträffande förslaget i dess helhet.

I. Av herrar *Söderberg* i Stockholm, *Persson* i Norrköping, *Eriksson* i Grängesberg och *Edbom*, vilka anfört:

Enligt vår principiella uppfattning böra de naturvärden, som ligga i vårt lands vattenfall, icke rimligen anses och behandlas som enskild egendom, vars utnyttjande följaktligen är överlämnat åt det privatkapitalistiska initiativet och i första hand inriktas på vinst åt ägaren. Hela den åskådning, vilken betraktar detta slags naturrikedomar som varor att köpas och säljas på marknaden, står i uppenbar strid mot ett allt mera klart och utbrett rättsmedvetande, som måste finna, i överensstämmelse med nutidens tekniska utveckling på detta fält, att naturen skänker de här slumrande möjligheterna till framsteg och rikedom icke åt några få enskilda eller ens åt en trångt begränsad närmaste bygd, utan åt *hela* vårt folk.

Då sålunda enligt vår mening landets vattenkraft är att anse som en hela nationens egendom, att utnyttjas till allas båtnad, bör lagstiftningen inrikta sig på att, med lämplig övergångstid för avveckling av privata rättsförhållanden, bringa dessa värden i det allmännas hand och undandraga dem den fortsatta privata spekulationen. De naturvärden, varom nu är fråga, kunna på intet sätt likställas med småbrukarens lägenhet eller bondens åker, där odlaren med svett och möda skapat sig möjlighet till livsuppehälle. Den kraft, som ligger förborgad i ett större vattenfall eller i en sjö, som kan tagas i anspråk för en värdefull reglering, har tillkommit utan någon grundägarens medverkan. Den är ytterst en produkt av nederbörden i ovanför liggande vattenföringsområde.

Enligt vår övertygelse bli alla berättigade intressen i längden bäst betjänta med att samhället — stat och kommun — helt övertager

utnyttjandet av dessa värden, både fallens utbyggande, kraftens förmedling till förbrukare samt sjöregleringarna för kraftutjämning. Därigenom vore en gång för alla en regel skjuten för privatmonopol, vilka, även om de ännu icke haft anledning att låta kraftkonsumenterna allt för hårdhänt känna var makten ligger, dock påtagligen innebära en framtida fara. Och det ligger i öppen dag att ett sådant planmässigt utnyttjande för hela landet blir av ett helt annat värde än om enskilda intressen ensidigt och sammanhangslöst bestämma kraftuttagningens anordning. De skilda vattendragens växlande perioder kunna bringas att effektivt komplettera varandra, och de stora vattensamlingarna skola efter genomförd reglering tjänstgöra som en den värdefullaste kraftutjämningsfaktor för hela landet. Och endast genom att staten tar hand om kraftdistribueringen kan det skipas rättvisa mellan olika bygders befolkning, så att billig kraft och lyse kan tillhandahållas även dem, som råka bo fjärran från kraftstationen. På samma sätt som numera den under statlig ledning utvecklade och framdrivna rikstelefonen spänner sitt ledningsnät över hela landet, ända bort till avlägsna obygder lika väl som i centrerna, tjänande alla abonnenter utan mannamån, så böra även statens kraftdistributionsledningar i en snar framtid vara dragna fram överallt, öppnande nya rika möjligheter till materiell och andlig utveckling.

Den rastlösa och storartade utveckling på elektroteknikens och elektrokemiens områden, som ägt rum under senare tid och alltjämt pågår, har gjort i ett flertal länder det riktiga tillgodogörandet av »de vita kolen» till en fråga av första rangs betydelse i nationernas hushållning. Och överallt pekar utvecklingen i samma riktning som vår principiella ståndpunkt föranlett oss att intaga: samhällets och hela folkets intresse måste tillvaratagas genom en lagstiftning, som radikalt bryter med det äldre åskådningssättet om vattenkraften som enskilda grundägares privatpersonliga tillhörighet och i stället inför koncessionssystem, s. k. hemfallsrätt för staten med flera dylika institutioner.

Vad vårt land vidkommer har vattenkraften här en ännu större betydelse än i de flesta andra länder, då vi äga endast obetydligt kol och för bränn- och lysoljor likaledes varit så gott som helt hänvisade till utländsk import. På samma gång är vårt vattensystem sådant att det bör kunna, med kraften rationellt utnyttjad till allmänt gagn, öppna för vårt folk utsikter till ett storartat ekonomiskt uppsving i första rummet på industriens men även på jordbrukets område.

Vilka oerhörda ekonomiska värden den svenska vattenkraften representerar får man en liten uppfattning av t. ex. genom de beräk-

ningar, som utförts av ingenjör Mauritz Serrander och vilka äro återgivna i andra häftet av teknisk tidskrift för innevarande år. Han uppskattar vårt lands totala sötvattensareal, frånsett Mälaren, till cirka trettiosex tusen kvadratkilometer. Om man antager, att hela denna sötvattensareal behärskades för regleringsändamål, med en genomsnittlig variationsmarginal av 1.5 meter, finner man att ifrågavarande regleringsåtgärder skulle möjliggöra ett krafttillskott under lågvattensperioderna av omkring 8,600 miljoner kilowattimmar per år. Den vunna energien kan beräknas ha ett genomsnittsvärde av åtminstone 1.5 öre per kilowattimme under det att självkostnaden i medeltal knappast överstiger 0.5 öre. Den fullständiga regleringen av landets alla vattendrag skulle sålunda kunna innebära en nettovinst av intill 86,000,000 kronor årligen eller ett kapitalvärde av 1 ½ à 2 miljarder kronor. Detta är den beräknade vinsten enbart av genomförda sjöregleringar och icke vinsten på utnyttjande av de oreglerade vattenfallens kraft. Sjöregleringar kunna emellertid i regel icke genomföras utan medverkan av statens expropriationslagstiftning. Enskild jord måste i avsevärd omfattning tagas i anspråk om regleringen skall vara möjlig. Den frågan ger sig väl då själv: kan det vara förnuftigt att enskilda skola lämnas tillfälle att med statens beskedliga medverkan samla åt sig som privategendom dessa oerhörda vinstmöjligheter? Enligt vår uppfattning borde i stället dessa vinster komma alla till del och alltså borde både sjöregleringar och utbyggnad av strömfall utföras av det allmänna.

Av hänsyn till det för närvarande praktiskt genomförbara vilja vi dock icke framställa yrkande om avslag på Kungl. Maj:ts förevarande proposition, men påyrka väsentliga *förändringar*, i syfte att stärka samhällets inflytande över kraftanläggningar och kraftens användning.

II. Av herrar *Vennersten, Cedercrantz, Gezelius, Barthelson, Gustafsson* i Jönköping, friherre *Langenskiöld, von Sydow* och *Lübeck*, vilka anfört:

Utskottet har i huvudsak tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag med dess i 4 kap. inrymda koncessionssystem, omfattande bestämmelser för anläggningar av viss storlek om *bygdekraft* — i större myckenhet än vattenrättssakkunnige föreslagit — om *nyprövning* med viss tids mellanrum av villkoren för anläggnings nyttjande med hänsyn till allmänna intressen, därvid en tredjedel av värdet, för vattenregleringar hela värdet skall kunna utan ersättning indragas, periodvis återkommande *inlösningsrätt* för staten samt ifråga om vattenregleringar av särskild betydelse ur allmän synpunkt dessutom eventuellt *särskilda villkor*, fastställda efter administrativ prövning. Det kan här icke ifrågakomma att fullständigt återgiva alla de skäl, som ur rättsliga och praktiska synpunkter i tidigare

utredningar och yttranden av myndigheter och korporationer samt senast i avgivna motioner anförts emot ett koncessionssystem av sådan innebörd, men skola vi här inledningsvis sammanfatta några huvudsynpunkter och i korthet något beröra vad utskottet ur principiell synpunkt anfört.

I fråga om *koncessionssystemet* torde vi till en början få erinra, att detta hör hemma i det vattenrättssystem, som karakteriseras därav, att äganderätt eller förfoganderätt till rinnande vatten endast i mycket begränsad omfattning tillerkännes enskild. Detta vattenrättssystem har av historiska grunder i allmänhet vunnit utbredning på kontinenten. Det är klart, att om staten har äganderätt över vattnet i floder och andra vattendrag, statsmakten också, om den upplåter vattnet till en enskild för bebyggande, med allt fog därvid kan knippa de villkor, som den finner för sig mest fördelaktiga. Ur rättslig synpunkt finnes med ett sådant system intet att principiellt invända mot sådana stadganden, som Kungl. Maj:t och utskottet föreslagit i 4 kap. av ifrågavarande förslag. — Helt olika ställer sig emellertid förhållandet om vattenrättssystemet såsom hos oss är byggt på den grundval, att en var äger råda över det vatten, som finnes å hans grund, en princip, som även är godkänd i det kungl. förslaget. Med denna utgångspunkt för lagstiftningen måste sådana villkor för vattenkraftens utnyttjande som nyprövning, inlösningsrätt för staten och särskilda, i administrativ ordning givna villkor för vattenkraftens begagnande te sig såsom obefogade intrång i den enskildes rätt.

Under det tiotal av år, som förslag till koncessionsbestämmelser i samband med vattenlagstiftningen avhandlats, har det icke kunnat uppvisas, att dylika förslag kunnat motiveras med något praktiskt framträdande behov för det allmänna eller för enskilda konsumenter, något som icke heller för det föreliggande förslaget åberopats.

Under samma tid har *statens företagareverksamhet på kraftverksområdet* i snabbt växande omfattning utvecklats — ett för vårt land säreget förhållande, som dock alldeles lämnats ur räkningen i den kungl. propositionen. Denna statens affärsverksamhet gör det i särskild grad angeläget att staten i sin lagstiftande och kontrollerande verksamhet icke i oträngt mål reser hinder för de icke-statliga företagarne. Utskottet förmenar visserligen att staten såsom ägare till endast 15 procent av landets vattenkraft icke skulle genom sitt reglerande inflytande kunna verksamt tillgodose allmänna intressen. Men utskottet förbiser därvid att staten under senaste åren genom rikliga anslag ökat och ökar sitt innehav av vattenkraft och att efter endast tio års verksamhet statens

kraftverk redan omfatta mer än 20 procent av den utnyttjade vattenkraften i landet.

Om således statens kraftverksrörelse säkerligen redan nu utövar en i viss mån prisreglerande inverkan, har å andra sidan konkurrensen med enskilda och kommunala kraftverk från början haft ett gynnsamt inflytande å statens verksamhet i både tekniskt och ekonomiskt avseende, till gagn för allmänheten och industrien, och utgör en sporre, från vilken vi för framtiden ej hava anledning avstå. Den enhetlighet och planmässighet i kraftens utnyttjande och distribuerande, som ur praktisk synpunkt är önsklig, skulle genom den nya lagen även utan koncessionstvång befrämjas och kan enligt daglig erfarenhet i mån av behov ytterligare vinnas genom frivillig samverkan, utan att man på enskildas bekostnad jämnar vägen för monopoliseringssträvanden, varav varken industriella eller andra kraftkonsumenter hava något gott att vänta.

Vad utskottet anfört därom att statens och enskilda företag skulle bliva likställda inför lagen synes uppenbart oförenligt åtminstone med förslaget om statens tillämnade rätt att inlösa enskilda kraftföretag samt att eventuellt utöva s. k. initiativrätt beträffande obebyggda eller »ej till fullo utnyttjade» strömfall.

Då den nya *expropriationslagen* år 1917 genomfördes, innefattande bland annat rätt för stat och kommuner att för tillgodoseende av egna ändamål expropriera vattenkraft, torde man tämligen allmänt hava utgått från att dess huvudgrunder för expropriationsrätten, varom man efter långvariga överläggningar lyckats ena sig, skulle bliva för någon längre tid bestående. Utskottets förslag till vattenlag innebär emellertid en väsentlig utvidgning av expropriationsrätten. I samband härmed torde koncessionsförslagets konsekvenser för andra slag av naturtillgångar såsom skog, torvmossar och jord, icke böra lämnas ur räkningen vid frågans bedömande.

Lagförslaget utan de av Kungl. Maj:t och utskottet tillfogade koncessionsbestämmelserna *tillgodoser i hög grad jordbrukets och de samhälleliga intressena,* bland annat genom underlättande av jords torrläggning och bevattning samt av landsbygdens elektrifiering, genom betryggande grunder för skadeersättningar av olika slag, även genom möjliggörande av eftervärdering, garantier för den nationalekonomiska nyttan av vattenregleringsföretag etc.

Enligt gällande lag kan ett för vattenreglering erforderligt magasin — såsom erfarenheten från betydande företag ger vid handen — åstadkommas genom uppdämning, men icke med säkerhet genom sänkning av förutvarande vattenstånd; lagförslaget med dess tydligt angivna rätt

till sänkning bereder således större möjligheter att undvika eller begränsa för jordbruket skadlig uppdämning. Under nuvarande förhållanden är ett enhetligt sammanförande av därför lämpade strömfallskomplex vanligen förenat med ojämna eller oskäliga ersättningar, ej sällan till ovidkommande; det nya förslagets föreskrifter om kraftersättning till andelsägare medför en rättvisare fördelning och befrämjar i hög grad landsbygdens förseende med elektrisk energi. — De mest betydande nyheterna i vattenlagen, önskvärda för befrämjande av vattenkraftens rationella utnyttjande utan onödig tidsutdräkt, äro samtidigt ägnade att tillgodose andra intressen.

Vid bedömande av *det framtida förhållandet mellan bränslekraft och vattenkraft* få nuvarande krisförhållanden icke tillmätas den betydelse, som i Kungl. Maj:ts och utskottets förslag tydligen skett. I motsats till vad departementschefen förutsätter torde man böra räkna med möjligheten att kolprisen ganska hastigt komma att sjunka efter krigets slut, om också icke till de före kriget rådande. Så länge kolprisen äro höga, komma emellertid även byggnadskostnaderna för vattenkraftanläggningar att hålla sig höga, och föreligger sålunda vid fallande kolpris en risk för förräntning av en under dyrtid utförd nyanläggning. Denna risk ökas därigenom att vattenkraftanläggningar redan nära nog uppnått den teoretiskt möjliga verkningsgraden för naturkraftens utnyttjande, medan däremot bränslekraftekonomien, för vilken marginalen ännu är mycket stor, i det att högst 15 procent av kolens värmeenergi utnyttjas, under det senaste årtiondet och ej minst under kriget gjort mycket märkliga framsteg.

Vad sålunda anförts är av betydelse särskilt vid bedömande av de ekonomiska utsikterna för vattenregleringar, kraftdistributioner, huvudsakligen i mellersta och södra Sverige, industrier med dagdrift o. s. v. Men samtidigt må framhållas att åtskillig nu befintlig och än mer framtida storindustri är absolut hänvisad till billig vattenkraft, varför på detta område bränslekraftfrågan är utan egentlig betydelse. Hos oss är dylik industri numera i stort sett hänvisad till *Norrland,* där den nya vattenlagen således snart nog skulle kunna få sitt kanske viktigaste tillämpningsområde. Tyvärr synes man i Kungl. Maj:ts och utskottets förslag hava underskattat de betydande svårigheter, som vi därvid med hänsyn till bland annat klimat och kommunikationer hava att övervinna i konkurrensen med bättre situerade vattenkraftländer, främst Norge med dess miljoner lättmonterade hästkrafter vid en isfri kust.

Vid jämförelser med utländsk koncessionslagstiftning får man icke förbise vare sig rättsutvecklingen eller statens företagareverksamhet och

andra praktiskt betydelsefulla faktorer, såsom t. ex. krafttillgångar, folktäthet, allmänna industriella betingelser m. m. Vad särskilt angår den norska koncessionslagstiftningen — frampressad och skärpt under trycket av ett växande utländskt inflytande, betecknande nog utan motsvarighet hos oss — så utgör denna lagstiftning för närvarande vår enda egentliga fördel i konkurrensen. Det är allmänt känt att under de senaste åren yrkesskickliga svenska arbetare begivit sig över till de pågående stora norska kraftverks- och industrianläggningarna; denna företeelse skulle uppenbarligen icke minskas, om vi genom en för produktionens utveckling mindre gynnsam lagstiftning försämrade våra egna förutsättningar.

Under gynnsamma betingelser kan den svenska vattenkraftindustrien med stöd av vår gamla bruksindustri och en på många områden framstående ingenjörs- och arbetsskicklighet samt i övrigt tack vare god tillgång på vissa industriella råvaror — sannolikt trots svårigheterna gå en lugn och jämn utveckling till mötes. Några språng i utvecklingen äro icke att förvänta, därtill äro de naturliga hindren alltför besvärande. I en tid, då allt inskärper vikten av att vi icke »låta vattnet löpa fåfängt sin kos», synes det därför vara alldeles särskilt opåkallat att framkonstruera restriktiva bestämmelser, som ej grundas på erfarenhet om praktiska behov och som ofelbart skulle motverka lagens syfte att befordra ett ökat utnyttjande av vår vattenkraft med därav följande större oberoende av utlandet. De föreliggande viktiga uppgifterna för den nya vattenlagen — näringslivets utveckling särskilt i Norrland, landets elektrifiering och en jämnare avrinning i vattendragen till gagn för olika intressen — främjas ej i erforderlig grad av Kungl. Maj:ts och utskottets förslag, som vid sidan av obestridliga fördelar vid reglerandet mellan olika intressen innebär alltför ovissa förutsättningar för dem, som skola skapa nya företag och därvid taga riskerna. Snart nog skulle det hämna sig, om vi genom en dylik lagstiftning i närvarande tid försvårade landets nu mer än någonsin betydelsefulla ekonomiska utveckling, minskade intresset för nya företag ock ökade kraftkostnaderna för konsumenterna, allt av uppkonstruerad omsorg för i framtiden möjligen uppträdande intressen av förment allmän natur. — Vattenkraften kan ej tagas ur landet och verkligt angelägna reformer äro vid behov alltid möjliga att åstadkomma.

Ur dessa synpunkter måste vi påyrka väsentliga ändringar i Kungl. Maj:ts och utskottets förslag, på sätt här nedan särskilt under 4 kap. skall närmare utvecklas.

III av herr *Hage*, som anfört:

Inom utskottet har jag med hänvisning till de skäl, som anförts i den av mig väckta motionen nr 369 i andra kammaren, i första hand yrkat avslag på Kungl. Maj:ts proposition, vilket yrkande ingick som första alternativförslag i ovannämnda motion. Då denna hemställan ej kunnat inom utskottet vinna bifall, har jag i stället yrkat bifall till samtliga de i nämnda motion framförda ändringsyrkanden, vilka motionsyrkanden framställts för den händelse yrkandet om avslag ej skulle vinna bifall.

Vid den slutliga behandlingen i kammaren förbehåller jag mig rätten att, liksom i utskottet, i första hand yrka avslag på den kungliga propositionen, under uttalande, att en omarbetning av förslaget bör ske på sådant sätt, att de allmänna och sociala kraven bättre tillgodoses, än vad som skett enligt Kungl. Maj:ts förslag.

Men för att ej avstängas från möjligheten att på de olika punkterna i lagförslaget framföra yrkande om detaljändringar, har jag tillåtit mig utforma reservationen på det sättet, att jag påyrkar lagförslagets antagande med de ändringar, som här nedan omnämnas.

Jag har alltså reserverat mig med yrkande om ändringar i överensstämmelse med ovannämnda av mig väckta motion.

Då det emellertid varit omöjligt att i reservation framföra *samtliga* motionens yrkanden, alldenstund detta skulle nödvändiggöra en betydande omarbetning av Kungl. Maj:ts förslag på ett flertal punkter i det vidlyftiga lagförslaget, har jag sett mig nödsakad att med avseende på några av de i motionen framförda yrkandena underlåta att framföra reservation. Detta innebär alltså ej, att jag kommit till uppfattning om att utskottets förslag är fullt tillfredsställande i berörda punkter, utan har detta blivit en följd av den omständigheten, att de regeringar, som förberett lagförslaget samvetsgrant från den förberedande behandlingen av denna fråga utestängt representanter för den uppfattning, som velat på ett mera tillfredsställande sätt tillgodose de sociala synpunkterna och det allmännas intresse, varigenom möjligheterna att i en del punkter reservationsvis framlägga ett nytt förslag, som är tekniskt oangripbart, knappast torde finnas.

Jag har alltså inskränkt mig till att instämma i den av herrar Sven Persson m. fl. avgivna reservationen, även om jag icke i *alla* avseenden i detalj har samma uppfattning som nämnda reservanter framfört.

1 KAP.

av herrar *Söderberg* i Stockholm, *Persson* i Norrköping, *Eriksson* i Grängesberg och *Edbom* vilka, med instämmande av herr *Hage,* vid detta kapitel anfört:

Med hänvisning till motiveringen i motion nr 367, att i 1 kap. måtte införas bestämmelse om Konungens initiativrätt till vattenfalls bebyggande, hemställes

att riksdagen måtte besluta att i detta kapitel införa en ny paragraf av följande lydelse:

»Prövas utnyttjande av obebyggt strömfall vara av synnerlig betydelse för näringslivet eller för orten eller eljest från allmän synpunkt, äger Konungen tillsäga ägaren av strömfallet att utnyttja detsamma; har inom två år efter sådan tillsägelse ej ansökan enligt 11 kap. blivit gjord hos vattendomstolen om tillstånd till strömfallets utbyggande samt, efter det sådant tillstånd utverkats, strömfallet ej blivit utbyggt inom föreskriven tid, vare ägaren pliktig avstå strömfallet till kronan i den ordning lag om expropriation stadgar, så framt kronan hos vattendomstolen sökt tillstånd till sådan utbyggnad.

Om återlösningsrätt för strömfallets ägare stadgas i 9 kap.»

Vid 5 §.

I. av herrar *Vennersten, Cedercrantz, Gezelius, Barthelson, Gustafsson,* friherre *Langenskiöld, von Sydow* och *Lübeck,* vilka anfört:

Enligt denna paragraf skulle kungsådra på skematiska grunder införas i en mängd vattendrag eller delar av vattendrag, där densamma nu icke förekommer. Detta utgör enligt vår mening ett ingrepp i äganderätten, vilket icke är av något verkligt behov påkallat och skulle väsentligt minska det allmänna gagn, som den nya vattenlagen avser att medföra. Ett genom kungsådreinstitutet framtvunget avstående utan ersättning av vatten till ett som allmänt betecknat intresse kan möjliggöra tillkomsten av ett företag, t. ex. en flottled, som kanske icke är ur allmän eller nationalekonomisk synpunkt berättigat, men som däremot kan utgöra ett väsentligt hinder för tillgodoseende av verkliga allmänna intressen, exempelvis ortens elektrifiering.

Emot den ur såväl rättslig som praktisk synpunkt mera tillfredsställande anordningen att upprätta kungsådreförteckningen på grundval av, varest kungsådra av ålder varit, har utskottet endast anfört att därmed förenad tidsutdräkt och kostnad icke skulle uppvägas av någon motsvarande fördel vare sig för det allmänna eller för den enskilde, ett påstående, som icke torde grunda sig på närmare övervägande och som i vad angår enskild rätt otvivelaktigt är förhastat.

På grund av vad sålunda anförts hemställa vi,

att 5 § måtte givas följande lydelse:

»Kungsådra skall anses finnas i sådana områden i rinnande vatten, som äro upptagna å lagakraftägande förteckning, upprättad i den ordning särskilt stadgas.

Å förteckning, som nu sagts, skola uppföras de vattendrag, där kungsådra av ålder varit.»

II. av herr *Hage,* som anfört:

Med hänvisning till de skäl, som anförts i en av herr C. J. Asplund väckt motion, yrkar jag, att till grund för kungsådrans förekomst måtte läggas icke vattenföringen utan storleken av det nederbördsområde, vattendraget avvattnar. Trots vad som anförts till förmån för användande av de i Kungl. Maj:ts proposition använda grunder synes det mig tydligt framgå, att man med användning av den beräkningsgrund, som i herr Asplunds motion föreslås, ernår ett både snabbare och på säkrare grunder fotat resultat för bestämmande av de vattendrag, vari kungsådra skall anses förefinnas.

Då av hydrografiska byråns utredning framgår, »att med hänsyn till sin lågvattenföring kunna ingenstädes i Sverige vattendrag, som avvattna en mindre yta än 1,000 kv.-km., beräknas föra en normal lågvattenmängd av 5 kbm. per sekund», torde nämnda areal lämpligen kunna sättas såsom minimum för kungsådras befintlighet. Samtliga de vattendrag, som äro upptagna i hydrografiska byråns förteckning och å dess karta utmärkta med svarta linjer, skulle därvid anses hava kungsådra, således, förutom de 56 enligt kungl. förslaget, ytterligare 47 vattendrag.

I detta sammanhang kan jag ej med tystnad förbigå, att Kungl. Maj:t föreslagit en reducering av kungsådrans omfattning, alldenstund regeringens förslag innebär en kvantitativ minskning av den vattenmängd, som staten nu råder över, (vilket påpekas såväl i motion av herr Asplund, som av mig). Kungl. Maj:t har nämligen i proposi-

tionen föreslagit, att kungsådrans vattenkraft skall anses utgöra endast *en tredjedel av vattenkraften* i strömfallet. Detta innebär en stark reduktion av kungsådrans betydelse enligt nu gällande lag, som bestämmer, att *kungsådra* skall anses framgå *i djupaste vatten* och beräknas till *en tredjedel av vattendragets bredd* vid vanligast förekommande lågvattenstånd, vilket i de flesta fall innebär, att större delen av lågvattenmängden måste anses tillhöra kungsådran, då vattnets djup i de båda övriga tredjedelarna i regeln är endast en bråkdel av djupet i den djupaste tredjedelen av vattendragets bredd vid lågvatten, där vattnets hastighet även är störst.

Även från *denna* utgångspunkt d. v. s. med hänsyn till den givmildhet, som staten härigenom visat mot strömfallsägaren, torde det ej kunna anses oskäligt att å andra sidan vidtaga den obetydliga utsträckning i förefintligheten av kungsådra, som föreslås i den av herr Asplund väckta motionen.

Alltså hemställes,

att riksdagen måtte besluta att andra stycket i 5 § skall erhålla följande lydelse:

»Å förteckning, som nu sagts, skola uppföras de vattendrag, räknat från viss genom utlopp ur sjö eller särskilt tillflöde bestämd plats, vilka ovanför denna plats hava ett vattenområde (nederbördsområde) av minst ettusen kvadratkilometer».

Vid 7 §,

av herrar *Vennersten, Cedercrantz, Gezelius, Barthelson, Gustafsson,* friherre *Langenskiöld, von Sydow* och *Lübeck,* vilka anfört:

Denna paragraf innebär, att vatten till flottning, farled och fiske samt för tillgodoseende av andra, nu okända ändamål, som kunna vara beroende av vattnets fria framrinnande, skall intill en tredjedel av vattenmängden avstås utan någon som helst anståndstid. Det måste emellertid enligt vår uppfattning anses skäligt, att vattenkraftanläggningarna under en icke allt för snävt tillmätt tidsfrist få begagna sig av de rättigheter, som i byggnadsmedgivandet lämnats. Därmed vinnes större trygghet och bättre kreditunderlag för vattenkraftföretagen utan nämnvärd olägenhet för allmänna intressen, vilka i samband med domstolens prövning tillgodoses för överskådlig tid.

Vi hemställa därför,

att paragrafen i överensstämmelse med vattenrättssakkunnigas förslag måtte erhålla följande lydelse:

»Har vattendomstol lämnat medgivande till bebyggande av strömfall, där kungsådra finnes, vare på grund av vad i 6 § stadgats strömfallets ägare icke pliktig att utan gottgörelse underkasta sig minskning i den vattenmängd eller fallhöjd, som han enligt vattendomstolens beslut äger tillgodogöra sig, såframt ej minst fyrtio år förflutit från den för byggnadens fullbordande jämlikt 11 kap. 63 § bestämda tid; dock skall för varje förflutit år utöver tjugu den enligt eljest gällande bestämmelser strömfallets ägare tillkommande gottgörelse, såvitt den avser sådan anpart i vattenmängd eller fallhöjd, som i 6 § sägs, minskas med en tjugondel.

Där företag, som i 6 § avses och som är av betydenhet, med sannolikhet kan förväntas inom en nära liggande framtid ifrågakomma, äge vattendomstolen att i beslutet om strömfallets bebyggande rörande tidpunkten för inträde av strömfallsägarens skyldighet enligt 6 §, såvitt angår det sålunda väntade företaget, meddela andra föreskrifter än i första stycket sägs.

Vattendomstolen må ock, när särskilda förhållanden därtill föranleda, i samband med byggnadsbeslutet medgiva förlängning av de i första stycket angivna tider.»

Vid 12 §.

av herrar *Vennersten, Cedercrantz, Gezelius, Barthelson, Gustafsson,* friherre *Langenskiöld, von Sydow* och *Lübeck*, vilka i anslutning till vad de under 7 § hemställt yrkat,

att orden »vad i 6 § samt 8—11 §§ finnes föreskrivet» utbytas mot »vad i 6—11 §§ finnes föreskrivet».

2 KAP.

Vid 3 §.

I. av herr *Hage*, som anfört:

Med åberopande av motiven i min motion nr 369 i andra kammaren (sid. 4) och under hänvisning tillika till stadgandet i 9 kap. 8 § rörande ersättning för skada eller lidande av annan beskaffenhet än rent ekonomisk yrkas,

att denna paragraf måtte få följande lydelse:

»Ej må — — — tre gånger den skada och det intrång som göres å åker och äng samt å odlingsbar jord efter dess värde såsom odlad samt två gånger skadan och intrånget å annan egendom. Vållas genom anläggningen skada eller lidande av ideell natur, skall även dylik skada och lidande ingå i uppskattningen till ett värde motsvarande tre gånger det belopp, vartill skadan och lidandet skäligen må uppskattas. I byggnadskostnaden — — — finnes stadgat.»

II. av herrar *Vennersten, Cedercrantz, Gezelius, Barthelson, Gustafsson,* friherre *Langenskiöld, von Sydow* och *Lübeck*, vilka anfört:

Utskottet har beträffande tredje stycket i denna paragraf föreslagit den ändring, att för där avsett fall beslutanderätten skulle övergå från vattendomstolen till Kungl. Maj:t, dock endast i händelse att domstolen därom gjort hemställan. Då den administrativa prövningen i vatten-rättsfrågor bör såvitt möjligt undvikas och då i allt fall den dubbelprövning, som härigenom uppstår, skulle leda till en avsevärd tidsutdräkt, yrka vi,

att denna paragraf bibehålles i den lydelse Kungl. Maj:t föreslagit.

Vid 4 §.

av herr *Hage,* som med åberopande av vad han i sin motion härutinnan anfört och i konsekvens med de ovan under 3 § föreslagna ändringarna, hemställt,

att orden i slutet av paragrafen: »dock skall vid jämförelse enligt första stycket av samma paragraf skada i omförmälda hänseende tagas i beräkning allenast en gång», måtte utgå.

Vid 10 §.

av herr *Hage*, som anfört:

De i denna paragraf av Kungl. Maj:t föreslagna fiskeavgifterna böra ej vara fixa, utan böra kunna regleras inom kortare tid än vad som möjliggöres därigenom att de genom den s. k. nyprövningen underställas förnyad prövning under 55:e året efter strömfallsbyggnadens färdigblivande och sedan vart 60:e år. Med den nedgång i penningvärdet, som numera kan konstateras, och den uppgång i vattenkraftens värde, som man kan antaga kommer att undan för undan inträda, komma säkerligen fiskeavgifterna, om de fastställas med fixa värden, att efter en tids tillvaro bli rent löjligt små och komma säkerligen ej att kunna motsvara sitt ändamål, då arbetskraft och arbetsmaterialier för vidtagande av åtgärder till fiskets fromma stiga i pris. På grund härav anses, att avgifterna böra bli rörliga och regleras med kortare mellanrum — en uppfattning, som även hyses av den sakkunnige i fiskerifrågor, herr Nordkvist, som yttrat sig i frågan. Om regleringen sker vart 20:e år, komma dessa avgifter att regleras efter samma grunder, som gälla för de s. k. bygdeavgifterna.

Med hänvisning till denna motivering hemställes alltså,

att riksdagen måtte besluta att i 2 kap. 10 § efter andra stycket insättes följande stycke:

»Avgift, som i första stycket sägs, skall bestämmas av vattendomstol för tjugo år för varje gång efter penningvärdets sjunkande eller stigande med skälig hänsyn jämväl tagen till vattenkraftens stigande eller fallande värde.»

Vid 20 §.

av herrar *Vennersten, Cedercrantz, Gezelius, Barthelson, Gustafsson,* friherre *Langenskiöld, von Sydow* och *Lübeck*, vilka i anslutning till det av dem vid 3 § framställda yrkandet, hemställt,

att denna paragraf måtte erhålla den av Kungl. Maj:t föreslagna lydelsen.

4 KAP.

av herrar *Söderberg* i Stockholm, *Persson* i Norrköping, *Eriksson* i Grängesberg och *Edbom*, vilka, med instämmande av herr *Hage,* hemställt,

att riksdagen måtte för sin del antaga det förslag till 4 kap., som framgår av härvid fogad bilaga (Bil. A.).

Till stöd för det i nämnda bilaga såsom 1 § upptagna lagrummet, vilket icke äger motsvarighet i utskottets förslag, hava nämnda reservanter anfört:

Såvitt vi kunna finna grundas alla nya utländska vattenlagar på koncessionssystem med fri prövningsrätt lämnad åt den högsta administrativa makten. Och även i vårt land är samma princip tillämpad i den allmänna expropriationslagen och vid lämnande av tillstånd för framdragande av kraftledning. Enligt vår uppfattning kunna icke de samhälleliga synpunkterna komma till sin fulla rätt vid domstolsförfarande. En domstol är vid prövning av fråga om utbyggnad av strömfall hänvisad att lämna byggnadslov såvida rättsfrågan är klar, och endast på de villkor lagen uppställer. Ur samhällssynpunkt är måhända önskvärt att i ett visst fall byggnadslov icke lämnas eller att andra villkor för byggnadslov uppställas än de som lagen för normala fall föreskriva. Föredragande departementschefen anför som skäl mot en sådan anordning, att de allmänna intressen, som beröras av en vattenbyggnad otvivelaktigt äro av den stora allmänna och sociala betydelse, att deras tillvaratagande bör regleras genom lag och icke vara beroende av från tid till annan skiftande åsikter hos den koncessionerande myndigheten. Enligt vår uppfattning är olägenheten med växlande uppfattning i koncessionsfrågor hos olika regeringar av mindre betydelse än den olägenhet som uppstår, då frågor av denna art skola bedömas efter fastslagna juridiska regler. Den uppfattning, som vid varje tidpunkt gör sig gällande inom nationen och som bör vara rättesnöret vid bedömande av dessa frågor, kan endast Kungl. Maj:t taga hänsyn till. Och det synes oss stå i god överensstämmelse med Kungl. Maj:ts uppgift såsom de allmänna intressenas högsta vårdare, att ärenden av ifrågavarande natur förbehålles Konungens prövning.

I den norska lagen äro uppräknade en mängd fall av olika samhälleliga, sociala och arbetareskyddssynpunkter, som skola beaktas vid beviljande av koncession. Överlämnas till Kungl. Maj:ts avgörande om byggnadstillstånd vid större kraftanläggningar och lämnas Kungl. Maj:t

den fria prövningsrätt vi föreslå, kunna liknande eller andra nödiga villkor föreskrivas vid lämnande av byggnadslov utan att de, som i Norge, uppräknas i själva lagen.

Det hemställes,

att 4 kap. 1 § måtte givas det innehåll vi ovan anfört.

Vid 1 §.

I. av herrar *Vennersten, Cedercrantz, Gezelius, Barthelson,* friherre *Langenskiöld, von Sydow* och *Lübeck,* vilka anfört:

I denna paragraf föreslås, att skyldigheten för ägare av vattenverksbyggnader att tillhandahålla s. k. *bygdekraft* skall höjas intill en tiondel i stället för, som sakkunniga föreslagit, en tjugondel av kraftmängden. Det synes vara av vikt att i de fall, där bygdekraft tvångsvis skall avstås, detta tvång och därmed förenad begränsning i ägarens dispositionsrätt till kraften icke utsträckes längre än nödigt är. Då bygdekraftbehovet även på andra vägar tillgodoses och då enligt föreliggande upplysningar den av de sakkunniga föreslagna kraftmängden i och för sig väl fyller behovet, anse vi de sakkunnigas förslag om en tjugondel av kraftmängden böra antagas.

Jämväl den föreslagna ändringen av den *tid,* för vilken avgörande om bygdekraft skall gälla, från 30 år till 20 år i sänder, anse vi opåkallad och hemställa, att även i detta avseende återgång sker till vad de sakkunniga föreslagit. I överensstämmelse härmed yrka vi,

att i förevarande paragraf orden »en tiondel» utbytas mot »en tjugondel» och »tjugu år» mot »trettio år».

II. av herrar *Söderberg* i Stockholm, *Persson* i Norrköping. *Eriksson* i Grängesberg och *Edbom*, vilka vid denna paragraf (enligt Bil. A. 2 §) anfört:

Enligt 4 kap. 1 § skall ägare av vattenkraftsbyggnad vara pliktig tillhandahålla åt kringliggande bygd intill en tiondedel av den årliga kraftmängd, som kan med det installerade maskineriet bliva uttagen. Då det i de flesta fall torde vara omöjligt att för en så lång tidsperiod som 20 år med någon större grad av sannolikhet bedöma ortens utveckling och behov av bygdekraft, och då en förkortning av tiden icke torde medföra någon verklig olägenhet för kraftägaren yrka vi, att detta avgörande sker för en tid av 10 år i sänder.

III. av herr *Hage*, som instämt med herrar *Söderberg* i Stockholm m. fl., dock med tillägg

att i första stycket i 2 § av Bil. A. måtte efter »byggnadens ägare pliktig att» insättas orden »till staten tillhandahålla intill en tjugondel och».

Vid 3 §.

av herrar *Söderberg* i Stockholm, *Persson* i Norrköping, *Eriksson* i Grängesberg och *Edbom,* vilka, med instämmande av herr *Hage,* vid denna paragraf (enligt Bil. A. 4 §) anfört:

Har Konungen på grund av äldre lag lämnat medgivande till utbyggnad av strömfall, där kungsådra finnes, och därvid gjorts förbehåll om skyldighet för ägaren att underkasta sig de inskränkningar eller jämkningar i avseende å nyttjandet av vattnet i kungsådran eller de ytterligare villkor för rätten att tillgodogöra sig dess vatten, som kunna föranledas av ny lagstiftning, då skall, enligt 3 § i Kungl. Maj:ts proposition, kraftbyggnadens ägare vara skyldig, sedan 20 år förflutit från lagens ikraftträdande, lämna bygdekraft till så stor mängd som motsvarar kungsådrans vatten. Då vid tillämpning av denna paragraf kungsådrans vattenkraft skall anses utgöra en tredjedel av vattenkraften i strömfallet, blir kraftbyggnadens ägare sålunda pliktig avstå till bygdekraft endast högst tre och en tredjedels procent av den årliga kraftmängd, som vid kraftverket kan uttagas.

Enligt vår uppfattning bör strömfallsägare, som erhållit Konungens tillstånd att överbygga kungsådra, för rätten att efter den nya lagens ikraftträdande få tillgodogöra sig kungsådrans vatten, vara underkastad samma förpliktelser att avstå bygdekraft och att efter viss tid utan ersättning, till kronan avstå strömfallet med kraftbyggnader, som gälla för strömfallsägare, vilka erhålla byggnadslov enligt den nya lagen. Därjämte anse vi att förpliktelsen att lämna byggnadskraft bör inträda efter 10 år från den nya lagens ikraftträdande och icke 20 år som Kungl. Maj:t föreslår.

Vid 4 §.

I. av herrar *Söderberg* i Stockholm, *Persson* i Norrköping, *Eriksson* i Grängesberg och *Edbom*, vilka, med instämmande av herr *Hage,* vid denna paragraf (enligt Bil. A. 5 §) anfört:

Enligt denna paragraf är icke kraftägaren skyldig tillhandahålla sökande av bygdekraft sådan kraft förr än två år förflutit från det ansökningen delgivits kronan. En så lång tid torde i många fall bliva till verklig olägenhet för kraftbehövande, och då med de små kraftmängder

varom här är fråga en förkortning av tiden icke kan vålla ägaren någon nämnvärd olägenhet, påyrka vi att tiden sättes till 1 år.

I samma paragraf föreskrives att för kraftens överföring erforderlig ledning skall sökanden, där ej annorlunda överenskommes med ägaren, själv bygga och underhålla. I många fall torde förhållandet bliva att det för kraftförbrukaren vore en väsentlig lättnad, om han finge uttaga kraften från kraftägarens ledning. Ett sådant medgivande torde även i regel icke medföra några särskilt ökade kostnader för kraftägaren. Lagen synes oss därför böra förplikta ägaren att efter bestämmande av vattendomstol lämna kraften från kraftstationen eller från honom tillhörig ledning. De särskilda kostnader, som därigenom kunna åsamkas ägaren, skall förbrukaren givetvis gälda.

II. av herr *Hage,* som vid 1—4 §§ anfört:

I dessa tider, då stads- och industribefolkningens bostadsfråga blir allt bekymmersammare, får intet tillfälle försummas för att på någon punkt tillgodose densamma. Ur denna synpunkt har den norska lagen redan långt före världskriget och de bostadsbekymmer, som det vållat, föreskrivit, att en vattenbyggare för privilegiet att bebygga ett vattenfall för skapande av nya industrier också skall sörja för, att industriens arbetare erhålla goda bostäder ävensom för erforderliga vägar m. m.

Nyligen har även svenska riksdagens andra kammare uttalat sig för att i bemödandet att lösa bostadsfrågan böra — utom de bostadssökande själva — icke blott stat och kommun utan även arbetsgivare, i den mån det rimligen kan begäras, träda hjälpande emellan. Även socialstyrelsen har år 1917 uttalat sig i enahanda riktning.

Under sådana förhållanden bör icke detta tillfälle försummas att sörja för arbetarnas bostadsfråga i alla de nya industrier, som på grund av ny koncession för bebyggande av vattenfall kunna uppkomma.

En skyldighet att taga hänsyn till denna angelägenhet bör, såsom i den norska lagstiftningen uttryckligen stadgas, uttalas i lagen till rättesnöre för vederbörande, denne må nu bliva Kungl. Maj:t eller någon annan. Att överlämna alla nödiga villkor till fri prövningsrätt blir väl enligt all erfarenhet oftast detsamma som att försumma tillfället. Den i min motion framhållna bostadsfrågan kräver framför allt ett sådant omnämnande likaväl som att exempelvis skyldighet att avstå bygdekraft särskilt stadgats.

Det hemställes alltså,

att under 4 kap. avdelningen om bygdekraft får följande rubrik:

»*Om tillhandahållande av kraft åt kringliggande bygd m. m.*»

samt att i slutet av denna avdelning tillägges en § av följande lydelse:

»Där omständigheterna göra sådant behövligt eller önskligt, må byggnadens ägare åläggas att, på skäliga villkor och utan beräkning av vinst, åt arbetarna och tjänstemännen anskaffa sunda och tillräckliga bostäder och tomter till byggande av egna hem med vägar, vatten, kloak och elektrisk belysning samt tomt till församlingslokal och till lokal för kooperativ eller annan handelsverksamhet o. d.»,

kommande, därest en sådan § antages, följande § att erhålla en däremot svarande förändrad nummerbeteckning.

Vid 5—8 §§.

I. av herrar *Vennersten, Cedercrantz, Gezelius, Barthelson, Gustafsson,* friherre *Langenskiöld, von Sydow* och *Lübeck,* vilka anfört:

Utöver vad vi inledningsvis anfört rörande nyprövningen som en del av koncessionssystemet, må här ytterligare framhållas att de allmänna intressen, som genom nyprövningen skulle tillgodoses, genom lagförslagets bestämmelser i övrigt ändock i erforderlig utsträckning skyddats. Åtminstone enligt Kungl. Maj:ts och utskottets förslag skulle nämligen kungsådra förekomma praktiskt taget överallt, där nyprövning ifrågasättes kunna äga rum, liksom också bygdekraft skulle avstås. Företagaren ställes emellertid inför utsikten att efter 60 år i ogynnsammaste fall hava förlorat mer än hälften av anläggningens värde utan ersättning.

Några bärande skäl för att utan ersättning indraga en tredjedel av värdet vid nyprövning hava i varje fall ej förebragts. Det kan ofta nog inträffa att en dylik reduktion gör ett ur allmän synpunkt gagneligt företag oräntabelt. Skall man åter i ovisshet om nyprövningens verkningar göra eljes obehövliga amorteringar, så måste dessa i regel drabba kraftkonsumenterna i form av högre kraftpris samtidigt som företaget undandrages medel, som eljes kunde komma till nytta för dess modernisering och utveckling. Ytterligare en betänklig omständighet är att nyprövningens i och för sig nödvändiga begränsande till vattenfall av viss storlek i många fall kommer att motverka lagförslagets syfte att befrämja ett rationellt sammanförande av strömfallskomplex, enär andelsägarna i ett sådant var för sig hava ett påtagligt intresse av att söka undvika lagens ekonomiska restriktioner.

Då sålunda strömfallsägarens förfoganderätt över vattenkraften utan tvingande skäl skulle på ett mycket betänkligt sätt inskränkas till hinder för utvecklingen och till skada jämväl för av anläggningen beroende konsumenter, anse vi,

att ifrågavarande paragrafer böra ur förslaget helt utgå.

II. av herrar *Söderberg* i Stockholm, *Persson* i Norrköping, *Eriksson* i Grängesberg och *Edbom*, vilka, med instämmande av herr *Hage*, vid dessa paragrafer (enligt Bil. A. 6—9 §§) anfört:

Hänsynen till vattenfallens stigande värde och dess växande nationalekonomiska betydelse har i de flesta länder fört till, att man i allt större omfattning drager försorg om att detta värde kommer staten och därmed hela samhället till godo.

Såsom framgår av den redogörelse för utländsk lagstiftning, som återfinnes i kommittéernas under år 1910 avgivna betänkande sid. 557—676, har vattenkraftens tillgodogörande i flertalet av Europas stater underkastats koncessionslagstiftning i en eller annan form.

Tillstånd till anläggande av vattenverk meddelas sålunda i regel allenast på viss tid. Enligt den schweiziska förbundslagen angående tillgodogörande av vattenkraft, som antagits i december 1916, må koncessionstiden icke överstiga åttio år. De norska koncessionslagarna å förevarande område, vilka genom beslut av förra årets storting undergått en väsentlig skärpning, begränsa koncessionstiden i allmänhet till femtio år. Enligt ett österrikiskt förslag till vattenlag, som framlagts under år 1914, skall, då fråga är om vattenkraftanläggningar, koncession i allmänhet icke meddelas på längre tid än sextio år.

Med koncessionens upphörande inträder i allmänhet skyldighet för anläggningens ägare att, om det från administrationens sida påyrkas, återställa förhållandena i vattendraget i deras skick före koncessionens meddelande. I åtskilliga vattenlagar stadgas uttryckligen skyldighet för ägaren att utan ersättning till staten avstå de utförda anläggningarna. En dylik så kallad hemfallsrätt till staten föreskrives bland annat i den badensiska vattenlagen samt i åtskilliga av de schweiziska vattenlagarna. Genom en år 1913 företagen revision av den badensiska vattenlagen har det statliga inflytandet i fråga om vattenkraftens tillgodogörande utsträckts jämväl till sådana vattendrag, som icke ansetts som offentliga. Jämväl den preussiska vattenlagen av sistnämnda år inför enahanda koncessionsförfarande beträffande såväl offentliga som enskilda vattendrag. I åt-

skilliga vattenlagar upptagas dessutom skyldighet för anläggningens ägare att erlägga vissa avgifter samt föreskrifter angående prisreglering ävensom åtskilliga bestämmelser till skydd för allmänna intressen i andra hänseenden.

Som bekant hava även inom vårt norska grannland förvärv och utbyggnad av strömfall liksom verkställande av vattenreglering sedan ganska lång tid tillbaka varit underkastade koncession.

Under nästlidet år hade de norska koncessionslagarna, såsom redan förut anmärkts, underkastats en genomgripande revision, i syfte att ytterligare befästa och utvidga det statliga inflytandet å vattenkraftens tillgodogörande. Den enskilde må enligt dessa lagar icke med rättslig verkan förvärva vattenfall av viss storlek utan Konungens tillstånd. Koncessionen skall meddelas för viss tid, högst femtio år eller, med stortingets samtycke, sextio år, räknat från koncessionens meddelande. Vid koncessionstidens utgång tillfaller vattenfallet med tillhörande anläggningar och jordområden ävensom kraftstationen med maskineri och annat tillbehör, arbetarebostäder och andra byggnader, som höra samman med kraftanläggningen, staten med full äganderätt och utan vederlag.

Jämväl till utförande av vattenreglering kräves enligt de norska koncessionslagarna i allmänhet tillstånd av Konungen. De villkor, som uppställas för dylikt tillstånd, äro väsentligen av enahanda innebörd, som de, vilka gälla beträffande förvärv av vattenfall. Koncessionen skall sålunda meddelas för viss tid, högst femtio år eller, med stortingets samtycke, sextio år. Vid koncessionstidens utgång är staten berättigad att utan ersättning övertaga regleringsanläggningen med vad därtill hör såsom markområden och byggnader.

Det kan icke förnekas att det av Kungl. Maj:t föreslagna nyprövningsinstitutet är ett första icke oväsentliga steg i riktning mot full hemfallsrätt till staten. Då vi emellertid anse en ersättningsfri hemfallsrätt vara fullt motiverad, föreslå vi ändring i Kungl. Maj:ts förslag i sådan riktning.

Förpliktelsen att efter viss tid utan vederlag till staten överlåta utbyggt strömfall förminskar naturligtvis i viss grad vattenfallets värde för ägaren. Men att denna värdeminskning är så betydande att den, som vattenkraftsintressenterna påstå, skulle väsentligen försvåra eller omöjliggöra nyanläggningar, är svårt att inse.

I den norska koncessionslagskommitténs betänkande av år 1907 angives den värdeminskning som hemfallsrätt utan vederlag medför för strömfallets ägare.

I nedanstående tabell angives huruledes vattenfallets värde vid ut-

byggnadstiden fördelar sig emellan ägaren och staten vid olika koncessionstider och med en räntefot av 4 procent.

Vid en koncessionstid av:	Vattenfallets värde fördelar sig i procent	
	På ägaren	På staten
10 år	32.4	67.6
20 »	54.3	45.7
30 »	69.2	30.8
40 »	79.2	20.8
50 »	85.9	14.1
60 »	90.5	9.5
70 »	93.6	6.4
80 »	95.6	4.4
100 »	98	2.0

Sättes koncessionstiden till 60 år och tillerkännes staten vid denna tid full äganderätt till strömfallet utan ersättning, innebär detta, att strömfallets ägare vid utbyggnadstillfället får avstå till staten 9.5 procent av fallets värde. Ett så stort belopp som kronor 9.50 måste nämligen avsättas för att med 4 procents ränta och räntas ränta efter 60 år lämna ett kapital på 100 kronor.

De fördelar staten genom expropriationsrätt ger vattenfallsägarna äro så betydande, att om de åläggas avstå en tiondel av vattenfallets värde, som ersättning för dessa förmåner, kan det icke anses vara orimligt.

Mot hemfallsrätten anföres att kraftägaren måste amortera hela anläggningen under koncessionstiden, vilket kommer att medföra väsentligen förhöjda kraftpriser. I vad mån detta påstående har berättigande framgår av de beräkningar, som i sådant avseende utförts av ovan nämnda kommitté.

Av dessa beräkningar framgår att, om i stället för engångsfondering årliga avsättningar sker, det kapitaliserade värdet av årliga avgifter utgör per hästkraft för varje 100 kronor av anläggningskostnader vid en koncessionstid av 40 år cirka 1 krona, 50 år 70 öre, 60 år 40 öre, 70 år 30 öre, 80 år 20 öre, 90—100 år 10 öre. Om sålunda ett strömfall med kraftanläggning kostar vid utbyggnadstiden 500 kronor per hästkraft och denna anläggning skall ersättningsfritt avstås efter 60 år, innebär detta, att kraftkostnaden kommer att ökas med 2 kronor per hästkraft och år. De allra flesta hittills i vårt land utbyggda strömfall torde icke betinga i utbyggnadskostnad, inberäknat strömfallets värde, mer än 5 à 600 kronor per hästkraft.

Ett ökat kraftpris av 2 kronor eller något mera per hästkraft kan icke anses vara av den stora betydelse för kraftförbrukarna, att det innebär något bärande skäl mot det yrkande vi framställt.

Vid 9—12 §§.

I. av herrar *Vennersten, Cedercrantz, Gezelius, Barthelson, Gustafsson,* friherre *Langenskiöld, von Sydow* och *Lübeck,* vilka anfört:

Utöver vad om statens lösningsrätt inledningsvis anförts må här erinras därom att för tillgodoseende av samfärdselbehov och andra statsändamål expropriationsrätt redan förefinnes och att man för statens affärsverksamhet, såsom erfarenheten visar, utan olägenhet synes kunna begagna sig av köp under vanliga former.

Enhetlighet och planmässighet i vattenkraftens utnyttjande kunna som nämnt vinnas utan inlösningsrätt. Skulle emellertid en dylik rätt i här angivna syfte ifrågakomma, borde den, såsom i fråga om enhetligt utnyttjande av strömfallskomplex stadgas, tillerkännas icke blott staten utan även kommuner och enskilda samt förbindas med skyldighet till ersättning i form av kraft.

Mot inlösningsrätten må slutligen anföras att, då densamma naturligt nog även måste avse ersättningskraft, som tillerkänts andelsägare i strömfallskomplex, man genom inlösningen skulle motverka lagens syfte att för all framtid knyta dylik kraft vid vederbörande hemman eller bysamfällighet.

På grund av vad sålunda anförts yrkas,

att 9—12 §§ måtte utgå ur förslaget.

II. av herrar *Söderberg* i Stockholm, *Persson* i Norrköping, *Eriksson* i Grängesberg och *Edbom*, vilka, med instämmande av herr *Hage,* vid dessa paragrafer (enligt Bil. A. 10—13 §§) anfört:

4 kap. 9—12 §§ i Kungl. Maj:ts förslag innefatta bestämmelser om kronans lösningsrätt. Lösningsrätten kan göras gällande efter fyrtio år från byggnadens fullbordande och står sedan kronan öppen vid utgången av vart fyrtionde år därefter. Lösningsvillkoren äro desamma som i den allmänna expropriationslagen. Kronan skall sålunda för övertagande av strömfall och kraftanläggning betala fulla värdet vid övertagelsetiden. Vid fastställande av ersättningssumman är därför högst sannolikt, att hänsyn kommer att tagas icke endast till själva anläggningskostnaden, utan även till kraftens försäljningspris. I den

norska koncessionslagen har man för lösningsrättens begagnande stadgat, att lösningssumman skall täcka vad strömfall med tillhörande utmål och rättigheter samt kraftanläggningen bevisligen kostat ägaren, dock med avdrag för amortering i proportion till den förflutna delen av koncessionstiden. Där icke kortare tid fastställes i koncessionen skall staten äga att, sedan trettiofem år förflutit från koncessionens lämnande, inlösa anläggningen. Med samtycke av Stortinget kan tiden utsträckas till fytio år. Använder sig icke staten vid denna tid av lösningsrätten, äger den göra densamma gällande vart tionde år därefter.

Med de villkor, som Kungl. Maj:t föreslagit, skola gälla vid inlösningsrättens begagnande, synes det oss att ersättningen blir oskälig och att lösningskostnaderna bli så betydande, att de komma att lägga avgörande hinder i vägen för inlösning. Vi föreslå därför i enlighet med motionerna nr 367 och 369 i andra kammaren en omformulering av 11 § innebärande, att lösningssumman bestämmes efter liknande grunder som i Norge. Dessa lösningsvillkor stå även i relation till vårt yrkande på hemfallsrätt utan ersättning efter sextio år.

Då enligt vår mening de betydande värden, som vattenkraften representerar, i största möjliga omfattning bör tillkomma hela samhället, anse vi, att även de vattenfall, som utbyggts enligt nu gällande lag, i samma omfattning och på samma villkor som enligt den nya lagen utbyggda strömfall, böra vara underkastade expropriationsrätt.

---

av herrar *Söderberg* i Stockholm, *Persson* i Norrköping, *Eriksson* i Grängesberg och *Edbom,* vilka, med instämmande av herr *Hage,* hemställt, att härefter måtte införas två nya paragrafer (enligt Bil. A. 14 och 15 §§).

Till stöd härför har anförts:

I det föreliggande förslaget till vattenlag har föreslagits kommunala avgifter vid vattenregleringen men icke vid utbyggnad av strömfall. Sådana skäl kunna dock föreligga, att avgifter äro fullt befogade även i senare avseende. För en kommun kan under vissa omständigheter en vattenkraftsanläggning medföra minskade i stället för ökade inkomster. Strömfall, som tages i anspråk för kraftbyggnad, kan förut ha lämnat drivkraft till industriell verksamhet av ett eller annat slag som nedlägges, och den alstrade kraften överföres till annan kommun. Själva det förhållandet, att kraften från ett strömfall bortledes från kommunen, kan även motivera, att kommunen får behålla någon del av strömfallets värde, utgående i årliga avgifter. Vi föreslå därför att kommunala avgifter införas även beträffande kraftanläggningar.

Fullgoda skäl kunna även anföras för avgifter i vissa fall till staten. Då avgifter till staten icke lämpligen böra fastställas av vattendomstolen och då vi påyrkat sådan förändring av lagen, att tillstånd till större kraftanläggningar skall meddelas av Konungen, och då därvid Konungen kan föreskriva villkor innefattande även avgifter, anse vi oss icke böra påyrka bestämmelser om avgifter till staten i själva lagen.

Vid 13 §.

1. av herrar *Vennersten, Cedercrantz, Gezelius, Barthelson, Gustafsson*, friherre *Langenskiöld, von Sydow* och *Lübeck*, vilka anfört:

Beträffande *vattenregleringar* stadgas i denna paragraf, att icke blott fråga om reglering av de största sjöarna Vänern, Vättern, Mälaren, Hjälmaren, Storsjön i Jämtland och Siljan skall underkastas Konungens prövning med hänsyn till militära skäl eller vissa orters allmänna ekonomiska intressen, utan skulle förbehåll om sådan prövning kunna av Konungen göras även beträffande varje vattenreglering, som är av synnerlig omfattning eller eljest av särskild betydelse ur allmän synpunkt. Genom detta stadgande skulle snart sagt varje vattenreglering kunna underkastas administrativ prövning och därmed bliva beroende utav under olika tider växlande politiska uppfattningar. Jämför man vidare stadgandet i förevarande paragraf med lydelsen av den i 3 kap. 1 och 26 §§ använda definitionen å vattenreglering, synes det icke uteslutet, att även vattenkraftanläggningar skulle kunna dragas under dylik administrativ prövning. Man skulle sålunda högst väsentligt förringa ett av den nya vattenlagens viktigaste syften, nämligen *undvikande av dubbelprövning* med därav föranledd tidsutdräkt samt prövningens utförande vid domstol efter enhetliga rättsliga grunder utan avseende å för tillfället gällande politiska uppfattning.

Vi anse därför,

att paragrafen i anslutning till 7 kap. 12 § i de sakkunnigas förslag bör erhålla följande lydelse:

»Där fråga är om reglering av vattnets avrinning ur någon av sjöarna Vänern, Vättern, Mälaren, Hjälmaren, Storsjön i Jämtland eller Siljan, må, ändå att vattendomstolen lämnat medgivande till företaget, detta ej bringas till utförande, med mindre Konungen förklarat hinder däremot ej möta av militära skäl eller av hänsyn till viss orts allmänna ekonomiska intressen.

Vad sålunda stadgats gälle ock, där företag, som nyss sagts, skall jämlikt stadgandet i 3 kap. 26 § anses och behandlas såsom byggande i vatten enligt 2 kap.»

II. av herrar *Söderberg* i Stockholm, *Persson* i Norrköping, *Eriksson* i Grängesberg och *Edbom,* vilka, med instämmande av herr *Hage*, vid denna paragraf (enligt Bil. A. 16 §) anfört:

Enligt 4 kap. 13 § skall, där fråga är om reglering av vattnets avrinning ur någon av sjöarna Vänern, Vättern, Mälaren, Hjälmaren, Storsjön i Jämtland eller Siljan Konungen pröva, huruvida hinder möter mot företaget. Den synnerligen stora samhälleliga och ekonomiska betydelse, som en reglering av dessa sjöar innebär, synes oss böra utgöra ett bestämt hinder mot att sådana företag få göras till föremål för enskilt vinstintresse.

Vilka betydande ekonomiska fördelar reglering av dessa större vattensamlingar innebär, får man en aning om genom de kalkyler, som uppgjorts för reglering av sjön Siljan. I dessa kalkyler beräknas reglering av Siljan i anläggningskostnad betinga ett belopp av 3,000,000 kronor och lämna en effektivvinst vid lågvatten av omkring 50- à 60,000 turbinhästkrafter samt i genomsnitt per år 22,700 turbinhästkrafter. Med utgångspunkt från, att varje effektiv genomsnitts hästkraft representerar 4,500 kilowattimmar, skulle, om en kilowattimme anses vara värd ett pris av 1 ½ öre, den årliga inkomsten av regleringen uppgå till i runt tal 1,500,000 kronor. I kalkylerna för regleringen äro årskostnaderna, inklusive 6 procent ränta å anläggningskapitalet beräknad till 242,500 kronor eller 0.24 öre per kilowattimme. Den årliga nettovinsten av företaget blir då 1,257,500 kronor, motsvarande 42 procent av anläggningskostnaden. Undersöker man vilka ägarna äro till strömfall, som komma i åtnjutande av denna vinst, finner man, att staten äger c:a 18 procent av fullhöjden, Stockholms stad 11 procent och enskilda bolag 71 procent. Stora Kopparbergs Bergslag ensamma äger cirka 43 procent. En reglering av Siljan med alla dess nackdelar för strandägarna medför en årlig vinst för ensamt Bergslaget av lågt beräknat 550,000 kronor. En reglering av dessa sjöar är av så stor nationalekonomisk betydelse, att den icke bör förhindras, men i likhet med vad som yrkats i motion nr 367 i andra kammaren, anse vi att regleringarna böra utföras för statens räkning. Om staten icke äger nedanför liggande vattenfall, kan staten givitvis icke tillgodogöra sig hela den genom regleringen uppstående vinsten, men genom avtal med fallägarna kan staten där-

igenom tillförsäkras en avsevärd del av den vinst, som eljest går till enskilda.

I likhet med motionärerna anse vi dock, att i lagen även bör beredas möjlighet för enskilda att förvärva koncessionsrätt till reglering av dessa sjöar. Vad vi föreslå är således att ärendet prövas av vattendomstolen och Kungl. Maj:t på sätt förslaget avser, men med den inskränkningen i Kungl. Maj:ts prövningsrätt, att riksdagen före tillståndets beviljande skall lämnas möjlighet att avgiva yttrande huruvida icke regleringen skall utföras av kronan. I enlighet härmed påyrka vi att ett nytt moment, upptagande föreskrift i sådant avseende, lägges till 13 §.

För att Kungl. Maj:t vid beviljande av regleringstillstånd skall äga möjlighet att helt tillvarataga det allmännas intressen, hemställa vi om bifall till sådan jämkning av förevarande paragraf, som blivit föreslagen i motion nr 367.

Vid 14 och 15 §§.

av herrar *Vennersten, Cedercrantz, Gezelius, Barthelson, Gustafsson*, friherre *Langenskiöld, von Sydow* och *Lübeck*, vilka anfört:

Ehuru vi hysa principiella betänkligheter mot de i 15 § av förslaget för vid vissa vattenregleringar beräknade avgifterna, i den mån dessa icke avse att kompensera verklig skada, hava vi likväl, då införandet av dessa avgifter för tillgodoseende av eljest svårbedömda anspråk understundom torde minska svårigheterna vid företagets genomförande, icke velat motsätta oss införandet av desamma i annan mån, än att vi i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag yrka att avgifter böra uttagas endast i samband med vattenregleringar, genom vilka den uttagbara vattenkraften ökas med i medeltal ettusen turbinhästkrafter.

Vi yrka alltså i fråga om dessa paragrafer

bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändrat.

Vid 16 §.

av herrar *Vennersten, Cedercrantz, Gezelius, Gustafsson*, friherre *Langenskiöld, von Sydow* och *Lübeck*, vilka anfört:

Under hänvisning till vad förut anförts vilja vi här betona att en *nyprövningsrätt för vattenregleringar*, förenad med risken för intressenterna att efter 60 år kunna bliva berövade regleringens hela värde, naturligt nog måste i hög grad motverka, i många fall omintetgöra nationalekonomiskt betydelsefulla vattenregleringar. Man förbiser gärna att vattenregleringarna ofta bliva till nytta icke blott för vattenkraftintresset

utan även för andra vid vattendraget knutna intressen, medan å andra sidan erfarenheten ger vid handen att lokala skador och olägenheter ej sällan visa sig överskattade (exempel Rottnen, Skagern). Beträffande den direkta vinsten av regleringsföretagen må erinras därom, att vid dessas genomförande kostnaderna vanligen måste bäras av ett mindre antal fallägare, medan ägarna till obebyggda eller delvis bebyggda fall deltaga först i den mån de draga nytta av regleringen. För dessa senare blir koncessionstiden enligt förslaget således än mera begränsad och nyttan i motsvarande mån reducerad, med påföljd att initiativtagarna skulle än hårdare belastas och att regleringarna ofta icke komme till stånd. I stället för ovissa vattenregleringar med betydande kapitalutlägg föredrager man under normala förhållanden att söka utfylla den periodiska kraftbristen med bränslekraft eller att såvitt möjligt rätta den industriella produktionen efter krafttillgången, båda utvägarna ur allmän synpunkt mindre lyckliga med hänsyn till ökad bränsleimport och ojämnheter i arbetstillgången.

Slutligen får man icke förbise att regleringsmöjligheterna ej sällan utgöra en viktig förutsättning för att därav beroende vattenkraftföretag skola med ekonomisk fördel kunna komma till stånd och utvecklas, varför man icke får betrakta regleringsföretagen som självständiga ekonomiska företag.

Vi yrka,

att förevarande paragraf må helt utgå ur lagförslaget.

9 KAP.

Vid 41 §.

av herrar *Vennersten, Cedercrantz, Gezelius, Barthelson, Gustafsson*, friherre *Langenskiöld, von Sydow* och *Lübeck*, vilka anfört:

Bland omständigheter, som ersättningsgivare icke kunna med iakttagande av skälig försiktighet förekomma, och som därför befria honom från skadeståndsskyldighet, upptages här »allmän arbetsinställelse». I kommitténs motivering gives den förklaring å begreppet allmän arbetsinställelse, att därmed förstås »strejk eller lockout, såvitt den är allmän och således omfattar en eller flera yrkesgrenar inom ett större område eller eljest berör många arbetsgivare». Oavsett att denna definition icke överensstämmer med vad som nu torde förstås med allmän arbetsinställelse, är det uppenbart oriktigt, att frågan huruvida en arbetsinställelse skulle vara att hänföra till force majeure, göras beroende av

omfånget av arbetsinställelsen. En arbetsinställelse av helt litet omfång kan utgöra ett lika oöverstigligt hinder att skaffa ny arbetskraft som en mera omfattande arbetsinställelse.

Utskottet anför visserligen, att paragrafen redan i sin nuvarande avfattning icke torde lägga hinder i vägen för en tillämpning av ovan angiven innebörd. Då man emellertid icke kan vara viss om att denna utskottets tolkning kommer att i praktiken vinna efterföljd, yrka vi,

att ordet »allmän» måtte utgå ur paragrafen.

Vid 53 §.

av herrar *Vennersten, Barthelson, Gustafsson* och friherre *Langenskiöld,* vilka anfört:

I 53 § av 9 kap. göres ett undantag från den i samma kapitel givna bestämmelsen rörande sättet för ersättnings utgående för skada såtillvida att en ägare av jordbruksfastighet ej skall äga att utfå den del av ersättningen, som utgör förhöjning över värdet, så snart denna uppgår till minst 500 kronor. I sådant fall skall beloppet av Konungens befallningshavande förvaltas för fastighetens räkning och kan endast till fastighetens ägare utbetalas för att användas till jordbrukets höjande å fastigheten.

Oavsett det motbjudande uti en dylik bestämmelse, vari framskymtar ett misstroende för jordbrukarens förmåga att på ett nyttigt sätt använda en honom lagenligt tillkommande ersättning, kommer densamma att medföra, att en jordägare, som nödgats att för en vattenreglering avstå en större eller värdefullare del av sin åkerjord men som fortfarande önskar behålla sin fastighet, ej kan använda dessa medel till inköp av annan mark till ersättning för den förlorade, och att om fastighetens återstående åkerjord är i gott skick, medlen ej komma till användning.

Lägges härtill, att de belopp, som i förevarande fall komma i fråga, i de flesta fall torde komma att uppgå till jämförelsevis ringa belopp, är en fondering av desamma för det avsedda ändamålet betydelselös. Då vi därföre anse denna undantagsbestämmelse för jordbruksfastighet opåkallad och opraktisk få vi yrka,

att § 53 ur lagförslaget utgår, samt att vid bifall härtill en omnumrering av de följande paragraferna må äga rum.

11 KAP.

Vid 2 §.

av herr *Hage*, som anfört:

Med hänvisning till den motivering, som anförts i den av mig väckta motionen och under hänvisning till det förhållandet, att vårt domstolsväsen i allmänhet är lagt på den principen, att sakkunniga inom ett visst område visserligen kunna rådfrågas men ej inkallas som bisittare i domstol, yrkas, att de bägge vattenrättsingenjörerna *ej* må *tillhöra* vattendomstol utan endast vara rådgivare åt domstolen, vilket torde stå i god överensstämmelse med den sammansättning, som givits åt överdomstolarna i vattenmål, där inga tekniska experter fått säte och stämma i domstolen.

Det hemställes alltså,

att riksdagen måtte besluta, att 2 § måtte erhålla följande ändrade lydelse:

»Vattendomstol består av en vattenrättsdomare som ordförande samt två vattenrättsnämndemän.

Vattenrättsdomare skall vara i domarevärv erfaren man.

Vattenrättsnämndemännen, som böra vara allmänt betrodda, om sin orts förhållanden kunniga män, skola vara valbara till nämndemansbefattning vid häradsrätt inom orten och må ej hava uppnått sextiofem års ålder.»

Vid 3 §.

av herr *Hage*, som under hänvisning till sitt yrkande vid 2 §, hemställt:

att 3 § måtte erhålla följande ändrade lydelse:

»Vattenrättsdomare förordnas av Konungen för viss tid.

Som rådgivare åt vattendomstolen förordnas av

Konungen för viss tid två vattenrättsingenjörer, som skola vara i vattenfrågors tekniska behandling sakkunniga och erfarna män, den ene särskilt beträffande byggande i vatten och den andre särskilt i frågor om torrläggning av mark.

Om lämplig person, villig att åtaga sig förordnandet för viss tid, ej finnes att tillgå, äger Konungen uppdraga åt vattenrättsdomaren att, intill dess annorlunda kan varda bestämt, för varje mål inkalla person, som av Konungen förklarats behörig att mottaga sådan kallelse.»

Vid 4 §.

av herrar *Vennersten, Cedercrantz, Gezelius, Barthelson, Gustafsson,* friherre *Langenskiöld* och *von Sydow*, vilka anfört:

Emot utskottets förslag i fråga om 11 kap. 4 § vattenlagen få vi avgiva följande reservation.

I fråga om vattenrättsnämndemän stadgas här, att vid utseende av desamma en var, som i kommunens allmänna angelägenheter är röstberättigad, skall äga en röst. I kommittéernas förslag hade man för att tillförsäkra jordbruket en stark representation i vattendomstolen, stadgat, att inga andra skulle vara röstberättigade vid val av elektorer till vattenrättsnämndemän än de, som äga deltaga i överläggning och beslut över ärenden, som angå endast i mantal satt jord.

Då det enligt vår mening är ett allmänt intresse av vikt, att den jordbrukande befolkningen genom betrodda representanter deltager vid bedömande av vattenrättsmål, yrka vi,

att denna paragraf gives följande ändrade lydelse:

»Vattenrättsnämndemän utses för sex år, i Norrland ävensom Värmlands och Kopparbergs län en för varje tingslag samt i övriga delar av riket en för varje domsaga, på det sätt som om utseende av ledamot i ägodelningsrätt finnes stadgat. Består domsaga, för vilken allenast en vattenrättsnämndeman skall utses, av två eller flera tingslag, förrättas valet av vattenrättsnämndeman inför den av domsagans häradsrätter, som domhavanden bestämmer. Om valets utgång

skall domhavanden så snart ske kan meddela vattenrättsdomaren underrättelse.

Finner domhavanden eller vattenrättsdomaren, att vattenrättsnämndeman upphört att vara valbar, eller har vattenrättsnämndeman hos domhavanden eller vattenrättsdomaren lagligen avsagt sig uppdraget, förordne domhavanden om nytt val.

Om skyldighet att åtaga sig uppdrag som vattenrättsnämndeman och att kvarstå i uppdraget så ock att efter avgång fortfarande bestrida befattningen, intill dess besked inkommit till vattenrättsdomaren att annan blivit utsedd, skall vad som finnes stadgat beträffande nämnde man i häradsrätt äga motsvarande tillämpning.»

Vid § 6.

av herr *Hage*, som hemställt,

att å sjätte raden måtte insättas efter siffran 2 »och 3» samt ur andra stycket borttagas orden »eller vattenrättsingenjör.»

Vid 12 §.

av herr *Hage*, som hemställt,

att ur paragrafen måtte måtte borttages orden »därefter vattenrättsingenjörerna.»

Vid 16 §.

I. av herrar *Söderberg* i Stockholm, *Persson* i Norrköping, *Eriksson* i Grängesberg och *Edbom,* vilka, med instämmande av herr *Hage,* anfört:

Enligt det föreliggande lagförslaget skall mellaninstans i vattenmål, vattenöverdomstol, utgöras av Svea hovrätt sammansatt på visst sätt, nämligen av ordföranden å en av hovrättens divisioner såsom ordförande, tre andra ledamöter i hovrätten samt en ledamot av kammarkollegiet.

Då man kan utgå ifrån att den ledamot av kammarkollegiet, som blir utsedd till ledamot, av domstolen äger juridisk utbildning, synes det oss vara väl sörjt för att den juridiska sakkunskapen skall komma till sin rätt även om antalet ledamöter i hovrätten begränsas till tre. Efter vår mening är det av synnerlig vikt, att de samhälleliga och sociala synpunkterna bliva starkare företrädda inom domstolen varför

vi föreslå, att Konungen må utse den femte ledamoten. Vid utseende av denna ledamot bör Kungl. Maj:t vid personvalet icke vara bunden att taga hänsyn till tekniska eller juridiska kunskaper, utan bör den lämpligaste att företräda de samhälleliga och sociala synpunkterna utses. Av dessa skäl vilja vi icke förorda bifall till motion nr 367 i andra kammaren, vari påyrkas, att Konungen skall utse ordförande i domstolen.

Vi hemställa,

att 16 § måtte erhålla följande ändrade lydelse:

»Vid utövandet av sin verksamhet som vattenöverdomstol skall Svea hovrätt bestå av tre ledamöter i hovrätten, en ledamot av kammarkollegiet samt en av Konungen förordnad, i allmänna angelägenheter erfaren och betrodd man.

Är fråga allenast — — — — — än vattenmål.
Har ledamot — — — — — — Svea hovrätt.
Angående jäv — — — — — i vattendomstol.»

II. av herrar *Vennersten*, *Cedercrantz*, *Gezelius*, *Barthelson*, *Gustafsson*, friherre *Langenskiöld*, *von Sydow* och *Lübeck*, vilka anfört:

Då kammarkollegiet jämväl enligt förslaget har att föra talan för tillgodoseende av allmänna intressen i vattenmål och vid sådant förhållande det synes olämpligt, att en överdomare i sådana mål hämtas ur detta kollegium, anse vi stadgandet härom icke kunna godkännas. Däremot hålla vi före, att det skulle vara gagneligt, om vattenöverdomstolen alltid kunde påräkna, att en av dess ledamöter hade särskild teknisk utbildning i ämnet. I motsats till vad utskottet anfört, bör det enligt vår uppfattning icke vara omöjligt att för ändamålet utvälja lämplig tekniker med den allsidiga utbildning och erfarenhet på området, som för ifrågavarande verksamhet är av nöden.

Vi yrka fördenskull,

att första stycket i denna paragraf må erhålla följande lydelse:

»Vid utövandet av sin verksamhet som vattenöverdomstol skall Svea hovrätt bestå av ordföranden å en av hovrättens divisioner såsom ordförande, tre andra ledamöter i hovrätten samt en av Konungen förordnad, för synnerlig teknisk skicklighet och erfarenhet ifråga om vattenmål känd person.»

2:o) Lag om vad iakttagas skall i avseende å införande av vattenlagen.

Vid 2 §.

av herrar *Vennersten, Cedercrantz, Gezelius, Barthelson, Gustafsson,* friherre *Langenskiöld, von Sydow* och *Lübeck*, vilka anfört:

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle ansökningsmål, som anhängiggjorts före den 15 mars 1918, behandlas enligt äldre lag; motionsvis har föreslagits, att sagda övergång skulle ske den 1 oktober 1919, medan utskottet tvärtom föreslagit dess framflyttning till den 1 januari 1918.

Såväl enligt Kungl. Maj:ts som utskottets förslag föreligger här alltså en avvikelse från regeln att en privaträttslig lag icke bör givas retroaktiv kraft. Det är visserligen så att man i vissa av de utav de nuvarande, utomordentliga förhållandena föranledda krigslagarna förut gjort avsteg från denna grundsats. Men att förfara på samma sätt i fråga om förevarande, även för normala tider avsedda lagstiftning utgör en högst betänklig kränkning av den moderna rättsuppfattningen. För övrigt har man icke i fråga om krigslagarna gått så långt, som utskottet här föreslagit; man har nämligen icke sträckt retroaktiviteten utöver en förut tillkännagiven gräns.

Syftet med ändringen uppgives vara att sökande, som med kännedom om den väntade vattenlagens innebörd begärt byggnadstillstånd för redan planerade anläggningar under början av innevarande år, skulle tvingas att underkasta sig den nya lagens restriktioner och övriga bestämmelser — ett nog så talande bevis för hur lagen skulle verka med hänsyn till vattenkraftens utnyttjande. Då ifrågavarande ansökningar icke kunna antagas vara av någon större omfattning och huvudsakligen torde avse sådana mindre vattendrag, där kungsådra nu icke förekommer, synes det ur allmän synpunkt icke vara av sakligt intresse, ej heller med rättvisa och billighet förenligt att bifalla den av utskottet föreslagna ändringen.

I anslutning härtill yrka vi,

att 2 § erhåller följande ändrade lydelse:

»De vid vattenlagens ikraftträdande angängiga mål, vilka röra ämne, varom i vattenlagen bestämmelse givits, skola handläggas och bedömas enligt äldre lag.»

dels vid punkt B) av utskottets hemställan:

av herrar *Vennersten*, *Cedercrantz*, *Gezelius*, *Barthelson*, *Gustafsson*, friherre *Langenskiöld*, *von Sydow* och *Lübeck*, vilka anfört:

Under B) har utskottet föreslagit riksdagen, att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning huruvida och under vilka förutsättningar rätt må medgivas kronan att för tillgodoseende av allmänt behov tillösa sig obebyggt eller ej till fullo utnyttjat strömfall i ändamål att tillgodogöra vattenkraften.

En utvidgning av initiativrätten utöver det kungliga förslagets räckvidd på sätt utskottet ifrågaställt, skulle såsom departementschefen framhållit »otvivelaktigt innebära en högst väsentlig avvikelse från de grundsatser, varå den nu gällande svenska vattenlagstiftningen vilar». En dylik avvikelse »låter sig icke försvara med mindre än att densamma visat sig nödvändig» för tillgodoseende av samhällsintressen av den vikt att ett uppgivande av enskild rätt icke kan undgås.

I allt väsentligt torde intressen av denna karaktär redan vara behörigen tillgodosedda genom den nyligen antagna expropriationslagen. Genom de ökade möjligheter till vattenkraftens utnyttjande, jämväl för samhälleliga och andra allmänna intressens tillgodoseende, som föreliggande lagförslag erbjuder, torde även behovet av en så långt gående utvidgning av det allmännas rätt gent emot den enskilde i framtiden göra sig ännu mindre gällande.

Att initiativrätten i förening med statens företagarverksamhet i övrigt och det föreslagna koncessionssystemet skulle medföra ett betänkligt intrång i äganderätten till strömfallen, är så mycket påtagligare, som genom de med koncessionssystemet förbundna restriktionerna staten skulle först kunna nedpressa värdet av den enskildes egendom för att därefter med stöd av initiativrätten inlösa densamma. Erfarenheten har oss veterligen hittills icke givit vid handen något behov av en initiativrätt till förmån för staten gent emot enskilda. Däremot hava klagomål avhörts över att man under årtionden tövat med utnyttjandet av staten tillhöriga vattenfall, som snabbare bort komma omgivande kommuner och industriella anläggningar tillgodo, liksom det också numera torde allmänt erkännas, att staten genom olämpligt avvägda upplåtelsegrunder (arrende eller vattenfallsrätt) försvårat ett i och för sig önskvärt utnyttjande genom enskildas försorg av en del staten tillhöriga vattenfall. Vad som hitintills hindrat kommuner och enskilda att utnyttja dem tillhöriga vattenfall är som bekant också väsentligen att tillskriva statens åtgärder eller underlåtenhet att vidtaga sådana; det

kan vara nog att erinra om statens vattenrättsprocesser och de svävande kungsådrebestämmelserna.

Vi yrka följaktligen avslag å utskottets hemställan under punkt B).

---

dels vid punkt C) av utskottets hemställan:

av herr *Hage*, som anfört:

Utskottet finner ej anledning föreligga till antagande, att fiskets intressen ej blivit i förslaget tillbörligt beaktade. Det är häremot nog att konstatera, hurusom någon undersökning på olika orter, jämväl efter befolkningens hörande, hur vattenbyggnader verkat på fisket, icke alls eller åtminstone icke i regel ägt rum. Först efter en sådan undersökning kan man få ett material för bedömande, huruvida fiskets intressen blivit vid anläggningarna tillgodosedda eller vad som kan brista uti dem därutinnan. Om resultaten av en sådan undersökning gives redan åtskilligt varsel i den erfarenhet, som folket på många orter uppgivit sig erhållit av vattenbyggnader, nämligen att fisket därigenom gått ut eller högeligen skadats och att de teoretiska föranstaltningar, som träffats till fiskets bevarande, visat sig i praktiken felaktiga och odugliga.

Det hemställes därför, för erhållande av material till bedömande av denna fråga och för att åstadkomma möjlighet åtminstone till framtida förbättring av en äventyrlig lagstiftning, innan det blir för sent,

att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t göra framställning om närmare undersökning i vad mån och på vad sätt fisket skadas genom vattenanläggningar och om förslag till åtgärder, som därav föranledas.

Bil. A.

4 KAP.

Om särskilda villkor beträffande större vattenkraftanläggningar och vattenregleringar.

Om vattenkraftanläggningar.

Om Konungens prövningsrätt.

1 § (ny).

Avser företag, varom ansökan blivit gjord hos vattendomstolen i den ordning 11 kap. stadgar, anläggning, vid vilken vid oreglerat lågvatten kan uttagas minst ett tusen turbinhästkrafter, äger Konungen pröva, huruvida av hänsyn till allmänt intresse hinder möter mot företaget eller särskilda villkor böra föreskrivas beträffande detsamma; och skall förty, innan frågan av vattendomstolen slutligen avgöres, densamma hemställas Konungens prövning. Lag samma vare beträffande annan anläggning, som är av särskild betydelse ur allmän synpunkt, såframt Konungen förbehåller sig sådan prövning och besked därom lämnas före det målet av domstolen slutligen avgjorts.

Vad nu stadgats skall jämväl äga tillämpning i fråga om arbete, som avser ändring av anläggning, som i första stycket sägs.

Om tillhandahållande av kraft åt kringliggande bygd.

2 § (1 §).

Varder strömfall bebyggt jämlikt denna lag, och uppgår den vattenkraft, som kan vid oreglerat lågvatten uttagas vid byggnaden, till minst femhundra turbinhästkrafter, vare, såframt vattenkraften icke inom tio år före det vattendomstolens medgivande lämnas till byggnaden varit utnyttjad vid byggnad, som tillkommit enligt äldre lag, byggnadens ägare pliktig att för tillgodoseende av kringliggande bygds behov av kraft till användning i hantverk, småindustri eller lantbruk

eller till belysning eller uppvärmning tillhandahålla intill en tiondel av den årliga kraftmängd, som kan med det installerade maskineriet bliva uttagen.

Storleken av nämnda andel bestämmes av vattendomstolen; och skall härvid hänsyn tagas dels till omfattningen av den rätt anläggningens ägare erhållit att för vattenkraftens tillgodogörande förändra förut rådande vattenstånds- och avrinningsförhållanden dels ock å ena sidan till det behov av kraft, som inom bygden redan föreligger eller i en nära framtid är att motse, och å andra sidan till den tillgång på kraft, som må eljest vara att påräkna för ändamålet.

Avgörande, som nu nämnts, gälle för en tidrymd av *tio* år i sänder, första gången räknat från det kalenderår, under vilket byggnaden enligt därom meddelad bestämmelse skall hava fullbordats. Där ej under *nionde* året av sådan tidsperiod anläggningens ägare eller någon, som må anses berättigad att komma i åtnjutande av kraft, varom här är fråga, eller ock myndighet, åt vilken Konungen uppdragit att bevaka bygdens intresse i förevarande hänseende, genom ansökan hos vattendomstolen påkallar ny prövning, skall den förut meddelade bestämmelsen lända till efterrättelse jämväl för nästa period.

3 § (2 §).

Varder i strömfall, vars vattenkraft till viss del inom de tio närmast förflutna åren varit utnyttjad vid byggnad, som tillkommit enligt äldre lag, jämlikt denna lag verkställd byggnad, som är avsedd att ersätta eller utgör tillbyggnad till den äldre byggnaden, och medför åtgärden, att i strömfallet minst trehundra turbinhästkrafter mera än förut kunna vid lågvatten uttagas, skola, såframt den uttagbara vattenkraften sammanlagt uppgår till femhundra turbinhästkrafter vid oreglerat lågvatten, i avseende å ökningen bestämmelserna i 2 § äga motsvarande tillämpning.

Lag samma vare, där vid byggnad, som tillkommit enligt äldre lag och vid vilken kunnat vid oreglerat lågvatten uttagas minst femhundra turbinhästkrafter, genom vattenreglering jämlikt denna lag vinnes en ökning av minst trehundra turbinhästkrafter i den vattenkraft, som kan uttagas antingen i medeltal eller ock vid lågvatten.

4 § (3 §).

Har strömfall bebyggts enligt Konungens på grund av äldre lag meddelade tillstånd till byggande i kungsådra, skall, såframt vid tillståndet gjorts sådant förbehåll, som omförmäles i 1 kap. 8 § och den vattenkraft, som kan vid oreglerat lågvatten uttagas vid byggnaden, uppgår till

minst femhundra turbinhästkrafter, stadgandet i 2 § första stycket äga motsvarande tillämpning, dock först sedan tio år förflutit efter det denna lag trätt i kraft.

I avseende å prövningen huruvida och i vilken utsträckning skyldigheten må göras gällande gent emot ägare av anläggning, varom i denna § är fråga, skola bestämmelserna i 2 § i tillämpliga delar lända till efterrättelse, med iakttagande likväl att prövningen skall av sakägare eller vederbörande myndighet påkallas första gången under *nionde* året efter denna lags trädande i kraft och sedermera vart *tionde* år.

5 § (4 §).

Vill någon, som må anses därtill berättigad, komma i åtnjutande av hela eller någon del av den kraft ägare av kraftanläggning efter ty ovan sagts förpliktats att tillhandahålla, göre i den ordning 11 kap. stadgar ansökan därom hos vattendomstolen. Där ej annorlunda överenskommes, vare ägaren icke pliktig att tillhandahålla sökanden kraft tidigare än *ett* år efter det ansökningen delgivits honom. *Kraften skall efter vattendomstolens bestämmande uttagas antingen vid kraftstationen eller, där det lämpligen kan ske, å ägaren tillhörig ledning.* Kraftens fördelning på olika delar av dygnet eller året varde bestämd på sätt, som med hänsyn till föreliggande förhållanden må anses skäligt.

I den mån kraft, varom nu är fråga, tages i anspråk, skall ersättning därför givas med det belopp, som motsvarar ägarens självkostnad med tillägg av två procent å anläggningskapitalet. I fråga om storleken av nämnda ersättning ävensom villkoren i övrigt för kraftens tillhandahållande skall vattendomstolen meddela bestämmelser i samband med beslut i anledning av ansökan, som nyss sagts, och gälle beträffande rätt att påkalla ändring i sålunda meddelade bestämmelser vad i 9 kap. 29 § finnes för där avsett fall föreskrivet.

Vad i 9 kap. 37 § första stycket, 38, 40 och 41 §§ stadgas beträffande överföring av kraft, som lämnas i ersättning för förlorad vattenkraft, skall i tillämpliga delar lända till efterrättelse i fråga om tillhandahållande av kraft enligt denna §.

Om hemfallsrätt till kronan.

6 § (ny).

Har strömfall blivit bebyggt enligt denna lag, vare under de i 2 § stadgade förutsättningar ägaren skyldig att vid utgången av sex-

tionde året efter det kalenderår, under vilket byggnaden enligt därom meddelad bestämmelse skall hava fullbordats, till kronan med full äganderätt och utan vederlag avstå strömfallet med vattenverksbyggnader, kraftstation med installerat maskineri samt för kraftstationens personal avsedda bostäder ävensom, där marken tillhör strömfallsägaren, nödigt utmål.

Tvist om vilken egendom enligt vad nu sagts skall tillfalla kronan prövas av allmän domstol.

7 § (ny).

Vad i 6 § stadgats i fråga om byggnad, som tillkommit jämlikt denna lag, skall äga motsvarande tillämpning beträffande sådan byggnad i strömfall, som i 4 § avses, dock skall den i 6 § angivna tid räknas från denna lags ikraftträdande.

8 § (ny).

Varder i strömfall, vars vattenkraft till viss del varit inom de tio närmast förflutna åren utnyttjad vid byggnad, som tillkommit enligt äldre lag, jämlikt denna lag verkställd byggnad, vilken är avsedd att ersätta eller utgör tillbyggnad till den äldre byggnaden, och medför åtgärden, att i strömfallet kan uttagas minst dubbelt så stor vattenkraft som förut, skola, såframt den uttagbara vattenkraften sammanlagt uppgår till femhundra turbinhästkrafter vid oreglerat lågvatten, bestämmelserna i 6 § äga motsvarande tillämpning beträffande strömfallet med tillhörande byggnader och utmål.

9 § (ny).

Där från kraftanläggning, beträffande vilken bestämmelserna i 6—8 §§ skola äga tillämpning, på grund av vattendomstolens jämlikt denna lag meddelade föreskrift kraft skall tillhandahållas någon i ersättning för vattenkraft, som tillgodogöres genom anläggningen, skall, då anläggningen till kronan avstås, jämväl dylik rättighet utan vederlag övergå å kronan. Vad nu sagts gälle dock ej i fråga om vattenkraft, som tidigare varit av ersättningstagaren utnyttjad vid anläggning, beträffande vilken bestämmelserna i 6—8 §§ icke ägt tillämpning.

Om kronans lösningsrätt.

10 § (9 §).

Har strömfall blivit bebyggt jämlikt denna lag, äge under de i 2 § stadgade förutsättningar kronan att, där det påkallas för tillgodo-

seende av allmänt behov, vid utgången av fyrtionde året efter det kalenderår, under vilket enligt därom meddelad bestämmelse byggnaden skall hava fullbordats, tillösa sig strömfallet med vattenverksbyggnader, kraftstation med installerat maskineri samt för kraftstationens personal avsedda bostäder och, där marken tillhör anläggningens ägare, nödigt utmål. Lösningsrätt, som ej vid nämnda tidpunkt begagnas, skall stå kronan öppen vid utgången av vart *tionde* år därefter.

Vad nu sagts skall jämväl äga tillämpning i fråga om strömfall, som är bebyggt enligt äldre lag, såframt den vid byggnaden uttagbara vattenkraften uppgår till femhundra turbinhästkrafter vid oreglerat lågvatten; dock skall lösningsrätten inträda första gången vid utgången av fyrtionde året efter denna lags ikraftträdande.

11 § (10 §).

Vill kronan begagna sig av lösningsrätt, som i 10 § stadgats, skall underrättelse därom meddelas strömfallets ägare under femte året före den för inlösningen bestämda tidpunkten samt frågan därefter före sistnämnda tidpunkt fullföljas genom ansökan om stämning till allmän domstol. Har kronan å tid, som nyss sagts, underrättat strömfallets ägare, att kronan vill begagna sig av lösningsrätten, äge ock strömfallets ägare att i enahanda ordning fullfölja frågan.

Varder ej underrättelse å föreskriven tid lämnad strömfallsägaren eller efter sådan underrättelse frågan före tidpunkten för lösningsrättens inträde från någondera sidan på nämnda sätt fullföljd, vare lösningsrätten för den gången förfallen.

12 § (11 §).

Skall på grund av lösningsrätt, varom i 10 § förmäles, egendom avstås till kronan, äge vad om expropriation i allmänhet är eller kan varda stadgat motsvarande tillämpning, dock med iakttagande av vad i denna § finnes särskilt föreskrivet.

Lösningssumman skall bestämmas till fulla värdet av strömfallet med utmål samt till fulla anläggningskostnaden för vattenverks- och andra byggnader, dock med avdrag för amortering i förhållande till den gångna tiden. Installerat maskineri och andra tillbehör skola ersättas efter det tekniska värdet vid tiden för lösningsrättens begagnande.

Medför lösningsrättens begagnande att annan, strömfallets ägare tillhörig egendom än den, som enligt 10 § är föremål för lösnings-

rätten, såsom reservstation, ledning för överföring av kraft eller fabrik eller annan anläggning, kommer att lida synnerlig minskning i värde, vare ägaren berättigad påfordra, att nämnda egendom med maskiner och tillbehör skall *mot fulla värdet* av kronan lösas.

Tvist om vilken egendom kronan har rätt eller skyldighet att lösa skall prövas av domstolen.

Nämnd för bestämmande av ersättning i anledning av inlösning, varom nu är fråga, skall bestå av vederbörande ordförande i expropriationsnämnd och fyra ledamöter, av vilka vardera parten äger utse två; underlåter part utan styrkt laga förfall att fullgöra valet, välje rätten i hans ställe. Ledamot i nämnden skall vara svensk medborgare, och hava uppnått tjugufem års ålder. Ej må till ledamot utses den, som ej råder över sig och sin egendom eller är förklarad ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas eller eljest på grund av honom ådömd straffpåföljd icke må utöva allmän befattning eller blivit dömd ovärdig att föra annans talan inför rätta.

13 § (12 §).

Där från kraftanläggning, till vilken lösningsrätt enligt vad ovan stadgats göres av kronan gällande, på grund av vattendomstolens jämlikt denna lag meddelade föreskrift kraft skall tillhandahållas någon i ersättning för vattenkraft, som tillgodogöres genom anläggningen, äge kronan tillösa sig jämväl sådan rättighet. Vad nu sagts gälle dock ej i fråga om vattenkraft, som före dess avstående varit av ersättningstagaren utnyttjad vid anläggning, beträffande vilken icke enligt bestämmelserna i 10 § lösningsrätt tillkommit kronan.

Beträffande lösningsrätt, som i denna § avses, skola bestämmelserna i 11 och 12 §§ i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

Om avgifter.

14 § (ny).

Har strömfall blivit bebyggt jämlikt denna lag, vare under de i 2 § stadgade förutsättningar anläggningens ägare pliktig att för nedan angivna ändamål erlägga en årlig avgift av minst tio öre och högst två kronor för varje turbinhästkraft, som beräknas kunna i medeltal uttagas vid byggnaden.

Avgift, som nu nämnts, skall erläggas från och med kalenderåret näst efter det, då anläggningen skall vara fullbordad.

Beloppet av avgiften skall av vattendomstolen bestämmas med tagen hänsyn dels till de större eller mindre förändringar i vattendraget, som genom anläggningen förorsakas, och den olägenhet eller fördel, vilken härigenom uppkommer för den kringliggande bygden, dels ock till anläggningens större eller mindre kostnad samt ekonomiska betydelse.

Avgörandet gälle för en tidrymd av tjugu år i sänder, första gången räknat från det kalenderår, under vilket anläggningen skall hava fullbordats. Varder ej genom ansökan hos vattendomstolen under nittonde året av sådan tidsperiod ny prövning påkallad av anläggningens ägare eller av myndighet, åt vilken Konungen uppdragit att föra talan i förevarande hänseende, skall den förut meddelade bestämmelsen lända till efterrättelse jämväl för nästa period.

Huru avgifter, som nu nämnts, skola indrivas, därom förordnar Konungen.

15 § (15 §).

Influtna avgifter skola efter de närmare bestämmelser, som härutinnan meddelas av Konungen, i första hand användas till förebyggande eller minskande av skada eller olägenhet, som vållas genom anläggningen och för vilken ersättning icke blivit av vattendomstolen bestämd, så ock till gottgörelse för sådan skada eller olägenhet. I den mån medlen förslå därtill, må de ock användas för tillgodoseende av annat ändamål beträffande den bygd, som beröres av anläggningen, såsom jordbrukets främjande, särskilt genom jords torrläggning, eller beredande av tillgång till elektrisk kraft för samfärdsel, jordbruk, hantverk eller småindustri eller eljest för befolkningens behov.

Om vattenregleringar.

Om Konungens prövningsrätt.

16 § (13 §).

1 mom. Där fråga är om reglering av vattnets avrinning ur någon av sjöarna Vänern, Vättern, Mälaren, Hjälmaren, Storsjön i Jämtland eller Siljan, äger Konungen pröva, huruvida *av hänsyn till allmänt intresse* hinder möter mot företaget eller särskilda villkor böra föreskrivas *beträffande företaget;* och skall förty, innan frågan av vattendomstolen slutligen avgöres, densamma hemställas Konungens prövning. Lag samma vare beträffande annan vattenreglering, som är av synnerlig

omfattning eller eljest av särskild betydelse ur allmän synpunkt, såframt Konungen förbehåller sig sådan prövning och besked därom lämnas vattendomstolen före det målet av domstolen slutligen avgjorts.

2 mom. Till vattenreglering, som avser någon av sjöarna Vänern, Vättern, Mälaren, Hjälmaren, Storsjön i Jämtland eller Siljan, må Konungen icke lämna tillstånd med mindre riksdagen blivit satt i tillfälle yttra sig, huruvida regleringen bör utföras för kronans räkning.

Om avgifter.

17 § (14 §).

Varder genom vattenreglering, som verkställes jämlikt denna lag, den uttagbara vattenkraften i det eller de strömfall, för vilkas räkning regleringen utföres, ökad med i medeltal femhundra turbinhästkrafter, vare ägare av sådant strömfall pliktig att för nedan angivna ändamål erlägga en årlig avgift av minst tio öre och högst tre kronor för varje turbinhästkraft, varmed genom regleringen den uttagbara vattenkraften i strömfallet i medeltal blivit ökad.

Avgift, som nu nämnts, skall erläggas från och med kalenderåret näst efter det, då enligt därom meddelad bestämmelse företaget skall hava fullbordats. Är fråga om företag, som avses i 3 kap. 1 §, skall dock, så vitt angår strömfall, för vars ägare enligt bestämmelserna i nämnda kap. skyldigheten att taga del i kostnaden för företaget inträder efter dess fullbordande, avgift ej utgå förrän från och med kalenderåret näst efter betalningsskyldighetens inträde.

Beloppet av avgiften skall av vattendomstolen bestämmas särskilt för varje strömfall; och bör härvid hänsyn tagas dels till den större eller mindre förändring av vattenstånds- och avrinningsförhållanden, som genom företaget förorsakas, och den olägenhet eller fördel, vilken härigenom uppkommer för den kringliggande bygden, dels ock till den större eller mindre kostnad, som är förenad med företaget, samt företagets ekonomiska betydelse för varje särskilt strömfall.

Avgörandet gälle för en tidrymd av tjugu år i sänder, första gången räknat från det kalenderår, under vilket företaget skall hava fullbordats. Varder ej genom ansökan hos vattendomstolen under nittonde året av sådan tidsperiod ny prövning påkallad av strömfallets ägare eller av myndighet, åt vilken Konungen uppdragit att föra talan i förevarande hänseende, skall den förut meddelade bestämmelsen lända till efterrättelse jämväl för nästa period.

Huru avgifter, som nu nämnts, skola indrivas, därom förordnar Konungen.

18 § (15 §).

I fråga om användningen av avgifter, som avses i 17 §, gälle vad i 15 § är för motsvarande fall stadgat.

Om hemfallsrätt till kronan.

19 § (ny).

I fråga om vattenreglering, som avses i 17 §, skall beträffande ägares skyldighet att till kronan överlåta regleringsföretaget med därtill hörande rättigheter vad i 6 § är för där avsett fall stadgat äga motsvarande tillämpning.